

324.8.2.1
1.1.1.1

พรรคคอมมิวนิสต์จีนก่อนการก่อตั้งประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1921 – 1949.

สารนิพนธ์

ของ

ณัฐพล อิศรางกูร ณ อยุธยา

24 ก.พ. 2549

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์เอเชีย

พฤษภาคม 2549

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

พรรคคอมมิวนิสต์จีนก่อนการก่อตั้งประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1921 – 1949

บทคัดย่อ
ของ
ณัฐพล อิศรางกูร ณ อยุธยา

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์
พฤษภาคม 2549

ณัฐพล อิศรางกูร ณ อยุธยา. (2549). *พรรคคอมมิวนิสต์จีนก่อนการก่อตั้งประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1921 – 1949*. สารนิพนธ์ ศศ.ม. ประวัติศาสตร์(เอเชีย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อาจารย์ที่ปรึกษา : ผศ.มาลินี ประเสริฐธรรม

สารนิพนธ์นี้มุ่งศึกษาเรื่องพรรคคอมมิวนิสต์จีนก่อนการก่อตั้งประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1921 – 1949 ซึ่งปัจจัยสำคัญของการก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์จีนเป็นผลมาจากสภาพความแตกแยกของประเทศในยุคขุนศึกและผลการประชุมสันติภาพที่แวร์ซาย ทำให้ปัญญาชนจีนที่ไม่พอใจต่อสภาวะแวดล้อมที่เกิดขึ้นในขณะนั้น จึงหาแนวทางในการปรับปรุงประเทศ แนวทางหนึ่ง คือ แนวคิดลัทธิสังคมนิยม โดยมีหลี่ ต้าเจาและเจิน ตูชีวเป็นแกนนำคนสำคัญในการก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์จีนภายใต้อิทธิพลขององค์การคอมมิวนิสต์สากลใน ค.ศ. 1921

จากการที่พรรคคอมมิวนิสต์จีนต้องการเผยแพร่แนวคิดของตนสู่ประชาชนจึงมีความจำเป็นที่ต้องร่วมมือกับพรรคก๊กมินตั๋ง อย่างไรก็ตามด้วยแนวทางที่แตกต่างกันทำให้ความร่วมมือระหว่างทั้งสองพรรคสิ้นสุดลงในระยะเวลาอันสั้น ขณะเดียวกันภายในพรรคคอมมิวนิสต์ก็เกิดความแตกแยกทางความคิดเป็นสองแนวทางระหว่างแนวทางภายใต้การชี้นำขององค์การคอมมิวนิสต์สากลกับแนวทางของเหมา เจ๋อตง ในที่สุดแล้วแนวทางของเหมา เจ๋อตงที่คิดว่า "ชาวนาเป็นพลังสำคัญของการปฏิวัติโดยได้รับความช่วยเหลือจากชนชั้นกรรมาชีพ" ได้รับการพิสูจน์ว่าเป็นแนวทางที่เหมาะสมกับสภาพการณ์ของประเทศจีนในขณะนั้น

เหตุการณ์ในระหว่างสงครามจีน – ญี่ปุ่น ค.ศ. 1937 ถึง 1945 ได้เกิดแนวร่วมระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์จีนกับพรรคก๊กมินตั๋งอีกครั้งหนึ่ง แต่ไม่สามารถดำเนินการร่วมกันได้ จึงนำมาซึ่งสงครามกลางเมืองระหว่างทั้งสองฝ่าย ผลที่สุดแล้วแนวทางของพรรคคอมมิวนิสต์จีนจึงเป็นแนวทางที่ได้รับการยอมรับจากประชาชนจีน จนสามารถสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีนได้สำเร็จในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1949

The Chinese Communist Party before Establishing the People's Republic of China,
1921 – 1949

AN ABSTRACT

BY

NATTAPOL ISSARANGKURE NA AYUTTHAYA

Presented in partial fulfillment of the requirement

For the Master of Arts degree in Asian History

MAY 2006

Nattapol Issarangkure Na Ayutthaya. (2006). *The Chinese Communist Party before Establishing the People's Republic of China, 1921 – 1949*. Master's Project, M.A. (Asian History). Bangkok : Graduate School, Srinakharinwirot University.
Project Advisor : Asst. Prof. Malinee Praserttham.

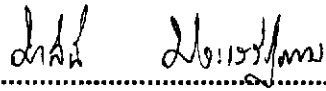
This Master's project focused on the study of Chinese Communist Party before *Establishing the People's Republic of China* during 1921-1949. The primary factors in forming Communist Party of China were the country's fragmentation in the Warlords era and the agreements resulted from the Treaty of Versailles. Chinese intellectuals disapproved of the ongoing domestic situation and sought means to improve the country. Socialism was one of their solutions. Li Dazhou and Chen Duxiu were prominent leaders in establishing Communist Party of China under the influence of Communist International in 1921.

As the Chinese Communist Party needed to propagate their ideas to Chinese people, the Party sought unification with Kuomintang. However, their different points of view ended their coalition soon after. In the same time, opinions were divided within the Chinese Communist Party itself: one was in favor of Communist International and the other led by Mao Zedong. Eventually Mao's idea that "peasants have the power for revolution with assistance from labors" has proved effective in current circumstances.

The coalition of the Chinese Communist Party and Kuomintang was formed again during Chino - Japanese War, 1937 - 1945 but it was unsuccessful and resulted in a civil war. In the end, the doctrine of Chinese Communist Party was approved by the people, and People's Republic of China was formed in October 1949.

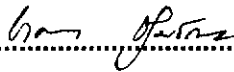
อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร และคณะกรรมการ
สอบได้พิจารณาสารนิพนธ์เรื่อง พรรคคอมมิวนิสต์จีนก่อนการก่อตั้งประเทศสาธารณรัฐประชาชน
จีน ค.ศ. 1921 – 1949 ของ ณัฐพล อิศรางกูร ณ อยุธยา ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ (เอเชีย) ของ
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

อาจารย์ที่ปรึกษา

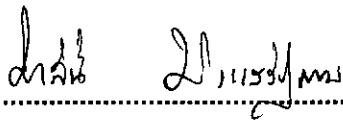
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์มาลินี ประเสริฐธรรม)

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร

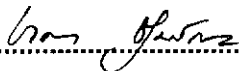
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาคริต ชุ่มวัฒนะ)

คณะกรรมการสอบ

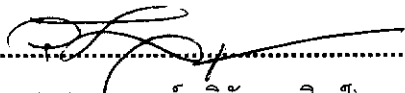
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์มาลินี ประเสริฐธรรม)

ประธาน

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาคริต ชุ่มวัฒนะ)

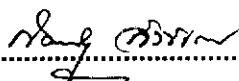
กรรมการสอบสารนิพนธ์

(รองศาสตราจารย์อุทัย มุลศิลป์)

กรรมการสอบสารนิพนธ์

อนุมัติให้รับสารนิพนธ์ ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลป
ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ (เอเชีย) ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติมา สังข์เกษม)

คณบดีคณะสังคมศาสตร์

วันที่ 19 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2549

ประกาศคุณูปการ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ ผู้เขียนต้องขอกราบขอบพระคุณอย่างสูง สำหรับ ผศ. มาลินี ประเสริฐธรรม ที่กรุณาให้การอบรมสั่งสอน แนะนำ ช่วยเหลือตลอดเวลา และขอกราบขอบพระคุณสำหรับ รศ.วุฒิชัย มูลศิลป์และผศ.ดร.ชาคริต ชุมวัฒน์ที่กรุณาเป็นกรรมการในการสอบปากเปล่าสารนิพนธ์เล่มนี้ รวมทั้งขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒทุกท่าน ที่คอยผลักดันเพื่อให้สามารถทำสารนิพนธ์เล่มนี้จนสำเร็จได้

ขอกราบขอบพระคุณ คุณแม่บุษบง ศรีธรรมมา ที่คอยอบรม สั่งสอน ดูแล สนับสนุน การศึกษาตลอดมา

ขอขอบคุณอาจารย์มิตรชัย กุลแสงเจริญและคุณศุภมภ์ เพชรสกุลวงศ์ ที่ช่วยเหลือ ให้คำแนะนำในเรื่องของการตรวจสอบรูปเล่มและการเทียบเสียงภาษาจีน รวมทั้งเพื่อนๆ ประวัติศาสตร์ มศว ทุกท่าน รวมทั้งคุณชุติกานุจน์ ชื่นเจริญ ที่ให้กำลังใจมาโดยตลอด

ณัฐพล อิศรางกูร ณ อยุธยา

สารบัญ

บทที่

หน้า

บทหน้า	ก
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	ข
ความมุ่งหมายของการวิจัย	ข
ความสำคัญของวิจัย	ข
ขอบเขตของการวิจัย	ข
วิธีการดำเนินการวิจัย	ข
แหล่งข้อมูล	ข
1 สภาพทั่วไปของประเทศจีนก่อนมีการก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์	1
สภาพทั่วไปของจีน	1
การเติบโตของประชากร	2
ปัญหาทางเศรษฐกิจและการเงิน	2
การจู่โจมการปฏิวัติในวงการเมือง	3
ความอ่อนแอทางทหาร	3
ภัยธรรมชาติ	3
สาเหตุที่ก่อให้เกิดยุคขุนศึก	3
การรวมตัวในการกบฏต่อต้านรัฐบาลชิง	4
การเคลื่อนไหวในการพัฒนาประเทศจีน	7
แนวทางในการปฏิรูป	7
แนวทางการปฏิวัติ	9
การขึ้นมามีอำนาจของหยวน ซื่อไช่	10
สภาพภายในของจีนหลังหยวน ซื่อไช่ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี	13
ยุคขุนศึก	16
การแย่งชิงอำนาจของกลุ่มขุนศึก	16
การเคลื่อนไหวของปัญญาชนจีนในช่วงยุคขุนศึก	23
การปฏิวัติทางภูมิปัญญา	23

สารบัญ (ต่อ)

บทที่

หน้า

1 (ต่อ)

การปฏิวัติทางวัฒนธรรม.....	25
ขบวนการ 4 พฤษภาคม ค.ศ. 1919.....	26

2 การก่อตั้งและการดำเนินงานของพรรคคอมมิวนิสต์จีนในช่วง ค.ศ.

1921 – 1928.....	30
การเข้ามาของลัทธิคอมมิวนิสต์.....	30
สาเหตุการก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์จีน.....	34
ความล้มเหลวของระบอบประชาธิปไตย.....	34
การเข้ามาของลัทธิจักรวรรดินิยม.....	34
ผลการประชุมสันติภาพที่แวร์ซาย.....	34
การหันเหไปสู่การศึกษาแนวคิดทางสังคมของกลุ่มปัญญาชนจีน.....	35
การก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์จีน.....	35
การประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์จีนครั้งที่ 1.....	36
แนวความคิดที่แตกต่างกันระหว่างเจิน ตู๋ชิวกับหลี่ ต้าเจา.....	38
อุดมการณ์พรรคคอมมิวนิสต์จีน.....	40
อิทธิพลในขบวนการสี่พฤษภาคม.....	40
ลัทธิมาร์ก – เลนิน.....	40
แนวคิดเหมา เจ๋อตง.....	41
การดำเนินงานพรรคคอมมิวนิสต์ ค.ศ. 1922 – 1928.....	42
การประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์ครั้งที่ 2 ค.ศ. 1922.....	43
ความร่วมมือระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์จีนกับพรรคก๊กมินตั๋ง.....	46
การประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์จีนครั้งที่ 3 ค.ศ. 1923.....	48
การประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์จีนครั้งที่ 4 ค.ศ. 1925.....	50
สาเหตุของการการแตกแยกของพรรคคอมมิวนิสต์และพรรคก๊กมินตั๋ง.....	51
เหตุการณ์ 30 พฤษภาคม.....	51
การมรณกรรมของเหี้ยว จงไผ่.....	53
วิกฤตการณ์เรือจงซาน.....	53
วิกฤตการณ์เมืองซางไห่.....	55

สารบัญ (ต่อ)

บทที่

หน้า

2 (ต่อ)

การประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์จีนครั้งที่ 5 ค.ศ. 1927	57
เหตุการณ์หลังการประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์ครั้งที่ 5	58

3 การดำเนินงานของพรรคคอมมิวนิสต์จีนในช่วง ค.ศ. 1928 – 1945

การประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์จีนครั้งที่ 6	63
การดำเนินงานของเหมา เจ๋อตง	66
เขตโซเวียตเจียงซี	69
การปฏิรูปที่ดิน	70
การล้อมปราบของรัฐบาลก๊กมินตั๋ง	72
การรุกรานแมนจูเรียของญี่ปุ่น	72
การล้อมปราบครั้งที่ 5	74
ขบวนการ 1 ธันวาคม	77
การเดินทางทางไกลและการจัดตั้งเมืองเอียนอาน	79
การเดินทางทางไกล	79
การประชุมจุนอี้	81
การก่อตั้งเมืองเอียนอาน	83
วิกฤตการณ์ซีอาน	87
แนวร่วมครั้งที่สองและสงครามจีน – ญี่ปุ่น	90
แนวร่วมระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์และพรรคก๊กมินตั๋งครั้งที่สอง	90
สงครามจีน – ญี่ปุ่น	93

4 การดำเนินงานของพรรคคอมมิวนิสต์จีนในช่วง ค.ศ. 1945 – 1949

การประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์จีนครั้งที่ 7	97
สภาพภายในของจีนหลังการยอมแพ้ของญี่ปุ่น	100
ความพยายามของสหรัฐอเมริกาในการจัดการเจรจาระหว่างพรรคก๊กมินตั๋งและพรรคคอมมิวนิสต์	101
ขบวนการ 1 ธันวาคม ค.ศ. 1945	103

สารบัญ (ต่อ)

บทที่

หน้า

4 (ต่อ)

ความพยายามของสหรัฐอเมริกาในการจัดการเจรจาระหว่างพรรคก๊กมินตั๋งและพรรคคอมมิวนิสต์ ครั้งที่ 2.....	104
การปฏิรูปที่ดิน.....	108
สภาวะสงครามกลางเมือง.....	111
ปฏิบัติการทางทหารของพรรคก๊กมินตั๋ง.....	111
นักศึกษาจีนกับกระแสต่อต้านสหรัฐอเมริกา.....	112
ชัยชนะของกองทัพคอมมิวนิสต์.....	113
ยุทธการเหลียวซี – เลิ่นหยาง.....	114
ยุทธการไหว – ไท่.....	115
ยุทธการเป่ย์ผิง – เทียนจิง.....	118

5 บทสรุป..... 121

บรรณานุกรม..... 124

ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์..... 129

สารบัญภาพประกอบ

ภาพประกอบ		หน้า
1	ภาพเงิน ตู๋ซิว	31
2	ภาพหลี่ ต้าเจา	32
3	ภาพการเดินทางของนักศึกษาในวันที่ 4 พฤษภาคม ค.ศ. 1919	37
4	ภาพธรรมเนียมพรรคคอมมิวนิสต์ที่ร่างในการประชุมสมัชชาครั้งที่ 1	39
5	ภาพแถลงการณ์สหภาพแรงงานที่ช่างไห่และผู้นำการเคลื่อนไหวที่ช่างไห่	44
6	ภาพผู้เข้าร่วมในการลุกฮือในฤดูเก็บเกี่ยว ค.ศ. 1927	61
7	ภาพหลี่ ลีซาน	65
8	ภาพป้อ กู่และหวาง หมิง	67
9	ภาพกองทหารญี่ปุ่นในช่างไห่	75
10	ภาพแผนที่การเคลื่อนทัพในการล้อมปราบครั้งที่ 5	76
11	ภาพการเดินทางทางไกล	80
12	ภาพสถานที่ใช้จัดประชุมจุนอี้	82
13	ภาพดินแดนในการควบคุมของพรรคคอมมิวนิสต์หลังสงครามโลกครั้งที่ 2	92
14	ภาพกองทัพญี่ปุ่นโจมตีในเหตุการณ์สะพานมาร์โคโปโล	94
15	ภาพการประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์จีนครั้งที่ 7	99
16	ภาพเคลื่อนทัพในสงครามกลางเมืองบริเวณแมนจูเรีย	116
17	ภาพการบุกของพรรคคอมมิวนิสต์จีนในสงครามกลางเมือง	117

บทนำ

ภายหลังจากที่จีนพ่ายแพ้สงครามกับมหาอำนาจตะวันตกถึงสองครั้ง ในสงครามฝิ่น (ค.ศ. 1839 – 1842) ซึ่งจีนทำสงครามกับอังกฤษ และสงครามแอร์โรว์ (ค.ศ. 1856 – 1860) ที่จีนทำสงครามกับอังกฤษและฝรั่งเศส เมื่อสงครามสิ้นสุดจีนถูกบังคับให้ทำสนธิสัญญาที่ไม่เป็นธรรม เช่น สนธิสัญญานานจิงหรือนานกิง (Treaty of Nanjing or Nanking) สนธิสัญญาเทียนจินหรือเทียนสิน (Treaty of Tianjin or Tiansin) เป็นต้น นอกจากนี้จีนยังต้องทำสนธิสัญญากับชาติตะวันตกอื่นๆ ในลักษณะเดียวกันกับอังกฤษและฝรั่งเศส ซึ่งทำให้จีนต้องเสียเปรียบทั้งสิ้น เช่น เสียสิทธิสภาพนอกอาณาเขต เสียสิทธิในการกำหนดอัตราภาษีของตนเอง เสียค่าปฏิกรรมสงคราม ต้องเปิดเมืองท่าและอนุญาตให้พ่อค้าต่างชาติเข้ามาพักอาศัยได้ อันเป็นจุดเริ่มต้นของเขตสัมปทาน รวมทั้งต้องอนุญาตให้ฝิ่นเป็นสินค้าที่ถูกต้องตามกฎหมาย เป็นต้น¹ การทำสนธิสัญญาได้ก่อให้เกิดผลเสียต่อสภาพเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมของจีนเป็นอย่างมาก จนก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวในหลายๆ ระดับตั้งแต่ชาวนาซึ่งก่อการกบฏขึ้นหลายครั้ง จนถึงระดับขุนนางที่ทำการปฏิรูปเพื่อพัฒนาประเทศจีน กระทั่งเกิดการปฏิวัติของพวกปัญญาชน แต่การเคลื่อนไหวต่างๆ ก็ประสบความล้มเหลวทุกครั้ง จนนำไปสู่ยุคขุนศึก คือ การแตกแยกและสู้รบแย่งชิงอำนาจกันในบรรดาขุนศึก ค.ศ. 1916 – 1927 ทำให้ปัญญาชนชาวจีนพยายามรวมตัวกันเพื่อหาแนวทางการปกครองที่เหมาะสมสำหรับประเทศจีน จนก่อให้เกิดการก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์จีน เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม ค.ศ. 1921² โดยมีองค์การคอมมิวนิสต์สากลของสหภาพโซเวียตให้การช่วยเหลือ และได้มีพัฒนาการเรื่อยมาจนเป็นพรรคการเมืองที่มีบทบาทสำคัญในการสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีน

สาเหตุปัจจัยในการก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์จีนมาจากเหตุการณ์ต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศจีน สำหรับปัจจัยภายในสามารถแบ่งได้เป็นด้านต่างๆ คือ

ปัจจัยทางการเมือง เนื่องมาจากความล้มเหลวในการบริหารงานของราชสำนักแมนจูซึ่งไม่สามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในประเทศได้ อีกทั้งกระบวนการเคลื่อนไหวต่างๆ เพื่อ

¹John K. Fairbank. (1992). *China : A New History*. p. 201-203.

²Tony Saich. (1996). *The Rise of Chinese Communist Party*. p. 14.

พัฒนาประเทศจีนไม่ว่าจะเป็นการทำตนเองให้เข้มแข็ง (Self - Strengthening)¹ การปฏิรูป (Reformation) ซึ่งกระทำโดยรัฐบาล รวมไปถึงการปฏิวัติ (Revolution)² โดยประชาชนจีนต่างก็ประสบความล้มเหลว และท้ายที่สุดคือปัญหาที่เกิดขึ้นจากยุคขุนศึก (War Lord Era) อันส่งผลให้เกิดการเคลื่อนไหวต่างๆ ของปัญญาชนจนนำไปสู่การจัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์จีน

ปัจจัยทางเศรษฐกิจ เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจของจีนอยู่ในภาวะตกต่ำมาตลอดนับตั้งแต่ชาติตะวันตกนำฝิ่นเข้ามาขาย โดยสังเกตจากตัวเลขนับตั้งแต่ ค.ศ. 1810 ฝิ่นถูกส่งมาขายประมาณ 10,000 ลังต่อปี ระหว่าง ค.ศ. 1820 – 1830 เพิ่มขึ้นเป็น 16,000 ลังต่อปี กระทั่ง ค.ศ. 1836 มีจำนวนกว่า 20,000 – 27,000 ลังต่อปี และสูงถึง 40,000 ลังในปี ค.ศ. 1838 ทำให้จีนสูญเสียเงินที่หลั่งไหลออกนอกประเทศโดยพ่อค้าฝิ่นมากกว่า 30 ล้านตำลึงต่อปี² ค่าเงินภายในประเทศเริ่มสูงขึ้น รัฐบาลจึงเริ่มดำเนินการปราบปรามฝิ่นอย่างจริงจังจนกระทั่งก่อให้เกิดสงครามฝิ่นขึ้น ซึ่งเป็นโอกาสให้ชาติตะวันตกบีบบังคับให้จีนทำสนธิสัญญาเพื่อเรียกร้องผลประโยชน์ให้แก่ตนเอง โดยที่จีนต้องเสียค่าปฏิกรรมสงครามเป็นเงินจำนวนมาก ถูกบังคับให้เก็บภาษีได้ไม่เกิดร้อยละ 5 รวมทั้งต้องเปิดเมืองท่าบางแห่งให้ชาวตะวันตกเข้ามาค้าขายได้อย่างเสรี³ ทำให้สภาพเศรษฐกิจของจีนที่อยู่ในภาวะย่ำแย่อยู่แล้วต้องตกต่ำลงไปอีก โดยเฉพาะการสูญเสียอิสระในการเก็บภาษีเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาประเทศ ทั้งยังเกิดการกบฏขึ้นหลายครั้งที่สำคัญคือ กบฏไท่ผิง (The Taiping Rebellion, 1850 – 1864)⁴ และการลุกฮือของสมาคมมวย

¹ดูรายละเอียดเกี่ยวกับการทำตนเองให้เข้มแข็ง ได้ใน อดองคณา มานิตพิสิฐกุล. (2543). *การตอบสนองต่อการคุกคามของชาติตะวันตกของจีน ปลายสมัยราชวงศ์ชิง (ค.ศ. 1861 – 1895)*. สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ประวัติศาสตร์เอเชีย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

²ดูรายละเอียดเกี่ยวกับการปฏิรูปและการปฏิวัติ ได้ใน ธมาภรณ์ พุมพิง. (2542). *การตอบสนองของจีนต่อการคุกคามของชาติมหาอำนาจ ระหว่าง ค.ศ. 1895 – 1912*. สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ประวัติศาสตร์เอเชีย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

²Immanuel C.Y. Hsu. (1995) *The Rise of Modern China*. p. 171 – 172.

³Tony Saich. (1996). *op. cit.* p. 14.

⁴กบฏไท่ผิง (The Taiping Rebellion) นำโดยหง ซิงจวนโดยได้รับความสนับสนุนจากชนชั้นยากจน กบฏสามารถยึดหนานจิงมาเป็นเมืองหลวงได้ในปี ค.ศ. 1853 กบฏไท่ผิงถูกปราบโดยกองทัพซึ่งได้รับการช่วยเหลือจากอังกฤษและฝรั่งเศส ซึ่งนำโดยเจิง กั๋วผานและหลี่ หงจาง

(The Boxer Uprising, 1900 - 1901)' เป็นเหตุให้รัฐบาลแมนจูต้องสูญเสียงบประมาณเป็นจำนวนมากในการปราบปรามทั้งยังต้องชดเชยค่าเสียหายที่พวกกบฏได้ก่อขึ้นให้แก่ต่างชาติ

ปัจจัยทางสังคม เนื่องจากต่างชาติได้พากันหลั่งไหลเข้าสู่ประเทศจีนมากขึ้นหลังจากที่จีนได้ทำสนธิสัญญากับชาติตะวันตก ทำให้กระแสวัฒนธรรมตะวันตกและแนวคิดใหม่ๆ ได้หลั่งไหลเข้ามาด้วย รวมไปถึงการเข้ามาเผยแผ่คริสต์ศาสนาได้ก่อให้เกิดความขัดแย้งในสังคมจีน รวมทั้งการเสียสิทธิสภาพนอกอาณาเขตซึ่งจีนไม่สามารถใช้กฎหมายของตนเองเหนือชาวต่างชาติและคนในสังกัดได้ โดยเฉพาะหลังจากที่ฝิ่นได้ถูกกำหนดให้เป็นสินค้าที่ถูกต้องตามกฎหมาย ทำให้ฝิ่นหลั่งไหลเข้ามาในจีนเป็นจำนวนมากจนคนจีนติดฝิ่นเกือบทุกระดับชั้น สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดความเสื่อมและการแตกแยกภายในสังคมจีน ทำให้ชาวจีนบางกลุ่มต้องการพัฒนาประเทศ แต่ก็ต้องประสบความล้มเหลวมาโดยตลอด จนนำไปสู่ยุคขุนศึกซึ่งปัญญาชนบางคนเริ่มมีความคิดที่จะล้มเลิกความเชื่อและประเพณีดั้งเดิมของจีน ที่คิดว่าทำให้จีนล้าสมัย โดยเฉพาะลัทธิขงจื้อและเริ่มหันมาศึกษาวิชาการและแนวคิดต่างๆ ของตะวันตกแทน

ส่วนปัจจัยภายนอกที่สำคัญต่อการก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์จีน คือ การเข้ามาของลัทธิจักรวรรดินิยมตะวันตกรวมไปถึงญี่ปุ่นซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ขึ้นในประเทศจีนดังกล่าวข้างต้น นอกจากนี้ผลของการประชุมสันติภาพที่แวร์ซายซึ่งจีนฝากความหวังที่จะได้รับการแก้ไขสนธิสัญญาที่ไม่เป็นธรรมต่างๆ พร้อมทั้งได้มณฑลซานตงกลับคืนแต่ไม่ได้รับการแก้ไขตามที่ได้เสนอต่อที่ประชุม ซึ่งได้สร้างความผิดหวังให้แก่ปัญญาชนจีนเป็นอย่างมาก ทำให้ความหวังและภาพพจน์ต่อแนวคิดทางการปกครองประชาธิปไตยของปัญญาชนจีนเสียไป ประกอบกับปัญญาชนจีนได้เห็นตัวอย่างความสำเร็จของการปฏิวัติบอลเชวิคในรัสเซีย รวมทั้งรัฐบาลบอลเชวิคยังแสดงความมีน้ำใจต่อประเทศจีนโดยคิดจะให้ความช่วยเหลือและยกเลิกสัญญาต่างๆ ซึ่งทำกันมาตั้งแต่สมัยรัฐบาลพระเจ้าซาร์นิโคลัสที่ 1² จึงทำให้ปัญญาชนจีนหันเหความเชื่อถือจากระบอบประชาธิปไตยมาสู่ระบอบสังคมนิยมมากขึ้นเรื่อยๆ

จากปัจจัยต่างๆ ดังกล่าวทำปัญญาชนจีนทั้งที่ศึกษาในประเทศจีนและศึกษาจากต่างประเทศได้เป็นผู้นำในการเคลื่อนไหวเพื่อปรับปรุงประเทศ เช่น การปฏิวัติวัฒนธรรมใหม่ (New Cultural Movement, 1915 - 1923) การปฏิวัติทางภูมิปัญญา (Intellectual Movement,

¹ การลุกฮือของสมาคมมวย (The Boxer Uprising) มีจุดมุ่งหมายในการขจัดคนต่างชาติและสิ่งที่เป็นของต่างชาติ โดยมีพระนางซูสีและข้าราชการสำนักหัวเก่าให้การสนับสนุนอย่างลับๆ ท้ายที่สุดพวกสมาคมมวยถูกกองทัพนานาชาติเข้าปราบ ราชสำนักถูกบังคับให้ทำพิธีสารนักมวย (Boxer Protocol)

² ทวีป วรดิลก. (2542). ประวัติศาสตร์จีน. หน้า 842-843.

1917 – 1923) การเคลื่อนไหว 4 พฤษภาคม 1919 (The May Fourth Movement)¹ รวมไปถึงการรวมตัวเพื่อศึกษาลัทธิมาร์กซ์จนนำไปสู่การประชุมก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์จีนขึ้นเมื่อ ค.ศ. 1921

นับตั้งแต่ก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์จีนจนกระทั่งมีการสถาปนาประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน การดำเนินงานของพรรคคอมมิวนิสต์สามารถแบ่งได้เป็นสามระยะคือ

ระยะแรกตั้งแต่การก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์จีนจนถึงการเดินทัพทางไกล (ค.ศ. 1921 – 1935) ในระยะแรกนี้การดำเนินงานของพรรคคอมมิวนิสต์จีนอยู่ภายใต้การควบคุมของคณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์ที่เซี่ยงไฮ้ (Shanghai) ซึ่งสหภาพโซเวียตส่งตัวแทนมาคอยควบคุม การดำเนินงานในระยะนี้อยู่ภายใต้การชี้นำของสหภาพโซเวียตโดยเน้นชนชั้นกรรมาชีพเป็นพื้นฐานในการปฏิบัติ เช่น ใช้วิธีการปลุกระดมแรงงานกรรมกร เน้นการปฏิบัติจากภายในตัวเมือง การจัดตั้ง สหภาพแรงงานต่างๆ ในหลายๆ แห่ง อาทิ เซี่ยงไฮ้ กว่างโจว ฮ่องกง รวมไปถึงการให้กำลังเข้าต่อสู้กับรัฐบาล แต่ทว่าไม่ประสบผลสำเร็จในการดำเนินงานเท่าที่ควร ใน ค.ศ. 1923 สหภาพโซเวียตจึงมีคำสั่งให้พรรคคอมมิวนิสต์จีนร่วมมือกับพรรคก๊กมินตั๋ง (Guomindang)¹ เพื่อให้พรรคคอมมิวนิสต์จีนมีโอกาขยายตัวออกไปได้ง่ายขึ้น แต่การอดสูกรรมของ ดร. ซุน จงซานหรือซุน ยัตเซ็น (Sun Zhongshan or Sun Yatsen) ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1925 ทำให้การร่วมมือของทั้งสองพรรคต้องยุติลงในเวลาต่อมา ในค.ศ. 1927 เมื่อเจียง เจี๋ชือหรือเจียง ไคเช็ค (Jiang Jieshi or Chiang Kaishek) ซึ่งเป็นหนึ่งในสมาชิกพรรคก๊กมินตั๋งประสบความสำเร็จในการรวมประเทศจีน และสถาปนาสาธารณรัฐจีนขึ้น และหลังจากนั้น เจียง ไคเช็คได้หันมากวาดล้างสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์แทน

เหมา เจ๋อตง (Mao Zedong) ซึ่งเป็นหนึ่งในสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์จีน ไม่เห็นด้วยกับการใช้ชนชั้นกรรมาชีพเป็นฐานในการปฏิบัติ แต่เขากลับให้ความสำคัญกับชนชั้นชาวนามากกว่า ดังนั้นเมื่อเขาประสบปัญหาการกวาดล้างจากรัฐบาล จึงได้มาตั้งฐานที่มั่นในชนบทที่ภูเขาจิ่งกัง (Jinggangsan) บริเวณพรมแดนมณฑลหูหนาน (Hunan) กับเจียงซี (Jiangxi) ใน ค.ศ. 1927 และต่อมาได้ย้ายมาอยู่ที่รู่ยจิน (Ruijin) มณฑลฝูเจี้ยน (Fujian) ในเดือนเมษายน ค.ศ. 1931² เหมา เจ๋อตงได้ใช้ชาวนาเป็นฐานกำลังสำคัญ ทำการโฆษณาชวนเชื่อและให้การศึกษารวมทั้งความรู้เกี่ยวกับอุดมการณ์คอมมิวนิสต์แก่ประชาชน จึงมีผู้เข้าร่วมเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้เขายังได้จัดตั้งกองทัพแดงขึ้นโดยใช้การรบแบบจรรยา แต่หากองทัพที่จัดตั้งมีกำลังน้อย แต่มีความชำนาญ

¹ Arif Dirlik. (1989). *The Origins of Chinese Communism*. p.61 - 63.

¹ ทวีป วรดิลก (2542). เล่มเดิม. หน้า 851.

² แหล่งเดิม. หน้า 943 – 950.

ในพื้นที่มากกว่า ทำให้กองทัพแดงสามารถต่อต้านกองทัพของรัฐบาลได้ แต่การที่ เหมา เจ๋อตงได้ ย้ายมาตั้งฐานที่มั่นที่บริเวณจิ่งกังซานและรู่ยจิน ทำให้เขาต้องเกิดความขัดแย้งทางความคิดกับ ผู้นำของคณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์ เพราะว่าเป็นการกระทำที่ไม่ตรงกับแนวทางของ พรรค³ ซึ่งเน้นการปฏิบัติที่รุนแรงโดยชนชั้นกรรมกรและใช้เมืองใหญ่เป็นฐานที่มั่นโดยทำการรบ แบบประจันหน้า เป็นเหตุให้เหมา เจ๋อตงต้องถูกปลดจากตำแหน่งต่างๆ ในพรรคคอมมิวนิสต์ และ สูญเสียการควบคุมฐานที่มั่นรู่ยจิน แต่จากการบริหารที่ผิดพลาดของกลุ่มผู้นำของคณะกรรมการ กลางพรรคคอมมิวนิสต์ ทำให้ฐานที่มั่นรู่ยจินถูกกองทัพรัฐบาลตีแตก สมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์จีน ต้องอพยพหนีจนนำไปสู่การเดินทัพทางไกล (The Long March) ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1934¹

ระยะที่สองตั้งแต่การเดินทัพทางไกลจนถึงสิ้นสุดสงครามจีน - ญี่ปุ่น (ค.ศ. 1935 - 1945) ระหว่างการเดินทัพทางไกล (The Long March) พรรคคอมมิวนิสต์จีนได้มีการประชุมครั้ง สำคัญขึ้นที่เมืองจุนอี้ เมื่อวันที่ 15 - 18 มกราคม ค.ศ. 1935² และจากมติการประชุมเห็นว่าแนว ทางการชี้นำของ เหมา เจ๋อตงนั้นถูกต้อง และประณามการชี้นำที่ผิดของกลุ่มผู้นำของ คณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์จีน ทำให้เหมา เจ๋อตงได้ก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำพรรค คอมมิวนิสต์จีนเต็มตัว นับว่าเป็นการยุติบทบาทของสหภาพโซเวียตที่มีต่อพรรคคอมมิวนิสต์จีน และเหมา เจ๋อตง ได้นำกองทัพแดงเดินทางมาตั้งฐานที่มั่นที่เมืองเยียนอัน (Yanan) บริเวณรอยต่อ พรมแดนมณฑลส่านซี - กานซู - หิงเซีย (Shaanxi - Gansu - Ningxia) เมื่อ ค.ศ. 1936 พร้อม ทั้งวางนโยบายหลักคือ สร้างความเข้มแข็งแก่ฐานที่มั่น ทำการโฆษณาชวนเชื่อ ให้การศึกษาแก่ มวลชนและขยายฐานที่มั่น รวมไปถึงการพยายามเรียกร้องรัฐบาลก๊กมินตั๋งให้ร่วมมือกันเพื่อ ต่อต้านญี่ปุ่น และหลังจากเกิดวิกฤตการณ์ซีอัน (Xian Incident) ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1936³ เจียง ไคเช็คจึงยอมร่วมมือกับพรรคคอมมิวนิสต์จีนเพื่อต่อต้านการรุกรานของญี่ปุ่น โดยมีการลง นามในวันที่ 19 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1937⁴ ในขณะที่ร่วมมือกับรัฐบาลคณะชาตินิยมอยู่นั้นพรรค คอมมิวนิสต์ได้ถือโอกาสขยายเขตยึดครองออกไปอย่างกว้างขวาง ดังคำกล่าวของเหมา เจ๋อตง

³Maurice Meisner. (1999). *Mao's China and After*. p. 32

¹Alian Bouc. (1977). *Mao Tse-Tung : A Guide to His Thought*. p. 12.

²Immanuel C.Y. Hsu. (1995) *op.cit.* p. 560.

³C.P. Fitzgerald. (1969). *The Birth of Communist China*. p. 80 - 81.

⁴ทวีป วรดิลก. (2542). *เล่มเดิม*. หน้า 973.

ที่ว่า "นโยบายของเรา คือ ขยายพื้นที่ร้อยละ 70 ร่วมมือกับรัฐบาลคณะชาตินิยมร้อยละ 20 และต่อสู้กับญี่ปุ่นร้อยละ 10"⁵

ระยะที่สามตั้งแต่สิ้นสุดสงครามจีน – ญี่ปุ่นจนถึงสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีน (ค.ศ. 1945 – 1949) เมื่อญี่ปุ่นประกาศยอมแพ้สงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 14 สิงหาคม ค.ศ. 1945 แม้ว่าความร่วมมือระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์กับรัฐบาลคณะชาตินิยมจะยังคงอยู่ แต่ก็มี ความขัดแย้งเกิดขึ้นตลอดเวลา เช่น การแย่งชิงเขตปลดปล่อยและอาณัติของญี่ปุ่น จนกระทั่ง กองทัพรัฐบาลคณะชาตินิยมได้ยกทัพไปแมนจูเรีย เพื่อเข้าไปยึดครองแมนจูเรียกลับคืนจากสหภาพ โซเวียตซึ่งไม่ยอมถอนกองทัพออกไปตามข้อตกลงยัลตา (The Yalta Conference) ทำให้เหมา เจ๋อตงได้ส่งกองทัพแดงเข้าไปเช่นกัน ก่อให้เกิดสงครามกลางเมืองขึ้น (ค.ศ. 1946 – 1949) ใน ระหว่างทำสงครามอยู่นั้นพรรคคอมมิวนิสต์ได้เริ่มดำเนินการปฏิรูปที่ดินในเขตอิทธิพลของตน มีการออกกฎหมายปฏิรูปที่ดิน ในวันที่ 10 ตุลาคม ค.ศ. 1947¹ หลังจากได้รับชัยชนะที่แมนจูเรียแล้ว กองทัพแดงสามารถบุกเข้ายึดกรุงเป่ย์จิงหรือปักกิ่ง (Beijing or Peking) ได้ในวันที่ 23 มกราคม ค.ศ. 1949 และยกทัพข้ามแม่น้ำฉางเจียงยึดหนานจิงเมื่อวันที่ 24 เมษายน 1949 หลังจากนั้น เหมา เจ๋อตงประกาศสถาปนาประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนขึ้น ณ จัตุรัสเทียนอันเหมิน เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม ค.ศ. 1949 แล้วจึงยกทัพขับไล่รัฐบาลคณะชาตินิยมจากกวางโจวไปฮ่องกงและไต้หวัน เมื่อวันที่ 13 ตุลาคมและ 8 ธันวาคม ค.ศ. 1949 ตามลำดับ²

การดำเนินงานของพรรคคอมมิวนิสต์จีนสามารถประสบความสำเร็จได้ก็เนื่องจากการ ชี้นำของ เหมา เจ๋อตง ที่นำความคิดของตนเองมาใช้ในการปฏิบัติ คือ การใช้ชาวนาเป็นกำลังหลัก ในการปฏิบัติโดยมีชนบทเป็นฐานที่มั่น รวมทั้งการจัดตั้งกองทัพแดงโดยใช้การรบแบบจรรยยุทธแทน การรบตามรูปแบบ และการใช้สถานการณ์ภายนอกประเทศมาสร้างความรู้สึกชาตินิยม คือ การ ร่วมมือต่อต้านญี่ปุ่น จนได้รับเสียงสนับสนุนจากประชาชนจีนและสามารถขยายอิทธิพลของพรรค คอมมิวนิสต์ออกไป ทำให้พรรคคอมมิวนิสต์จีนซึ่งก่อตั้งขึ้นตั้งแต่ ค.ศ. 1921 ได้มีบทบาทที่สำคัญ ในการสถาปนาประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนใน ค.ศ. 1949 ซึ่งปกครองด้วยระบอบสังคมนิยม จนกระทั่งปัจจุบันนี้ ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจอย่างมากที่จะศึกษาถึงการดำเนินงานของพรรค คอมมิวนิสต์จีนตั้งแต่ ค.ศ. 1921 ถึง ค.ศ. 1949 ซึ่งจะเป็นประโยชน์สำหรับผู้สนใจศึกษา ประวัติศาสตร์จีนในช่วงเวลานี้ต่อไป

⁵Immanuel C.Y. Hsu. (1995) *op.cit.* p. 589

¹Tony Saich. (1996). *op. cit.* p. 1295 – 1297.

²Immanuel C.Y. Hsu. (1995). *op. cit.* p. 633

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่อง พรรคคอมมิวนิสต์จีนก่อนการก่อตั้งประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1921 – 1949 นั้น ปรากฏว่ายังไม่มีผู้ใดทำการศึกษาโดยตรง แต่มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานที่ผู้วิจัยทำการศึกษา เช่น

อนงคณา มานิตพิสิตสุกุล. (2543). *การตอบสนองต่อการคุกคามของชาติตะวันตกของจีนปลายสมัยราชวงศ์ชิง ค.ศ. 1861 – 1895*. สารนิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ประวัติศาสตร์ เอเชีย) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร. งานวิจัยชิ้นนี้ผู้วิจัยได้กล่าวถึงช่วงระยะเวลาระหว่าง ค.ศ. 1891 – 1895 ซึ่งกลุ่มขุนนางและปัญญาชนได้แสดงปฏิกริยาในการตอบสนองต่อการคุกคามของชาติตะวันตกซึ่งมีทั้งที่ยอมรับและที่ทำการต่อต้าน ผู้วิจัยได้สรุปว่ากรที่จีนตอบสนองต่อการคุกคามของชาติตะวันตกในขอบเขตที่จำกัดนั้น กลายมาเป็นอุปสรรคที่ทำให้การปรับตัวของจีนเป็นไปอย่างช้าและไม่ประสบความสำเร็จ

ศักดิ์ศรี พิณทอง, (2540). *ยุทธวิธีการขยายอำนาจของพรรคคอมมิวนิสต์จีนในช่วงสงครามจีนและญี่ปุ่น ค.ศ. 1930 – 1945*. สารนิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ประวัติศาสตร์) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร. งานวิจัยชิ้นนี้ ผู้เขียนได้สรุปถึงกลยุทธ์ของพรรคคอมมิวนิสต์จีน และปัจจัยในด้านต่างๆ ทั้งทางการเมือง การทหารและเศรษฐกิจ ที่ส่งผลต่อการขยายอำนาจของพรรคคอมมิวนิสต์ในช่วงสงครามจีนญี่ปุ่น ค.ศ. 1931 – 1945 ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าปัจจัยที่สำคัญที่สุด นั้นคือบทบาทการนำพรรคคอมมิวนิสต์จีนของเหมา เจ๋อตงในการกำหนดนโยบายทางการเมือง การทหารและเศรษฐกิจ อันมีผลสืบต่อไปหลังจากที่สงครามจีนญี่ปุ่นยุติลง ข้อมูลด้านกลยุทธ์ดังกล่าวสามารถนำมาใช้ขยายความเพื่อให้เห็นภาพของการดำเนินงานของพรรคคอมมิวนิสต์ในช่วงสงครามจีนและญี่ปุ่น ค.ศ. 1931 – 1945

ธมาภรณ์ พุ่มพิจ. (2547). *การตอบสนองต่อการคุกคามของชาติมหาอำนาจ ระหว่าง ค.ศ. 1895 – 1912*. สารนิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ประวัติศาสตร์เอเชีย) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร. งานวิจัยชิ้นนี้มุ่งศึกษาการตอบสนองของจีนต่อการคุกคามของชาติมหาอำนาจ ระหว่าง ค.ศ. 1895 – 1912 ในการตอบสนองของจีนสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มอนุรักษนิยม กลุ่มปฏิรูปและกลุ่มปฏิวัติ ปัญญาชนทั้งสามกลุ่มต่างพยายามแข่งขันเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ เพื่อให้ได้รับการยอมรับจากชาวจีน ซึ่งในท้ายที่สุดกลุ่มปฏิวัติก็สามารถทำการปฏิวัติได้สำเร็จใน ค.ศ. 1911 แต่กลุ่มปฏิวัติก็ไม่สามารถทำให้จีนเข้มแข็งได้

จุดมุ่งหมายของการศึกษาวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาของการก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์จีน
2. เพื่อศึกษาการดำเนินงานของพรรคคอมมิวนิสต์จีนช่วง ค.ศ. 1921 - 1949
3. เพื่อศึกษาผลการดำเนินงานของพรรคคอมมิวนิสต์จีนช่วง ค.ศ. 1921 - 1949

ความสำคัญของการวิจัย

1. ทำให้เข้าใจถึงความเป็นมาในการก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์จีน
2. ทำให้เข้าใจถึงการดำเนินงานของพรรคคอมมิวนิสต์จีนช่วง ค.ศ. 1921 - 1949
3. ทำให้เข้าใจถึงผลการดำเนินงานของพรรคคอมมิวนิสต์จีนช่วง ค.ศ. 1921 - 1949
4. เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ศึกษาประวัติศาสตร์จีนในช่วงเวลานี้

ขอบเขตการศึกษาวิจัย

ผู้วิจัยจะทำการศึกษาการดำเนินงานของพรรคคอมมิวนิสต์จีนในช่วง ค.ศ. 1921 - 1949

วิธีการศึกษาวิจัย

การศึกษาใช้วิธีการวิจัยทางประวัติศาสตร์ (Historical Approach) และใช้รูปแบบการนำเสนอรายงานแบบพรรณนาวิเคราะห์ ซึ่งข้อมูลและเอกสารหลักที่ใช้เป็นเอกสารชั้นรองทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

แหล่งข้อมูล

- สำนักหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- สำนักวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- หอสมุดปรีดี พนมยงค์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- สำนักหอสมุดแห่งชาติ
- สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทที่ 1

สภาพทั่วไปของประเทศจีนก่อนมีการก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์

นับตั้งแต่ประเทศจีนพ่ายแพ้แก่ชาติตะวันตกในสงครามฝิ่น (Opium War, 1839 – 1842) และสงครามแอโร (Arrow War, 1856 – 1860) จีนต้องถูกบังคับให้ทำสนธิสัญญาที่เสียเปรียบอย่างมาก จนกระทั่งเกิดกระแสความคิดที่จะปรับปรุงประเทศให้ทันสมัย มีความเข้มแข็งในทุกๆ ด้าน ด้วยการพยายามปฏิรูปประเทศ จนกระทั่งเกิดการปฏิวัติใน ค.ศ. 1911 ขบวนการทั้งหลายดังกล่าวนั้นมิได้ประสบความสำเร็จแต่อย่างใด กลับก่อให้เกิดความแตกร้าง แย่งชิงอำนาจและดินแดนกันระหว่างขุนศึกต่างๆ ส่งผลให้ปัญญาชนจีนเคลื่อนไหวเพื่อปฏิวัติวัฒนธรรมด้วยการมุ่งเป้าหมายไปสู่การโจมตีลัทธิขงจื้อ พร้อมกับมีการปฏิวัติทางภูมิปัญญา โดยเสนอแนวความคิดตามแบบอย่างตะวันตก เช่น ลัทธิเสรีนิยม ประชาธิปไตย เป็นต้น จนเมื่อสงครามโลกครั้งที่ 1 สิ้นสุดลง การประชุมสันติภาพที่แวร์ซายถูกจัดขึ้น บรรดาปัญญาชนชาวจีนต่างมุ่งหวังที่จะได้รับความยุติธรรมจากการประชุมนี้ ทว่าผลลัพธ์กลับตรงกันข้าม ที่ประชุมสันติภาพที่แวร์ซายไม่ได้ใส่ใจในปัญหาต่างๆ ของจีนเลย ทั้งยังทำตามคำขอของญี่ปุ่นที่ให้ยกเขตอิทธิพลของเยอรมนีในจีนให้แก่ญี่ปุ่น เป็นเหตุให้ปัญญาชนชาวจีนต่างผิดหวังและโกรธแค้น จึงมีการรวมตัวของบรรดาปัญญาชนชาวจีนเพื่อประท้วงมตินี้ จนเกิดเป็นเหตุการณ์ที่เรียกว่า การเคลื่อนไหวในวันที่ 4 พฤษภาคม (May Fourth Movement, 1919) จุดนี้เองที่ทำให้ปัญญาชนชาวจีนรู้สึกผิดหวังต่อระบอบประชาธิปไตยและหันมาสนใจในลัทธิใหม่ คือ ลัทธิมาร์กซ์ (Marxism)

1. สภาพทั่วไปของจีน

หลังจากจีนประสบความพ่ายแพ้ในสงครามฝิ่นกับต่างชาติ แทนที่ผู้นำจีนจะมองดูข้อบกพร่องในการบริหารประเทศของตนและทำการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและสังคมที่ฝืดกรอกลิมนาน แต่ผู้นำจีนกลับเพิกเฉย ทำให้สภาพของจีนในกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 ไม่เพียงแต่ ประสบความยุ่งยากจากสงครามภายนอกเท่านั้น แต่ยังเกิดเหตุการณ์สั่นคลอนภายในประเทศอย่างต่อเนื่อง สงครามฝิ่นและสงครามแอโรว์ ได้สร้างความหายนะและความอับอายขายหน้าจากภายนอก แต่การเคลื่อนไหวภายในประเทศทั้งการกบฏ การปฏิรูป รวมทั้งการปฏิวัติ ได้ทำลายการปกครองของราชวงศ์แมนจู จนทำให้ชะตากรรมของราชวงศ์สิ้นสุดลงใน ค.ศ. 1912 ซึ่งพอสรุปถึงสาเหตุได้ดังนี้คือ

1.1 การเติบโตของประชากร ที่เกิดจากความสงบและความมั่นคงในระยะเวลา 150 ปี ภายใต้การปกครองของจักรพรรดิคังซี (Kangxi) หย่งเจิ้ง (Yongzheng) และเจียนหลง (Qianlong) แต่ที่ดินที่เหมาะสมสำหรับการเพาะปลูกไม่ได้ขยายออกไป ประชากรเพิ่มขึ้นจาก 143 ล้านคนใน ค.ศ. 1741 เป็น 430 ล้านคน ใน ค.ศ. 1850 ขณะที่ที่ดินทำการเพาะปลูกเพิ่มขึ้นน้อยมากจาก 549 ล้าน โหมว (Mon = 0.5 Acre) ใน ค.ศ. 1661 เป็น 737 ล้านโหมว ใน ค.ศ. 1833¹ ที่ดินในการทำกินจึงมีขนาดเล็กลง ผลผลิตที่ได้จากที่ดินขนาดเล็กมีจำนวนน้อยจนชาวนาไม่สามารถยังชีพได้อีกต่อไป พวกเขาได้ขายที่ดินและกลายเป็นผู้เช่า ทำให้ประชาชนจำนวนร้อยละ 60-90 ไม่มีที่ดินของตนเอง ชีวิตความเป็นอยู่เลวมาก เพราะต้องจ่ายค่าเช่าจากผลผลิตถึงร้อยละ 50 เป็นเหตุให้ชาวนาส่วนใหญ่ที่ไม่มีที่อยู่ ไม่มีงานทำ จึงมุ่งเข้าสู่เมือง แต่จีนในขณะนั้นยังไม่มีโรงงานอุตสาหกรรมที่จะรองรับแรงงานเหล่านี้ จากสภาวะการไม่มีงานทำซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งของการก่อความวุ่นวายในสังคม ทำให้ประชาชนเหล่านี้พร้อมที่จะเข้าร่วมขบวนการกบฏหรือปฏิวัติ

1.2 ปัญหาทางเศรษฐกิจและการเงิน หลังสงครามฝิ่นยิ่งทำให้ฝิ่นทะลักเข้ามาเป็นจำนวนมากในดินแดนจีน จาก 33,000 หีบใน ค.ศ. 1842 เป็น 46,000 หีบ ใน ค.ศ. 1848 และ 52,929 หีบใน ค.ศ. 1850 ใน ค.ศ. 1848 เพียงปีเดียวเงินจีนต้องหล่นไหลออกนอกประเทศมากกว่า 10 ล้านตำลึงจีน มีผลให้อัตราแลกเปลี่ยนระหว่างเงินเหรียญเงินและเหรียญทองแดงประสบภาวะยุ้งเหยิง เนื่องจากในคริสต์ศตวรรษที่ 18 เงิน 1 ตำลึงแลกได้ 1,000 เหรียญทองแดง (อีแปะ) แต่ใน ค.ศ. 1845 เงิน 1 ตำลึงแลกได้มากกว่า 2,000 เหรียญทองแดง อัตราแลกเปลี่ยนเพิ่มขึ้นร้อยละ 100² และในชีวิตประจำวัน ชาวจีนใช้จ่ายกันด้วยเหรียญทองแดง แต่เวลาเสียภาษีต้องจ่ายเป็นตำลึง มีผลทำให้ชาวจีนต้องเสียภาษีอีกเท่าตัว

นอกจากนั้นหลังสงครามฝิ่น เศรษฐกิจจีนประสบภาวะยุ้งยากมากขึ้น เนื่องจากการไหลบ่าเข้ามาของสินค้าตะวันตก ตามเมืองท่าต่างๆ โดยเฉพาะเมืองท่ากวางโจว (Guangzhou) ได้รับผลกระทบอย่างหนัก เพราะเป็นเมืองท่าเปิดทำการค้ากับต่างชาติมาเป็นเวลานาน การที่สินค้าตะวันตกเข้ามาสู่ประเทศจีนมีผลทำให้อุตสาหกรรมครัวเรือนพังทลาย รวมทั้งเศรษฐกิจที่เลี้ยงตนเองได้ถูกทำลายไปด้วย ก่อให้เกิดภาวการณ์ไร้งานซึ่งบุคคลเหล่านี้ได้กลายเป็นแหล่งที่ก่อให้เกิดปัญหาตามมา

¹Immanuel C.Y. Hsu. (1995). *The Rise of Modern China*. p. 222.

²*Ibid.* p. 224.

1.3 การจ่อราษฎรบังหลวงในวงการเมือง มีอยู่ทั่วไปจนเกินกว่าจะปราบปรามได้ และจากความอ่อนแอในการบริหารงานของรัฐบาล ก่อให้เกิดการซื้อขายตำแหน่งทางราชการ ซึ่งบุคคลสามารถซื้อตำแหน่งราชการได้ด้วยเงิน 3000 ตำลึง และบุคคลเหล่านี้คงจะต้องไปเอาคืนในขณะที่ยดำรงตำแหน่งราชการ นอกจากนี้การเก็บภาษี รัฐบาลยังได้นำวิธีการประมุลมาใช้ ซึ่งนำความเดือดร้อนมาให้แก่ประชาชนเป็นอย่างมาก

1.4 ความอ่อนแอทางทหาร จากการพ่ายแพ้ในสงครามฝิ่น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความอ่อนแอของกองทัพราชวงศ์ชิง รัฐบาลจึงต้องหันไปใช้กองทัพท้องถิ่น จึงเปิดโอกาสให้ชาวจีนที่มีความมั่งคั่งใหญ่ไฝ่สูง จึงกล้าที่จะแสดงออกถึงความเข้มแข็งทางด้านเชื้อชาติและความรู้สึกชาตินิยม เพื่อต่อต้านราชวงศ์แมนจู

1.5 ภัยธรรมชาติ ตั้งแต่ทศวรรษ 1840 และ 1850 ประเทศจีนประสบความหายนะเนื่องจากภัยธรรมชาติหลายครั้ง เช่น เกิดภาวะแห้งแล้งในมณฑลหูหนานและน้ำจากแม่น้ำฉางเจียง (Changjiang) ไหลท่วมป่า 4 มณฑล คือ หูเป่ย์ (Hupei) อานฮุย (Anhui) เจียงซู (Jiangsu) และเจ้อเจียง (Zhejiang) รวมทั้งความอดอยากในมณฑลกวางซี (Guangxi) ใน ค.ศ. 1849 และใน ค.ศ. 1852 แม่น้ำหวงเหอ (Huanghe) ได้เปลี่ยนเส้นทางจากทางใต้สู่เส้นทางเหนือในมณฑลซานตง (Shandong) ก่อให้เกิดน้ำท่วมเป็นบริเวณกว้างใหญ่ ประชาชนหลายล้านประสบเคราะห์กรรมจากภัยธรรมชาติ แต่รัฐบาลไม่ค่อยใส่ใจในการให้ความช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ เงินที่ทางการส่งมาส่วนใหญ่อีกถูกยักยอก จากภาวะที่สิ้นหวัง จึงทำให้ประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนเหล่านี้หันไปร่วมกับขบวนการกบฏหรือการก่อจลาจล

2. สาเหตุที่ก่อให้เกิดยุคขุนศึก

จากสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น จีนถูกบังคับให้ทำสนธิสัญญาที่ไม่เป็นธรรม อาทิ สนธิสัญญานานจิง (Treaty of Nanjing, 1842) สนธิสัญญาเทียนจิน (Treaty of Tianjin, 1858) อนุสัญญาเป่ย์จิง (Convention of Beijing, 1860) ส่งผลต่อสภาพภายในของจีนเป็นอย่างมาก จีนต้องเสียสิทธิสภาพนอกอาณาเขต เสียอธิปไตยในการเก็บภาษีและสูญเสียเงินตราเป็นจำนวนมากในการจ่ายค่าปฏิกรรมสงครามและในการซื้อฝิ่น ซึ่งผลกระทบมาตกอยู่ชาวจีนทั่วไปจนก่อให้เกิดการรวมตัวในการกบฏ

2.1 การรวมตัวในการกบฏต่อต้านรัฐบาลแมนจู

การรวมตัวในการกบฏต่อต้านรัฐบาลแมนจู นับเป็นปัญหาใหญ่ของจีน การกบฏครั้งที่สำคัญในสมัยราชวงศ์ชิง คือ กบฏไท่ผิง (Taiping Rebellion, 1850 - 1864) มีผู้นำ คือ หง ซิวฉวน (Hong Xiuquan) เป็นชาวมณฑลกว่างตง (Guangdong) เป็นครูประจำหมู่บ้าน เขามีความประสงค์จะเข้ารับราชการจึงพยายามสอบเพื่อรับปริญญาชีวไฉ่หลายครั้ง คือ ใน ค.ศ. 1828, 1836, 1837 และ 1843 แต่ก็สอบตกทุกครั้ง โดยเฉพาะใน ค.ศ. 1837 หง ซิวฉวนได้เดินทางไปสอบที่กวางโจว ซึ่งเป็นช่วงก่อนเกิดสงครามฝิ่น 2 - 3 ปี ขณะนั้นที่กวางโจวมีชาวตะวันตกเป็นจำนวนมากทั้งพ่อค้าและมิชชันนารี ระหว่างที่หง ซิวฉวนเดินทางไปตามถนนเขาได้รับแจกหนังสือเผยแพร่ศาสนาคริสต์ แปลโดยเหลียง ฟา (Liang Fa) ผู้ช่วยของโรเบิร์ต มอร์ริสัน (Robert Morrison) ซึ่งเป็นนักบวชในนิกายโปรเตสแตนต์ ผลจากการสอบตกใน ค.ศ. 1837 ทำให้หง ซิวฉวนล้มป่วยและได้เห็นนิมิต จากนิมิตนั้นหง ซิวฉวนได้นำแนวคิดของศาสนาคริสต์และลัทธิขงจื้อมารวมกัน¹ ใน ค.ศ. 1843 หง ซิวฉวนได้พยายามสอบอีกครั้งแต่ก็ประสบความล้มเหลวอีก อันเป็นระยะเดียวกับการพ่ายแพ้ต่อสงครามฝิ่น หง ซิวฉวนได้ล้มเลิกความคิดเข้ารับราชการ และตัดสินใจที่จะโค่นล้มราชวงศ์ชิง

หง ซิวฉวนและเฟิง หยุนซาน (Feng Yunshan) ได้ร่วมกันก่อตั้ง สมาคมนับถือพระเจ้า (Society for the Worship of God) หรือ ไป่ ช่าง ตี้ ฮุย (Bai Shang Ti Hui) ใน ค.ศ. 1846 ที่มณฑลกว่างซี (Guangxi) สมาคมค่อยๆ มีสมาชิกเพิ่มเรื่อยๆ สมาชิกส่วนใหญ่เป็นพวกคนงานเหมืองแร่ คนเผาถ่านและชาวนาที่ยากจน ภายหลังจึงเริ่มมีคนรวยและมีการศึกษาเข้ามาเป็นสมาชิก หง ซิวฉวนได้เขียนบัญญัติ 10 ประการของสมาคมซึ่งมีความคล้ายคลึงกับของศาสนาคริสต์มาก

ใน ค.ศ. 1850 สมาชิกของสมาคม ซึ่งในขณะนั้นมีจำนวนถึง 10,000 คน ได้มาชุมนุมกันที่หมู่บ้านจินเทียน (Jintian) แต่ละคนได้นำสิ่งของมีค่ามารวมกันเป็นกองทุน เรียกว่า "คลังสมบัติศักดิ์สิทธิ์" และได้มีการจัดตั้งหน่วยสู้รบประกอบด้วยนักบวชทั้งชายและหญิงอันมีฐานะเท่าเทียมกัน อีกทั้งสมาชิกชายยังตัดหางเปีย ไว้ผมยาว ชาวจีนจึงพากันเรียกว่า "กบฏผมยาว" วันที่ 11 มกราคม ค.ศ. 1851 หง ซิวฉวนกับบรรดากลุ่มผู้นำของสมาคมและสมาชิกรวม 30,000 คน ได้มารวมตัวกันที่จินเทียน หง ซิวฉวนได้ประกาศตนเป็นกบฏต่อราชวงศ์ชิง พร้อมทั้งสถาปนาอาณาจักรไท่ผิงเทียนกั๋ว (Taiping Tian Guo) หรืออาณาจักรสวรรค์สันติสุขอันยิ่งใหญ่ และสถาปนาตนเองเป็นเทียนหวางหรือกษัตริย์สวรรค์ ประกาศบัญญัติทางทหารประกอบด้วยกฎ 5 ข้อ คือ²

¹ ทวีป วรดิลก. (2542). *ประวัติศาสตร์จีน*. หน้า 584 - 589.

² Compilation Group for the History of Modern China Series. (1976). *The Taiping Revolution*. p.

1. เชื้อฟงคำบัญชาและระเบียบ (รวมทั้งกฎหมายสวรรค์และคำสั่ง)
2. แยกกลุ่มผู้หญิงและผู้ชาย (ผู้ชายและผู้หญิงต้องแยกที่พักกัน)
3. ห้ามการล่วงละเมิดผลประโยชน์ของประชาชนแม้เพียงเล็กน้อย
4. ไม่เห็นแก่ตัวและเป็นมิตรรวมทั้งเชื้อฟงหัวหน้า
5. เข้ามีส่วนร่วมและไม่ถอนตัวในการต่อสู้

จากนั้นได้เคลื่อนกองกำลังไปตามพรหมแดนกว้างๆ กว้างดงและยกทัพเคลื่อนขึ้นไปทางเหนือ ตลอดเส้นทางได้ปะทะกับกองทัพรัฐบาล และได้มาหยุดที่เมืองหย่าอัน ประกาศใช้ปฏิทินใหม่เรียกว่า ปฏิทินสวรรค์ ถือเอาวันที่ 4 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1852 เป็นวันที่ 1 ของอาณาจักรไท่ผิง¹ กองทัพไท่ผิงเคลื่อนทัพขึ้นทางเหนือสามารถยึดเมืองต่างๆ ได้ ในที่สุดสามารถยึดหนานจิงได้ในวันที่ 19 – 21 มีนาคม ค.ศ. 1853 หง ซิวฉวนได้สถาปนาหนานจิงเป็นเมืองหลวง เปลี่ยนชื่อเป็นเทียนจิง (เมืองสวรรค์)

หง ซิวฉวนได้สร้างรูปแบบสถาบันของไท่ผิงโดยมีระบบต่างๆ ดังนี้

1. ระบบที่ดิน มีการยกเลิกการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินและทรัพย์สินของเอกชน ให้มีการแบ่งสรรที่ดินให้แก่ชุมชน โดยเน้นการใช้ที่ดินเพื่อการผลิตและเก็บผลผลิตส่วนเกินให้กับส่วน กลาง
2. การรวมกันทางด้านการบริหารฝ่ายพลเรือนและการทหาร โดยรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทหารต้องเป็นชาวนา และเป็นทั้งข้าราชการพลเรือนด้วย กำหนดให้ครอบครัว 13,156 ครอบครัว รวมเป็นกองทหาร มีการแต่งตั้งผู้บัญชาการลดหลั่นกันไป ในส่วนการบริหารฝ่ายพลเรือนให้ 25 ครอบครัว เป็น 1 หน่วยภายใต้ผู้ว่าการหนึ่งคน เป็นผู้ควบคุมดูแลในกิจการต่างๆ ทั้งหมด คือ การศึกษา ศาสนา การคลัง และศาลยุติธรรม รวมทั้งจัดการเกี่ยวกับการฟ้องร้อง การแต่งงานและงานศพ
3. การรวมกันของวัฒนธรรมและศาสนา หง ซิวฉวนได้นำหลักการของศาสนาคริสต์และวัฒนธรรมจีน คือ ลัทธิขงจื้อมาผสมกัน ให้มีการเรียนรู้คัมภีร์ใหม่แทนคัมภีร์ขงจื้อและให้มีการสอบข้าราชการโดยเปลี่ยนจากการสอบลัทธิขงจื้อมาสอบลัทธิใหม่แทน ใช้ภาษาที่ธรรมดาในการสอบ และให้สิทธิผู้หญิงในการสอบด้วย ได้มีจอหงวนหญิงคนแรก ชื่อ ฝู ซานเสียน (Fu Shanxian)
4. นโยบายด้านสังคม กำหนดให้ผู้หญิงและผู้ชายมีฐานะเท่าเทียมกัน ผู้หญิงสามารถเป็นข้าราชการทั้งทางทหารและพลเรือน นอกจากนี้ได้มีมาตรการให้ความช่วยเหลือด้านสังคม สงเคราะห์แก่คนพิการ คนเจ็บและเด็กกำพร้า นโยบายอื่นๆ จะเน้นความเท่าเทียมกันในสังคม ยกเลิกการมัดเท้า ยกเลิกทาสและโสเภณี รวมถึงห้ามการสูบบุหรี่

¹ทวีป วรดิลก. (2542). เล่มเดิม. หน้า 592

ในการปราบกบฏไท่ผิงนั้นทางรัฐบาลแมนจูมอบหมายให้เจิง กั๋วฟาน (Zeng Guofan) จัดตั้งกองกำลังเพื่อต่อสู้กับกบฏ ชื่อ กองทัพหนาน นอกจากนั้นยังได้ก่อตั้งกองกำลังทางเรือ 10 กอง กำลังพล 500 คน เพื่อปราบกบฏไท่ผิงในแถบแม่น้ำฉางเจียง

ใน ค.ศ. 1861 กองทัพหนานสามารถยึดเมืองต่างๆ ในแถบแม่น้ำฉางเจียง และมุ่งตรงไปหนานจิง จากความสำเร็จในครั้งนี้เจิง กั๋วฟานจึงได้รับการแต่งตั้งเป็นองครักษ์ประจำองค์รัชทายาท ใน ค.ศ. 1862 เจิง กั๋วฟานได้แต่งตั้งหลี่ หงจาง (Li Hongzhang) เป็นผู้บังคับบัญชาในเขตเจียงซู (Jiangsu) และจั่ว จงถิง (Zuo Zongtang) เป็นผู้บังคับบัญชาในเขตเจ้อเจียง

ในระบอบนี้ชาวตะวันตกซึ่งได้รับความเดือดร้อนจากกบฏไท่ผิงที่ได้แผ่ขยายอำนาจบริเวณแม่น้ำฉางเจียง อันเป็นเขตผลประโยชน์ทางการค้าของต่างชาติ จึงได้เสนอความช่วยเหลือแก่ทางการจีนในการปราบกบฏไท่ผิง มีการก่อตั้งกองทัพนักรบของนานาประเทศขึ้น ทางกรจีนให้ชื่อกองทัพนี้นี้ว่า กองทัพอันมีชัยชนะตลอดกาล (Ever Victorious Army) เฟรดเดอริค วอร์ด (Frederick T. Ward) เป็นผู้บังคับบัญชา

เจิง กั๋วฟานได้มอบหมายให้หลี่ หงจางจัดตั้งกองทัพเพื่อเสริมกองทัพหนาน มีชื่อว่า กองทัพหวาย (Huai) หรืออานฮุย (Anhui Army) ได้เข้าโจมตีซู่โจว โดยได้รับการสนับสนุนจากกองทัพต่างชาติ ซึ่งมีชาร์ล กอร์ดอน (Charles Gordon) เป็นผู้บังคับบัญชาคนใหม่ ในที่สุดเมืองหนานจิงเมืองหลวงของพวกกบฏก็ถูกปิดล้อม และถูกตีแตกในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1864 ตัวหว ซิวฉวนเสี่ยวีตอยู่ในเมืองสาเหตุนั้นอาจเป็นเพราะเขากินยาพิษเองหรือเป็นเพราะการเจ็บป่วยจากการขาดอาหารก็ยังไม่สามารถสรุปได้¹

เหตุที่กบฏไท่ผิงพ่ายแพ้เนื่องมาจาก สาเหตุหลายประการ คือ การแตกแยกของผู้นำกบฏไท่ผิง ความผิดพลาดทางยุทธศาสตร์และการบริหาร การเปลี่ยนแปลงทางสังคมของพวกไท่ผิง เช่น การยกเลิกการมีทรัพย์สินส่วนบุคคล ความเสมอภาคทางเพศ เป็นต้น รวมทั้งการนำเอาศาสนาคริสต์มาให้เป็นการยากที่จะแทรกซึมไปในความคิดของคนจีนที่นิยมลัทธิขงจื้อได้

กบฏชาวนานอกเหนือจากกบฏไท่ผิงแล้ว ยังมีอีกหลายครั้ง เช่น กบฏเหนียน (Nian Rebellion, ค.ศ. 1853 – 1868) กบฏเหมียว (Miao Rebellion, ค.ศ. 1854 - 1868) กบฏมุสลิม (Moslem Rebellion, ค.ศ. 1855 - 1873) จากการกบฏที่เกิดขึ้นส่งผลต่อสภาวะด้านต่างๆ จีนต้องสูญเสียผู้คนจำนวนมาก ประมาณ 20 – 40 ล้านคน รัฐบาลจึงต้องสูญเสียงบประมาณในการปราบปรามกบฏ และยังเป็นโอกาสให้ชาตินิยมอำนาจตะวันตกเข้าแทรกแซงกิจการภายในด้วย

¹ Jack Gray. (2002). *Rebellions and Revolutions : China from the 1800s to 2000*. p. 75.

2.2 การเคลื่อนไหวในการพัฒนาประเทศจีน

การเคลื่อนไหวในการพัฒนาประเทศจีน เนื่องจากการเข้ามาของชาตินิยมอันาจตะวันตก พร้อมทั้งแสนยานุภาพทางทหารที่เหนือกว่าจีน ทำให้จีนต้องพ่ายแพ้และต้องยอมทำสนธิสัญญาที่จีนต้องเสียเปรียบอย่างมาก ประกอบกับประเทศญี่ปุ่นซึ่งเคยรับเอาอารยธรรมจากจีนและจีนคิดว่าด้อยกว่าจีนนั้น ก็ได้มีการปฏิรูปประเทศให้ทันสมัยตามแบบอย่างตะวันตก จนในที่สุดญี่ปุ่นก็ได้กลายมาเป็นหนึ่งในประเทศจักรวรรดินิยม

จากสาเหตุดังกล่าวเป็นแรงกระตุ้นให้ปัญญาชนจีนและชาวจีนบางคนได้มีการเคลื่อนไหวเพื่อที่จะพัฒนาประเทศจีน

แนวทางในการพัฒนาประเทศจีนสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 แนวทาง คือ แนวทางในการปฏิรูป และแนวทางในการปฏิวัติ

2.2.1 แนวทางในการปฏิรูป

เป็นการพัฒนาประเทศจีนโดยเริ่มมาจากกลุ่มชนชั้นสูง คือ เชื้อพระวงศ์และขุนนางในสวนภูมิภาคโดยมีเป้าหมายที่จะเลียนแบบจากชาติตะวันตกและปรับปรุงสภาพต่างๆ ของจีน พยายามเน้นการสร้างแสนยานุภาพของกองทัพให้เข้มแข็ง แต่ขณะเดียวกันยังคงไว้ซึ่งแนวคิดดั้งเดิม คือ ขนบธรรมเนียมเดิมและลัทธิขงจื้อเพื่อรักษาอำนาจในการปกครองของราชวงศ์ชิง กระบวนการในการปฏิรูปที่สำคัญสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 ระหว่าง ค.ศ. 1861 – 1895 เป็นช่วงระยะในการทำตนเองให้เข้มแข็ง พยายามลอกเลียนแบบตะวันตกและรับเอาวิทยาการของตะวันตกเข้ามาใช้ ผู้ที่กล่าวถึงการทำตนเองให้เข้มแข็งเป็นคนแรกคือ หลิน เจ๋อซู (Lin Zexu) ซึ่งเขียนถึงอู๋ จื่อซู (Wu Cixu) ใน ค.ศ. 1842 โดยกล่าวถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการรบที่ทันสมัยเพื่อป้องกันประเทศ¹ กระบวนการทำตนเองให้เข้มแข็งเริ่ม ใน ค.ศ. 1861 เมื่อเจ้าชายกง (Prince Gong) ขึ้นมามีอำนาจ มีบทบาทในการเคลื่อนไหวในส่วนกลาง และส่วนภูมิภาคมีเจิ้ง กั๋วฟาน จั๋ว จงถิง และหลี่ หงจาง เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญ ในเบื้องต้นมีการสั่งซื้ออาวุธจากต่างชาติ มีการรับเอาความรู้ทางวิทยาการของตะวันตกมาใช้เพื่อตั้งโรงงานอุตสาหกรรมของตนเอง โดยเฉพาะอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับทางทหาร มีการฝึกฝนช่างเทคนิคต่างๆ ส่งนักเรียนไปเรียนต่างประเทศ มีการตั้งสำนักงานติดต่อกับต่างประเทศที่มีลักษณะคล้ายกระทรวงต่างประเทศ คือ จงหลี่ หย่าเหมิน (Zongli Yamen) ตั้งวิทยาลัยล่ามสอนภาษาต่างประเทศ

¹เขียน ธีระวิทย์. (2547). *วิวัฒนาการการปกครองจีน*. หน้า 93 – 94.

กงเหวิน ก่วน (Tongwen Guan) มีการตั้งอยู่ต่อเรือ ต่อมาจึงเริ่มตั้งบริษัทต่างๆ ที่เกี่ยวกับการเดินเรือ โรงงานทอผ้าและเหมืองถ่านหิน ซึ่งเป็นลักษณะที่รัฐควบคุมพ่อค้าปฏิบัติ

การทำตนเองให้เข้มแข็งของจีนต้องจบลงด้วยการรุกรานของญี่ปุ่นต่อคาบสมุทรเกาหลีใน ค.ศ. 1894 จนนำมาสู่สงครามจีนญี่ปุ่น (Sino – Japanese War, 1894 - 1895) และจีนประสบความพ่ายแพ้จนต้องลงนามสนธิสัญญาชิโมโนะเซกิ (Treaty of Shimonoseki) ซึ่งเป็นสนธิสัญญาที่จีนต้องเสียเปรียบและเสียผลประโยชน์อย่างมากและเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่า จีนยังไม่ประสบผลสำเร็จในการทำตนเองให้เข้มแข็ง

ระยะที่ 2 ระหว่าง 11 มิถุนายน ค.ศ. 1898 – 21 กันยายน ค.ศ. 1898 เรียกระยะนี้ว่าการปฏิรูปร้อยวัน (Hundred Days Reform) ผู้ที่มีบทบาทสำคัญ คือ จักรพรรดิฉินเฉิง (Guangxu) และคัง ไห่เหว่ย (Kang Youwei) องค์จักรพรรดิทรงประกาศพระบรมราชโองการในการปฏิรูป โดยเน้นในด้านการศึกษา เศรษฐกิจและการบริหารประเทศ เช่น ให้ยกเลิกการเขียนความเรียงแบบเดิม ตั้งโรงเรียนสมัยใหม่และวางระเบียบการสอบใหม่ ปรับปรุงกฎหมายเพื่อหาทางแก้ปัญหาสิทธิสภาพนอกอาณาเขต ปฏิรูปกิจการทหาร ตำรวจ ระบบไปรษณีย์ สนับสนุนกิจการทางด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรม การค้ารวมไปถึงการประดิษฐ์สิ่งใหม่ๆ¹ เป็นต้น การปฏิรูปร้อยวันถูกต่อต้านจากข้าราชการสำนักที่มีหัวอนุรักษ์นิยมนำโดย พระนางจือซี (Cixi = ซูสีไทเฮา) แม้จักรพรรดิฉินเฉิงและคัง ไห่เหว่ยเองก็พยายามหาทางแก้โดยการหันไปพึ่งหยวน ชื่อไช่ (Yuan Shikai) ผู้นำกองทัพลัทธิใหม่ แต่หยวน ชื่อไช่กลับหักหลังนำแผนการปฏิวัติไปบอกกับ หลงจู (Ronglu) คนสนิทของพระนางจือซี พระนางจึงทำรัฐประหารก่อนในวันที่ 21 กันยายน ค.ศ. 1898 เป็นเหตุให้จักรพรรดิฉินเฉิงถูกจับกุม และคัง ไห่เหว่ยลี้ภัยไปอยู่ญี่ปุ่น ส่วนพวกนักปฏิรูปหลายคนถูกจับกุมและประหารชีวิต หลังจากนั้นพระนางจือซีได้ประกาศยกเลิกพระบรมราชโองการปฏิรูปร้อยวัน และสถาปนาพระองค์เองเป็นผู้สำเร็จราชการทำให้ความหวังในการปฏิรูปประเทศให้ทันสมัยตามแบบอย่างญี่ปุ่นไม่ประสบผลสำเร็จ

ระยะที่ 3 ระหว่าง ค.ศ. 1901 – 1908 เป็นการเคลื่อนไหวปฏิรูปประเทศของกลุ่มอนุรักษ์นิยมนำโดยพระนางจือซีในช่วงหลังการปราบปรามพวกนักมวย (Boxer Uprising) โดยมีแนวคิดหลัก คือ การรับเอาข้อดีของวิทยาการตะวันตกมาปรับปรุงข้อเสียของจีนเอง กระบวนการในการปฏิรูปครั้งนี้ประกอบด้วย การปรับปรุงทางการศึกษาในทุกระดับ ให้มีการสอนทั้งตำราคลาสสิกของจีนเองและวิทยาการของตะวันตก เช่น ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ การเมืองและวิทยาศาสตร์ ยกเลิกการสอบตามรูปแบบเดิม ยกเลิกหน่วยงานราชการแบบเดิม โดยให้มีการจัดตั้งกระทรวงต่างๆ ขึ้นแทน เช่น กระทรวงต่างประเทศ (จหนลี่ หย่าเหมิน ได้ยกกระดับขึ้นมาเป็นกระทรวงการต่างประเทศ) กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงตำรวจ เป็นต้น การปรับปรุงทางด้านกฎหมาย

¹ จอห์น เค แฟรงแลนด์; และคนอื่นๆ. (2526). *เอเชียตะวันออกยุคใหม่ เล่ม 2*. หน้า 473.

ได้มีการตั้งสำนักร่างกฎหมายขึ้น มีหน้าที่ร่างกฎหมายอาญา (แต่เนื่องจากกฎหมายอาญานั้นขัดกับหลักคตินิยมขงจื้อ คือ ให้อภัยคนมีฐานะเท่าเทียมกัน ความสัมพันธ์เป็นไปตามฐานะ อายุและเพศทั้งยังแยกหลักของคตินิยมออกไปจากกฎหมาย เช่น ในเรื่องความกตัญญู ทำให้กฎหมายอาญาที่ร่างมาต้องนำไปแก้ไขใหม่ และถูกนำมาประกาศใช้ใน ค.ศ. 1910 ซึ่งมีการปะปนกฎหมายแฝงลงไปด้วย)¹ อีกทั้งยังมีการออกพระบรมราชโองการอนุญาตให้ชาวจีนแต่งงานกับชาวแมนจูได้ ประกาศยกเลิกการรัดเท้า ประกาศห้ามค้าฝิ่น ฯลฯ ทางด้านการทหารได้มีการปฏิรูปใหม่ทั้งหมด ยกเลิกกองทัพแบบเก่าและระบบสอบไล่ทางการทหาร (กองทัพแบบใหม่ของหยวน ชื่อไซ คือ กองทัพเป่ย์หยาง (Beiyang) ซึ่งใช้การฝึกและการจัดรูปแบบกองทัพโดยเลียนแบบมาจากกองทัพของเยอรมนีได้ขึ้นมามีความสำคัญมากขึ้น) นอกจากนี้รัฐบาลยังให้มีการตั้งสถาบันการฝึกทหารแบบสมัยใหม่ในแต่ละมณฑล อันเป็นโอกาสให้หยวน ชื่อไซตั้งสำนักฝึกทหารและขยายกองทัพเป่ย์หยางออกไป² ทำให้กองทัพแบบใหม่ของหยวน ชื่อไซเพิ่มความสำคัญมากขึ้น

ขบวนการปฏิรูปประยุตินี้แม้จะมีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องแต่ก็มิได้ทำให้เกิดสิ่งใหม่ขึ้นมา ยังคงเป็นการรักษาอำนาจของราชวงศ์และราชสำนักชิงไว้ ถึงแม้จะมีนโยบายที่ให้สิทธิกับประชาชนเพิ่ม นั่นก็เพื่อทำให้กระแสต่อต้านจากกลุ่มปฏิวัติเบาบางลง

2.2.2 แนวทางการปฏิวัติ

ผู้นำคนสำคัญในการทำปฏิวัติ คือ ดร.ซุน ยัตเซ็น หรือซุน จงซาน (Sun Yatsen or Sun Zhongshan) โดยมีหลักการที่สำคัญ คือ ลัทธิไตรราษฎร์ (San Min Zhu Yi = ซานหมินจูอี้) ที่เขาได้ศึกษาแนวคิดทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมของประเทศต่างๆ เช่น ญี่ปุ่น ยุโรปและสหรัฐอเมริกา เป็นต้น และนำมาผสมผสานเป็นแนวคิดและอุดมการณ์ของตนเอง ลัทธิไตรราษฎร์ประกอบด้วย

1. ลัทธิชาตินิยม (Nationalism) หรือ หมินจูอี้ (Min Zu Zhu Yi) คือ การโค่นล้มราชวงศ์ชิงและลัทธิจักรวรรดินิยม โดยจัดตั้งรัฐบาลของประชาชนขึ้น

2. ลัทธิประชาธิปไตย (Democracy) หรือ หมินฉวนจูอี้ (Min Quan Zhu Yi) หมายถึงการจัดตั้งรัฐบาลตามระบอบสาธารณรัฐ เพื่อมุ่งให้บรรลุสิทธิ 4 ประการของประชาชน คือ การริเริ่ม (Initiation) การออกเสียงประชามติ (Referendum) การเลือกตั้ง (Election) และการถอดถอน (Recall)³ และยังประกอบด้วยอำนาจการปกครองที่แบ่งออกเป็น 5 สาขา คือ อำนาจบริหาร อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจตุลาการ อำนาจสอบไล่และอำนาจการตรวจสอบ

¹ทวีป วรติลก. (2542). *เล่มเดิม*. หน้า 734.

²แหล่งเดิม. หน้า 732 – 733.

³Immanuel C.Y. Hsu. (1995). *op.cit.* p. 459.

3. ลัทธิสังคมนิยม (Socialism) หรือ หมินเซิงจูอี้ (Min Sheng Zhu Yi) หมายถึง การเน้นในเรื่องการควบคุมเกี่ยวกับเรื่องทุนและการแบ่งที่ดินให้แก่ประชาชนอย่างเท่าเทียมกัน แนวความคิดนี้เป็นการผสมผสานอุดมคติดั้งเดิมของจีนที่ว่า "ที่ดินสำหรับผู้ทำการเพาะปลูก"¹ กับแนวความคิดของตะวันตกคือ แนวความคิดของเฮนรี จอร์จ (Henry George) ซึ่งกำลังเป็นที่นิยมแพร่หลายอยู่ในขณะนั้น คือ การเก็บภาษีที่ดินเดียวจากค่าของที่ดินที่สูงขึ้นโดยไม่มีการลงทุนลงแรง เพื่อไม่ให้พวกนักเก็งกำไรและผู้ทำการค้าผูกขาดร่ำรวยขึ้นมาได้²

ดร.ซุน ยัตเซ็นและนักปฏิวัติอื่นๆ ได้ก่อตั้งสมาคม ชื่อว่า จงกั๋วเก๋อหมิงตงเหมิงฮุย (สมาคมพันธมิตรปฏิวัติจีน) (Zhongguo Geming Tong Meng Hui = China Revolutionary Society) เรียกกันสั้นๆ ว่า ตงเหมิงฮุย (Tong Meng Hui) โดยเป็นการรวมตัวของกลุ่มปฏิวัติหลายๆ กลุ่มเข้าด้วยกัน ที่ประชุมนี้ได้รับลัทธิไตรราษฎร์เป็นหลักการในการปฏิวัติ ดร.ซุน ยัตเซ็นได้รับเลือกเป็นนายกสมาคม ในระยะแรกสมาคมได้ออกหนังสือพิมพ์ชื่อ หมิน เป้า (Min Bao) (หนังสือพิมพ์ของประชาชน) เพื่อเผยแพร่เกี่ยวกับหลักการในการปฏิวัติและทำการโจมตีสมาคมอื่นๆ ที่มีแนวคิดในทางอนุรักษนิยมทำให้ปัญญาชนเริ่มให้ความสนใจและหันมาหาแนวทางปฏิวัติมากขึ้น

นอกจากนี้สมาคมตงเหมิงฮุยยังพยายามใช้วิธีการก่อการปฏิวัติขึ้นหลายครั้ง นับตั้งแต่ ค.ศ. 1906 เป็นต้นมา ซึ่งได้รับการสนับสนุนทางด้านเงินทุนจากภายนอกประเทศโดยเฉพาะชาวจีนโพ้นทะเล แต่ทว่าการก่อการก็ถูกรัฐบาลปราบปรามลงได้ทุกครั้ง กระทั่งมาสำเร็จใน ค.ศ. 1911 นำโดยกลุ่มทหารที่เป็นสมาชิกของสมาคมในเมืองอู่ซาง (Wuchang) เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม ค.ศ. 1911 ตามด้วยเมืองอันหยาง (Hanyang) และฮั่นโข่ว (Hankou) ประกาศตนเองเป็นอิสระไม่ขึ้นกับรัฐบาลแมนจู ในวันที่ 12 ตุลาคม ค.ศ. 1911 มีมณฑลหูเป่ย์ (Hubei) เป็นศูนย์กลาง³

3. การขึ้นมามีอำนาจของหยวน ซื่อไช่

เหตุการณ์ปฏิวัติที่อู่ซาง หารัราชสำนักต้องเรียกตัวหยวน ซื่อไช่เข้ามารับตำแหน่งผู้สำเร็จราชการมณฑลหูเป่ย์และหนานาน รวมทั้งได้กลับมามีอำนาจคุมกองทัพเป่ย์หยางอีกครั้ง หลังจากถูกบีบให้ลาออกจากราชการใน ค.ศ. 1909 หยวน ซื่อไช่จึงถือโอกาสนี้เรียกร้องต่อราชสำนัก ดังนี้ 1. ขอให้มีการจัดตั้งรัฐสภาแห่งชาติภายใน 1 ปี 2. ให้มีการจัดตั้งคณะรัฐมนตรี 3. ให้ยกโทษให้แก่พวกปฏิวัติ 4. ให้ยกเลิกข้อห้ามตั้งพรรคการเมือง 5. ให้เขามีอำนาจเต็มที่ในการควบคุมกองทัพบกและเรือ 6. ให้มี

¹Ibid

²จอห์น เค. แฟร์แบงค์และคนอื่นๆ. (2521). *เอเชียตะวันออกยุคใหม่ เล่ม 3*. หน้า 800.

³ทวีป วรดิกล. (2542). *เล่มเดิม*. หน้า 769 – 770.

หลักประกันเกี่ยวกับเงินทุนของทหาร¹ เห็นได้ว่า 4 ข้อแรกที่หยวน ซื่อไช้เรียกร้องนั้นเพื่อต้องการเอาใจประชาชนและพวกปฏิวัติ ใน 2 ข้อหลังเป็นการสร้างฐานอำนาจของตน ซึ่งรัฐบาลแมนจูไม่มีทางเลือก ต้องยอมตามคำขอของหยวน ซื่อไช้ เพราะในขณะนั้นมณฑลต่างๆ ได้ทยอยกันประกาศตนเป็นอิสระจากรัฐบาลและต่างชาติเองก็ประกาศตัวเป็นกลาง ดังนั้น ในวันที่ 27 ตุลาคม ค.ศ. 1911 รัฐบาลจึงจำเป็นต้องประกาศแต่งตั้งหยวน ซื่อไช้ให้ดำรงตำแหน่งข้าหลวงพิเศษของพระเจ้าจักรพรรดิ (The Imperial Commissioner) มีอำนาจสูงสุดในการสั่งการกองทัพบกและกองทัพเรือ และในวันที่ 1 พฤศจิกายน รัฐบาลจึงได้แต่งตั้งหยวน ซื่อไช้ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแทนเจ้าชายชิง (Prince Qing) ที่ลาออกในวันที่ 19 ตุลาคม หยวนได้จัดตั้งคณะรัฐบาลซึ่งประกอบด้วยคนสนิทของเขาทั้งหมด

หลังจากหยวน ซื่อไช้ได้เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เขาได้ส่งผู้แทนไปเจรจากับฝ่ายปฏิวัติ แต่ประสบความล้มเหลว หยวน ซื่อไช้จึงได้นำกองกำลังเข้ายึดฮั่นโซวและฮั่นหยางกลับคืนจากกลุ่มปฏิวัติ การเข้ายึดเมืองทั้งสองของหยวน ซื่อไช้ก็เพราะว่าต้องการแสดงให้รัฐบาลแมนจูเห็นถึงความสำเร็จเมื่อมอบอำนาจให้แก่เขาและพร้อมกันนั้นต้องการให้กลุ่มปฏิวัติได้เห็นถึงอำนาจที่เหนือกว่า² เมื่อมีการประชุมของฝ่ายปฏิวัติเมื่อต้นเดือนธันวาคม ค.ศ. 1911 เสียงส่วนใหญ่มีมติว่าตำแหน่งประธานาธิบดีควรยกให้แก่หยวน ซื่อไช้ ถ้าหากเขาตัดความจงรักภักดีจากราชวงศ์แมนจู และสนับสนุนรัฐบาลตามระบอบสาธารณรัฐ³ สำหรับตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดได้ตัดสินใจให้หลี่ หยวนหง (Li Yuanhong) ดำรงตำแหน่งและให้หวง ซิง (Huang Xing) เป็นรองผู้บัญชาการทหารสูงสุด และในวันที่ 2 ธันวาคม ที่ประชุมได้ตกลงประกาศใช้กฎหมายรัฐธรรมนูญที่มี 21 มาตรา เป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ ต่อมาในวันที่ 4 ธันวาคม กลุ่มปฏิวัติได้ประกาศให้หนานจิง (Nanjing) เป็นเมืองหลวงของสาธารณรัฐจีน

ในขณะที่เกิดการปฏิวัติที่ฮู่ซาง ซุน ยัตเซนยังอยู่ที่เมืองเดนเวอร์ (Denver) รัฐโคโลราโด (Colorado) ประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อเขาพบข่าวการปฏิวัติจากหนังสือพิมพ์ เขาได้เดินทางกลับมาจีนในวันที่ 25 ธันวาคม และในวันที่ 29 ธันวาคม รัฐบาลสาธารณรัฐได้มีมติด้วยคะแนนเสียง 16 ต่อ 1 เลือกซุน ยัตเซนให้ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีชั่วคราว ซุน ยัตเซนได้ปฏิญาณตนเข้าดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีของสาธารณรัฐจีนในวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1912 ที่เมืองหนานจิง เขาได้จัดตั้งรัฐบาลตามระบอบประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกา โดยมีหลี่ หงจางเป็นรองประธานาธิบดี รัฐบาลชุดนี้ถือว่า

¹Immanuel C.Y. Hsu. (1995). *op.cit.* p. 470-471.

²Hu Sheng. (1991). *From the Opium War to the May Fourth Movement Vol. II.* p. 487.

³เขียน วีระวิทย์. (2547). เล่มเดิม. หน้า 92.

เป็นการเริ่มต้นของการปกครองตามระบบทหารซึ่งมีระยะ 3 ปี ตามแผนการที่ซุน ยัตเซ็นวางไว้ใน ค.ศ. 1905¹

เมื่อคณะปฏิวัติได้ประกาศจัดตั้งเมืองหนานจิงเป็นเมืองหลวงของสาธารณรัฐจีน ทำให้ประเทศจีนแบ่งแยกออกเป็น 2 ส่วนคือ รัฐบาลทางเหนือตั้งอยู่ที่เป่ย์จิง และรัฐบาลทางใต้อยู่ที่หนานจิง ปัญหาของจีนในขณะนั้นคือ จะทำอย่างไรจึงจะรวมประเทศจีนให้เป็นหนึ่งเดียว ซึ่งมีอยู่ 2 วิธี คือ การทำสงครามกลางเมือง กับ การเจรจา รวมกันโดยสันติวิธี² ดังนั้นทั้งสองฝ่ายจึงเลือกที่จะใช้วิธีการเจรจา โดยที่ซุน ยัตเซ็นได้เสนอตำแหน่งประธานาธิบดีให้แก่หยวน ซื่อไช่ ถ้าเพียงแต่หยวน ซื่อไช่ กำจัดราชวงศ์แมนจูออกไปเท่านั้น แต่ฝ่ายปฏิวัติก็เกรงว่าหยวน ซื่อไช่จะรวมอำนาจ จึงโทรเลขไปถึงหยวน ซื่อไช่เพื่อพิสูจน์เจตนาที่แท้จริง โดยได้ยื่นข้อเสนอดังนี้ 1. ให้หยวน ซื่อไช่แต่งตั้งทูตต่างประเทศหรือกงสุลในการสละราชสมบัติของจักรพรรดิ 2. หยวน ซื่อไช่ต้องประกาศอย่างเป็นทางการว่าจะสนับสนุนสาธารณรัฐ 3. ซุน ยัตเซ็นจะลาออกเมื่อรับทราบการสละราชสมบัติของจักรพรรดิจากคณะทูตหรือกงสุลต่างประเทศ 4. ให้รัฐสภาเป็นผู้เลือกหยวน ซื่อไช่เป็นประธานาธิบดีชั่วคราว 5. หยวน ซื่อไช่จะต้องให้สัตย์สาบานว่าจะยอมรับการมีรัฐธรรมนูญและการเตรียมการจัดตั้งรัฐสภา จากนั้นเขาจึงจะได้รับอำนาจในการควบคุมทหารได้³

หยวน ซื่อไช่พยายามเจรจากับเจ้าชายชิงให้เห็นถึงความสำคัญของการสละราชสมบัติของจักรพรรดิในขณะที่ยังดำรงพระเกียรติ ดังนั้นทางราชสำนักจึงได้มีการประชุมกันในวันที่ 17 และ 19 มกราคม ค.ศ. 1912 เพื่อพิจารณาถึงปัญหานี้ ปรากฏว่าขุนนางชาวแมนจูคัดค้านต่อการสละราชสมบัติ หยวน ซื่อไช่ต้องใช้มาตรการรุนแรงโดยให้นายทหารของเขากดดันด้วยการประกาศว่าจะสนับสนุนสาธารณรัฐ

ดังนั้นในวันที่ 1 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1912 พระพันปีหลวงได้เชิญหยวน ซื่อไช่มาในราชสำนักและบอกว่าจะยอมตามการตัดสินใจของหยวน ซื่อไช่ ขอแต่ให้รักษาพระเกียรติยศของพระจักรพรรดิเท่านั้น ในวันที่ 12 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1912 พระนางหลงอู (Longyu) ได้ประกาศสละราชสมบัติของจักรพรรดิขว่งถ่ง (Xuanton) หยวน ซื่อไช่ได้จัดพิมพ์หนังสือประกาศสละราชสมบัติของพระจักรพรรดิถือว่าเป็นวันสิ้นสุดของราชวงศ์แมนจู ในการสละราชบัลลังก์ครั้งนี้มีเงื่อนไขที่สำคัญ 3 ประการคือ 1. ให้รัฐบาลสาธารณรัฐที่จัดตั้งขึ้นปฏิบัติต่อพระมหาจักรพรรดิเป็นอย่างดีหลังจากที่พระองค์สละราชสมบัติ โดยให้คงพระยศพระมหาจักรพรรดิไว้ ปฏิบัติต่อพระองค์เสมือนหนึ่งผู้นำของรัฐบาลต่างประเทศ รัฐบาลจะจัดหาเงินเลี้ยงชีพสำหรับพระมหาจักรพรรดิในจำนวน 300,000,000 หยวนต่อปี

¹แหล่งเดิม

²แหล่งเดิม.

³Immanuel C.Y. Hsu. (1995). *op.cit.* p. 473.

นอกจากนั้นให้พระมหาจักรพรรดิมีสิทธิที่จะอาศัยอยู่ในพระราชวัง คงทหารรักษาพระองค์ไว้รับประกันในการรักษาสุสานของบรรพบุรุษและทรัพย์สินสมบัติส่วนพระองค์ไว้ได้ 2) ให้รัฐบาลที่จัดตั้งขึ้นใหม่ปฏิบัติต่อเชื้อพระวงศ์อย่างดี โดยให้คงสืบบรรดาศักดิ์ตามปกติ ให้ได้รับสิทธิพิเศษดังพลเมืองจีน ได้รับการคุ้มครองในทรัพย์สินส่วนตัวและได้รับการยกเว้นจากการเกณฑ์ทหาร 3) ชาวแมนจูมองโกเลีย ชาวอะหะหมัดและชาวทิเบตจะได้รับสิทธิเท่าเทียมกับคนจีน ได้รับการคุ้มครองกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน ให้มีการสืบบรรดาศักดิ์ตามปกติ และให้ผู้ยากจนได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐบาล นอกจากนี้ให้ประชาชนดังกล่าวมีเสรีภาพในการประกอบพิธีกรรมบูชาตามที่ตนนิยม¹ เงื่อนไขดังกล่าวนี้ได้ตีพิมพ์และประกาศแก่ผู้แทนทางการทูตของต่างประเทศในกรุงปักกิ่งรับทราบด้วย

3.1 สภาพภายในของจีนหลังหยวน ชื่อไข่อำรงตำแหน่งประธานาธิบดี

ภายหลังการสละราชสมบัติของพระจักรพรรดิ ซุน ยัตเซ็นได้ลาออกจากตำแหน่งประธานาธิบดีชั่วคราว ในวันที่ 13 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1912 เพื่อให้หยวน ชื่อไข่อำรงตำแหน่งโดยมีข้อแม้ดังนี้ 1. ให้ใช้นานจิงเป็นเมืองหลวง 2. ให้หยวน ชื่อไข่อำรงตำแหน่งประธานาธิบดีชั่วคราวที่นานจิง 3. หยวน ชื่อไข่อำรงปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญชั่วคราวที่ร่างโดยรัฐสภาชั่วคราว² ดังนั้นในวันที่ 18 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1912 ช่ง เจียวเหริน (Song Jiaoren) วาง จิงเว่ย (Wang Jingwei) ไซ่ หยวนผย และผู้แทนรัฐสภาคนอื่น ๆ ได้เดินทางไปเป่ย์จิงเพื่อเชิญหยวน ชื่อไข่อำรงเดินทางไปนานจิง แต่หยวน ชื่อไข่มิอยากจากที่มั่นของตนที่เป่ย์จิง จึงให้เซา คูน (Cao Kun) สร้างสถานการณ์วุ่นวาย ไซ่ หยวนผยและวาง จิงเว่ยได้ส่งโทรเลขถึงรัฐบาลที่นานจิง อธิบายถึงความจำเป็นที่ต้องตั้งรัฐบาลที่เป่ย์จิง เพื่อควบคุมการจลาจลของทหาร ในที่สุดรัฐสภาจึงยินยอมให้หยวนประกอบพิธีเข้ารับตำแหน่งที่กรุงเป่ย์จิงได้ วันที่ 10 มีนาคม ค.ศ. 1912 หยวน ชื่อไข่อำรงประกอบพิธีเข้ารับตำแหน่งประธานาธิบดี และวันรุ่งขึ้นได้ประกาศรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว เป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกของจีน ในวันที่ 5 เมษายน ค.ศ. 1912 และรัฐสภาได้ลงคะแนนเสียงให้เป่ย์จิงเป็นเมืองหลวงของสาธารณรัฐ³

ซุน ยัตเซ็น ได้นำสมาคมตงเหมิงอยู่ร่วมกับพรรคการเมืองอื่นๆ ก่อตั้งเป็นพรรคการเมืองที่เรียกว่า พรรคก๊กมินตั๋ง ในวันที่ 25 สิงหาคม ค.ศ. 1912 มีการเลือกตั้งครั้งแรกของสาธารณรัฐจีน พรรคก๊กมินตั๋ง ซึ่งมีช่ง เจียวเหรินเป็นผู้นำ สามารถชนะพรรคการเมืองอื่นๆ และได้เสียงข้างมากในรัฐสภา (สภาล่างได้ 269 ที่นั่งจาก 596 ที่นั่ง สภาสูงได้ 123 ที่นั่งจาก 274 ที่นั่ง) ผลสำเร็จครั้งนี้ทำให้ช่ง เจียวเหรินมั่นใจว่า ถ้าร่วมมือกับพรรคการเมืองย่อยๆ แล้ว ทำให้พรรคก๊กมินตั๋งมีเสียงข้างมากจน

¹เชียน ชีววิทย์. (2547). เล่มเดิม. หน้า 93-94.

²Immanuel C.Y. Hsu. (1995). *op.cit.* p. 474.

³*Ibid.*

ทำให้ซ่ง เจียวเหวินมีโอกาสเป็นนายกรัฐมนตรี เป็นเหตุให้หยวน ซื่อไช้พยายามติดสินบนซ่ง เจียวเหวิน แต่ถูกปฏิเสธ เป็นเหตุให้ซ่ง เจียวเหวินถูกฆาตกรรมที่สถานีรถไฟเมืองเซี่ยงไฮ้ (Shanghai) ในวันที่ 20 มีนาคม ค.ศ. 1913 ผลจากการสอบสวนปรากฏว่าฆาตกรถูกฆ่าจ้างโดยนายกรัฐมนตรีเจ้า ปิงจุ่น (Zhao Pinjun) และมีส่วนพัวพันกับประธานาธิบดีหยวน ซื่อไช้ ดังนั้นผู้ต้องหาที่เกี่ยวข้องกับคดีนี้จึงถูกฆาตกรรม

การตายของซ่ง เจียวเหวินสร้างความโกรธแค้นให้แก่พรรคก๊กมินตั๋ง อีกทั้งการที่หยวน ซื่อไช้ กู้ยืมเงิน จากภาคีธนาคารเป็นจำนวน 25 ล้านดอลลาร์ โดยที่ผู้ถือหุ้นในธนาคารมีสิทธิแต่งตั้งตัวแทนเข้ามาควบคุมการจัดเก็บภาษีในจีนโดยการกู้ยืมเงินครั้งนี้ไม่ผ่านความเห็นชอบของรัฐบาล สมาชิกสภาได้ประณามรัฐบาลอย่างรุนแรง เป็นเหตุให้ต้วน จี้ลู่ นำทหารเข้าล้อมรัฐบาล ผู้ว่าการมณฑลทหารซึ่งเป็นฝ่ายก๊กมินตั๋ง เช่น ผู้ว่าการมณฑลเจียงซู กว่างตง อานฮุย ได้ส่งโทรเลขประณามการกู้เงินของหยวน ซื่อไช้ ทำให้หยวน ซื่อไช้สั่งปลดผู้ว่าการทหารเหล่านี้ ในวันที่ 12 กรกฎาคม ค.ศ. 1913 ผู้ว่าการทหารมณฑลเจียงซู เจียงซี อานฮุย กว่างโจว ฝูเจี้ยน (Fujian) หูหนาน (Hunan) และซื่อชวน (Sichuan) ต่างประกาศตนเป็นอิสระ ก่อให้เกิดการปฏิวัติครั้งที่ 2 ขึ้น โดยมีหนานจิงเป็นเมืองหลวง และมีหวง ซิง (Huang Xing) เป็นแม่ทัพ แต่เนื่องจากผู้นำฝ่ายปฏิวัติเกิดการขัดแย้งกันเอง รวมทั้งไม่ได้รับการร่วมมือจากประชาชนที่ต้องการสันติภาพ ทำให้หยวน ซื่อไช้สามารถปราบปรามมณฑลต่างๆ ที่แยกตัวเป็นอิสระได้ภายในสองเดือน ชุน ยัตเซน หวง ซิงและบุคคลอื่นๆได้หลบหนีไปญี่ปุ่น¹ หยวน ซื่อไช้ได้สนับสนุนให้พรรคจีนปู้ตังจัดตั้งรัฐบาล โดยมีซ่ง ซินลิ่ง (Xong Xiling) เป็นนายกรัฐมนตรี ในวันที่ 5 ตุลาคม ค.ศ. 1913 รัฐบาลได้ทำการเลือกประธานาธิบดี การลงคะแนนเสียงครั้งนี้ต้องทำกันถึง 3 ครั้ง โดยที่คนสนิทของหยวน ซื่อไช้คือ เหลียง ซื่ออี้ (Liang Shiyi) ได้จัดตั้งกำลังคนปิดล้อมรัฐสภาฯ ป้ายสนับสนุนหยวน ซื่อไช้พร้อมทั้งตะโกนชมเชยสมาชิกสภาว่า “ถ้าท่านไม่เลือกประธานาธิบดีตามที่เราต้องการ อย่างคาดหวังที่จะได้ออกมา”² ทำให้หยวน ซื่อไช้ได้รับเลือกเป็นประธานาธิบดีและเข้ารับตำแหน่งอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 10 ตุลาคม ค.ศ. 1913

หลังจากหยวน ซื่อไช้เข้ารับตำแหน่งประธานาธิบดี ในวันที่ 4 พฤศจิกายน ค.ศ. 1913 เขาได้ประกาศยุบพรรคก๊กมินตั๋ง โดยกล่าวหาว่าเป็นองค์กรส่งเสริมให้ประชาชนกระด้างกระเดื่องต่อรัฐบาล³ เมื่อรัฐบาลได้ร่างรัฐธรรมนูญฉบับถาวรที่ต้องการจำกัดอำนาจของประธานาธิบดี โดยวุฒิสภาได้ผ่านร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ซึ่งสร้างความไม่พอใจให้แก่หยวน ซื่อไช้อย่างมาก เขาจึงถือโอกาสประกาศยุบสภาในเดือนมกราคม ค.ศ. 1914 และมีคำสั่งให้เจ้าหน้าที่ส่วนจังหวัดแต่งตั้งผู้แทนของตน เพื่อ

¹จอห์น เค. แฟรงเบงค์และคนอื่นๆ. (2521). *เล่มเดิม*. หน้า 811.

²Immanuel C.Y. Hsu. (1995). *op.cit.* p. 478.

³เทียน ธีระวิทย์. (2547). *เล่มเดิม*. หน้า 100.

ปรึกษาหารือเกี่ยวกับปัญหาของประเทศ หยวน ซื่อไช้ได้ถือเอาผู้แทนเหล่านี้เป็นคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ซึ่งรู้จักกันในนามรัฐธรรมนูญหยวน ซื่อไช้ รัฐธรรมนูญฉบับนี้ให้อำนาจแก่ประธานาธิบดีในการบริหารประเทศเพียงผู้เดียว มีอำนาจในการประกาศสงคราม ลงนามในสนธิสัญญา แต่งตั้งข้าราชการ ออกกฎหมายกำหนดกฎหมายในกรณีฉุกเฉิน รวมทั้งอยู่ในตำแหน่งวาระละ 10 ปี และสามารถเป็นต่อไปได้เรื่อยๆ อีกทั้งตำแหน่งประธานาธิบดีนี้ยังสามารถสืบทอดไปสู่ทายาทได้อีกด้วย แผนการขั้นต่อไปของหยวน ซื่อไช้ก็คือการตั้งตัวเองเป็นจักรพรรดิ

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 1 เกิดขึ้นในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1914 ญี่ปุ่นได้ประกาศสงครามกับเยอรมนีและสหราชอาณาจักรยึดเมืองท่าชิงเตา (Qingdao) จึงได้ยื่นข้อเรียกร้อง 21 ประการให้แก่ประธานาธิบดีหยวน ซื่อไช้ ในวันที่ 18 มกราคม ค.ศ. 1915 มีสาระสำคัญประกอบด้วย 5 หมวดคือ 1. ให้จีนโอนสิทธิของเยอรมนีในมณฑลซานตงให้แก่ญี่ปุ่น 2. รับรองสิทธิของญี่ปุ่นในแมนจูเรียได้และทางตะวันออกของมองโกเลียใน 3. ให้จีนและญี่ปุ่นร่วมมือกันในการจัดตั้งบริษัทถ่านหินและเหล็กฮั่นเย่ผิง (The Hanyeping Coal and Iron Complex) 4. ให้จีนให้คำสัญญาจะไม่ยอมให้ชาติอื่นมีสิทธิในเกาะหรือดินแดนชายฝั่งทะเลจีนเพิ่มเติมจากที่เป็นอยู่ 5. ให้ญี่ปุ่นมีส่วนร่วมในกิจการภายในของจีนทั้งทางการเมือง การคลัง การทหาร ดังนั้นหยวน ซื่อไช้จึงได้นำข้อเรียกร้องดังกล่าวไปเผยแพร่ในหนังสือพิมพ์ต่างประเทศเพื่อหวังความช่วยเหลือจากมหาอำนาจ แต่ไม่มีชาติใดให้ความช่วยเหลือ ดังนั้นในวันที่ 9 พฤษภาคม ค.ศ. 1915 หยวน ซื่อไช้ตัดสินใจยอมรับข้อเสนอดังกล่าว 4 หมวดแรก¹ เพราะในหมวดที่ 5 นั้นหยวน ซื่อไช้คิดว่าถ้าหากยอมรับอำนาจของตนก็อาจจะหมดไป สัญญานี้ได้มีการลงนามกันในวันที่ 25 พฤษภาคม

ในวันที่ 21 พฤศจิกายน ค.ศ. 1915 หยวน ซื่อไช้ได้จัดให้มีการประชุมสมัชชาแห่งชาติขึ้น ซึ่งมติจากที่ประชุมได้ลงคะแนนเสียงเป็นเอกฉันท์สนับสนุนให้รื้อฟื้นการปกครองระบอบกษัตริย์ขึ้นมา หยวน ซื่อไช้ต้องการให้ประชาชนส่งสาสน์อัญเชิญถึง 3 ครั้ง เพื่อจะได้รับการยกย่องว่าเป็นกษัตริย์องค์แรกของจีนที่ได้รับการเลือกตั้งจาก “เจตนารมณ์ของประชาชน” แทนที่ “เจตนารมณ์ของสวรรค์” ตามที่เป็นมาในอดีต² และได้กำหนดเอาวันที่ 9 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1916 เป็นวันขึ้นครองราชย์อย่างเป็นทางการ

การเคลื่อนไหวต่อต้านการขึ้นมามีอำนาจตำแหน่งจักรพรรดิของหยวน ซื่อไช้เริ่มต้นเมื่อ หวางจวนหยวน (Wang Zhanyuan) ผู้บัญชาการทหารในมณฑลเหอเป่ย์ (Hebei) ได้ประกาศไม่ยอมอยู่ภายใต้อำนาจของหยวนอีกต่อไป อีกทั้งผู้ว่าการทหารมณฑลต่างๆ ยังได้ประกาศตัวอิสระเพิ่มขึ้น เช่น มณฑลกุ้ยโจว (Guizhou) มณฑลกว่างซี มณฑลกว่างตง เป็นต้น ในวันที่ 5 พฤษภาคม ค.ศ. 1916 นัก

¹Li Chien-nung. (1956). *The Political History of China, 1840-1928*. p. 311.

²เขียน วีระวิทย์. (2547). เล่มเดิม. หน้า 103.

ปฏิวัติกลุ่มต่างๆ ที่ต่อต้านหยวน ชื่อไช่ได้จัดตั้งสภาทหารขึ้น ประกาศไม่ยอมรับหยวน ชื่อไช่เป็นประธานาธิบดีของจีน รวมทั้งผู้ว่าการทหารมณฑลส่านซี (Shaanxi) มณฑลชื้อชวน มณฑลหูหนาน ซึ่งเป็นนายทหารของกองทัพเป่ย์หยางที่หยวน ชื่อไช่ไว้วางใจ ต่างประกาศตนเป็นอิสระ ทำให้หยวน ชื่อไช่คิดมากจนอาการโลหิตเป็นพิษกำเริบและเสียชีวิตในวันที่ 6 มิถุนายน ค.ศ. 1916

การปฏิวัติครั้งนี้เป็นจุดสิ้นสุดแห่งการปกครองของราชวงศ์แมนจู และเข้าสู่การปกครองแบบสาธารณรัฐ แต่การปฏิวัติครั้งนี้ก็ได้ก่อให้เกิดปัญหาตามมาเพราะการขึ้นมาสู่อำนาจของ หยวน ชื่อไช่ ผู้นำกองทัพเป่ย์หยาง ท้ายที่สุดได้กลายมาเป็นผู้ยึดอำนาจเบ็ดเสร็จจนถึงขั้นคิดตั้งตนเป็นจักรพรรดิเอง เมื่อหยวน ชื่อไช่ถึงแก่กรรมลง ใน ค.ศ. 1916 จึงได้ก่อให้เกิดยุคแห่งความวุ่นวาย ที่เรียกว่า ยุคขุนศึก (War Lord Era)

4. ยุคขุนศึก

ยุคขุนศึกเริ่มต้นตั้งแต่การมรณกรรมของหยวน ชื่อไช่จนกระทั่งการรวมประเทศจีนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ภายใต้การนำของจอมพลเจียง เจียชือหรือเจียง ไคเช็ค (Jiang Jieshi = Chiang Kaishek) ใน ค.ศ. 1928 อำนาจการปกครองในยุคนี้เปลี่ยนกันระหว่างกลุ่มขุนศึกต่างๆ ซึ่งต่างก็มุ่งขยายอาณาบริเวณทั้งในด้านพื้นที่และอิทธิพล รวมทั้งแย่งชิงกันเข้าครอบครองนครหลวงเป่ย์จิง เนื่องจากถ้าใครสามารถยึดเป่ย์จิงได้ก็หมายถึงการเป็นผู้รับช่วงในการบริหารราชการสืบต่อจากรัฐบาลในอดีต

4.1 การแย่งชิงอำนาจของกลุ่มขุนศึก

ภายหลังการสิ้นชีวิตของหยวน ชื่อไช่ ชวี ชื่อซาง คนสนิทของหยวนได้ร่วมมือกับต้วน จี้รู่ย (Duan Qirui) ส่งโทรเลขไปยังมณฑลต่างๆ เพื่อแจ้งถึงการเสียชีวิตของหยวน ชื่อไช่ พร้อมทั้งประกาศคำสั่งตามมาตราที่ 29 ในรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1914 ที่ได้กำหนดให้รองประธานาธิบดีเข้าดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีในกรณีที่ตำแหน่งประธานาธิบดีว่าง¹ เป็นผลให้รองประธานาธิบดีหลี่ หยวนหง (Li Yuanhong) ได้เข้ารับตำแหน่งประธานาธิบดี ในวันที่ 7 มิถุนายน ค.ศ. 1916 และได้ประกาศที่จะนำเอารัฐธรรมนูญฉบับ ค.ศ. 1912 มาใช้ แต่นายกรัฐมนตรีต้วน จี้รู่ยต้องการที่จะใช้รัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1914 ต่อไป จึงก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งตามมา

ประการแรก คือ ปัญหาเรื่องรัฐธรรมนูญ ซึ่งผู้นำทางใต้และสมาชิกรัฐสภาทางใต้ประกาศไม่ยอมรับ การเข้าดำรงตำแหน่งของประธานาธิบดีหลี่ หยวนหงตามรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1914 แต่ต้องการให้นำรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1912 มาใช้ ซึ่งต้วน จี้รู่ยและพรรคพวกยังคงยืนกรานเหมือนเดิม ทำให้หลี่

¹Li Chien-nung. (1956). *op.cit.* p. 352.

ดิ่งซิน (Li Dingxin) ผู้บัญชาการกองทัพเรือได้ประกาศเป็นอิสระจากรัฐบาลกลางที่เป่ย์จิง เมื่อวันที่ 25 มิถุนายน ค.ศ. 1916 และหันไปสนับสนุนกองทัพพิทักษ์ชาติทางใต้¹ เป็นเหตุให้ขุนศึกเฟิง กั๋วจาง (Feng Kuo-chang) ซึ่งมีฐานอำนาจอยู่ที่ซางไห่กลัวว่าตนจะสูญเสียอำนาจถ้ากองทัพพิทักษ์ชาติและกองทัพเรือร่วมมือกัน จึงกดดันให้ต้วน ฉี่รู่ยอมรับข้อเสนองของฝ่ายที่ต้องการให้นำเอารัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1912 มาใช้ ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1916 เฟิง กั๋วจางจึงได้รับเลือกเป็นรองประธานาธิบดี ซึ่งหลี่ หยวนหงคิดว่าคงจะสามารถคานอำนาจของต้วน ฉี่รู่ได้

ประการที่สอง คือ การแตกแยกของสมาชิกพรรคการเมือง เมื่อมีการเปิดประชุมรัฐสภา สมาชิกของพรรคจิ้นปู้ต้งหรือพรรคก้าวหน้า (Progressive Party) ได้แบ่งออกเป็น 2 แนวความคิดคือ สมาคมพิจารณารัฐธรรมนูญ (The Constitution Discussion Society) นำโดย ถัง หัวหลง (Tang Hualong) กับสมาคมวิจัยรัฐธรรมนูญ (The Constitution Research Society) มีเหลียง จีเซา (Liang Qichao) เป็นผู้นำ ส่วนพรรคก๊กมินตั๋งได้แตกแยกแนวความคิดออกเป็น 2 กลุ่ม คือ สมาคมวิจัยสำหรับเรื่องยุโรป (Research Society for European Affairs) นำโดยเฉิน จุนซวน (Chen Cunxuan) ซึ่งนิยมแนวคิดตะวันตกกับสมาคมเพื่อพิจารณารัฐบาลที่ปกครองตามระบอบรัฐธรรมนูญ (The Society for Discussion of Constitutional Government) มีจาง จี้ (Zhang Ji) เป็นผู้นำซึ่งนิยมแนวคิดของญี่ปุ่น² นอกจากนั้นยังมีกลุ่มการเมืองเล็กๆ ที่บางกลุ่มเข้าข้างพรรคก๊กมินตั๋ง ส่วนกลุ่มอื่นๆ ให้การสนับสนุนแก่ต้วน ฉี่รู่เป็นการส่วนตัว จากการแตกแยกกันของพรรคการเมืองนี้เป็นการเปิดโอกาสให้ต้วน ฉี่รู่สามารถเข้ากุมอำนาจในรัฐสภาได้

ประการที่สาม คือ การรวมอำนาจทางทหารของต้วน ฉี่รู่ ซึ่งเขาพยายามที่จะรวมอำนาจขุนศึกที่ไม่ได้อยู่ภายใต้การควบคุมของขุนศึกเป่ย์หยาง โดยเฉพาะ 6 มณฑลทางใต้ ได้แก่ มณฑลหยุนหนาน มณฑลกุ้ยโจว มณฑลกว่างตง มณฑลกว่างซี มณฑลชื้อชวน และมณฑลหูหนาน ด้วยการแต่งตั้งผู้ว่าการมณฑลและผู้ว่าการทหารประจำมณฑลใหม่ เพื่อทำให้ขุนศึกทางใต้เกิดการขัดแย้งกันเอง

ประการที่สี่ คือ ความขัดแย้งระหว่างประธานาธิบดีและนายกรัฐมนตรีในเรื่องของสงครามโลกครั้งที่ 1 ซึ่งประธานาธิบดีหลี่ หยวนหงและเฟิง กั๋วจางต้องการเป็นกลาง รวมทั้งขุนยัดเขินและถัง เส้าอี้ แต่ต้วน ฉี่รู่ และเหลียง จีเซาต้องการให้จีนประกาศสงครามกับเยอรมนีและออสเตรีย - ฮังการี ในวันที่ 25 เมษายน ค.ศ. 1917 ต้วน ฉี่รู่ได้เรียกประชุมผู้ว่าการทหารประจำมณฑลที่เป่ย์จิง เพื่อลงนามร่วมกันในการสนับสนุนการทำสงคราม และเป็นการกดดันประธานาธิบดี ทำให้เฟิง กั๋วจางเสนอให้หลี่ หยวนหงปลดต้วน ฉี่รู่ออกจากตำแหน่ง ต้วน ฉี่รู่จึงตอบโต้โดยการ

¹Immanuel C.Y. Hsu. (1995). *op.cit.* p. 482-483.

²Li Chien-nung. (1956). *op.cit.* p. 357-358.

ประกาศตัดความสัมพันธ์กับรัฐบาลกลาง รวมทั้งให้ผู้ว่าการมณฑลทหารในสังกัดของตนประกาศเป็นอิสระจากรัฐบาลกลาง และเตรียมยกทัพมาเป่ย์จิง จาง ซุน (Zhang Sun) ผู้ว่าการทหารมณฑลอานฮุย ได้เสนอตัวเป็นผู้ไกล่เกลี่ยปัญหา เมื่อหลี่ หยวนหงยอมรับข้อเสนอ จาง ซุนได้เดินทางมาเป่ย์จิงพร้อมทหาร 5,000 คน และเสนอให้หลี่ หยวนหงยุบสภา ซึ่งหลี่ หยวนหงไม่มีทางเลือก จึงได้ประกาศยุบสภา เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน ค.ศ. 1917¹ ในวันที่ 24 มิถุนายน จาง ซุนได้จัดตั้งรัฐบาลใหม่ โดยแต่งตั้งหลี่ จิงซี (Li Jingxi) เป็นนายกรัฐมนตรี ดำเนินการฟื้นฟูการปกครองของราชวงศ์ชิง มีคัง ไห่หว่เว่ยเป็นที่ปรึกษา ในวันที่ 1 กรกฎาคม ค.ศ. 1917 ได้อัญเชิญจักรพรรดิซุนจงกลับขึ้นครองราชย์ ส่วนหลี่ หยวนหงได้หลบหนีไปอยู่ญี่ปุ่น บรรดาขุนศึกมณฑลต่างๆ รวมทั้งบุคคลสำคัญได้ส่งโทรเลขประณามจาง ซุน ทำให้ตัวฉวี่ รุ่ย นำกำลังกองทัพเป่ย์หยางโจมตีเป่ย์จิง ไค่ฉัน ลี้ม้ง จาง ซุน และอัญเชิญจักรพรรดิออกจากราชบัลลังก์ ทำให้การฟื้นฟูราชวงศ์ชิงต้องสิ้นสุด ตัวฉวี่ รุ่ย ได้กลับเข้ามาเป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้งและสนับสนุนให้เผิง กั๋วจางเป็นประธานาธิบดี

ประธานาธิบดีเผิง กั๋วจางได้สร้างแนวร่วมทางทหารกับเช่า คูน ซึ่งเรียกว่าขุนศึกกลุ่มจีลี้ (Zhili Clique) เพื่อคานอำนาจตัวฉวี่ รุ่ย ส่วนเหลียง จีเซาได้กลับเข้ามาดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ทำการปฏิรูปพรรคจีนปู้ตั้งร่วมกับกลุ่มการเมืองที่นิยมญี่ปุ่นจากมณฑลฝูเจี้ยนและขุนศึกกลุ่มอานฮุย (Anhui Clique) ก่อให้เกิดกลุ่มการเมืองใหม่ที่เรียกว่ากลุ่มอานฝู (Anfu) ซึ่งเป็นฐานอำนาจทางการเมืองที่สำคัญของตัวฉวี่ รุ่ย เมื่อมีการเลือกตั้งรัฐบาลใหม่ ในวันที่ 12 สิงหาคม ค.ศ. 1917 กลุ่มอานฝู สามารถได้คะแนนเสียงถึง 330 ในวันที่ 14 สิงหาคม ค.ศ. 1917 รัฐบาลได้ประกาศสงครามกับเยอรมนีตามความประสงค์ของตัวฉวี่ รุ่ย² จากนั้นจึงมุ่งที่จะปราบขุนศึกทางใต้ที่ประกาศเป็นอิสระจากรัฐบาล

ทางภาคใต้เมื่อซุน ยัตเซ็นได้เดินทางกลับมาจีนในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1917 และได้ร่วมประชุมกับอดีตสมาชิกรัฐบาลประมาณ 250 คนที่ซางไห่ หลังจากถึง จี้เหยาและลู่ หรงถิงได้ประกาศเป็นอิสระจากรัฐบาลกลาง เขาได้เชิญซุน ยัตเซ็นและอดีตสมาชิกรัฐบาลทำการจัดตั้งรัฐบาลที่กว้างใจ ในวันที่ 10 กันยายน ค.ศ. 1917 ซุน ยัตเซ็นได้ประกาศแต่งตั้งคณะรัฐมนตรี แต่อย่างไรก็ตามรัฐบาลของซุน ยัตเซ็นไม่มีอำนาจในการบริหารอย่างแท้จริงเพราะกิจการต่างๆ ถูกควบคุมโดยผู้มีอำนาจทางทหารที่กว้างใจ คือ ลู่ หรงถิงและเฉิน ปี้กวง

ในการปราบขุนศึกทางใต้ ตัวฉวี่ รุ่ยกับเผิง กั๋วจาง กลับมีความเห็นที่แตกต่างกัน เนื่องจากตัวฉวี่ รุ่ยต้องการทำสงครามขึ้นเด็ดขาด แต่เผิง กั๋วจางกลับต้องการให้ใช้การเจรจา เพราะต้องการให้

¹ Immanuel C.Y. Hsu. (1995). *op.cit.* p. 483.

² *Ibid.*

³ *Ibid.* p. 484.

สมาชิกวุฒิสภาของภาคได้ช่วยคานอำนาจของกลุ่มอำนาจในรัฐสภา และไม่ต้องการให้กระทบกระเทือนถึงฐานอำนาจของตนในมณฑลหูเป่ย์และเจียงซี

ในวันที่ 6 ตุลาคม ค.ศ. 1917 ได้เกิดการปะทะกันระหว่างฝู เหลียงจั่ว (Fu Liangzuo) ขุนศึกหนานหนิงที่ฉวน ฉี่ลุยแต่งตั้งกับถาน เหยียนไช่ (Tan Yankai) ที่ลู่ หลงถึงให้การสนับสนุนจึงเป็นการเริ่มสงครามระหว่างรัฐบาลเป่ย์จิงกับรัฐบาลกว๋างโจว ในช่วงต้นสงคราม กองทัพของฝู เหลียงจั่วสามารถผลักดันกองทัพของถาน เหยียนไช่ลงไปทางใต้ ฉวน ฉี่ลุยจึงถือโอกาสส่งหวาง รู่เสียน (Wang Ruxian) มาสมทบแต่ถูกสกัดกั้นโดย เฝิง กั๋วจาง ในวันที่ 14 พฤศจิกายน ค.ศ. 1917 กองทัพที่ลงมาปราบขุนศึกทางใต้ได้รับโทรเลขจากขุนศึกมณฑลจี๋ลี่ มณฑลหูเป่ย์ มณฑลเจียงซีและมณฑลเจียงซูให้ยุติสงครามและถอนทหารกลับ จึงเป็นการยุติสงครามระหว่างทางเหนือและทางใต้ ด้วยความพ่ายแพ้ของขุนศึกทางเหนือ ทำให้ฉวน ฉี่ลุยลาออกจากตำแหน่งเพื่อแสดงความรับผิดชอบ พร้อมทั้งประณามพฤติกรรมของเฝิง กั๋วจาง ซึ่งนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างสองบุคคลจนทำให้เกิดการแตกแยกในหมู่ขุนศึกเป่ย์หยางและนำไปสู่สงครามระหว่างขุนศึกกลุ่มจี๋ลี่และกลุ่มอำนาจในเวลาต่อมา ในวันที่ 22 พฤศจิกายน ค.ศ. 1917 ประธานาธิบดีเฝิง กั๋วจางได้แต่งตั้งหวาง ตั๋วซีรักษาการแทนนายกรัฐมนตรีรวมทั้งได้แต่งตั้งคณะรัฐมนตรีชุดใหม่ จากนั้นเฝิง กั๋วจางได้พยายามเจรจากับรัฐบาลกว๋างโจว แต่รัฐบาลทางใต้ไม่เชื่อถือในเฝิง กั๋วจาง จึงปฏิเสธนโยบายการแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธีของเฝิง กั๋วจาง พร้อมทั้งส่งกองทัพเข้ายึดเย่หยาง (Yueyang) ที่มั่นสุดท้ายของทางเหนือในมณฑลหนานหนิง เฝิง กั๋วจางจึงส่งกองทัพไปมณฑลหูเป่ย์ เพื่อทำสงครามกับรัฐบาลกว๋างโจว ทำให้ไม่มีกำลังทหารพอที่จะปกป้องมณฑลจี๋ลี่ เมื่อฉวน จั๋วหลินได้นำทหารจากมณฑลเฟิงเทียน เข้ามาคุกคามจึงต้องยอมแต่งตั้งฉวน ฉี่ลุยให้เป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้ง ฉวน ฉี่ลุยพยายามที่จะสร้างฐานอำนาจทางการเมืองและการทหารของตนก่อนที่จะปราบปรามขุนศึกทางใต้ โดยกู้เงิน 145 ล้านเยนจากญี่ปุ่น ที่เรียกว่าเงินกู้นชิฮารา (Nishihara loans)¹ โดยญี่ปุ่นสามารถเข้ามาควบคุมกิจการการเงินของจีนผ่านทางธนาคารญี่ปุ่น รวมทั้งกิจการเหมืองแร่ ป่าไม้ เส้นทางรถไฟตะวันออกเฉียงเหนือ เก็บภาษีในคลองหลวง ภาษีแสตมป์และโทรเลข ได้มีการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาครั้งใหม่ในวันที่ 12 สิงหาคม ค.ศ. 1918 ปรากฏว่ากลุ่มอำนาจได้รับการเลือกตั้งมากกว่า 330 คน ชวี ซื่อซางได้รับเลือกเป็นประธานาธิบดีคนใหม่ และมีเฉียน เหนิงซุน (Qien Nengxun) เป็นนายกรัฐมนตรี ส่วนตำแหน่งรองประธานาธิบดีนั้นฉวน ฉี่ลุยต้องการส่งวนไว้ให้กับผู้นำทางใต้เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนที่ทางใต้ยอมรับการรวมชาติ มีการจัดประชุมระหว่างผู้นำทั้งสองฝ่ายที่ซางไห่ ในวันที่ 28 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1919 โดยถึง เล้าอี้ได้เรียกร้องให้รัฐบาลเป่ย์จิงยกเลิกข้อตกลงต่างๆ ที่ทำไว้กับญี่ปุ่นก่อน แต่รัฐบาลเป่ย์จิงปฏิเสธข้อเรียกร้องดังกล่าว จึงทำให้การเจรจาล้มเหลว

¹Ibid.

หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 1 สิ้นสุดลง ยุโรปได้มีการประชุมเพื่อทำสนธิสัญญาสันติภาพที่ปารีส แต่การเจรจาครั้งนี้ทำให้จีนต้องเสียเปรียบอย่างมากจนทำให้เกิดการเดินขบวนต่อต้านการเซ็นสนธิสัญญาแวร์ซายขึ้น รวมทั้งการต่อต้านรัฐบาลในวันที่ 4 พฤษภาคม ค.ศ. 1919 เป็นเหตุให้นายกรัฐมนตรีเจียน เหนิงซุนถูกปลดเพื่อรับผิดชอบในข้อหาขายชาติ โดยมีจิน หยุนผิงเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนใหม่ในวันที่ 24 กันยายน ค.ศ. 1919 ตัว จี้ร๋วยพยายามใช้เงินติดสินบนอู๋เผ่ฝู (Wu Peifu) ให้ถอนทหารออกจากมณฑลหูหนานที่ทางใต้ต้องการยึด เพื่อหันเหให้เขา คุณหันไปสู้รบกับทางใต้แทน แต่แทนที่เขา จะส่งกองทัพไปปกป้องหูหนานกลับหันไปติดต่อกับจาง จั๋วหลิน ขุนศึกกลุ่มเฟิงเทียนแห่งแมนจูเรีย ให้ร่วมรบกับตนทำการโค่นล้มรัฐบาล ตัว จี้ร๋วยจึงต้องทำสงครามตามลำพัง ประกอบกับญี่ปุ่นก็ปฏิเสธที่จะให้ความช่วยเหลือ เนื่องจากญี่ปุ่นถูกกดดันจากนานาชาติ สงครามระหว่างขุนศึกกลุ่มจื่อลี่และขุนศึกกลุ่มเฟิงเทียนกับขุนศึกกลุ่มอานฮุยได้เกิดขึ้นรอบๆ เป่ย์จิง และมณฑลต่างๆ ในที่สุดขุนศึกกลุ่มอานฮุยก็ประสบความพ่ายแพ้

ส่วนรัฐบาลทางใต้ที่กว้างใจได้เกิดการแตกแยกออกเป็น 2 กลุ่ม เนื่องจากกลุ่มอดีตสมาชิกรัฐสภาภายใต้การนำของอู๋ ถึงฟางได้สนับสนุนให้หยาง หย่งไท่ (Yang Yongtai) ขึ้นมามีอำนาจในมณฑลกว่างตงแทนที่หลู่ หงถึงขุนศึกมณฑลกว่างซี เป็นผลให้ซุน ยัตเซ็นต้องลาออกจากตำแหน่งในรัฐบาลทหารที่กว้างใจ ทำให้ตัว จี้ร๋วยได้สั่งให้หลี่ เกินหยวน (Li Genyuan) ช่วยเหลือกลุ่มอดีตสมาชิกรัฐสภาด้วยการเสนอให้ไปจัดตั้งรัฐบาลที่มณฑลหยุนหนาน ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1920 ซุน ยัตเซ็น อู๋ ถึงฟาง และถึง เซาอี้ได้นำอดีตสมาชิกรัฐสภาไปจัดตั้งรัฐบาลทหารที่มณฑลหยุนหนาน จึงทำให้ฝ่ายได้มีรัฐบาล 2 รัฐบาล คือที่กว้างใจและที่มณฑลหยุนหนาน

ในเดือนเมษายน ค.ศ. 1921 ขุนศึกกลุ่มจื่อลี่และขุนศึกกลุ่มเฟิงเทียนได้มีการประชุมกันที่เทียนจิน เพื่อแบ่งเขตอิทธิพลทางตอนเหนือของจีนสงครามระหว่างขุนศึกจื่อลี่และอานฮุยจึงสิ้นสุดลง ขณะเดียวกันรัฐบาลกลางที่เป่ย์จิงพยายามเรียกเสียงสนับสนุนจากประชาชน ด้วยการประกาศยุบสภาที่สมาชิกส่วนใหญ่เป็นกลุ่มอานฮุย เพื่อให้อดีตสมาชิกรัฐสภาเข้ามาทำหน้าที่แทน รวมทั้งนายกรัฐมนตรีจิน หยุนผิงได้เปลี่ยนแปลงนโยบายที่กู้เงินจากต่างประเทศมากู้เงินนายทุนจีนภายในประเทศแทน จึงทำให้กลุ่มนักการเมืองที่เป็นนายทุนมีอิทธิพลเพิ่มมากขึ้น ประกอบกับปัญหาการเงินของรัฐบาลทำให้จิน หยุนผิงต้องลาออกจากตำแหน่ง จาง จั๋วหลินจึงได้สนับสนุนให้เหลียง ซืออี้เป็นนายกรัฐมนตรีแทนในปลาย ค.ศ. 1921 ซึ่ง เหลียง ซืออี้เคยให้สัญญาที่จะให้เงิน 3 ล้านหยวนกับอู๋ เผ่ฝู แต่หลังจากรับตำแหน่งแล้วเขาไม่เพียงแต่ปฏิเสธที่จะมอบเงินให้เท่านั้น แต่ยังตัดงบประมาณทางทหารของกองทัพอู๋ เผ่ฝูอีกด้วย ทำให้อู๋ เผ่ฝูโกรธแค้นมากและหาโอกาสที่จะทำการแก้แค้น ดังนั้นเมื่อเหลียง ซืออี้ต้องการที่จะกู้เงินจากญี่ปุ่น จึงส่งโทรเลขถึงผู้แทนจีนในการประชุมวอชิงตันให้ยินยอมตามความต้องการของญี่ปุ่น ทำให้อู๋ เผ่ฝูได้ส่งโทรเลขประณามการกระทำใน

ลักษณะชาติของนายกรัฐมนตรีเหียง ชื่ออี รวมทั้งขุนศึกจากมณฑลซานซี เหอหนาน หูเป่ย์ ชานตง เจียงซู อานฮุยและเจียงซี ได้ร่วมกันโจมตีด้วย ในวันที่ 19 มกราคม ค.ศ. 1922 ขุนศึกหมณฑลที่สนับสนุนอู่ เผ่ฝูได้เรียกร้องให้ปลดเหียง ชื่ออีออกจากตำแหน่ง เป็นเหตุให้จาง จั๋วหลินไม่พอใจอู่ เผ่ฝูอย่างมาก ในวันที่ 19 เมษายน ค.ศ. 1922 จาง จั๋วหลินได้นำกองทัพบุกเป่ย์จิง เกิดการปะทะกับอู่ เผ่ฝู กองทัพของจาง จั๋วหลินประสบความพ่ายแพ้ในวันที่ 29 เมษายน ค.ศ. 1922 ทำให้ประธานาธิบดีซวี ชื่อซางได้ประกาศปลดจาง จั๋วหลินและพรรคพวกโดยได้แต่งตั้งให้โจว จื่อฉี (Zhou Ziqi) เป็นนายกรัฐมนตรีคนใหม่ จาง จั๋วหลินจึงประกาศให้ 3 มณฑลในแมนจูเรียเป็นอิสระจากรัฐบาลกลาง

เมื่อเป็นเช่นนี้ขุน ฉวนฟาง (Sun Chuanfang) ขุนศึกของกลุ่มจื่อลี่ที่มีอำนาจอยู่ในมณฑลแถบลุ่มแม่น้ำฉางเจียงได้เสนอให้มีการเรียกประชุมรัฐสภาที่ถูกยุบใน ค.ศ. 1917 ทำให้หลี่หยวนหงได้กลับเข้ามาเป็นประธานาธิบดีอีกครั้งแทนที่ ซวี ชื่อซาง ในวันที่ 11 มิถุนายน ค.ศ. 1922 โดยหวังว่าหลี่หยวนหงจะสามารถสร้างสันติภาพและเอกภาพให้เกิดขึ้นได้ แต่เขากลับต้องประสบปัญหามากมาย ซึ่งส่วนหนึ่งมาจากความต้องการที่จะเป็นประธานาธิบดีของเขา คุณ โดยใช้เงินซื้อเสียงสมาชิกรัฐสภา เขา คุณจึงได้เข้ามาดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี ขณะเดียวกันบรรดาขุนศึกทั้งทางเหนือและใต้ต่างก็ดำเนินการรบต่อไป โดยเฉพาะการรบทางด้านเป่ย์จิง อู่ เผ่ฝูได้นำกองทัพไปรบที่ซานไห่กวน (Shanhaiguan) ส่วนฝ่ง อวี่เสียง ไปรบที่เร่เหอด้วยกำลังทหารเพียงเล็กน้อย ทำให้ฝ่ง อวี่เสียงซึ่งไม่พอใจอู่ เผ่ฝูอยู่แล้วได้ติดต่อเป็นพันธมิตรกับขุนศึกกลุ่มเฟิงเทียนและเคลื่อนทัพกลับมายึดเป่ย์จิงได้ ในวันที่ 23 ตุลาคม ค.ศ. 1924 และบังคับให้เขา คุณมีคำสั่งยุติสงครามและปลดอู่ เผ่ฝู หลังจากนั้นฝ่ง อวี่เสียงได้จัดตั้งรัฐบาลที่เป่ย์จิง โดยมีหวง ฝู (Huang Fu) เป็นนายกรัฐมนตรีและรักษาการประธานาธิบดีด้วย รัฐบาลเป่ย์จิงตกลงที่จะร่างรัฐธรรมนูญใหม่ เพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นแบบสมัพันธ์รัฐ โดยจะจัดตั้งคณะกรรมการของรัฐบาลสหพันธรัฐร่วมกันบริหารประเทศ ซึ่งหัวหน้าคณะกรรมการควรจะเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียง เช่น ขุน ยัดเซิน จึงได้มีการเชิญขุน ยัดเซินให้เดินทางมาเป่ย์จิง

ในวันที่ 4 พฤศจิกายน ค.ศ. 1924 ขุน ยัดเซินได้เดินทางไปเป่ย์จิงทั้งๆ ที่ตนเองป่วย เขาได้เสนอว่าผู้ที่เข้าร่วมการประชุมแห่งชาติควรประกอบด้วยตัวแทนจากนักธุรกิจ สหภาพแรงงาน ครู นักอุตสาหกรรม สหภาพชาวนาและมหาวิทยาลัย แต่ตัวน จี้รู่ยและจาง จั๋วหลินไม่เห็นด้วย ทำให้สมาชิกพรรคก๊กมินตั๋งเกรงว่าการเจรจาล้มเหลว พวกเขาได้ขอให้ขุน ยัดเซินยอมตามข้อเสนอของตัวน จี้รู่ยบางประเด็น ด้วยเหตุนี้ขุน ยัดเซินจึงได้เปลี่ยนแปลงข้อกำหนดของบุคคลที่จะเข้าร่วมประชุมแห่งชาติประกอบด้วย องค์การอุตสาหกรรมแบบใหม่ สมาคมพ่อค้า สมาคมทางการศึกษามหาวิทยาลัย สหภาพนักศึกษา สหภาพแรงงานและสหภาพชาวนา ทั้งนี้การตัดสินใจด้านการทหาร

และการเงินอยู่กับที่ประชุมประชาชนแห่งชาติ¹ ในวันที่ 21 มกราคม ค.ศ. 1925 รัฐบาลชั่วคราวจัดประชุมเพื่อพิจารณาข้อเสนอใหม่นี้ มติของที่ประชุมได้กำหนดให้ผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วย ประธานสภาของมณฑลต่างๆ สมาคมทางการศึกษา ประธานสมาคมพ่อค้า ประธานสมาคมชาวนาในมณฑลต่างๆ และผู้แทนพิเศษที่หัวหน้ารัฐบาลบริหารชั่วคราวแต่งตั้งขึ้นมาจากพ่อค้าของเมืองใหญ่ๆ เช่น ช่างไห่ เทียนจิน ฮั่นโซ่ว เป็นต้น² ในวันที่ 30 มกราคม พรรคก๊กมินตั๋งได้ถอนตัวออกจากการประชุมเนื่องจากเห็นว่าไม่สามารถร่วมมือกับรัฐบาลได้ แต่การประชุมของรัฐบาลชั่วคราวก็ยังคงดำเนินต่อไปจนถึงวันที่ 21 เมษายน ค.ศ. 1925 ซึ่งได้มีมติดังนี้ ให้มีการจัดตั้งสภาผู้แทนราษฎรแห่งชาติ ให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการทางด้านการทหารและให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการทางการเงิน³ โดยได้ประกาศออกมาเป็นพระราชบัญญัติในวันที่ 24 เมษายน ต่อมาในวันที่ 3 สิงหาคม ค.ศ. 1925 ได้มีการจัดประชุมคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญขึ้นที่กรุงเป่ย์จิง มีหลิน จางหมิน (Lin Ch'ang-min) เป็นประธาน นอกจากนั้นรัฐบาลยังได้กำหนดระยะเวลาของการเลือกตั้งสภาผู้แทนราษฎรขึ้นต้นประมาณวันที่ 16-31 สิงหาคม ค.ศ. 1925 และระยะสุดท้ายประมาณวันที่ 1-20 กันยายน ในวันที่ 12 ธันวาคม ค.ศ. 1925 ร่างรัฐธรรมนูญได้ถูกส่งไปยังรัฐบาลบริหารชั่วคราว โดยไม่ผ่านการพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร⁴ แต่การดำเนินงานก็ต้องสิ้นสุดลงเมื่อเกิดสงครามของขุนศึกทางภาคเหนือ

ในระหว่าง ค.ศ. 1925 - 1926 ทางภาคเหนือของจีนได้เกิดศึกใหญ่ระหว่างกำลังผสมของจาง จั๋วหลินกับอู๋ เผ่ฝูกับเผิง อวี่เสียง ซึ่งแต่ละฝ่ายมีมหาอำนาจจักรวรรดินิยมหนุนหลัง โดยที่อู๋ เผ่ฝูมีนักธุรกิจอังกฤษให้การสนับสนุน จาง จั๋วหลินมีญี่ปุ่นให้การสนับสนุน และรัสเซียได้ให้การสนับสนุนเผิง อวี่เสียง ผลของสงครามเผิง อวี่เสียงต้องลี้ภัยไปมอสโค ส่วนตัวฉี่รู่ยหนีเข้าเขตต่างชาติในเทียนจิน ในที่สุดจาง จั๋วหลินก็ประสบผลสำเร็จในการเข้าครอบครองเป่ย์จิง และจัดตั้งรัฐบาลเผด็จการขึ้นที่นั่น

สภาพของจีนในช่วงยุคขุนศึกนี้ถูกปกครองโดยกลุ่มขุนศึกและพรรคการเมืองในแต่ละมณฑล การแตกแยกของจีนสิ้นสุดลงเมื่อเจียง ไคเช็กทำการปราบปรามขุนศึกทางใต้และยกพลขึ้นเหนือปราบขุนศึกทางเหนือ จนกระทั่งสามารถยึดกรุงเป่ย์จิงได้สำเร็จใน ค.ศ. 1928

¹Li Chien-nung. (1956). *op.cit.* p. 478.

²*Ibid*

³*Ibid.* p. 479.

⁴*Ibid.*

4.2 การเคลื่อนไหวของปัญญาชนจีนในช่วงยุคขุนศึก

ยุคขุนศึกเป็นช่วงที่เกิดความแตกแยกภายในประเทศจีน มีการสู้รบแย่งชิงดินแดนและอำนาจท่ามกลางขุนศึกต่างๆ จนทำให้ประเทศอยู่ในภาวะสงครามกลางเมือง มณฑลภาคใต้ได้แยกตัวเป็นอิสระจากรัฐบาลกลาง จากสภาพเหล่านี้ทำให้ปัญญาชนชาวจีนที่รักชาติพยายามหาทางแก้ไขเพื่อก่อให้เกิดเอกภาพภายในประเทศ รวมทั้งนำประเทศให้พ้นจากการครอบงำของมหาอำนาจจักรวรรดินิยม จนนำไปสู่การเคลื่อนไหวที่สำคัญ ได้แก่ การปฏิวัติทางภูมิปัญญา การปฏิวัติทางวัฒนธรรม ขบวนการ 4 พฤษภาคม ค.ศ. 1919

4.2.1 การปฏิวัติทางภูมิปัญญา (Intellectual Revolution)

จากสถานะที่วุ่นวายของประเทศจีนในยุคขุนศึก ทำให้ปัญญาชนจีนตั้งคำถามเกี่ยวกับข้อผิดพลาดของประเทศจีนและคิดหาแนวทางแก้ไข ด้วยเหตุนี้ปัญญาชนรุ่นใหม่ที่ได้รับการศึกษาแบบตะวันตก จึงได้เสนอปรัชญาใหม่ในการดำเนินชีวิตของชาวจีน ละทิ้งแนวความคิดดั้งเดิมที่พวกเขามองว่าเป็นสาเหตุของความอ่อนแอของประเทศ เปิดรับความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ ประชาธิปไตย และวัฒนธรรมของตะวันตกเพื่อเป็นรากฐานในการสร้างสังคมใหม่ การเปลี่ยนแปลงนี้มีปัจจัยมาจากเหตุการณ์ต่างๆ ทั้งการตื่นตัวของลัทธิชาตินิยมและประชาธิปไตยในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 เหตุการณ์สำคัญที่สุด คือ ความยุ่งยากและแตกแยกทางการเมืองเนื่องจากการแก่งแย่งอำนาจของบรรดาขุนศึก รวมทั้งการยื่นข้อเสนอสองข้อของญี่ปุ่นต่อรัฐบาลจีนในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 จากเหตุการณ์ดังกล่าวเหล่านี้ทำให้นักเรียนจีนที่ศึกษาอยู่ในประเทศญี่ปุ่นทำการประท้วงโดยเดินทางกลับบ้าน ปากฎว่าข้อเรียกร้อง 21 ประการของญี่ปุ่นได้ส่งผลทำให้คนจีนตื่นตัวในเรื่องชาตินิยมอย่างแพร่หลาย

กลุ่มที่มีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงทางภูมิปัญญาของจีนก็คือบรรดานักศึกษาที่ไปศึกษาต่างประเทศและได้เดินทางกลับมา บุคคลเหล่านี้ได้รู้ถึงฐานะของประเทศเป็นอย่างดี และมีความปรารถนาที่จะปฏิรูปบ้านเมือง ปัญญาชนที่มีบทบาทสำคัญ ได้แก่ เจิน ตูซิว (Ch'en Duxiu) และไช่ หยวนเฟย์ (Cai Yuanpei) และหู ชีอ (Hu Shi)

เจิน ตูซิว เป็นชาวมณฑลอานฮุย ได้รับการศึกษาตามตำราคลาสสิกของจีน ใน ค.ศ. 1898 ได้สอบเข้ารับราชการชั้นชิวไฉ่ได้ ใน ค.ศ. 1902 และ ใน ค.ศ. 1906 เขาได้เดินทางไปญี่ปุ่นและพำนักอยู่ช่วงระยะสั้น ใน ค.ศ. 1907 เขาได้เดินทางไปฝรั่งเศสและศึกษาด้านการเมืองและวรรณกรรม ทำให้เขาได้รับอิทธิพลทางการเมืองและวรรณกรรมจากฝรั่งเศสเป็นอย่างมาก เจิน ตูซิวได้เดินทางกลับมาประเทศจีนใน ค.ศ. 1910 และได้เข้าร่วมในการปฏิวัติจีน ค.ศ. 1911 ถึงแม้ว่าเขาไม่ได้เป็นสมาชิก

สมาคมกงเหมิงฮุยก็ตาม และใน ค.ศ. 1915 เขาได้เดินทางกลับมาจีนเพื่อประท้วงข้อเรียกร้อง 21 ประการของญี่ปุ่น¹

ไซ หยวนผย เป็นชาวมณฑลเจ้อเจียง เขาสอบเข้ารับราชการได้ปริญญาชั้นที่ 2 (จู่เหวิน) ใน ค.ศ. 1889 และชั้นที่ 3 (จิ้นซื่อ) ใน ค.ศ. 1892 ตามลำดับ และได้เป็นสมาชิกราชบัณฑิตยสถานใน ค.ศ. 1907 เขาได้เดินทางไปศึกษาที่มหาวิทยาลัยไลพ์ซิก (University of Leipzig) ประเทศเยอรมนี เขาได้เดินทางกลับประเทศจีน และได้เข้าร่วมในการปฏิวัติ ค.ศ. 1911 และได้รับแต่งตั้งเป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการในรัฐบาลซุน ยัตเซ็น เขาได้ลาออกเมื่อหยวน ซื่อไช้เป็น ประธานาธิบดี และเดินทางไปเยอรมนีใน ค.ศ. 1912 โดยพำนักอยู่ที่นั่นประมาณ 1 ปี และเดินทางไป อยู่ที่ฝรั่งเศสอีก 3 ปี โดยที่เขาได้เข้าไปควบคุมดูแลตลอดจนวางโครงการทำงานและศึกษาของ นักศึกษาจีนรวมทั้งชาวจีนที่เข้าไปทำงานในฝรั่งเศส ใน ค.ศ. 1916 เขาได้เดินทางกลับประเทศจีนและ ได้ดำรงตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยแห่งชาติเป่ย์จิง (National University of Beijing หรือเป่ย์ต้า = Beida) หลังจากที่เขาปฏิเสธตำแหน่งผู้ว่าการมณฑลเจ้อเจียง² ไซ หยวนผยได้ให้ความสำคัญต่อ เสรีภาพทางการศึกษาและกระตุ้นให้ปัญญาชนจีนสร้างองค์ความรู้และวัฒนธรรมใหม่ๆ ให้เกิดขึ้นใน สังคมจีน ทำให้เป่ย์ต้าได้กลายเป็นศูนย์กลางของการศึกษาในแขนงต่างๆ รวมทั้งเป็นศูนย์กลางในการ เผยแพร่ความรู้และวัฒนธรรมใหม่ๆ ให้แก่สังคม

หู ซื่อ เป็นชาวมณฑลอานฮุย เขาได้รับการศึกษาแบบคลาสสิก ใน ค.ศ. 1909 เขาได้รับทุน รัฐบาลไปศึกษาต่อในประเทศสหรัฐอเมริกา หู ซื่อสำเร็จปริญญาตรีใน ค.ศ. 1915 และปริญญาเอกใน ค.ศ. 1917 ทางด้านปรัชญาจากมหาวิทยาลัยคอร์เนลและมหาวิทยาลัยโคลัมเบียตามลำดับ เขาได้รับ อิทธิพลทางด้านความคิดจากจอห์น ดิวอี้ (John Dewey) และโรเบิร์ต ฮักซ์เลย์ (Thomas Huxley) ทำให้ เขามีความเชื่อในลัทธิปฏิบัตินิยม (Pragmatism) และแนวความคิดด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ รวมทั้งการปรับปรุงวิวัฒนาการทางสังคม หู ซื่อได้รับอิทธิพลจากงานของแฮร์เรียต มอนโร (Harriet Monroe) ที่สนับสนุนการเขียนงานวรรณกรรมด้วยภาษาธรรมดา ซึ่งตรงกับความคิดของหู ซื่อที่ ต้องการให้ภาษาพูดหรือภาษาธรรมดาที่เรียกว่าไปฮวา (pai-hua) แทนภาษาแบบคลาสสิกในการ เขียน เขาจึงเป็นผู้เริ่มต้นระบบการเขียนแบบใหม่ของจีน³

บุคคลเหล่านี้เป็นผู้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านภูมิปัญญาของจีน ทั้งๆที่พวกเขา เหล่านี้ได้รับการศึกษาในแบบคลาสสิกมาก่อน แต่จากการที่พวกเขาได้รับการศึกษาในประเทศ ตะวันตก จึงทำให้พวกเขาได้นำเอาแนวความคิดและปรัชญาต่างๆ เข้ามาเผยแพร่ในประเทศจีน

¹ทวีป วรดิลก. (2542). *เล่มเดิม*. หน้า 827.

²Immanuel C.Y. Hsu. (1995). *op.cit.* p. 496-497.

³*Ibid.*

4.2.2 การปฏิวัติทางวัฒนธรรม (The Culture Revolution)

การเริ่มต้นของขบวนการปฏิวัติทางวัฒนธรรมของจีนมีดังนี้ คือ

1. เจิน ตู๋ชิว ได้เดินทางกลับจากญี่ปุ่นใน ค.ศ. 1915 และได้ก่อตั้งวารสารรายเดือนชื่อ วารสารเยาวชนใหม่ (New Youth) หรือ ซินชิงเหียน (Xin Qingnian)¹ เป็นวารสารที่ทำการเร่งให้เยาวชนตื่นตัวในการทำลายจารีตประเพณีแบบเก่าของจีนและปฏิรูปความคิด เจิน ตู๋ชิวได้แนะนำหลักการดังกล่าวไว้ 6 ประการคือ 1. ให้มีความเป็นอิสระ 2. ให้มีความก้าวหน้าและไม่เป็นผู้อนุรักษ์นิยม 3. ให้มีความกระตือรือร้นและไม่ถอยหลังเข้าคลอง 4. ให้มีความเป็นสากลนิยมและไม่อยู่อย่างโดดเดี่ยว 5. ให้เป็นผู้ปฏิบัตินิยม 6. ให้มีความเป็นนักวิทยาศาสตร์²

นอกจากนั้นเจิน ตู๋ชิวยังโจมตีลัทธิอนุรักษนิยมและลัทธิประเพณีนิยมว่าเป็นที่มาของความเลวร้ายของจีน โดยเฉพาะลัทธิขงจื้อ เขาจึงให้เหตุผลที่ควรจะต้องล้มเลิกลัทธิขงจื้อดังนี้ 1. เป็นลัทธิที่เน้นพิธีกรรม และมีหลักที่ทำให้บุคคลต้องยอมตามอย่างว่าง่าย จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้คนจีนอ่อนแอประเทศจีนจึงไม่สามารถต่อสู้แข่งขันกับประเทศอื่นในโลกสมัยใหม่ได้ 2. เป็นลัทธิที่ให้ยอมรับความสำคัญของครอบครัว มากกว่าปัจเจกบุคคล 3. เป็นลัทธิที่ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกัน 4. เป็นลัทธิที่เน้นความกตัญญูต่อบุคคลอื่น ซึ่งทำให้บุคคลต้องยอมอ่อนน้อมและขึ้นกับบุคคลอื่น 5. เป็นลัทธิที่สอนหลักปรัชญาแบบจารีตนิยม จึงเป็นอุปสรรคต่อเสรีภาพทางความคิด³ การโจมตีลัทธิขงจื้อของเจิน ตู๋ชิวได้รับการสนับสนุนอย่างแข็งขันจากเยาวชนที่มีการศึกษา

2. ไช่ หยวนเฟย

ขบวนการทางวัฒนธรรมใหม่ของจีนได้ตื่นตัวมากขึ้นหลังจากไช่ หยวนเฟยเข้ารับตำแหน่งเป็นอธิการบดีของเป่ย์ต้า ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1916 เนื่องจากมหาวิทยาลัยแห่งนี้เป็นสถาบันของรัฐ จึงมีการเรียนการสอนแบบอนุรักษนิยม นักศึกษายังคงมีความคิดแบบเก่าคือ ศึกษาในชั้นมหาวิทยาลัยเพื่อเข้ารับราชการ ดังนั้นไช่ หยวนเฟยได้ดำเนินความคิดเช่นนั้น ด้วยเหตุนี้การบริหารงานของเขาจึงยึดหลักการว่า มหาวิทยาลัยต้องเป็นสถาบันสำหรับทำการวิจัย ไม่มุ่งแค่การตามอย่างตะวันตกเท่านั้น แต่ต้องสร้างวัฒนธรรมของจีนใหม่ด้วย และให้มีเสรีภาพในการศึกษาอย่างสมบูรณ์มีการแสดงความคิดเห็นโดยเสรีและมีเหตุผล ไม่ว่าจะมีความแตกต่างกันในทางทฤษฎีเพียงใดก็ตาม⁴ ทำให้ความคิดของนักศึกษาเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง อีกทั้งบรรดาอาจารย์ต่างเป็นผู้นำมีความรู้ในแบบ

¹Ibid.

²Ibid.. p. 498.

³Ibid..

⁴ทวีป วรดิลก. (2542). เล่มเดิม หน้า 833.

ตะวันตก มีความรู้ในหลักทฤษฎีของลัทธิต่างๆ มีทั้งพวกเสรีนิยม พวกสังคมนิยม พวกอนาธิปไตยนิยม (anarchist) พวกอนุรักษนิยมและพวกปฏิกริยา (reactionaries) ใน ค.ศ. 1917 เจิน ตู๋ชิวได้รับแต่งตั้งเป็นคนบดเคี้ยวอักษรศาสตร์และหู ซื่อเป็นอาจารย์สอนทางด้านวรรณกรรม ปีต่อมาหลี่ ต้าเจา (Li Dachao) ได้เป็นบรรณาธิการของห้องสมุดซึ่งผู้ช่วยของเขาคือ เหมา เจ๋อตง (Mao Zedong)

3. หู ซื่อ

หู ซื่อเป็นผู้ที่มีความเชื่อในหลักปรัชญาของฮักซ์เลย์และดิวอี้ ดังนั้นงานส่วนใหญ่ของเขาจึงเน้นลัทธิปฏิบัตินิยม เขาจึงเป็นผู้สนับสนุนลัทธิเสรีนิยม ปัจเจกชนนิยม วิทยาศาสตร์และประชาธิปไตย เขาคิดว่าถ้าชาวจีนยังคงยึดถือลัทธิขงจื้ออยู่ เป็นการยากมากที่จะเปลี่ยนแปลงสังคมและการเมืองของจีนให้ก้าวหน้าตามประเทศในยุโรป ผลงานที่สำคัญของหู ซื่อ คือ การคิดระบบการเขียนแบบไป๋อว๋าที่ใช้ภาษาและรูปแบบธรรมดา จนในที่สุดรัฐบาลจีนได้ประกาศใน ค.ศ. 1920 ให้ใช้การเขียนระบบ 'ไป๋อว๋า' สำหรับการเรียนการสอนในโรงเรียนทั่วไป¹ ยังมีผลงานที่สำคัญอีกประการหนึ่งของหู ซื่อก็คือ ใน ค.ศ. 1918 นักศึกษามหาวิทยาลัยเป่ย์ต้าได้จัดทำวารสารชื่อ ซินเจา (Hsin-chao) หรือ New Tide ซึ่ง ส่งเสริมความคิดแบบมีเหตุผลและแนวการเขียนในยุคปฏิรูป นอกจากนั้นยังมีการวารสารที่หู ซื่อเป็นบรรณาธิการอยู่คือ สัปดาห์วิจารณ์ (Weekly Critic) วารสารทั้งสองเล่มรวมทั้งวารสารเยาวชนได้เสนอบทความโจมตีระบบจารีตนิยม คือ วรรณกรรมแบบเก่า จริยธรรมแบบเก่า ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์แบบเก่าและลัทธิขงจื้อ รวมทั้งความเชื่อในระบบครอบครัว ความกตัญญูต่เวที ตลอดจนระบบราชาธิปไตยและยุคนักศึกษา²

บรรดานักวิชาการที่อุทิศตนให้แก่การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมนั้นมุ่งโจมตีมรดกทางวัฒนธรรมของชาติและพยายามจะสร้างวัฒนธรรมให้แก่ชาวจีน เพื่อหันไปหาวิชาปรัชญาแนวใหม่ของตะวันตก ได้แก่ วิทยาศาสตร์ ประชาธิปไตย เทคโนโลยี ลัทธิปฏิบัตินิยม ลัทธิเสรีนิยม ลัทธิรัฐสภานิยม (parliamentarianism) และลัทธิปัจเจกชนนิยม (Individualism) โดยคาดหวังว่าลัทธิดังกล่าวจะสามารถทำให้ประเทศจีนพัฒนาเข้มแข็งขึ้นได้และทำให้ชาวจีนหลุดพ้นจากกรอบความคิดแบบเก่าๆ ที่สืบทอดมายาวนานอันเป็นเหตุให้ประเทศจีนล้าหลัง

4.2.3 ขบวนการ 4 พฤษภาคม ค.ศ. 1919 (The May Fourth Movement)

ขบวนการ 4 พฤษภาคม (The May Fourth Movement) คือ การเดินขบวนของนักศึกษาในเป่ย์จิง ใน ค.ศ. 1919 เพื่อต่อต้านการประชุมสันติภาพที่แวร์ซาย ในปัญหาเรื่องมณฑลซานตง รวมทั้ง

¹Immanuel C.Y. Hsu. (1995). *op.cit.* p. 500.

²*Ibid.* p. 501.

ต่อต้านการปกครองที่กดขี่บรรดาชนชั้นและลัทธิจักรวรรดินิยมด้วย เหตุการณ์ครั้งนี้เป็นการแสดงออกของลัทธิชาตินิยมครั้งใหญ่ในประเทศจีน

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 1 เกิดขึ้น ญี่ปุ่นได้เข้าร่วมสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตรทำการขับไล่เยอรมันออกจากเจียงโจวและได้เข้าครอบครองชานตง รวมทั้งได้ยื่นข้อเสนอ 21 ประการ เพื่อให้จีนรับรองการเข้ายึดครองชานตงของญี่ปุ่น อีกทั้งญี่ปุ่นยังได้ตกลงทำสัญญาฉบับกับมหาอำนาจอื่นๆ เพื่อให้ยอมรับในข้อเรียกร้อง 21 ประการด้วย ดังเช่น ในวันที่ 20 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1917 ได้มีการทำข้อตกลงระหว่างรัสเซียและญี่ปุ่น โดยรัสเซียยอมรับข้อเรียกร้องดังกล่าว ในขณะที่เดียวกันญี่ปุ่นก็ยอมรับอำนาจของรัสเซียในมองโกเลียนอก รุ่งขึ้นอังกฤษและญี่ปุ่นได้ทำข้อตกลงกัน โดยที่อังกฤษสนับสนุนฐานะของญี่ปุ่นในแหลมชานตงและยอมรับการยึดครองอาณานิคมของเยอรมนีในมหาสมุทรแปซิฟิกเหนือเส้นศูนย์สูตร ขณะเดียวกันญี่ปุ่นก็สนับสนุนอังกฤษในการครอบครองหมู่เกาะของเยอรมนีในมหาสมุทรแปซิฟิกในส่วนที่อยู่ใต้เส้นศูนย์สูตร ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1917 สหรัฐอเมริกาได้ทำข้อตกลงแลนซิง-อิชิอิ (Lansing-Ishii Agreement) กับญี่ปุ่นโดยที่สหรัฐอเมริกายอมรับว่าดินแดนที่อยู่ใกล้เคียงกันทางด้านภูมิศาสตร์สามารถสร้างความสัมพันธ์พิเศษระหว่างชาติได้ ซึ่งหมายถึงการยอมรับฐานะพิเศษของญี่ปุ่นในจีน ในขณะที่ญี่ปุ่นยอมรับจะทำตามหลักการเปิดประตูการค้าในจีน (Open Door Policy)¹ และที่สำคัญญี่ปุ่นยังได้ทำสัญญากับรัฐบาลขุนศึกที่เป่ย์จิง โดยที่ญี่ปุ่นให้เงินกู้แก่จีนเป็นเงิน 20 ล้านเยนและญี่ปุ่นมีสิทธิสร้างทางรถไฟสองสายในชานตง และยังสามารถนำทหารไปประจำได้

เมื่อมีการประชุมสันติภาพที่แวร์ซายญี่ปุ่นจึงอยู่ในฐานะได้เปรียบ และสามารถแน่ใจว่าจะได้ครอบครองแหลมชานตง สำหรับจีนส่งผู้แทนเข้าร่วมประชุมสันติภาพที่แวร์ซายซึ่ง ประกอบด้วยผู้แทนจากรัฐบาลเป่ย์จิงและผู้แทนจากรัฐบาลกว๋างโจว ในการประชุมครั้งนี้จีนมีความหวังในการเจรจาตามหลักการของประชาธิปไตย การตัดสินใจด้วยตนเอง (Self - Determination) และการปกป้องผู้อ่อนแอตามหลักการ 14 ข้อของประธานาธิบดีวิลสัน คนจีนต่างมีความหวังว่าจะสามารถเจรจาให้ญี่ปุ่นคืนแหลมชานตงให้จีน รวมทั้งสามารถยกเลิกสนธิสัญญาที่ไม่เป็นธรรมได้ แต่ที่ประชุมสันติภาพครั้งนี้เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาของการยุติสงครามเท่านั้น ไม่มีการพิจารณาเกี่ยวกับปัญหาระหว่างประเทศก่อนหน้านี้ ดังนั้นปัญหาชานตงเท่านั้นที่จะถูกนำเข้ามาพิจารณา

ผู้แทนของจีนจึงได้พยายามให้เหตุผลเกี่ยวกับความสำคัญของแหลมชานตง โดยอ้างถึงการเป็นที่เกิดของนักปราชญ์ยิ่งใหญ่ คือ ขงจื้อและเม่งจื้อ ดังนั้นจึงถือเป็นดินแดนศักดิ์สิทธิ์² รวมทั้งสิทธิของเยอรมนีในแหลมชานตงที่ญี่ปุ่นรับต่อมานั้น ควรต้องสิ้นสุดลง เมื่อจีนเข้าสู่สงครามโลกครั้งที่ 1 ใน

¹ Ibid. p. 502.

² Ibid. p. 503.

ค.ศ. 1917 ส่วนข้อเรียกร้อง 21 ประการของญี่ปุ่นก็ไม่ได้เป็นข้อตกลงที่ถูกต้องเนื่องจากรัฐบาลจีนมิได้ลงความเห็นชอบ และที่สำคัญการที่จีนเข้าสู่สงครามโลกครั้งที่ 1 ควรจะทำให้จีนมีสิทธิที่จะใช้กฎหมายระหว่างประเทศเพื่อประโยชน์ของประเทศตน โดยเฉพาะกรณีที่ไม่ต้องปฏิบัติตามข้อเรียกร้อง 21 ประการ แต่ญี่ปุ่นได้ให้เหตุผลว่ารัฐบาลจีนที่เป่ย์จิงยินดีให้ญี่ปุ่นครอบครองแหลมซานตง ซึ่งเป็นเรื่องที่ตกลงกันภายหลังจีนเข้าสู่สงครามแล้ว

ฝ่ายประเทศมหาอำนาจตะวันตกต่างก็สนับสนุนญี่ปุ่น เนื่องจากได้ทำสัญญาลับไว้แล้ว เหลือแต่ประธานาธิบดีวิลสันที่แสดงท่าทีพร้อมจะต่อสู้ให้จีน แต่ผู้แทนญี่ปุ่นจะถอนตัวออกจากที่ประชุม ในที่สุดประธานาธิบดีวิลสันถูกผู้แทนมหาอำนาจตะวันตกทั้งหลายชักจูง รวมทั้งที่ปรึกษาของตนเองว่า ปัญหาที่สำคัญขณะนี้คือ การก่อตั้งองค์การสันนิบาตชาติ โดยต้องมีญี่ปุ่นเป็นสมาชิก แล้วจึงค่อยให้จีนได้รับความยุติธรรมในภายหลัง¹ ในที่สุดในวันที่ 28 เมษายน ค.ศ. 1919 ที่ประชุมสันติภาพ ได้ตกลงยินยอมเรื่องแหลมซานตงที่จะให้ญี่ปุ่นมีผลประโยชน์อยู่

เมื่อทางเป่ย์จิงได้ทราบข่าวการประชุมสันติภาพที่กรุงปารีสชาวจีนต่างโกรธแค้น ดังนั้นในวันที่ 4 พฤษภาคม บรรดานักศึกษาหลายร้อยคนได้มาประชุมกันเพื่อพิจารณาในปัญหาดังกล่าว และตกลงกันว่าจะส่งโทรเลขไปยังที่ประชุมสันติภาพที่แวร์ซาย เพื่อต่อต้านข้อตกลงดังกล่าว และอีกฉบับส่งไปยังผู้แทนจีนที่ไปร่วมประชุมโดยขอไม่ให้ลงนามในสัญญาหากข้อเรียกร้องแหลมซานตงไม่ได้รับการทบทวนใหม่² นอกจากนั้นยังเรียกร้องให้มีการเดินขบวนและยื่นข้อเรียกร้องไปยังสถานทูตต่างประเทศในเป่ย์จิง

การเดินขบวนครั้งนี้มีนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยต่างๆ รวม 13 แห่งเข้าร่วม นับเป็นจำนวนนักศึกษารวมกว่า 5,000 คน³ ประกาศจะเรียกร้องดินแดนแหลมซานตงคืน นอกจากนี้พวกเดินขบวนประห้วงได้เคลื่อนตัวไปยังบ้านพักของ เจา หยูหลิน (Ts'ao Ju-lin) รัฐมนตรีต่างประเทศของจีนผู้ที่ลงนามในสนธิสัญญากับญี่ปุ่นเมื่อ ค.ศ. 1918 แต่ตัว เจา หยูหลินรู้ทันหลบหนีไปได้ก่อน ผู้เดินขบวนจึงทำการเผาบ้านพักของเจา หยูหลิน เมื่อตำรวจมาถึงสามารถจับกุมนักศึกษาได้ 32 คน⁴ การเดินขบวนได้ขยายวงกว้างออกไปทั่วประเทศจากการจับกุมตัวนักศึกษา อันส่งผลไปถึงประชาชนจีนทั่วไปก็เข้าข้างนักศึกษาเช่นกัน รัฐบาลขุนศึกจึงใช้กำลังในการปราบปรามมีนักศึกษาถูกจับกุมเพิ่มมากมาย กว่า 3,000 คน

¹ ทวีป วรดิลก. (2542). เล่มเดิม. หน้า 836.

² Immanuel C.Y. Hsu. (1995). *op.cit.* p. 504.

³ *ibid.* p. 505.

⁴ เทอด ธงธรรมและวรรณพร ประเสริฐ. (2522). *ขบวนการนักศึกษาจีน 4 พฤษภาคม ถึงปี 1979*. หน้า

หลังจากการเดินขบวนนักศึกษาได้นัดหยุดเรียน การนัดหยุดเรียนได้ขยายวงกว้างออกไปตามเมืองใหญ่ๆ พร้อมกันนั้นบรรดาเจ้าของร้านค้า คณงาน และลูกจ้างธุรกิจการค้าทั่วประเทศได้ร่วมกันนัดหยุดงาน จากนั้นก็ได้มีการประท้วงไม่ซื้อสินค้าญี่ปุ่น การประท้วงของนักศึกษาและประชาชนครั้งนี้รุนแรงมากจนในที่สุดทางการต้องปล่อยตัวนักศึกษาที่จับกุมไป มีการส่งโทรเลขหลายพันฉบับไปยังผู้แทนจีนที่ปารีสขอร้องมิให้ลงนามในสนธิสัญญา ดังนั้นในวันที่ 28 มิถุนายน ค.ศ. 1919 เป็นวันที่ทำพิธีลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพ ปรากฏว่าไม่มีผู้แทนจีนในพิธีนั้น

การเคลื่อนไหวในวันที่ 4 พฤษภาคม ค.ศ. 1919 เป็นแรงกระตุ้นให้ปัญญาชนและประชาชนชาวจีนก้าวออกมาเพื่อมีส่วนร่วมในกิจการของประเทศจีน เป็นจุดที่ทำให้กระแสความรู้สึกชาตินิยมของประชาชนจีนที่มีอยู่พุ่งขึ้นสูงขึ้น ทุกคนมองเป้าหมายรวมเป็นจุดเดียวกันคือ ผลประโยชน์ของประเทศ ทั้งยังเป็นจุดสำคัญที่ทำให้ปัญญาชนจีนหันหนีออกไปจากระบอบประชาธิปไตย ซึ่งพวกเขาเคยเชื่อมั่นและศรัทธาว่าเป็นระบอบที่จะนำมาซึ่งความยุติธรรมและความเท่าเทียมแก่ชนชาติ บรรดาปัญญาชนจีนที่ผิดหวังจากระบอบประชาธิปไตยจึงหันหน้าเข้าสู่หนทางใหม่ที่เกิดขึ้น คือ ลัทธิมาร์กซ์ (Marxism) อันจะนำมาสู่การก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์จีนในเวลาต่อมา

บทที่ 2

การก่อตั้งและการดำเนินงานของพรรคคอมมิวนิสต์จีน ในช่วง ค.ศ. 1921 – 1928

หลังการปฏิวัติ ค.ศ. 1911 สภาพของประเทศจีนได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวของปัญญาชนชาวจีนโดยรับแนวความคิดของตะวันตก เช่น ลัทธิเสรีนิยม ประชาธิปไตย เป็นต้น เพื่อนำมาแก้ไขปัญหาของประเทศในขณะนั้น แต่เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 1 สิ้นสุดลง ผลจากการประชุมสันติภาพที่แวร์ซายได้สร้างความผิดหวังให้กลุ่มปัญญาชนบางกลุ่มที่คิดว่าประเทศจีนถูกชาติตะวันตกหักหลัง จึงหันเหความสนใจไปสู่แนวความคิดใหม่ คือ ลัทธิมาร์ก (Marxism) จนนำไปสู่การก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์จีน (Chinese Communist Party) ใน ค.ศ. 1921 การดำเนินงานในระยะแรก สมาชิกของพรรคคอมมิวนิสต์จีนได้เข้าร่วมกับพรรคก๊กมินตั๋ง ใน ค.ศ. 1923 เพื่อประโยชน์ในการเผยแพร่แนวคิดและขยายฐานอำนาจของพรรคคอมมิวนิสต์จีน การรวมตัวกันครั้งนี้ไม่ใช่การรวมกันในด้านอุดมการณ์แต่เพื่อผลประโยชน์ทางการเมือง จึงนำมาซึ่งความแตกแยกระหว่างพรรคก๊กมินตั๋งกับพรรคคอมมิวนิสต์จีนในที่สุด และเมื่อเจียง ไคเช็ก ขึ้นมาเป็นผู้นำพรรคก๊กมินตั๋ง เขาได้ทำการรวมประเทศจีนได้สำเร็จใน ค.ศ. 1928 จากนั้นเจียง ไคเช็กจึงหันมาทำการกวาดล้างพรรคคอมมิวนิสต์จีน

1. การเข้ามาของลัทธิคอมมิวนิสต์

ลัทธิมาร์กซ์ปรากฏในประเทศจีนครั้งแรกใน ค.ศ. 1905 เมื่อวารสารหมินเป้า (Minbao) ได้ตีพิมพ์ประวัติของคาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) ต่อมาในต้น ค.ศ. 1908 วารสารเทียนอี้เป้า (Tianyibao) ซึ่งเป็นหนังสือของพวกอนาธิปไตยนิยม ได้ตีพิมพ์หนังสือของเฟรดริช เองเกิล (Freidrich Engels) ฉบับแปลจากภาษาญี่ปุ่นเรื่อง "การแนะนำแถลงการณ์คอมมิวนิสต์" (Introduction to the Communist Manifesto)¹ อย่างไรก็ตามการเผยแพร่ลัทธิมาร์กซ์ก็ยังจำกัดอยู่ในวงแคบ

ภายหลังการปฏิวัติรัสเซีย กลุ่มนักศึกษาและปัญญาชนจีนจึงได้นับมาสนใจในลัทธิมาร์กซ์และเลนินมากขึ้น โดยเฉพาะในมหาวิทยาลัยแห่งชาติเป่ย์จิง หลี่ ต้าเจา (Li Ta-chao) บรรณารักษ์ของมหาวิทยาลัยได้นำบทความเกี่ยวกับลัทธิมาร์กซ์มาเผยแพร่แก่ปัญญาชนในวารสารซินซิงเหียน

¹Immanuel C.Y. Hsu. (1995). *op.cit.* p. 514.

ภาพประกอบ 1 เจิน ตูซิว หนึ่งในปัญญาชนที่ศึกษาลัทธิมาร์กซ์ ซึ่งต่อมาได้กลายเป็น
เลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์จีนคนแรก

ที่มา : China Internet Information Center. (n.d.). *History of Chinese Communist China*.
(Online).

ภาพประกอบ 2 หลี่ ต้าเจา ปัญญาชนจีนคนแรกที่น่าสนใจศึกษาลัทธิมาร์กซ์

ที่มา : China Internet Information Center. (n.d.). *History of Chinese Communist China*.
(Online).

หลายบทความเช่น “ข้อเปรียบเทียบระหว่างการปฏิวัติฝรั่งเศสกับการปฏิวัติรัสเซีย” ซึ่งหลี่ ต้าเจาได้กล่าวยกย่องชัยชนะของการปฏิวัติบอลเชวิกว่ามีความยิ่งใหญ่และเป็นพลังที่สำคัญที่มีความหมายยิ่งกว่าการปฏิวัติฝรั่งเศส¹ “ชัยชนะของลัทธิบอลเชวิค” และ “ชัยชนะของสามัญชน” เป็นต้น นอกจากนั้นหลี่ ต้าเจาได้ก่อตั้งสมาคมกระแสน้ำใหม่ (New Tide Society) ใน ค.ศ. 1918 และหลังจากนั้นเขาได้ก่อตั้งสมาคมวิจัยลัทธิมาร์กซ์ (Marxist Research Society) ซึ่งห้องสมุดของเป่ย์ต้าซึ่งเป็นที่ทำงานของเขาได้ถูกเรียกว่า “หงโหลว” หรือ “หอแดง” โดยมีบรรดานักศึกษาหนุ่มที่สนใจศึกษาลัทธิมาร์กซ์อย่างจริงจัง คือ เหมา เจ๋อตง * จี๋ ชิวไป** และจาง กั๋วเถา*** และในระหว่างที่หลี่ ต้าเจากำลังสนใจศึกษาลัทธิมาร์กซ์เพื่อหาทางนำมาปรับใช้ในจีน เขาได้เขียนหนังสือที่น่าและเร่งเร้านักศึกษาจีนว่าสมควรสร้างเกียรติให้แก่ตนเองด้วยการหลีกเลี่ยงจากอำนาจการทุจริตคอร์รัปชั่นในตัวเมืองด้วยการเข้าไปในชนบท โดยร่วมออกแรงทำงานเคียงบ่าเคียงไหล่กับชาวนา ขณะเดียวกันให้พยายามถ่ายทอดความรู้ทางการเมืองให้แก่ชาวนาด้วย⁵ ดังนั้นในต้น ค.ศ. 1920 นักศึกษาเป่ย์ต้าได้จัดตั้ง “กองกำลังประชาธิปไตยเพื่อการศึกษามวลชน” โดยกองกำลังนี้จะออกตระเวนไปตามหมู่บ้านเพื่อช่วยเหลือชาวนาศึกษาถึงสภาพชีวิตที่แท้จริงของชาวนา ความคิดของหลี่ ต้าเจาได้แพร่หลายทั่วไปในหมู่ปัญญาชน ซึ่งภายหลังได้กลายมาเป็นผู้ปฏิบัติงานคนสำคัญของพรรคคอมมิวนิสต์จีน ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1919 กลุ่มของหลี่ ต้าเจายังได้ก่อตั้งสมาคมเพื่อการศึกษาลัทธิสังคมนิยม (Society for the Study of Socialism) ขึ้นแทนสมาคมวิจัยลัทธิมาร์กซ์ และในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1920 กลุ่มนิยมลัทธิมาร์กซ์ที่เป่ย์จิงยังได้รวมกันจัดตั้งสมาคมเพื่อการศึกษาทฤษฎีมาร์กซ์แห่งเป่ย์จิง (Beijing Society for the Study

¹ *Ibid.* p. 516.

* เหมา เจ๋อตง เป็นลูกชาวนาจากเสาชานใกล้ๆ ฉางซา ได้มาพบหลี่ ต้าเจาโดยมีหนังสือแนะนำตัวมาจากหยาง จางจี อาจารย์สอนวิชาปรัชญาจริยธรรมที่โรงเรียนฝึกหัดครูที่ฉางซา ซึ่งเหมาเป็นลูกศิษย์คนโปรดและต่อมาได้เป็นบุตรเขย หลี่ ต้าเจาได้รับเหมาเจ๋อตงเข้าทำงานเป็นผู้ช่วยบรรณารักษ์ ได้เงินเดือนๆละ 8 หยวน

** จี๋ ชิวไป เป็นชาวนมณฑลเจียงซู มีฐานะยากจนมาก แต่มีความรู้ทางด้านวรรณคดีคลาสสิกของจีนเป็นอย่างดีและสนใจมาศึกษาที่หอแดงเป็นประจำ เขาได้รับการศึกษาที่สถาบันภาษารัสเซียของกระทรวงการต่างประเทศ เพราะไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียนและยังได้รับเงินเป็นค่าใช้จ่ายอีกด้วย ต่อมาได้เดินทางไปรัสเซีย เพื่อทำหน้าที่สังเกตชีวิตและพัฒนาการด้านต่างๆ ภายหลังการปฏิวัติของรัสเซีย โดยทำหน้าที่รายงานข้อเท็จจริงส่งมายังหนังสือพิมพ์เจินเป่า เขามีความซาบซึ้งในการปฏิวัติรัสเซียเป็นอย่างมาก ใน ค.ศ. 1922 เขาได้สมัครเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์สหภาพโซเวียต

*** จาง กั๋วเถา เป็นนักศึกษาหนุ่มบุตรชายเจ้าของที่ดินชาวแคะที่พรมแดนเจียงซีกับหูหนาน เคยทำหน้าที่ขโมยปืนในห้องคัการปฏิวัติของดร.ซุน ยัตเซ็น และเป็นผู้คนคนหนึ่งในการต่อต้านหยวน ซื่อไ้

⁵ ทวีป วรดิลก. (2542). เล่มเดิม. หน้า 844.

of Marxist Theory) โดยได้รับความช่วยเหลือจากชาวรัสเซีย 2 คน คือ เอ. เอ. มุลเลอร์ (A. A. Muller) และเอ็น บอร์ตแมน (N. Bortman)¹

การเข้ามาของลัทธิมาร์กซ์ในขณะนี้ เป็นช่วงเวลาที่กระแสดการศึกษาปรัชญาของตะวันตกในจีนกำลังพุ่งขึ้นจุดสูงสุด ซึ่งในระยะแรกมีปัญญาชนให้ความสนใจในหลายๆ ลัทธิทั้งเสรีนิยม ประชาธิปไตย ลัทธิสังคมนิยม แต่จากเหตุการณ์ภายนอก คือ การประชุมสันติภาพที่แวร์ซาย ลัทธิมาร์กซ์จึงได้กลายมาเป็นลัทธิที่ปัญญาชนจีนให้ความสนใจสูงสุด

2. สาเหตุการก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์จีน

สาเหตุการก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์จีน ประกอบด้วยปัจจัยหลายประการ คือ

2.1 ความล้มเหลวของระบอบประชาธิปไตย

หลังจากการปฏิวัติโค่นล้มราชวงศ์แมนจูใน ค.ศ. 1911 ดร.ซุน ยัตเซ็นพยายามที่จะวางรากฐานการปกครองระบอบประชาธิปไตยแต่ต้องประสบความล้มเหลวเนื่องจากการที่หยวน ชื่อไช่ เข้ามามีบทบาททางการเมืองและต้องการนำเอาระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชกลับมา แม้ว่าจะประสบความล้มเหลวแต่หยวน ชื่อไช่ก็เป็นผู้มีอำนาจเผด็จการในตำแหน่งประธานาธิบดี โดยเฉพาะหลังจากที่หยวน ชื่อไช่สิ้นชีวิตอำนาจทางการเมืองไปตกอยู่กับขุนศึกของกองทัพต่างๆ จึงก่อให้เกิดการแย่งชิงอำนาจระหว่างขุนศึกของเขาเรียกว่า ยุคขุนศึก

2.2 การเข้ามาของลัทธิจักรวรรดินิยม

การเข้ามาของลัทธิจักรวรรดินิยม ทำให้จีนเสียเปรียบอย่างมาก ต้องถูกบังคับให้ทำสนธิสัญญาที่ไม่เป็นธรรม ส่งผลให้จีนต้องสูญเสียอธิปไตยทางการศาล (สิทธิสภาพนอกอาณาเขต) รวมทั้งสูญเสียผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ จนไม่มีงบประมาณเพียงพอในการพัฒนาประเทศ อีกทั้งภายหลังสงครามจีน – ญี่ปุ่น (Sino – Japanese War, 1894 - 1895) ประเทศมหาอำนาจได้บีบบังคับให้จีนยอมรับอิทธิพลของต่างชาติในดินแดนจีน จนทำให้จีนต้องตกอยู่ในสภาพกึ่งอาณานิคม (Semi Colony) ซึ่งส่งผลให้ปัญญาชนชาวจีนต้องการที่จะปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงประเทศของตนให้ดีขึ้น

2.3 ผลการประชุมสันติภาพที่แวร์ซาย

ในการประชุมสันติภาพที่แวร์ซาย ประเทศจีนในฐานะผู้ชนะสงครามได้ส่งผู้แทนเข้าประชุม โดยหวังว่าประเทศจีนจะได้รับความยุติธรรมเกี่ยวกับปัญหาดินแดนชานตง ซึ่งถูกญี่ปุ่นเข้ายึดครอง

¹Immanuel C.Y. Hsu. (1995). *op.cit.* p. 516

แทนที่เยอรมนี แต่ญี่ปุ่นได้มีการทำสัญญาฉบับกับชาติมหาอำนาจในการยอมรับผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน และจะยอมเข้าร่วมเป็นสมาชิกขององค์การสันนิบาตชาติ ดังนั้นถึงแม้ว่าผู้แทนจีนได้ให้เหตุผลถึงความสำคัญของแหลมขานตงว่าเป็นบ้านเกิดของนักปราชญ์คนสำคัญ คือ ขงจื้อและเม่งจื้อ¹ แต่ท้ายที่สุดการประชุมครั้งนี้กลับมีมติออกมา ในวันที่ 28 เมษายน ค.ศ. 1919 ยกผลประโยชน์เหนือดินแดนขานตงให้แก่ญี่ปุ่น² ส่งผลให้ปัญญาชนชาวจีนดำเนินการเคลื่อนไหวต่อต้านมติของการประชุมสันติภาพที่แวร์ซาย จนกลายเป็นเหตุการณ์เคลื่อนไหว 4 พฤษภาคม ค.ศ. 1919

2.4 การหันเหไปสู่การศึกษาแนวคิดทางสังคมของกลุ่มปัญญาชนจีน

ภายหลังการประชุมสันติภาพที่แวร์ซายในกรณีแหลมขานตง ทำให้ปัญญาชนจีนเลิกศรัทธาต่อพวกตะวันตก และหันไปสนใจหลักการของลัทธิสังคมนิยม เช่น ยูโทเปียของแซง ซิมอน (Saint - Simon) และปรัชญาปฏิวัติของมาร์กซ์ โดยคิดว่าแนวคิดลัทธิสังคมนิยมเป็นแนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองที่จีนจะสามารถนำมาใช้แก้ปัญหาลัทธิจักรวรรดินิยมและความผูกพันของลัทธิจารีตประเพณีของจีนได้ ประกอบกับความสำเร็จในการปฏิวัติบอลเชวิก (Bolshevik Revolution) ของรัสเซียใน ค.ศ. 1917 และการที่รัฐบาลสหภาพโซเวียตได้ประกาศเมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม ค.ศ. 1919 ต่อประชาชนชาวจีนว่า สหภาพโซเวียตจะยกเลิกสิทธิต่างๆ สนธิสัญญาที่ไม่เสมอภาคตั้งแต่สมัยรัฐบาลซาร์ ทำให้ปัญญาชนชาวจีนหันไปสนใจศึกษาลัทธิมาร์กซ์มากขึ้น

3. การก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์จีน

จากเหตุการณ์เดินขบวนในวันที่ 4 พฤษภาคม ค.ศ. 1919 ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญเนื่องจากเป็นเหตุการณ์ที่ทำให้ปัญญาชนหลายคนได้หันเหจากการเลื่อมใสปรัชญาตะวันตกมาเป็นปรัชญาสังคมนิยมของมาร์กซ์แทน โดยเลิกนิยมลัทธิประชาธิปไตย เสรีนิยม รวมทั้งนานาชาตินิยมหนึ่งในปัญญาชนเหล่านั้นคือ เจิน ตู๋ชิว ซึ่งร่วมขบวนต่อต้านในเหตุการณ์ 4 พฤษภาคมและถูกจับกุมในวันที่ 11 มิถุนายน ค.ศ. 1919 เมื่อถูกปล่อยตัวมาในเดือนกันยายน เขาได้ลาออกจากมหาวิทยาลัยเป่ย์ต้าเนื่องจากถูกกดดันจากพวกอนุรักษนิยม และได้เดินทางไปอยู่ที่เซี่ยงไฮ้พร้อมกับหันมาเลื่อมใสลัทธิมาร์กซ์ เพราะคิดว่าลัทธิประชาธิปไตยนั้นเป็นเพียงเครื่องมือของชนชั้นกลางที่ต้องการให้พวกของตนขึ้นมามีอำนาจทางการเมือง โดยที่เจิน ตู๋ชิวได้ก่อตั้งสมาคมศึกษาลัทธิมาร์กซ์ (Marxist Study Society) ขึ้น ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1920 และก่อตั้งหน่วยเยาวชนสังคมนิยม (Socialist Youth Corps) ในเดือนสิงหาคม ซึ่งทั้งสององค์กรนี้เป็นที่มาของพรรคคอมมิวนิสต์จีน เมื่อต้น ค.ศ.

¹Ibid. p. 503

²Ibid. p. 50

1920 กริกอริ วอยทินสกี (Grigori Voitinsky) ผู้แทนขององค์การคอมมิวนิสต์สากล (Comintern) ได้เดินทางมาจีนและแนะนำให้หลี่ ต้าเจาและเจิน ตูซิวก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์จีนขึ้น โดยเชื่อว่าสาขาของพรรคที่เป่ย์จิงและที่ซางไห่สามารถก่อตั้งเป็นพรรคคอมมิวนิสต์จีนได้

3.1 การประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์จีนครั้งที่ 1 ค.ศ. 1921

ในวันที่ 1 เดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1921 ผู้แทนของกลุ่มศึกษามาร์กซ์ได้มีการประชุมกันเพื่อก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์จีน โดยการประชุมครั้งนี้เป็นการประชุมซึ่งต่อมาเรียกว่าการประชุมสมัชชาครั้งที่ 1 ของพรรคคอมมิวนิสต์จีน จัดขึ้น ณ บ้านเลขที่ 106 ถนนวันจื้อ ในเขตลัมปทานฝรั่งเศส เมืองซางไห่¹ ต่อมาผู้ร่วมประชุมต้องเปลี่ยนสถานที่ไปประชุมในเรือลำหนึ่งในทะเลสาบในเมืองซีเจียง (Zhejiang)² เนื่องจากมีผู้มาคอยสอดแนม ผู้เข้าร่วมประชุมในครั้งนี้เป็นผู้แทนของกลุ่มศึกษาลัทธิมาร์กซ์จากมณฑลต่างๆ และด้วยเหตุผลความจำเป็นหลายประการทำให้หลี่ ต้าเจากับเจิน ตูซิวไม่ได้เข้าร่วมประชุม รวมทั้งวอยทินสกีก็มีความจำเป็นต้องเดินทางออกจากประเทศจีนโดยด่วน ด้วยเหตุนี้บทบาทการนำในการก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์จีนจึงเป็นของผู้แทนองค์การคอมมิวนิสต์สากลคนใหม่ ที่เพิ่งเดินทางมาถึงจีนที่ใช้ชื่อนามแฝงว่ามาริง (Maring)³ [ชื่อจริงคือเฮนรี สนีฟเลียต (Henry Sneevliet)] และผู้แทนของสมาชิกสมาคมศึกษาลัทธิมาร์กซ์จำนวน 12 คน ได้แก่

หลี่ ฮั่นจุ่น (Li Hanjun) และหลี่ ต้า (Li Da) ตัวแทนจากซางไห่
 จาง กัวเถา (Zhang Guotao) และหลิน เหวินจิง (Lin Renjing) ตัวแทนจากเป่ย์จิง
 เจิน กงโป (Chen Gongbo) ตัวแทนจากกวางโจว
 ต่ง ปี้วู (Dong Biwu) และเจิน ถานชิว (Chen Tanqiu) ตัวแทนจากอู่ฮั่น
 เหมา เจ๋อตง (Mao Zedong) และเหอ ชู่เหิง (He Shuheng) ตัวแทนจากฉางซา
 หวาง จินเหมย์ (Wang Jinmei) และเติ้ง เอินหมิง (Deng Enming) ตัวแทนจากจีหนาน
 โจว ไฟไห่ (Zhou Fohai) ตัวแทนจากญีปุ่น⁴

¹ทวีป วรดิลก. (2542). เล่มเดิม. หน้า 846 - 847.

²Jonathan D. Spence. (1999). *The Search for Modern China*. p. 311.

³*Ibid.* p. 311.

⁴ทวีป วรดิลก. (2542). เล่มเดิม. หน้า 846-847.

ภาพประกอบ 3 การเดินขบวนของนักศึกษาในเหตุการณ์เมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม ค.ศ. 1919

ที่มา : China Internet Information Center. (n.d.). *History of Chinese Communist China*.
(Online).

ที่ประชุมได้ถกเถียงกันถึงปัญหาเฉพาะหน้า พร้อมทั้งเตรียมร่างแถลงการณ์ที่มีเนื้อหาในแนวทางเดียวกับพรรคคอมมิวนิสต์โซเวียตสรุปว่า

"...ในการกำหนดยุทธวิธีของการต่อสู้ในระยะของการเปลี่ยนแปลง มันถูกชี้ให้เห็นว่า พรรคไม่เพียงแต่ไม่สามารถปฏิเสธได้ แต่ในทางตรงกันข้ามพรรคจะต้องมีบทบาทในการเรียกร้องให้ชนชั้นกรรมาชีพเข้ามามีส่วนร่วมและนำการเคลื่อนไหวของกลุ่มประชาธิปไตย ชัณกลางเช่นกัน แนวทางที่ถูกจัดทำขึ้น การรวบรวมองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการสงครามและระเบียบวินัยของชนชั้นกรรมาชีพ การพัฒนาการเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของสหภาพแรงงาน ถูกวางไว้ว่าเป็นภารกิจที่สำคัญของพรรคคอมมิวนิสต์ต่อไป"¹

ในการประชุมครั้งนี้เงิน ตู๋ชิว ขณะนั้นอายุได้ 41 ปีได้รับเลือกเป็นเลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์จีนคนแรก และให้มีศูนย์กลางพรรคอยู่ที่เซี่ยงไฮ้ ในปีเดียวกันนี้โจว เ็นไห่ (Zhou Enlai) ได้ร่วมกับคนงานจีนและนักศึกษาจีนในฝรั่งเศสก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์จีนขึ้นที่ปารีส และได้ออกหนังสือพิมพ์ใต้ดินเผยแพร่วาทกรรมของพรรคในหมู่นักศึกษาและคนงานจีน โดยมีเติ้ง เสี่ยวผิง (Deng Xiaoping) เป็นหนึ่งในผู้ดำเนินงานที่สำคัญ ภายหลังที่สมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์จีนจากฝรั่งเศสได้เดินทางกลับประเทศจีนก็ได้เข้าร่วมทำงานกับสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์จีนและหลายคนในกลุ่มนี้ก็ได้เป็นผู้นำของพรรคคอมมิวนิสต์จีนในเวลาต่อมา

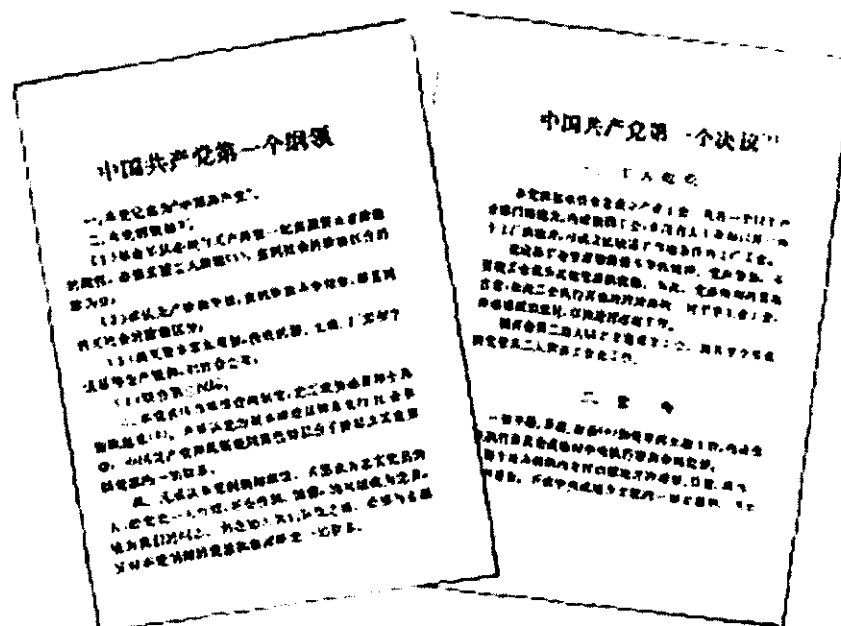
3.2 แนวความคิดที่แตกต่างกันระหว่างเงิน ตู๋ชิวกับหลี่ ต้าเจา

สำหรับสองผู้นำในการก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์จีน คือ เงิน ตู๋ชิวและหลี่ ต้าเจาต่างมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน โดยที่กลุ่มของหลี่ ต้าเจาซึ่งเป็นสาขาที่มีอิสระอยู่ที่เป่ย์จิง และเงิน ตู๋ชิวมีสาขาอยู่ที่เซี่ยงไฮ้ จึงมักจะกล่าวกันว่า "เงินเป็นกลุ่มทางใต้" "หลี่เป็นกลุ่มทางเหนือ" (Chen in the South, Li in the North = Nan-Chien Pei-Li)² สำหรับเงิน ตู๋ชิวมีความเห็นเกี่ยวกับบทบาทของกรรมกรและชาวนาในการปฏิวัติแบบเดียวกับกลุ่มมาร์กซิสต์ในยุโรป โดยเน้นประสิทธิภาพของชนชั้นคนงานกรรมกรในการเป็นพลังการปฏิวัติมากกว่าชาวนา เขาเชื่อว่าชนชั้นกรรมกรที่มีความก้าวหน้าตามเมืองใหญ่ๆ นั้น เป็นผู้นำชาวนาที่ล้าหลังในชนบท โดยที่เขากล่าวว่า "ชาวนาได้อยู่กันอย่างกระจัดกระจายและไม่สามารถจะรวมพลังกันได้ พวกเขามีวัฒนธรรมที่ไม่สูงส่งและยังปรารถนาที่จะดำรงชีวิตอย่างง่าย ธรรมดา และมีแนวโน้มเป็นฝ่ายอนุรักษนิยมอยู่เสมอ"³

¹ Jonathan D. Spence. (1999). *op.cit.* p. 312.

² Immanuel C.Y. Hsu. (1995). *op.cit.* p. 517.

³ *Ibid.*

ภาพประกอบ 4 ธรรมนูญพรรคคอมมิวนิสต์ที่สร้างขึ้นในการประชุมสมาชิกพรรคครั้งที่ 1

ที่มา : China Internet Information Center. (n.d.). *History of Chinese Communist China*.
(Online).

และจี๋ จิวไปก็ได้ปฏิเสธบทบาทของชาวนาที่จะมารับบทบาทหลังการปฏิวัติด้วยเช่นกัน ในทางตรงกันข้ามหลี่ ต้าเจากลั้วมีความคิดว่าชาวนาเป็นพลังสำคัญในการปฏิวัติ เขากล่าวว่า "ในประเทศที่มีเศรษฐกิจล้าหลังและเป็นประเทศกึ่งอาณานิคม เช่นประเทศจีน และชาวนาเป็นประชากรของประเทศถึงร้อยละ 90 และเป็นชนชั้นที่มีความสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในเมื่อเกษตรกรรมยังคงเป็นรากฐานทางเศรษฐกิจของชาติอยู่ ชาวนาจึงเป็นพลังสำคัญของการปฏิวัติ"¹ การที่หลี่ ต้าเจาให้ความสำคัญของชนบท เขาจึงสนับสนุนให้ปัญญาชนคนหนุ่มสาวเดินทางไปยังหมู่บ้านเพื่อกระตุ้นให้ชาวนามีพลังในการปฏิวัติดังเช่น ขบวนการพอบพูลิสต์ของรัสเซีย (Russian Populist) หรือขบวนการนาร์รอดนิก (Narodnik) กล่าวคือ เขาต้องการปลดแอกชาวนาเพื่อการปลดแอกประเทศจีน

ถึงแม้ว่าพรรคคอมมิวนิสต์จีนจะสนับสนุนแนวทางของเจิน ตูชีว แต่ความคิดของหลี่ ต้าเจา กลับไปมีอิทธิพลต่อผู้ช่วยของเขา คือ เหมา เจ๋อตง เป็นอย่างมาก ซึ่งต่อมาเขาได้นำหลักการของพอบพูลิสต์และของหลี่ ต้าเจาไปปฏิบัติจนประสบความสำเร็จ สำหรับหลี่ ต้าเจาได้ถูกสังหารโดยขุนศึกจาง จั๋วหลินเมื่อวันที่ 28 เมษายน ค.ศ. 1927

3.3 อุดมการณ์พรรคคอมมิวนิสต์จีน

พรรคคอมมิวนิสต์จีนนั้นสามารถวางรากฐานในการปฏิวัติประเทศจีนจนประสบความสำเร็จในเวลาต่อมา ส่วนสำคัญที่สุดก็คือ การดำเนินการเพื่อไปสู่เป้าหมายตามอุดมการณ์ของพรรคคอมมิวนิสต์จีนที่ได้มีการวางไว้

อุดมการณ์ของพรรคคอมมิวนิสต์จีนประกอบด้วยพื้นฐานสำคัญ 3 ประการ คือ²

3.3.1. อิทธิพลในขบวนการสี่พฤษภาคม, 1919

ขบวนการสี่พฤษภาคมเป็นเหตุการณ์ที่ต่อต้านจักรวรรดินิยมและลัทธิขุนศึก ซึ่งหากพิจารณาถึงโครงการทั่วไปของขบวนการนี้ จะเห็นได้ว่าเป็นขบวนการที่เน้นการปฏิรูป มีทั้งการปฏิรูปการเขียน การปฏิรูปการศึกษา รวมทั้งการรับเอาอุดมการณ์ทางการเมืองต่างๆ เข้ามา

3.3.2. ลัทธิมาร์กซ์และเลนิน

แนวคิดหลักของลัทธิมาร์กซ์ คือ ประวัติศาสตร์วัตถุนิยม ซึ่ง คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) เป็นผู้เริ่มต้นยืนยันว่าคุณลักษณะการดำรงชีวิตของประชาชนนั้นจะถูกกำหนดโดยวิธีของการผลิต อันถือว่าเป็นโครงสร้างทางสังคมและระเบียบทางการเมือง ทั้งยังกำหนดแนวคิด ขนบประเพณีของสังคมด้วย

¹ Ibid.

² รัช ทันโตภาส. (2540). การเมืองการปกครองจีน. หน้า 124 – 154.

คาร์ล มาร์กซ์ เชื่อว่าประวัติศาสตร์ของมนุษย์จะต้องผ่านขั้นตอนตามลำดับชั้น จากสังคมดั้งเดิมที่ป่าเถื่อน มาสู่สังคมทาส มาสู่สังคมขุนนางและสังคมนายทุน ซึ่งการต่อสู้ระหว่างนายทุนและกรรมกรนี้จะก่อให้เกิดสังคมใหม่ขึ้นคือ สังคมคอมมิวนิสต์ ซึ่งสังคมนี้อาจจะไม่มี ความแตกต่างในทางชนชั้น รวมทั้งในด้านเศรษฐกิจนั้นทุกคนก็จะได้รับการตอบสนองตามความสามารถและความจำเป็นของคนผู้นั้น ในส่วนของเลนิน นั้น ตัวเขาได้เพิ่มเติมความคิดจากของมาร์กซ์ในส่วนของ การปฏิบัติ ซึ่งผู้จะทำการปฏิบัติจะต้องมี คือ ความมีระเบียบวินัยและการเสียสละในการปฏิบัติเพื่อเป็นการรักษารัฐธรรมนูญผู้นำชนชั้นกรรมาชีพ อีกประการหนึ่ง คือ หลักการจัดตั้งองค์กร ในพรรคของเลนินนั้นจะใช้ลัทธิที่เรียกว่า ประชาธิปไตยรวมศูนย์ (Democratic Centralism) ให้การตัดสินใจเป็นของส่วนกลาง ให้มีอิสระในการถกเถียงโต้แย้งในการกำหนดนโยบาย แต่ว่าการตัดสินใจสุดท้ายเป็นของระดับสูงสุดซึ่งทุกคนต้องเห็นพ้องตามนั้น

3.3.3. แนวคิดของเหมา เจ๋อตง

แนวคิดเหมา เจ๋อตงเป็นการหล่อหลอมจากประสบการณ์ส่วนตัวของเขาโดยนำเอาหลักการของลัทธิมาร์กซ์ – เลนิน มาประยุกต์ใช้ในประเทศจีน แนวคิดของเหมา เจ๋อตงมีองค์ประกอบดังนี้

- การใช้ชาวนาเป็นฐานในการปฏิบัติ เพราะว่าชาวนาเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ และชาวนานั้นต้องต่อสู้กับเจ้าที่ดิน นายทุนตลอดมา

- ใช้แนวมวลชน กล่าวคือ เหมา เจ๋อตงคิดว่านโยบายพรรคจะดีได้จะต้องได้มาจากมวลชนโดยตรง ซึ่งก็คือชาวนาและกรรมกร หากผลประโยชน์และความต้องการของประชาชนถูกรวมไว้ในนโยบายของพรรคแล้ว ก็จะได้รับ ความสนับสนุนในการปฏิบัติอย่างเต็มที่จากมวลชน

- ทฤษฎีและการปฏิบัติ ในเรื่องนี้เหมา เจ๋อตง เห็นว่าไม่ควรที่จะเรียนรู้แต่ทฤษฎีมาร์กซ์ – เลนินเท่านั้นจะต้องรู้จักนำไปปฏิบัติ นอกจากนั้นก็ต้องรู้จักแก้ไข ปัญหาโดยการ ใช้ทฤษฎีของลัทธิมาร์กซ์ – เลนินด้วย

- ความขัดแย้ง เรื่องนี้เป็นเรื่องของปัญหาที่ต้องแก้ไขอันเป็นความขัดแย้งพื้นฐานในสังคมจีน ดังนี้ ความขัดแย้งระหว่างอุตสาหกรรมกับเกษตรกรรม ความขัดแย้งระหว่างอำนาจส่วนกลางกับส่วนท้องถิ่น ความขัดแย้งระหว่างเมืองกับชนบทและความขัดแย้งระหว่างชนกลุ่มน้อยกับประชาชนจีนส่วนใหญ่

หลักการต่างๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น เป็นแนวทางสำคัญที่สมาชิกริพรรคคอมมิวนิสต์จีนยึดมั่นในการปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ส่งผลให้พรรคคอมมิวนิสต์จีนได้รับความนิยมจากประชาชนชาวจีน และชนกลุ่มน้อยในพื้นที่ต่างๆ อย่างกว้างขวาง ซึ่งกลายมาเป็นฐานอำนาจให้แก่พรรคคอมมิวนิสต์จีน ในการทำการปฏิวัติประเทศจีนจนสำเร็จในเวลาต่อมา

4. การดำเนินงานพรรคคอมมิวนิสต์ ค.ศ. 1922 – 1928

ภายหลังการก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์จีนในการประชุมสมัชชาครั้งที่ 1 เจิน ตู๋ชิวได้เดินทางกลับไปข้างไห้เพื่อทำหน้าที่บัญชาการพรรคคอมมิวนิสต์จีน โดยร่วมมือกับมารีริงทำการก่อตั้งสำนักงานเลขาธิการสหภาพแรงงานจีน และดำเนินการปลุกระดมการนัดหยุดงานของกรรมกรรถไฟและชาวประมง แต่ไม่ประสบความสำเร็จหลังจากการก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์จีน สมาชิกพรรคได้ออกเผยแพร่แนวคิดพร้อมกับรับสมัครสมาชิกเพิ่มเติมโดยมีเป้าหมายของการดำเนินงานอยู่ที่กลุ่มกรรมกรในเมืองเป็นสำคัญ และมีบทบาทสำคัญในเหตุการณ์ดังนี้ เช่น การนำกรรมกรจีนเคลื่อนไหวก่อตั้งคณะเลขาธิการแรงงานจีน (Chinese Labor Secretariat) ที่ข้างไห้ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1921 และการจัดประชุมสภาแรงงานแห่งชาติ (National Labor Congress) ที่กว่างโจว ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1922 เป็นต้น ทำให้พรรคคอมมิวนิสต์จีนมีสมาชิกเพิ่มขึ้นเป็นประมาณ 300 คนใน ค.ศ. 1922

นอกจากนั้นมารีริงได้เสนอให้พรรคคอมมิวนิสต์เข้าร่วมกับพรรคก๊กมินตั๋งแต่เจิน ตู๋ชิวไม่เห็นด้วย โดยให้เหตุผลว่า 1. จุดมุ่งหมายการปฏิวัติของทั้งสองพรรคมีความแตกต่างกัน 2. พรรคก๊กมินตั๋งมีนโยบายจะร่วมมือกับ สหรัฐอเมริกา จาง จั๋วหลิน ต้วน จี้รู่ยและคนอื่นๆ ที่ไม่สามารถจะเข้ากันได้กับลัทธิคอมมิวนิสต์ 3. พรรคก๊กมินตั๋งไม่มีการโฆษณานโยบายของพรรคต่อสาธารณชนนอก จากนั้นประชาชนในมณฑลต่างๆ ยังเห็นว่าพรรคก๊กมินตั๋งมีแต่การแก่งแย่งอำนาจและผลประโยชน์ ถ้าพรรคคอมมิวนิสต์เข้าร่วมกับพรรคก๊กมินตั๋ง ก็จะไม่มีโอกาสเติบโต 4. ชุนคี้เจิน จงหมิง (Chen Jiongming) ของกว่างตง ถือว่าเป็นฝ่ายตรงข้ามกับกลุ่มของชุน ยัดเซิน หากพรรคคอมมิวนิสต์จีนเข้าร่วมกับก๊กมินตั๋งจะทำให้ไม่สามารถดำเนินงานในกว่างตงได้ 5. แนวทางพรรคก๊กมินตั๋งไม่เปิดรับแนวคิดของสมาชิกใหม่และยังคงยึดติดกับอำนาจ 6. สมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์จากกว่างตง เป่ยจิงข้างไห้ จางซาและอู่ฮั่น มีมติเป็นเอกฉันท์ไม่เห็นด้วยกับแนวทางที่จะไปร่วมกับก๊กมินตั๋ง¹

ในเดือนมกราคม ค.ศ. 1922 สหภาพโซเวียตได้มีการประชุมใหญ่ของคอมมิวนิสต์สากลครั้งที่สาม ที่ประชุมครั้งนี้ได้มีการกำหนดงานของพรรคคอมมิวนิสต์จีนให้จัดการปลดแอกประเทศจีนจากจักรวรรดินิยม โดยการกำจัดระบบที่สนับสนุนอนาธิปไตยศักดินา (Feudal Anarchy) ดังนั้นในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1922 พรรคคอมมิวนิสต์จีนจึงได้จัดให้มีการประชุมใหญ่ขึ้นเป็นครั้งที่ 2 ที่เมืองข้างไห้ และได้มีมติตามแนวนโยบายซึ่งกำหนดโดยที่ประชุมใหญ่ครั้งแรกของคอมมิวนิสต์ภาคพื้นเอเชียบูรพาและองค์การก่อการปฏิวัติดังนี้ จุดหมายนั้นปลายของพรรคก็คือ “การนำลัทธิคอมมิวนิสต์เข้ามาใช้เป็นระบอบการปกครองของจีน” แต่เนื่องจากสถานการณ์แวดล้อมในขณะนั้นทำให้ภาระของพรรคอยู่ที่

¹Tony Saich. (1996). *op.cit.* p. 34.

การนำประชาชนโค่นล้มระบบขุนศึก และกำจัดลัทธิจักรวรรดินิยมออกไปจากดินแดนจีน และจัดตั้งรัฐบาลสาธารณรัฐในระบอบประชาธิปไตย แต่พรรคคอมมิวนิสต์จีนคงไม่สามารถทำงานได้ถ้าไม่ได้ร่วมมือกับพรรคการเมืองอื่นหรือกลุ่มชนอื่น โดยเฉพาะพรรคก๊กมินตั๋ง

4.1 การประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์ครั้งที่ 2 ค.ศ. 1922

จากการกำหนดเป้าหมายขององค์กรคอมมิวนิสต์สากล พรรคคอมมิวนิสต์จีนจึงจัดให้มีการประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์จีนครั้งที่ 2 ระหว่างวันที่ 16 – 23 กรกฎาคม ค.ศ. 1922 ที่เมืองเซี่ยงไฮ้ โดยมีผู้เข้าร่วมประชุม 12 คน¹ ในการประชุมครั้งนี้ ที่ประชุมนี้ได้วางภารกิจและเป้าหมายของพรรคคอมมิวนิสต์จีนในการดำเนินงานปฏิวัติ ดังนี้

ชนชั้นกรรมาชีพจะต้องให้การช่วยเหลือในการปฏิวัติประชาธิปไตย เพราะเป็นทางลัดที่จำเป็นซึ่งจะก้าวออกจากระบบศักดินา และยังเป็นการรักษาไว้ซึ่งความแข็งแกร่งของชนชั้นกรรมาชีพ เพราะเมื่อการปฏิวัติประชาธิปไตยสำเร็จแล้วชนชั้นกรรมาชีพก็จะได้รับสิทธิและเสรีภาพ แต่นั่นก็นับว่าเป็นการเริ่มการพัฒนาโดยชนชั้นกลาง ชนชั้นกรรมาชีพต้องทำการเชื่อมโยงติดต่อกับชนชั้นกลางอย่างเร่งด่วน เพื่อเร่งสร้างอำนาจทางการเมือง²

ที่ประชุมยังได้กำหนดให้พรรคคอมมิวนิสต์จีนเป็นพรรคการเมืองของชนชั้นกรรมาชีพของจีน มีเป้าหมายอยู่ที่การจัดตั้งองค์กรของกรรมกร สถาปนาอำนาจทางการเมืองของผู้ใช้แรงงานและชาวนา กำจัดการถือครองกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล และค่อยๆ เลื่อนระดับสังคมให้เป็นสังคมแบบสังคมนิยม³

พรรคคอมมิวนิสต์จีนได้ชักนำให้มีการจัดตั้งแนวร่วมของบรรดากรรมกรและชาวนาโดยมีเป้าหมายเพื่อ

1. ยุติความวุ่นวายภายใน โดยล้มล้างพวกขุนศึก
2. ขับไล่พวกจักรวรรดินิยมและสถาปนาประเทศจีนที่มีเอกราชสมบูรณ์
3. รวบรวมประเทศจีนเป็นหนึ่งเพื่อจัดตั้งสาธารณรัฐประชาธิปไตยที่แท้จริง
4. จัดตั้งรัฐอิสระในมองโกเลีย (Mongolia) ทิเบต (Tibet) ซินเจียง (Xinjing) เพื่อดึงให้สนับสนุนสาธารณรัฐ
5. ใช้ระบบสหพันธรัฐในการรวมประเทศจีน มองโกเลีย ทิเบต และเขตซินเจียง ในการสถาปนาประเทศจีน

¹Wikipedia. (2006). *National Congress of the Communist Party of China*. (online)

²Tony Saich. (1996) *op.cit.* p. 41

³*Ibid.* p. 42

ภาพประกอบ 5 (ซ้าย) แดงการณ์ของสหภาพแรงงานที่ซางไห่

(ขวา) เต็ง ซงเซีย (Deng Zhonxia) หนึ่งในผู้นำการเคลื่อนไหวของสหภาพ
แรงงานในซางไห่

ที่มา : China Internet Information Center. (n.d.). *History of Chinese Communist China*.
(Online).

6. ทั้งกรรมการและชาวนามีสิทธิในการลงคะแนนเสียงในระดับเมืองโดยไม่แบ่งแยกเรื่องเพศ และทุกคนมีเสรีภาพเต็มที่ในการพูด การพิมพ์ การรวมกลุ่ม รวมถึงการนัดหยุดงาน
7. มีการบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับกรรมการ ชาวนาและผู้หญิง
 - 7.1. ปรับปรุงผลประโยชน์ของกรรมการ
 - ยกเลิกระบบสัญญา
 - ให้ทำงานวันละ 8 ชั่วโมง
 - ให้มีการทำประกันโดยนายจ้าง
 - ปกป้องแรงงานผู้หญิงและเด็ก
 - มีการป้องกันการว่างงานของกรรมการ
 - 7.2. ยกเลิกภาษีหลาย ๆ ด้าน เช่น ภาษีบำรุงรัฐ ภาษีในการขนส่งข้ามแม่น้ำ
 - 7.3. ยกเลิกการจ่ายค่านายหน้าและภาษีอื่นๆ โดยให้มีการเก็บเฉพาะภาษีรายได้แบบก้าวหน้า
 - 7.4. บัญญัติกฎหมายเพื่อกำหนดอัตราในการเช่าที่ดิน
 - 7.5. ยกเลิกกฎหมายที่จำกัดสิทธิสตรี
 - 7.6. พัฒนาระบบการศึกษาและกระจายการศึกษาไปสู่ประชาชน¹

แนวทางทั้ง 7 ข้อดังกล่าวเป็นที่สนใจของบรรดากรรมการ ชาวนา และ ชนชั้นกลางบางส่วน เพราะเป็นแนวทางที่จะทำให้ชนชั้นกรรมาชีพสามารถหลุดพ้นจากการกดขี่ ส่งผลให้มีชนชั้นกรรมาชีพ และชนชั้นกลางบางกลุ่มเข้าร่วมในพรรคคอมมิวนิสต์จีนมากขึ้น นอกจากนี้องค์การคอมมิวนิสต์สากลได้กำหนดให้พรรคคอมมิวนิสต์จีนนำประชาชนโค่นล้มระบบขุนศึกและกำจัดลัทธิจักรวรรดินิยมให้ออกไปจากดินแดนจีน และจัดตั้งรัฐบาลสาธารณรัฐในระบอบประชาธิปไตย ด้วยการให้พรรคคอมมิวนิสต์จีนร่วมมือกับพรรคการเมืองอื่นโดยเฉพาะพรรคก๊กมินตั๋ง ซึ่งจุดหมายปลายทางของพรรคคือ การนำลัทธิคอมมิวนิสต์มาใช้เป็นระบอบการปกครองของจีน

ดังนั้นหลังจากที่มีการประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์จีนครั้งที่ 2 สมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์จีนพยายามที่จะแทรกซึมเข้าไปสู่ชนชั้นกรรมาชีพ เช่น เหตุการณ์การก่อการประท้วงในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1923 ผู้แทนคนงานรถไฟ 16 คนได้รวมตัวกันจัดตั้งสหภาพแรงงานขึ้น แต่อยู่ เพียผู้ขุนศึกที่มีอำนาจในภาคเหนือของจีนขณะนั้นมีคำสั่งห้ามคนงานประชุมเพื่อจัดตั้งสหภาพแต่ผู้แทนสหภาพก็ยังคงลอบจัดการประชุม ต่อมาในวันที่ 7 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1923 กองทหารของอู่ เปียผู้

¹ Ibid.

เข้าปราบปรามการประท้วงของสหภาพแรงงานอย่างรุนแรง มีคนเสียชีวิต 35 คน บาดเจ็บอีกหลายสิบคน ส่งผลให้การจัดตั้งองค์กรของคนงานอื่นๆ ต้องสลายตัวไป'

4.2 ความร่วมมือระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์จีนกับพรรคก๊กมินตั๋ง

ในวันที่ 23 ธันวาคม ค.ศ. 1921 องค์การคอมมิวนิสต์สากลได้ส่งมาริ่งมาเจรจากับซุน ยัตเซ็น มาริ่งได้นำเอาเรื่องนโยบายเศรษฐกิจแผนใหม่ (New Economic Policy) ของสหภาพโซเวียตมาเจรจากับซุน ยัตเซ็น ซึ่งเขาก็เลื่อมใสในนโยบายเศรษฐกิจแผนใหม่ของสหภาพโซเวียต เนื่องจากใกล้เคียงกับแนวคิดหลักประชาธิปไตยของตน แต่ก็ยังไม่เห็นด้วยกับหลักการอื่นๆ ของคอมมิวนิสต์ ซุน ยัตเซ็นจึงปฏิเสธความร่วมมือกับคอมมิวนิสต์ครั้งนี้ โดยให้เหตุผลว่าพื้นฐานของจีนและรัสเซียนั้นแตกต่างกัน สำหรับมาริ่งนั้นมีความเชื่อมั่นว่าพรรคก๊กมินตั๋งเป็นพรรคสำคัญของการรณรงค์เพื่อชาตินิยมของชาวจีน หากว่าพรรคคอมมิวนิสต์จีนได้เข้าร่วมด้วยก็จะสามารถเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ได้สะดวกมากขึ้น มาริ่งจึงได้เสนอให้สมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์จีนเข้าร่วมกับพรรคก๊กมินตั๋ง แต่มิใช่ในฐานะของสมาชิกของชนชั้นกลาง หากเป็นการรวมสมาชิกของทุกชั้นและในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1922 คณะกรรมการกลางของพรรคคอมมิวนิสต์จีน (CCP Central Committee) ก็ได้ยอมรับในหลักการนี้

สำหรับซุน ยัตเซ็นนั้นได้ให้เหตุผลหลายประการในการยอมรับความร่วมมือของพรรคคอมมิวนิสต์จีน คือ 1. เขามีความเห็นที่ชาวจีนทุกคนรวมทั้งพวกคอมมิวนิสต์มีสิทธิที่จะเข้าร่วมในการปฏิวัติแห่งชาติ 2. เขาต้องการให้พรรคคอมมิวนิสต์ที่มีความสัมพันธ์กับกรรมกรและชาวนาช่วยเหลือในด้านการปลุกระดมมวลชน และต้องการความช่วยเหลือของสหภาพโซเวียต 3. เขาเชื่อว่าพรรคคอมมิวนิสต์ภายใต้การคุ้มครองของสหภาพโซเวียตนั้นเป็นการต่อสู้ทางชนชั้นจะเป็นการส่งเสริมให้เกิดการปฏิวัติแห่งชาติได้อย่างดี 4. การยอมรับร่วมมือกับพรรคคอมมิวนิสต์จีนจะมีผลทำให้สหภาพโซเวียตไม่ให้ความช่วยเหลือแก่ขุนศึกอื่น²

ในวันที่ 12 สิงหาคม ค.ศ. 1922 องค์การคอมมิวนิสต์สากลได้ส่ง ออด็อล์ฟ จ็อฟเฟ (Adolf Joffe) ผู้แทนกระทรวงต่างประเทศเข้ามาในประเทศจีน เพื่อจัดการเกี่ยวกับความร่วมมือกันของสหภาพโซเวียต - พรรคก๊กมินตั๋ง - พรรคคอมมิวนิสต์จีน เขาเดินทางไปพบซุน ยัตเซ็นที่เซี่ยงไฮ้เพื่อเสนอความร่วมมือกันอีกครั้ง ซึ่งทางซุน ยัตเซ็นได้ตอบรับแต่มีเงื่อนไขว่าจะต้องได้รับความช่วยเหลือในการปฏิรูปพรรคก๊กมินตั๋ง และการปฏิวัติจากสหภาพโซเวียต โดยที่ซุน ยัตเซ็นต้องยอมรับสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์จีนเข้าร่วมเป็นสมาชิกพรรคก๊กมินตั๋ง ภายใต้นโยบาย "เป็นพันธมิตรกับสหภาพโซเวียตและยอมรับสมาชิกคอมมิวนิสต์" (alliance with Soviet ; admission of the Communists = Lien-O-

¹ ทวีป วรดิลก. (2542). เล่มเดิม. หน้า 884.

² Immanuel C.Y. Hsu. (1995). *op.cit.*. p. 520.

Yung-Kung) บรรดาผู้นำของพรรคก๊กมินตั๋งยอมรับข้อเสนอนี้เป็นหลักการการปฏิรูปพรรคก๊กมินตั๋ง และการรับสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์จีน ในการประชุมที่เซี่ยงไฮ้ในวันที่ 4 กันยายน ค.ศ. 1922 พร้อมทั้ง คณะกรรมการพรรคคอมมิวนิสต์จีน 9 คน มีมติให้ หู ฮั่นหมิน (Hu Hanmin) และหวัง จิงเว่ย (Wang Jingwei) เป็นผู้ร่างคำประกาศปฏิรูปพรรคก๊กมินตั๋งตามคำแนะนำของจาง จี้ ในวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1923 ได้มีการประกาศหลักการการปฏิรูปพรรคก๊กมินตั๋งอย่างเป็นทางการ อย่างไรก็ตามเงิน ตู๋ชิวก็ไม่ค่อยไว้วางใจนักในกรณีที่พรรคคอมมิวนิสต์จะเข้าร่วมกับพรรคก๊กมินตั๋ง และมีส่วนร่วมในการปฏิวัติ ประชาธิปไตยของชนชั้นกลาง (Bourgeois Democratic Revolution) เพราะเกรงว่าจะกระทบต่อการ สร้างจิตสำนึกของกรรมกรและชาวนา

ข้อเสนอที่จะให้สมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์เข้ามาร่วมกับพรรคก๊กมินตั๋ง ได้สร้างความไม่พอใจ ให้กับสมาชิกพรรคก๊กมินตั๋งบางคน ส่งผลให้เกิดความแตกแยกภายในพรรคก๊กมินตั๋งจนแบ่งแยก ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มฝ่ายขวาซึ่งนำโดยหู ฮั่นหมินและกลุ่มฝ่ายซ้ายนำโดยเหลียว จงไช่ (Liao Zhongkai)

ในวันที่ 26 มกราคม ค.ศ. 1923 ชุน ยัดเซินและอดอล์ฟ จอห์นเฟ้ได้ประกาศแถลงการณ์ร่วมกัน ที่เซี่ยงไฮ้ โดยมีสาระสำคัญคือ 1. ปัจจุบันเป็นไปไม่ได้ที่จะนำเอาลัทธิคอมมิวนิสต์หรือระบบโซเวียตมา ใช้ในประเทศจีน 2. รัฐบาลสหภาพโซเวียตได้ประกาศยืนยันอีกครั้งหลังจากที่ประกาศไว้แล้วตั้งแต่วันที่ 27 กันยายน ค.ศ. 1920 ในการยกเลิกสิทธิพิเศษและอภิสิทธิ์ต่างๆ ในจีน 3. ทั้งสองฝ่ายให้มีการเจรจา เพื่อความเข้าใจอันดีและร่วมมือกันในการบริหารงานและการสร้างทางรถไฟสายตะวันออกของจีนใน อนาคต 4. สหภาพโซเวียตจะล้มเลิกความสนใจในลัทธิจักรวรรดินิยมหรือมโนนโยบายต่างๆ ดังกล่าวใน เขตมองโกเลียนอก¹ จากข้อตกลงดังกล่าวชุน ยัดเซินได้ชี้แจงในหลักการว่าเขามิได้ยอมรับลัทธิ คอมมิวนิสต์ โดยที่หลักการลัทธิไตรราษฎร์ (The Three People's Principles) ยังคงเป็นหลักการของ พรรคก๊กมินตั๋ง รวมทั้งสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ไม่สามารถเข้ามาสร้างกลุ่มการเมืองภายในพรรคได้

ภายหลังการเจรจาดังกล่าว ความช่วยเหลือจากสหภาพโซเวียตเริ่มหลั่งไหลเข้าสู่เมือง กว่างโจว โดยผ่านตัวแทนคอมมิวนิสต์ที่มีหัวหน้าสำคัญคือ ไมเคิล โบโรดิน (Michael Borodin) ซึ่ง มาถึงเมืองกว่างโจวในเดือนกันยายน ค.ศ. 1923 งานสำคัญชิ้นแรกของโบโรดิน คือการจัดระเบียบ พรรคก๊กมินตั๋ง ซึ่งมีลักษณะเป็นเพียงสมาคมให้เป็นพรรคการเมืองที่มีลักษณะตามพรรคการเมืองเพื่อ การปฏิวัติ ตามแนวระบบพรรคคอมมิวนิสต์แห่งสหภาพโซเวียต นอกจากนั้นยังได้ช่วยพรรคก๊กมินตั๋ง ในการจัดตั้งสถาบันสำหรับฝึกนักประชาสัมพันธ์และสอนนักการเมืองของพรรคก๊กมินตั๋งเกี่ยวกับ วิธีการแสวงหาความสนับสนุนจากมวลชนตามแบบฉบับของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งสหภาพโซเวียต พร้อมทั้งได้จัดให้มีการประชุมใหญ่ของพรรคขึ้นเป็นครั้งแรกในเดือนมกราคม ค.ศ. 1924 โดยที่ประชุม

¹ Ibid. p. 521.

ได้มีการเลือกคณะกรรมการกลางและเจ้าหน้าที่สำคัญของพรรค หนึ่งในนั้นมีลี ต้าเจารวมอยู่ด้วย อีกทั้งที่ประชุมครั้งนี้ยังได้รับรองร่างรัฐธรรมนูญของพรรคที่ร่างขึ้นโดยโบโรติน¹ สำหรับความช่วยเหลือทางด้านการทหารจากโซเวียตนั้น ทางโซเวียตได้ส่งนายพลกาเลน (Galan หรือ Vassily Blucher) ผู้เชี่ยวชาญในการฝึกทหารของสหภาพโซเวียตมายังเมืองกวังโจวในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1923 ภายใน 6 เดือนพรรคก๊กมินตั๋งมีที่ปรึกษาทางทหารจากโซเวียตถึง 30 คน และในขณะเดียวกันอาวุธของสหภาพโซเวียตได้ถูกลักลอบขนส่งเข้ามายังเมืองกวังโจว ศูนย์กลางของกิจกรรมทางทหารที่สำคัญได้แก่ โรงเรียนนายทหารหวงผู่ (Whampoa Military Academy)² ซึ่งจัดตั้งขึ้นในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1924 โดยความช่วยเหลือของสหภาพโซเวียตตามแบบฉบับของโรงเรียนนายทหารแดงของรัสเซีย (Russian Red Army Officer School)³ และเจียง ไคเช็กได้ถูกส่งไปดูงานการจัดระบบการทหารของกองทัพแดงในสหภาพโซเวียตในกลางปี 1923 หลังจากนั้นเขาได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้บังคับการโรงเรียนนายทหารแห่งนี้ และโรงเรียนแห่งนี้ได้กลายเป็นแหล่งผลิตนายทหารที่สำคัญของพรรคก๊กมินตั๋ง

4.3 การประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์จีนครั้งที่ 3 ค.ศ. 1923

การประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์ครั้งที่ 3 ระหว่างวันที่ 12- 20 มิถุนายน ค.ศ. 1923 มีสมาชิกเข้าร่วม 30 คน⁴ ความสำคัญของการประชุม คือ มติที่ประชุมมีมติให้เป็นพันธมิตรกับพรรคก๊กมินตั๋งแบบ “กลุ่มภายใน” (The Bloc Within)* และตกลงว่าพรรคก๊กมินตั๋งเป็นพลังสำคัญในการปฏิวัติของชาติ จากมติในการประชุมครั้งนี้ ทำให้ เหมา เจ๋อตงซึ่งเป็นหัวหน้าแผนกจัดการของพรรคคอมมิวนิสต์ในระยะเวลาหนึ่ง ร่วมมือกับหู ฮั่นหมินซึ่งเป็นผู้นำคนหนึ่งของพรรคก๊กมินตั๋งร่วมมือกันจัดระเบียบของพรรคทั้งสอง เนื่องจากพรรคคอมมิวนิสต์จีนมีสมาชิกจำนวนน้อยกว่าสมาชิกพรรคก๊กมินตั๋ง จึงทำให้สมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ถูกควบคุมโดยสมาชิกพรรคก๊กมินตั๋ง เหมา เจ๋อตงจึงลาออกจากตำแหน่งและพรรคคอมมิวนิสต์ก็ทำการจัดตั้งสหภาพแรงงานที่เป็นอิสระ ในลักษณะ “กลุ่มภายนอก” (The Bloc Without)** ซึ่งรูปแบบยุทธวิธีลักษณะนี้จะทำให้พรรคคอมมิวนิสต์จีนสามารถ

¹เซียน จีระวิทย์. (2547). *เล่มเดิม*. หน้า 114.

²Immanuel C.Y. Hsu. (1995). *op.cit.* p. 521.

³เซียน จีระวิทย์. (2547). *เล่มเดิม*. หน้า 114.

⁴Wikipedia. (2006). *op.cit.* (Online).

* กลุ่มภายใน (The Bloc Within) คือ กลุ่มที่เข้าไปเป็นสมาชิกในพรรคก๊กมินตั๋ง

** กลุ่มภายนอก (The Bloc Without) คือ กลุ่มที่เป็นพันธมิตรแต่ไม่ได้เข้าไปเป็นสมาชิกของพรรคก๊กมินตั๋ง

เข้ายึดกลไกของพรรคก๊กมินตั๋งจากภายในขณะเดียวกันก็สามารถสร้างองค์กรมวลชนของตนจากภายนอก¹

พร้อมกันนี้ที่ประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์จีนยังได้วางหลักการการทำงานที่สำคัญของพรรคคอมมิวนิสต์จีน คือ ต้องสนับสนุนการเคลื่อนไหวของชนชั้นกรรมกรและชาวนา ทำการโฆษณาชวนเชื่อและจัดตั้งองค์กรของกรรมกรและชาวนา ชักจูงให้กรรมกรและชาวนาจีนร่วมในการปฏิวัติประเทศจีน อันจะนำไปสู่การปฏิวัติโลกเพื่อปลดปล่อยให้กรรมกรทั่วโลกพ้นจากการกดขี่ทางชนชั้น²

จากมติที่ประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์จีนครั้งที่ 3 นี้ ซึ่งได้วางแนวทางในการปฏิบัติของสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์จีน อันรวมไปถึงท่าทีในการเข้าร่วมกับพรรคก๊กมินตั๋งอย่างชัดเจน ว่าพรรคคอมมิวนิสต์จีนเน้นมาตรการหลักในการดำเนินงานโฆษณาชวนเชื่อต่อประชาชนทั่วไปเป็นอันดับแรก มากกว่าที่จะให้ความร่วมมือกับพรรคก๊กมินตั๋ง

อย่างไรก็ตามพรรคคอมมิวนิสต์เองก็ไม่เคยคิดที่จะละทิ้งหลักการที่ว่าตนจะต้องรักษาความเป็นผู้นำในขบวนการกรรมกรและสิทธิในการให้การศึกษาและการจัดระเบียบมวลชนในแนวทางของน้ำใจแห่งการปฏิวัติและการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบคอมมิวนิสต์³ ดังนั้นสัมพันธภาพระหว่างพรรคก๊กมินตั๋งและพรรคคอมมิวนิสต์จึงเป็นการกระทำด้วยความจำเป็นทั้งสองฝ่าย ซุน ยัตเซ็นต้องเป็นผู้ที่พยายามปรองดองและไกล่เกลี่ยโดยให้ยึดแนวทางในการต่อต้านลัทธิจักรวรรดินิยมและทุนศึกซึ่งเป็นศัตรูของชาติอยู่ในขณะนั้น เพื่อให้เกิดการรวมชาติให้ได้ ซุน ยัตเซ็นจึงได้จัดตั้งสภาการเมือง (Presidium) อันประกอบด้วยสมาชิก 5 คนคือ หลี่ ต้าเจา ซุน ยัตเซ็น หู อันหมิง หวาง จิงเว่ยและหลิน เซิน และได้ทำการประกาศหลักการของพรรคคือ ต่อต้านลัทธิจักรวรรดินิยม ต่อต้านทุนศึก จะยึดหลักการลัทธิไตรราษฎร์และรัฐธรรมนูญ 5 อำนาจและมีจุดประสงค์ที่จะล้มเลิกสนธิสัญญาอันไม่เป็นธรรม รวมทั้งจัดตั้งรัฐบาลที่ปกครองตนเองได้⁴ ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1923 ซุนยัตเซ็นได้แต่งตั้งคณะกรรมการกลางบริหารชั่วคราว 9 คน โดยที่เหลียว จงไช้เป็นผู้นำ เพื่อทำการปฏิรูปพรรคก๊กมินตั๋งร่วมกับโบโรดิน ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1923 ซุนยัตเซ็นได้ประกาศนโยบายหลัก 3 ประการของพรรคก๊กมินตั๋ง ได้แก่ 1.ร่วมมือกับสหภาพโซเวียต 2. ร่วมมือกับพรรคคอมมิวนิสต์จีน และ 3. ให้ความช่วยเหลือแก่ชาวนาและกรรมกร จากนั้นซุน ยัตเซ็นได้ออกปราศรัยต่อสมาชิกพรรคก๊กมินตั๋งอีก 3 ครั้งในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1923 เพื่อเน้นย้ำถึงการปฏิรูปพรรคด้วยการศึกษาจากสหภาพโซเวียต

¹จอห์น เค. แฟรงเกนเบิร์ก; และคนอื่นๆ. (2521). *เล่มเดิม*. หน้า 857.

²Tony Saich. (1996) *op.cit.* p. 77

³เขียน อีระวิทย์. (2547). *เล่มเดิม*. หน้า 113.

⁴Immanuel C.Y. Hsu. (1995). *op.cit.* p. 522.

ในระหว่างวันที่ 20-30 มกราคม ค.ศ. 1924 ได้มีการประชุมพรรคก๊กมินตั๋งครั้งแรกหลังการปฏิรูปพรรค โดยที่ประชุมได้ประกาศนโยบายของพรรคที่สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้ ด้านนโยบายภายในประเทศ กำหนดให้รัฐบาลมาจากการเลือกตั้งของประชาชน โดยรัฐบาลกลางมีอำนาจในการควบคุมรัฐบาลท้องถิ่นตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญที่ให้รัฐบาลท้องถิ่นทำตามคำสั่งของรัฐบาลกลาง โดยรัฐบาลท้องถิ่นมีสิทธิในการเก็บภาษีที่ดินและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในท้องถิ่นโดยไม่ต้องส่งรายได้ร้อยละ 10 - 15 ให้แก่รัฐบาลกลาง กำหนดให้มีกฎหมายที่แน่นอนโดยเฉพาะการจัดเก็บภาษี กำหนดให้ประชาชนมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็น และกำหนดให้เยาวชนชาวจีนได้รับการศึกษาทุกคน ฯลฯ ส่วนด้านการต่างประเทศ จะยกเลิกสนธิสัญญาที่ไม่เป็นธรรมและสิทธิพิเศษต่างๆ ของต่างชาติ และจะไม่รับผิดชอบต่อข้อตกลงใดๆ ที่รัฐบาลเป่ย์จิงทำไว้กับต่างชาติ

4.4 การประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์จีนครั้งที่ 4 ค.ศ. 1925

ในการเจรจาเพื่อกำหนดอนาคตของชาติ ต้วน อี้รู่และจาง จั๋วหลินได้เชิญซุน ยัตเซ็นไปประชุมที่เป่ย์จิง ซึ่งซุน ยัตเซ็นเองก็ยินยอมเดินทางไปประชุมในครั้งนี้ ที่ประชุมเริ่มประชุมในปลาย ค.ศ. 1924 ซุน ยัตเซ็นได้เสนอให้กำหนดตัวแทนในการเข้าร่วมประชุมแห่งชาติ แต่รัฐบาลเป่ย์จิงไม่เห็นด้วย สมาชิกพรรคก๊กมินตั๋งคนอื่นๆ เกรงว่าการขัดแย้งของซุน ยัตเซ็นกับรัฐบาลเป่ย์จิงจะทำให้การประชุมล้มเหลวจึงขอให้ซุน ยัตเซ็นยอมรับข้อเสนอบางประการของรัฐบาลเป่ย์จิง แต่ทางรัฐบาลเป่ย์จิงก็ยังคงไม่ยอมรับข้อเสนอ ทำให้พรรคก๊กมินตั๋งถอนตัวออกจากประชุมครั้งนี้

พรรคคอมมิวนิสต์จีนได้จัดให้มีการประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์จีนครั้งที่ 4 ระหว่างวันที่ 11 - 22 มกราคม ค.ศ. 1925 ที่เซี่ยงไฮ้ มีผู้เข้าร่วมประชุม 20 คน¹ ในการประชุมครั้งนี้ที่ประชุมได้มีการประกาศต่อต้านการเจรจาที่จะให้มีการประชุมแห่งชาติโดยให้เฉพาะชนชั้นผู้ดีในเมืองเข้าร่วมประชุมเท่านั้น รวมทั้งพิจารณาการเคลื่อนไหวในการปฏิวัติแห่งชาติซึ่งถูกยับยั้งขึ้นมาพิจารณาในประเด็นเกี่ยวกับความร่วมมือกับก๊กมินตั๋ง ซึ่งเจิน ตูชีว์ยังคงยืนยันให้พรรคคอมมิวนิสต์จีนร่วมมือกับก๊กมินตั๋งต่อไปตามคำแนะนำของสหภาพโซเวียต แต่สมาชิกบางส่วน of พรรคคอมมิวนิสต์จีนเห็นว่าควรร่วมมือกับสมาชิกพรรคก๊กมินตั๋งฝ่ายซ้ายเพื่อโค่นล้มสมาชิกพรรคก๊กมินตั๋งฝ่ายขวาและฝ่ายที่เป็นกลางและที่ประชุมยังได้เรียกร้องให้พรรคคอมมิวนิสต์จีนก่อตั้งสหภาพแรงงานและสมาคมเกษตรกรขึ้นในประเทศจีนตอนกลางนำโดย ไช โฮเซน (Shai Hozen) และตอนเหนือ นำโดยจาง กั๋วเถา (Zhang Duotao)

หลังจากการรอสัญกรรมของซุน ยัตเซ็นในวันที่ 12 มีนาคม ค.ศ. 1925 อำนาจทางการเมืองของพรรคก๊กมินตั๋งตกอยู่กับหวาง จิงเว่ยและหู อันหมินผู้นำฝ่ายซ้ายและฝ่ายขวาตาม ลำดับ ส่วน

¹ Wikipidia. (2006). *op.cit.* (online).

อำนาจทางทหารอยู่ในกำมือของเจียง ไคเช็ก ผู้บังคับบัญชาการโรงเรียนนายทหารหวงผู่ ซึ่งเขาได้ทำการฝึกทหารแบบใหม่จากประสบการณ์ที่เขาได้เรียนรู้จากรัสเซีย และได้ให้ความรู้หลักการทางการเมือง เช่นเดียวกับการฝึกฝนทางทหารเพื่อให้ทหารเหล่านี้สามารถปฏิบัติหน้าที่ทางการเมืองได้อย่างถูกต้องในการปฏิบัติ สำหรับตำแหน่งตัวแทนหัวหน้าพรรคก๊กมินตั๋งคือ เหลียว จงไช่ (Liao Zhongkai) ซึ่งเป็นผู้นำคนหนึ่งของฝ่ายซ้าย ที่ปรึกษาฝ่ายทหารคือโฮ ยิงจิง (Ho Ying-ch'in) ส่วนโจว เอินไหล (Zhou Enlai) ทำหน้าที่หัวหน้าฝ่ายการศึกษาทางการเมือง (Political Education Department) ที่โรงเรียนนายทหารหวงผู่¹

4.5 สาเหตุของการการแตกแยกของพรรคคอมมิวนิสต์และพรรคก๊กมินตั๋ง

ภายหลังการต่อสู้ของชน ยึดจีน เนื่องจากกลุ่มฝ่ายซ้าย ได้รับอำนาจมากกว่า ทำให้ฝ่ายขวาไม่พอใจ เหตุการณ์ที่จะนำมาซึ่งความแตกร้าวระหว่างก๊กมินตั๋งและพรรคคอมมิวนิสต์จีน มีดังนี้

4.5.1 เหตุการณ์ 30 พฤษภาคม

เหตุการณ์ในวันที่ 30 พฤษภาคม ค.ศ. 1925 นั้นนับว่าเป็นการประท้วงนัดหยุดงานครั้งยิ่งใหญ่ครั้งหนึ่งในเมืองซางไห่ เป็นผลมาจากสภาวะทางเศรษฐกิจอันส่งผลให้สภาพความเป็นอยู่ของคนงานในเมืองซางไห่ตกต่ำมาก โดยเฉพาะกับคนงานของโรงงานของชาวต่างชาติ เช่น โรงงานทอผ้าฝ้ายของชาวญี่ปุ่น เพราะว่าได้ค่าแรงต่ำแต่ต้องทำงานหนัก นอกจากนี้ยังมีการอ้างเหตุผลต่างๆ ในการหักเงินเดือนลูกจ้างอีกด้วย² อีกทั้งราคาสินค้ากับสูงขึ้น คนงานกว่า 40,000 คนจึงรวมตัวกันประท้วงเพื่อให้มีการปรับปรุงสวัสดิการ

ในวันที่ 15 พฤษภาคม ค.ศ. 1925 คนงานคนหนึ่งของโรงงานทอผ้าของญี่ปุ่นได้ถูกตำรวจของโรงงานยิงเสียชีวิต เมื่อนักศึกษาในซางไห่ทราบข่าวนี้จึงได้รวมตัวกันเดินขบวนประท้วงในวันที่ 30 พฤษภาคม มีนักศึกษากว่า 2,000 คนเข้าร่วมในการเดินขบวนครั้งนี้ มีการแจกใบปลิวโฆษณาคำขวัญ "โค่นล้มลัทธิจักรวรรดินิยม" ทำให้นักศึกษาถูกจับไปกว่าร้อยคนโดยตำรวจอังกฤษ ส่งผลให้ฝูงชนนับหมื่นคนไปชุมนุมกันหน้าคุกมั้ง แต่ทางอังกฤษยืนยันไม่ยอมปล่อยตัวนักศึกษาที่จับไว้ อีกทั้งยังใช้ปืนยิงใส่ฝูงชนที่มาชุมนุมกัน มีผู้เสียชีวิต 13 คน บาดเจ็บอีกหลายสิบคน และมีผู้ถูกจับเพิ่มอีก 53 คน³

¹Immanuel C.Y. Hsu. (1995). *op.cit.* p. 523.

²เทิด ธงธรรม; และวรรณนา พรประเสริฐ. (2522). *เล่มเดิม*. หน้า 54.

³*แหล่งเดิม*. หน้า 59 – 60.

จากเหตุการณ์วันที่ 30 พฤษภาคมนั้น สมาคมและกลุ่มต่างๆ ได้เคลื่อนไหวเพื่อประท้วงโดยการนัดหยุดเรียนและปิดตลาดทั่วเมืองช่างไห่ จนกระทั่งวันที่ 1 มิถุนายน คนงานในช่างไห่ จำนวน 100,000 คน ทำการนัดหยุดงานและเพิ่มเป็น 200,000 คน ในวันที่ 5 มิถุนายน ชาตจักรวรรดินิยมใช้วิธีการรุนแรงในการปราบปรามการประท้วง มีนักศึกษาและคนงานเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้การประท้วงขยายตัวไปในดินแดนต่างๆ เช่น เป่ย์จิง ชิงเต่า ฮั่นเค้าและกว่างโจว เป็นต้น¹

เหตุการณ์ 30 พฤษภาคม สมาชิกพรรคก๊กมินตั๋งซึ่งจำนวนไม่น้อยที่เป็นนายทุนเชื่อว่าพรรคคอมมิวนิสต์จีนอยู่เบื้องหลัง

ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1925 มีการประชุมคณะกรรมการพรรคคอมมิวนิสต์ครั้งที่ 2 เพื่อพิจารณาถึง การดำเนินงานของพรรคจากเหตุการณ์การเคลื่อนไหว 30 พฤษภาคม ค.ศ. 1925 ที่ประชุมมีมติว่าเหตุการณ์นี้เป็นโอกาสอันดีที่จะขยายการเคลื่อนไหวในการปฏิวัติแห่งชาติโดยให้ชนชั้นกรรมาชีพมาเป็นผู้นำในการเคลื่อนไหว ที่ประชุมได้เสนอให้คนงานหนุ่มสาวรวมตัวกันจัดตั้งองค์กรติดอาวุธ โดยแบ่งกลุ่มละ 10 ถึง 100 คน ภายใต้การควบคุมของคณะกรรมการกลางของพรรค²

ระหว่างวันที่ 1 – 20 มกราคม ค.ศ. 1926 ได้มีการประชุมใหญ่พรรคก๊กมินตั๋งครั้งที่ 2 สมาชิกฝ่ายขวาได้เสนอให้ปลดที่ปรึกษาของสหภาพโซเวียต แต่ที่ประชุมกลับมีมติว่า “พรรคจะกระตุ้นเดือนมวชนและจะร่วมสัมพันธ์มิตรกับทุกประเทศในโลกที่ให้การปฏิบัติต่อจีนในฐานะเท่าเทียมกันในการต่อสู้ร่วมกัน”³ ผลของการประชุมในครั้งนี้ทำให้พรรคก๊กมินตั๋งฝ่ายขวาถูกขับออกจากพรรคก๊กมินตั๋ง รวมทั้งคอมมิวนิสต์สามารถขยายอำนาจของตนได้อย่างรวดเร็วในพรรคก๊กมินตั๋ง โดยเฉพาะคณะกรรมการของพรรคก๊กมินตั๋งจำนวน 37 คน เป็นคอมมิวนิสต์ 7 คน และ 3 คนได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งสมาชิกคณะกรรมการถาวร (Standing Committee) โดยได้ควบคุมแผนกที่สำคัญ 2 แผนกคือ แผนกกลสิกร (Peasant Department) โดยมีหลิว ป้อจวีดำรงตำแหน่งหัวหน้า และแผนกจัดระบบองค์กร (Organization Department) ซึ่งมีผู้เชี่ยวชาญ 29 คนเป็นคอมมิวนิสต์ 26 คน ภายใต้การนำของถัง ผิงซัง รวมทั้งสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ได้รับแต่งตั้งดำรงตำแหน่งเลขาธิการแผนกกรรมการ แผนกเยาวชน แผนกชาวจีนโพ้นทะเล แผนกการค้า และแผนกสุขภาพสตรี นอกจากนั้นได้ดำรงตำแหน่งเลขาธิการใหญ่ของสำนักบัญชาการของคณะกรรมการกลางของพรรค (Center Party Headquarters)⁴

¹ แหล่งเดิม. หน้า 70 – 72.

² Tony Sainch. (1996). *op.cit.* p. 106 – 107.

³ เขียน ถีระวิทย์. (2547). *เล่มเดิม*. หน้า 117 -118

⁴ แหล่งเดิม. หน้า 118.

จากเหตุการณ์พ่ายแพ้ของชนชั้นกรรมาชีพ ในเหตุการณ์ 30 พฤษภาคม พรรคคอมมิวนิสต์จีนได้มีการจัดประชุมที่เป่ย์จิง ระหว่าง 21 - 24 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1926 ที่ประชุมได้มีการเปลี่ยนแปลงทางยุทธศาสตร์ที่สำคัญ ซึ่งเคยเน้นนโยบายในการใช้เมืองเป็นฐานในการก่อการกับการใช้กองกำลังของชนชั้นกรรมาชีพ โดยเปลี่ยนมาเป็นความร่วมมือกับชาวนาจึงจะทำให้การปฏิวัติชาติประสบความสำเร็จ

4.5.2 การฆาตกรรมของเหลียว จงไช่

การแตกร้างระหว่างพรรคก๊กมินตั๋งกับพรรคคอมมิวนิสต์จีนได้ปรากฏขึ้นเมื่อฝ่ายขวาไม่พอใจที่ฝ่ายซ้ายได้รับตำแหน่งที่สำคัญและมีอำนาจภายในพรรค ทำให้นำไปสู่การฆาตกรรมเหลียว จงไช่ ในวันที่ 20 สิงหาคม ค.ศ. 1925 หน้าที่ทำการคณะกรรมการกลางของพรรคก๊กมินตั๋ง หู อันหมินผู้นำฝ่ายขวาดกเป็นผู้ต้องสงสัยในการฆาตกรรมครั้งนี้ จึงต้องหลบหนีไปซ่อนตัวอยู่ระยะหนึ่ง เจียง ไคเช็กกับโบโรดินได้ตั้งคณะกรรมการเพื่อสอบสวนข้อเท็จจริง และเมื่อผู้ต้องสงสัยคนหนึ่งถูกนำตัวไปให้เจียงไคเช็คสอบสวน ผลปรากฏว่าเกิดการโต้เถียงกันอย่างรุนแรง ทำให้เจียงไคเช็คโกรธมากจึงได้ยิงผู้ต้องสงสัยตาย คดีฆาตกรรมเหลียว จงไช่จึงไม่สามารถสะสางความเป็นจริงให้กระจ่างได้ อาจจะเป็นไปได้ว่าเจียง ไคเช็คเป็นผู้บงการและป้ายความผิดให้แก่หู อันหมิน เนื่องจากมีการสันนิษฐานกันว่าคนร้ายที่ลงมือเป็นคนของตู เวียเซิง (Du Wiasheng) ซึ่งเป็นเพื่อนสนิทของเจียง ไคเช็คและที่สำคัญหู อันหมินและเหลียว จงไช่เป็นเพื่อนสนิทกันมาถึง 20 ปี ต่อมาจาง จิงชาง (Zhang Jingchang) หัวหน้าส่วนของตู เวียเซิงก็ได้ขึ้นมาเป็นประธานคณะกรรมการพรรคก๊กมินตั๋งอยู่ระยะหนึ่งก่อนที่เจียง ไคเช็คจะเข้ามารับตำแหน่งนี้ในวันที่ 7 กรกฎาคม ค.ศ. 1926¹

การที่เหลียว จงไช่ซึ่งเป็นสมาชิกฝ่ายซ้ายของพรรคก๊กมินตั๋งถูกฆาตกรรมและความคลุมเครือในการสอบสวนคดีครั้งนี้ ทำให้ความไม่พอใจของพรรคคอมมิวนิสต์จีนต่อกลุ่มฝ่ายขวาของพรรคก๊กมินตั๋งมีมากขึ้น

4.5.3 วิกฤตการณ์เรือจงซาน

เหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดความตึงเครียดระหว่างพรรคก๊กมินตั๋งและพรรคคอมมิวนิสต์อีกเหตุการณ์ คือ วิกฤตการณ์เรือรบจงซาน (Warship Chung-shan incident)² ในวันที่ 20 มีนาคม ค.ศ. 1926 ซึ่งผู้บังคับการเรือจงซานที่อยู่ภายใต้อิทธิพลของคอมมิวนิสต์จีนพยายามจะลักพาตัวเจียง ไคเช็คแต่ไม่ประสบความสำเร็จ เป็นผลให้เจียง ไคเช็คสั่งปลดที่ปรึกษาทั้งหมดและผู้แทนของสหภาพ

¹ทวีป วรดิลก. (2542). *เล่มเดิม*. หน้า. 892.

²Immanuel C.Y. Hsu. (1995). *opcit.* p. 526.

โซเวียตที่ประจำอยู่กองทหารที่ 1 และหน่วยทหารอื่นๆ นับเป็นครั้งแรกที่เจียง ไคเช็ก ทำการแยกตัวจากคอมมิวนิสต์ แต่ยังมีได้ประกาศแยกตัวเป็นทางการ เนื่องจากยังต้องยกทัพขึ้นเหนือเพื่อปราบขุนศึกทางเหนืออยู่ ซึ่งเจียง ไคเช็กเองเริ่มมีความเห็นขัดแย้งกับที่ปรึกษาจากสหภาพโซเวียตเกี่ยวกับการยกทัพขึ้นเหนือ เขามีความต้องการที่จะรวบรวมประเทศจีนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันโดยเร็ว แต่ที่ปรึกษาฝ่ายสหภาพโซเวียตกลับแนะนำให้รอต่อไป เจียง ไคเช็กได้เริ่มสร้างมาตรการกดดันสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์จีนมากขึ้น โดยเฉพาะไม่ยอมให้สมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์จีนเข้ามามีตำแหน่งสำคัญๆ อีก และเขาเริ่มวิตกต่อการแทรกแซงของพรรคคอมมิวนิสต์จีนในพรรคก๊กมินตั๋งมากขึ้น ดังนั้นเจียง ไคเช็กจึงได้เข้ายึดอำนาจจากรัฐบาลหวาง จิงเว่ย และประกาศภาวะฉุกเฉินในเมืองกวางโจว ทำให้หวาง จิงเว่ยผู้นำฝ่ายซ้ายต้องพาครอบครัวเดินทางไปยุโรป หลังจากนั้นเจียง ไคเช็กได้ใช้อำนาจทางทหารสั่งจับสมาชิกก๊กมินตั๋งฝ่ายซ้ายรวมทั้งสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์จีนเป็นจำนวนมาก และได้สั่งปลดที่ปรึกษาของสหภาพโซเวียตและองค์การคอมมิวนิสต์สากลออกจากทุกตำแหน่ง แต่ในวันที่ 3 เมษายน ค.ศ. 1926 เขากลับออกแถลงคำประกาศยืนยันสนับสนุนสัมพันธไมตรีระหว่างสหภาพโซเวียตกับพรรคก๊กมินตั๋ง และจากสุนทรพจน์ที่เขากล่าว ณ โรงเรียนนายทหารหวงฝู ในวันที่ 16 เมษายน ค.ศ. 1926 ให้ความเห็นที่ "การปฏิวัติของจีนแต่เดิมมามีความสัมพันธ์กับการปฏิวัติโลก ดังนั้นก๊กมินตั๋งจะต้องได้รับความช่วยเหลือจากองค์การคอมมิวนิสต์สากล" และสตาลินเองก็ยังไม่ยอมให้ทั้งสองฝ่ายแตกแยกกัน ในวันที่ 15 พฤษภาคม ค.ศ. 1926 คณะกรรมการกลางของพรรคก๊กมินตั๋งได้จัดประชุมกันโดยผ่านมติ 4 ประการ ในการปรับปรุงงานของพรรค ดังนี้ 1. ปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างพรรคก๊กมินตั๋งและพรรคคอมมิวนิสต์จีน 2. แก้ไขพฤติกรรมและถ้อยคำของสมาชิกทั้งสองพรรคที่นำมาซึ่งความเสียหายต่อความสัมพันธ์ของทั้งสองพรรค 3. รักษาระเบียบหลักการและกฎเกณฑ์ของพรรคก๊กมินตั๋ง 4. กำหนดตำแหน่งและฐานะของสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์จีนในพรรคก๊กมินตั๋ง² นอกจากนี้ยังจำกัดคอมมิวนิสต์ไม่ให้เข้าเป็นคณะกรรมการของพรรคก๊กมินตั๋งทุกชุดเป็นจำนวนเกินหนึ่งในสาม ไม่ให้เข้าร่วมในการขึ้นนำ ณ ที่ทำการส่วนกลางของพรรค ทำให้สมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์จีนที่ร่วมอยู่ในคณะกรรมการบริหารกลางได้คัดค้านญัตติต่างๆ ดังกล่าว และตัดสินใจที่จะจัดตั้งกำลังรบของตนเองขึ้น³ แต่สตาลินไม่เห็นด้วยที่จะเกิดการแตกหักกับพรรคก๊กมินตั๋งในตอนนั้น เขาจึงได้สั่งให้สมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์จีนอดทนต่อไป เพื่อที่จะได้อยู่ทำงานภายในพรรคก๊กมินตั๋งได้

ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1926 สมาชิกพรรคก๊กมินตั๋งฝ่ายซ้ายและพรรคคอมมิวนิสต์ได้ย้ายรัฐบาลจากกวางโจวมาอยู่ที่อู๋ฮั่น พร้อมกันนั้นฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้เริ่มจัดระบบองค์การกรรมกรและ

¹เขียน อีระวิทย์. (2547). เล่มเดิม. หน้า 119.

²Li Chien-nung. (1956). *Op.cit.* p. 501-502.

³Immanuel C.Y. Hsu. (1995). *op.cit.* p. 527.

กสิกร พวกเขาได้จัดตั้งองค์การกรรมกรในหนูนานอย่างรวดเร็ว โดยให้อยู่ภายใต้การอุปถัมภ์ของสหพันธ์กรรมกร การชุมนุมประท้วงได้เกิดขึ้นในบริเวณนี้อยู่เสมอ สมาคมกสิกรมีนโยบายเรียกร้องให้ลดค่าเช่า และให้ยกเลิกภาษีเบ็ดเตล็ดที่เก็บจากผลผลิตในส่วนท้องถิ่นในบางตำบล กสิกรผู้เช่าที่ดินไม่ยอมเสียค่าเช่าและเริ่มที่จะยึดเอาที่ดินเป็นกรรมสิทธิ์ของตัวเอง พรรคคอมมิวนิสต์หวังที่จะหาคะแนนเสียงเพิ่มจากกรรมกรและกสิกร เพื่อดำเนินการแข่งขันกับก๊กมินตั๋งต่อไป ส่วนสมาชิกพรรคก๊กมินตั๋งฝ่ายขวาได้ย้ายรัฐบาลจากชางไห่ไปที่หนานชาง (Nanchang)

ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1927 ได้มีการจัดประชุมคณะกรรมการของพรรคก๊กมินตั๋งซึ่งที่ประชุมมีมติลดอำนาจทางทหารของเจียง ไคเช็กด้วยการนำเอาระบบคณะกรรมการทหารกลับมาใช้ พร้อมทั้งลดอำนาจทางการเมืองโดยถอดเจียง ไคเช็กออกจากการเป็นประธานคณะกรรมการกลาง และแต่งตั้งหวาง จิงเว่ยเข้ามาดำรงตำแหน่งแทน

ฝ่ายพรรคคอมมิวนิสต์จีนนั้นรับรู้ถึงแนวโน้มอย่างชัดเจนด้วยความรู้สึกถึงมหันตภัยที่รออยู่ ดังรายงานฉบับเดือน มกราคม ค.ศ. 1927 ของคณะกรรมการกลางได้วิเคราะห์ไว้ดังนี้

“...ฝ่ายขวาของก๊กมินตั๋ง มีอำนาจเพิ่มพูนขึ้นทุกวัน...เมื่อไม่นานมานี้ก็มีแนวโน้มภายในพรรคก๊กมินตั๋งขึ้นเด่นชัดอย่างยิ่งที่จะต่อต้านโซเวียต, พรรคคอมมิวนิสต์จีน และขบวนการชนชั้นคนงานและชาวนา

เหตุผลประการที่สอง แนวความคิดของพวกเขาในแง่ที่ว่า การปฏิวัติแห่งชาติจะประสบความสำเร็จในไม่ช้านี้ อีกไม่นานจะเกิดขบวนการเพื่อการปฏิวัติชนชั้น และศัตรูยิ่งใหญ่ที่สุดในเวลานี้ไม่ใช่ลัทธิจักรวรรดินิยมหรือลัทธิทหารแต่เป็นพรรคคอมมิวนิสต์...จากเหตุผลเหล่านี้จึงก่อให้เกิดกระแสต่อต้านคอมมิวนิสต์ขึ้นอย่างหนักหน่วงภายในพรรคก๊กมินตั๋ง...”¹

4.5.4 วิฤตการณ์เมืองชางไห่

ขณะที่กองทัพของเจียงยกทัพขึ้นทางเหนือ ในทางใต้และภาคกลางนั้นการเคลื่อนไหวของคนงานก็ยังคงมีต่อไปและยิ่งขยายตัวขึ้นเรื่อยๆ มีการจัดตั้งสหภาพแรงงานขึ้น มีการประสานงานกันระหว่างสหภาพแรงงานทั่วประเทศ ที่อุ้ยอันมีสหภาพแรงงานถึง 73 แห่ง มีจำนวนสมาชิกมากกว่า 82,000 คน ส่วนในชางไห่คนงานก็ได้จัดตั้งสหภาพแรงงานขึ้น โดยมีสมาชิกกว่า 100,000 คน เรียกร้องให้มีการนัดหยุดงาน ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1927 เพื่อสนับสนุนกองทัพของพรรคก๊กมินตั๋งที่พยายามจะบุกชางไห่ โจว เอ็นไหลและหลี่ ลีซาน (Li Lisan) ซึ่งมีที่มั่นอยู่ที่ชางไห่ได้จัดตั้งคนงานเป็น

¹ ธีรารัต อีแวน. (2540). *เต็ง เสี่ยวมิง ผู้รังสรรค์จีนยุคใหม่*. แปลโดย ดร.ณิ แผล้ว. หน้า 55 – 56.

กองกำลังรักษาการณ์ 5,000 คน พร้อมอาวุธ ทำการก่อกวนพวกขุนศึก โดยให้คนงานนัดหยุดงาน ปิดท่าเรือ โรงงาน การขนส่ง ศูนย์การค้า แต่การชุมนุมประท้วงดำเนินไปได้เพียง 2 วัน กองกำลังของขุนศึกก็บุกเข้าทำลายและจับผู้นำคนงานตัดหัว 20 คน และถูกจับกุมอีก 300 คน แต่เหตุการณ์รุนแรงได้เกิดขึ้นอีกครั้งเมื่อวันที่ 21 มีนาคม ค.ศ. 1927 สหภาพแรงงานซึ่งประกอบด้วยคนงาน 600,000 คน ภายใต้การนำของพรรคคอมมิวนิสต์จีนได้ลุกฮือขึ้นต่อต้านขุนศึก เพื่อให้การสนับสนุนต่อกองทัพก๊กมินตั๋งที่กำลังยกมาถึงซางไห่ วันต่อมากองพลที่หนึ่งของกองทัพก๊กมินตั๋งได้เคลื่อนเข้าซางไห่ หลังจากเข้ายึดซางไห่แล้ว เจียง ไคเช็กได้ออกแถลงการณ์รับประกันความปลอดภัยของชาวต่างชาติและกล่าวยกย่องสหภาพแรงงาน พรรคคอมมิวนิสต์จีนได้แสดงความเป็นมิตรต่อพรรคก๊กมินตั๋งโดยยอมให้ปลดอาวุธและถอนข้อเรียกร้องที่จะให้ต่างประเทศเวนคืนสัมปทานให้แก่จีน และเจียง ไคเช็กได้พบปะกับนายธนาคารและนายทุนในซางไห่ที่เสนอเงินให้แก่เขาเพื่อให้พ้นอันตรายจากการเคลื่อนไหวต่อต้านของคนงานภายใต้สหภาพแรงงานที่ควบคุมโดยพรรคคอมมิวนิสต์จีน ซึ่งเปิดเผยในภายหลังว่าเจียง ไคเช็กได้รับเงิน 15 ล้านหยวนในงวดแรกและงวดที่สองอีก 30 ล้านหยวนเพื่อทำลายกำลังของคอมมิวนิสต์¹

ในคืนวันที่ 12 เมษายน ค.ศ. 1927 เจียง ไคเช็กได้เริ่มปราบปรามคอมมิวนิสต์ในซางไห่ โดยส่งมือปืนบุกเข้าโจมตีสหภาพแรงงานของคนงานต่างๆ ทั่วทั้งซางไห่ ทั้งของพวกคอมมิวนิสต์ บ้านพักที่อยู่ของคนงาน ทำให้บรรดาคอมมิวนิสต์และผู้นำคนงานต้องพากันหลบหนี ในการปราบปรามครั้งนี้ โจว เอินไหลถูกจับและระหว่างรอการประหาร เขาได้รับความช่วยเหลือจากนายทหารที่คุ้นเคยกับเขา สมัยอยู่ที่โรงเรียนนายทหารหวงฝูปล่อยตัวให้หนีไปได้ ผู้ที่ต้องสงสัยเป็นคอมมิวนิสต์ถูกฆ่า ติดต่อกันนานถึง 9 ชั่วโมง จำนวนผู้เสียชีวิตจากการยิงต่อสู้กันและการสังหารตามท้องถนน ประมาณ 400 - 700 คน ส่วนตัวเลขจำนวนผู้ที่ถูกศาลทหารสั่งประหารชีวิตไม่มีการเปิดเผย ในวันที่ 13 เมษายน ค.ศ. 1927 บรรดาคนงานที่รอดชีวิตรวมทั้งนักศึกษาประมาณแสนคนได้พร้อมใจกันเดินขบวนมายังกองบัญชาการของเจียง ไคเช็ก แต่ถูกทหารปราบปรามเสียชีวิตประมาณ 300 คน สำหรับตัวเลขของผู้เสียชีวิตที่แท้จริงไม่มีใครทราบเอ็ดก้า สโนว์ (Edgar Snow) ได้อ้างคำพูดของโจว เอินไหลว่า จำนวนผู้เสียชีวิตในการสังหารหมู่ที่ซางไห่มีประมาณ 5,000 คน² หลังจากนั้นการปราบปรามพรรคคอมมิวนิสต์จีนได้เกิดขึ้นตามเมืองต่างๆ ในเขตปกครองของรัฐบาลหนานจิง

การสังหารหมู่ครั้งนี้ของเจียง ไคเช็กได้รับการประณามจากรัฐบาลอู่ฮั่นและชาวจีน ส่วนทางฝ่ายซ้ายของก๊กมินตั๋งได้ตอบโต้เจียง ไคเช็กด้วยการเรียกประชุมคณะกรรมการกลาง เพื่อทำการจัดระเบียบพรรคและรัฐบาลใหม่ โดยพยายามกำจัดอิทธิพลของเจียง ไคเช็ก โดยที่ทางพรรคได้เลือกพวก

¹ทวีป วรดิลก. (2542). เล่มเดิม. หน้า 906.

²แหล่งเดิม. หน้า 907.

ก๊กมินตั๋งฝ่ายซ้ายเข้ามาครองตำแหน่ง ในองค์กรต่างๆของพรรค ของรัฐบาล และคณะกรรมการกลาง ยังได้สนับสนุนสหพันธ์กรรมกรรวมทั้งสมาคมกสิกร พร้อมทั้งเรียกร้องให้มีการร่วมมือระหว่างพรรคก๊กมินตั๋งและพรรคคอมมิวนิสต์จีนให้มากขึ้น

ในวันที่ 17 เมษายน ค.ศ. 1927 รัฐบาลอุ๋นอันได้สั่งปลดเจียง ไคเช็กออกจากการเป็นผู้บัญชาการสูงสุดของกองทัพปฏิวัติแห่งชาติ ซึ่งเจียง ไคเช็กเองก็ได้ประกาศจัดตั้งรัฐบาลต่อต้านคอมมิวนิสต์จีนขึ้นที่หนานจิง และในวันที่ 18 เมษายน เจียง ไคเช็กและหู อี้หนิงผู้นำก๊กมินตั๋งฝ่ายขวาได้ทำการจัดตั้งรัฐบาลของตนเองขึ้นที่หนานจิง¹

โบโรดินได้เสนอให้รัฐบาลอุ๋นอันยกทัพปราบขุนศึกภาคเหนือเป็นครั้งที่สอง (The Second Northern Expedition) มีเป้าหมายที่เป่ย์จิง โดยให้ขอความช่วยเหลือจากขุนศึกสองคน คือ เฝิง อี้เสียน (Fang Yuxiang) และเอี้ยน ลีซาน สำหรับแผนการของโบโรดินนั้นคือ ให้กองทัพรัฐบาลอุ๋นอันยกทัพบุกอย่างรวดเร็วเพื่อทำลายกองทัพของจาง จั๋วหลินเพื่อเปิดโอกาสให้เฝิง อี้เสียนและเอี้ยน ลีซานยกทัพมาช่วยได้ แล้วจึงร่วมมือกันบุกเป่ย์จิงต่อไป ทว่าแผนการนี้ เอ็ม. เอ็น. รอย (M. N. Roy) ผู้แทนจากองค์การคอมมิวนิสต์สากลคนใหม่ทำการคัดค้านเพราะว่าเป็นการเสี่ยงเกินไปที่จะขอความช่วยเหลือจากขุนศึกทั้งสองคน รอยได้เสนอให้สร้างฐานที่มั่นให้มั่นคงก่อนยกกองทัพบุกไปทางตะวันออกเฉียงเหนือ สมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ส่วนใหญ่เห็นด้วยกับแผนการของรอย แต่ในวันที่ 18 เมษายน ค.ศ. 1927 ฝ่ายรัฐบาลอุ๋นอันภายใต้การนำของหวาง จิงเว่ย ตัดสินใจดำเนินทั้งสองแผนการคือ ยกทัพขึ้นเหนือก่อนแล้วจึงบุกตะวันออกภายหลัง โดยร่วมมือกับขุนศึกเฝิง อี้เสียนและเอี้ยน ลีซาน และวางแผนการที่จะยึดเป่ย์จิงให้ได้ใน 3 เดือน

4.6 การประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์จีนครั้งที่ 5 ค.ศ. 1927

การประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์จีนครั้งที่ 5 ระหว่างวันที่ 27 เมษายน – 9 พฤษภาคม ค.ศ. 1927 ที่เมืองอุ๋นอัน มีผู้เข้าร่วมประชุม 80 คน² การประชุมครั้งนี้สืบเนื่องจากวิกฤตการณ์ที่ช่างไห่ และผลการประชุมครั้งนี้มีมติเพื่อยืนยันให้พรรคคอมมิวนิสต์ยังคงรวมอยู่กับพรรคก๊กมินตั๋ง

ในวันที่ 1 มิถุนายน ค.ศ. 1927 คณะกรรมการกลางได้สถาปนาคณะกรรมการเมือง (Politburo) ขึ้นเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์สมาชิกประกอบด้วย เจิน ตู๋ชิว จาง กั๋วเถา โจว เอ็นไหล ไช่เหอเวิน ชูเจ้าเจิ้ง ตันผิงซัน จีชีวไป หลี่เว่ยหนาน (Li Wei-hen) และไซไฮเซิน³

ในวันเดียวกันนั้นสตาลินได้ส่งโทรเลขไปยังโบโรดินและพรรคคอมมิวนิสต์จีนให้จัดการ ดังนี้

¹ แหล่งเดิม.

² Wikipedia. (2006). *op.cit.* (Online).

³ ลูเซียน ดับเบิลยู. พาย. (2547). *จีนสามยุค*. หน้า 316.

1. ให้จัดตั้งกำลังทหารที่ประกอบด้วยสมาชิกคอมมิวนิสต์ 20,000 คน และคนงานกรรมกรและชาวนาอีก 50,000 คน
2. ให้ปฏิรูปพรรคก๊กมินตั๋งที่อยู่อัน
3. ให้เพิ่มสมาชิกที่เป็นคนงานกรรมกรและชาวนาในคณะกรรมการของพรรคก๊กมินตั๋ง
4. ให้ทำการยึดที่ดินในระดับท้องถิ่นโดยไม่ต้องรอกำสั่งจากรัฐบาลผู้อื่น
5. ให้ตั้งศาลพิเศษของพรรคก๊กมินตั๋งสอบสวนพวกปฏิวัติซ้อนโดยไม่รอฟวคอมมิวนิสต์

ในวันที่ 14 พฤษภาคม ค.ศ. 1927 หวาง จิงเว่ยได้ประกาศว่าหากสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์จีนที่เป็นสมาชิกของพรรคก๊กมินตั๋งละเมิดต้นนโยบาย และอุดมการณ์ของชาติจะถูกขับไล่ออกจากพรรคและอีก 2 วันต่อมาเขาก็ประกาศว่าถ้าสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์จีนออกจากรัฐบาลผู้อื่น ก็เท่ากับออกจากพรรค กองทัพและทุกระดับในรัฐบาลด้วย²

4.6.1 เหตุการณ์หลังการประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์ครั้งที่ 5

ในวันที่ 7 สิงหาคม ค.ศ. 1927 สมาชิกคณะกรรมการกลางทั้งหมด ได้จัดประชุมฉุกเฉินขึ้นที่ฮั่นเค้า (Hankao) เพื่อเลือกคณะกรรมการเมืองและกำหนดนโยบายยุคใหม่ และเงิน ตู๋ชิวถูกกล่าวหาว่าเป็นนักฉวยโอกาสหัวเอียงขวาและถูกถอดออกจากตำแหน่งเลขาธิการพรรคโดยตั้งฉี จิวไปขึ้นแทน³ หลี่ ลีซาน (Li Lisan) ได้รับแต่งตั้งเป็นหัวหน้าฝ่ายโฆษณาชวนเชื่อ ส่วนเงิน ตู๋ชิวลาออกไปตั้งกลุ่มที่ 3 ของพรรคโดยได้รับการสนับสนุนจากถัง ทิงชาน (Tang TingChan)⁴ ที่ประชุมยังร่างเอกสาร 4 ฉบับ มีฉบับหนึ่งร่างขึ้นตามบัญชาของเบสโซ โลมินแนสเซ (B. Lominadze) ผู้แทนองค์การคอมมิวนิสต์สากล คนใหม่กล่าวประณามอดีตผู้นำพรรคว่านิยมลัทธิฉวยโอกาส ส่วนร่างอีก 3 ฉบับเรียกร้องให้พรรคโค่นล้มรัฐบาลก๊กมินตั๋งทั้งในหนานจิงและผู้อื่น และให้ก่อการปฏิวัติติดอาวุธโดยมีเป้าหมายเพื่อจัดตั้งรัฐบาลโซเวียตทั้งระดับท้องถิ่นและมณฑล อย่างไรก็ตาม ผู้ก่อการปฏิวัติต้องปฏิบัติตามการภายใต้ "ธงปฏิวัติของก๊กมินตั๋งฝ่ายซ้าย"⁵

พรรคคอมมิวนิสต์จีนต้องยึดมั่นอยู่กับยุทธศาสตร์นี้ในสถานการณ์ที่ไม่มีอะไรเป็นหลักประกัน คำสั่งของสตาลินและองค์การคอมมิวนิสต์สากลในมอสโกที่บังคับให้พรรคคอมมิวนิสต์จีนคงความเป็นพันธมิตรกับก๊กมินตั๋งฝ่ายซ้ายไว้ให้ตลอดทั้งฤดูร้อนนั้น ตอนนั้นก็แปรเปลี่ยนมาเป็นการให้

¹Immanuel C.Y. Hsu. (1995). *op.cit.* p. 529.

²*Ibid.* p. 530.

³ลูเซียน ดับเบิลยู พาย. (2547). *เล่มเดิม*. หน้า 317 – 318.

⁴Immanuel C.Y. Hsu. (1995). *op.cit.* p. 563.

⁵ริชาร์ด อีแวนส์. (2540). *เล่มเดิม*. หน้า 66.

พิชิตชัยชนะโดยรวบรัด เพราะตามนครใหญ่ต่างๆ ผู้แทนองค์กรสหภาพแรงงานถูกสังหารหรือไม่ก็ต้องหลบลงใต้ดินขณะที่ในชนบทก็เผชิญกับภาวะทหารขวานาค่อยๆ ลดจำนวนลง หลังจากเหตุการณ์วิกฤตการณ์ข้างให้นักกิจกรรมการเมืองในชนบทถูกฆ่าเป็นจำนวนมาก นอกเหนือจากนี้ กรณีอัปยศของเงิน ตู๋ซิวทำให้ตำแหน่งผู้นำตกอยู่ในมือของคนกลุ่มที่ไม่มีประสบการณ์ทางการเมืองโดยรักษาการหัวหน้าคณะกรรมการเมืองชุดใหม่ คือ จี้ จิวไปซึ่งเป็นนักเขียน อีก 10 คนที่เหลือก็ไม่มีใครเป็นทหารแม้แต่คนเดียว¹

ในช่วงที่มีการประชุมฉุกเฉิน การลุกฮือครั้งแรกก็เกิดขึ้นเรียบร้อยแล้วในกองกำลัง 2 หน่วยของกองทัพซึ่งตั้งมั่นอยู่ในและใกล้หนานฉางเมืองหลวงของเจียงซี เหตุการณ์นี้นำไปสู่การยึดหนานฉางและจัดตั้งกองกำลังทหารหน่วยแรกขึ้นประมาณ 15,000 นาย ซึ่งอยู่ใต้การบังคับบัญชาของพรรคคอมมิวนิสต์จีนโดยตรงเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม ค.ศ. 1927² แต่ชัยชนะนี้ดำรงอยู่เพียงชั่วขณะเท่านั้น เพราะหลังจากการเดินทัพทางไกลจากหนานฉางสู่ชายฝั่งตะวันออกของกว๋างโจว กองทัพใหม่ก็ต้องปราศัยแก่กองกำลังก๊กมินตั๋งและไม่สามารถรวมตัวกันได้อีก สาเหตุเพราะในระหว่างทางนายทหารลดจำนวนลงอย่างรวดเร็วเนื่องจากการหนีทัพและการแปรพักตร์ของผู้บัญชาการระดับหน่วยย่อย ความพ่ายแพ้ครั้งนี้ทำให้ผู้นำส่วนใหญ่ต้องหนีไปฮ่องกงหรือเซี่ยงไฮ้ โดยโจว เสินไห่หนีไปถึงฮ่องกงในสภาพป่วยหนักมากและต้องเข้ารักษาตัวในโรงพยาบาลที่เกาลูน³

จู เต๋อซิงได้เป็นผู้บัญชาการ ก็อยู่เคียงข้างกองกำลังของเขา และในท้ายที่สุดสามารถนำกองกำลังติดอาวุธที่หนีรอดมาได้ราว 600 คน ไปสมทบกับเหมา เจ๋อตงบริเวณฐานที่มั่นในเทือกเขาจิงกังสำเร็จเมื่อเดือนเมษายน ค.ศ. 1928⁴

การปฏิวัติในหนานฉางนั้น กระทำการโดยพวกคอมมิวนิสต์ในนามของพวกก๊กมินตั๋งฝ่ายซ้าย จึงทำให้หวาง จิงเว่ยมีคำสั่งขั้นสุดท้ายให้ขับไล่สมาชิกคอมมิวนิสต์ทั้งหมดและจัดตั้งองค์กรแนวร่วมขึ้นใหม่ได้แก่ สหภาพแรงงานทั่วไป (General Labor Union) สมาคมชาวนา (The Farmers' Association) สมาคมสตรี (The Women's Association) และสมาคมพ่อค้า (The Merchants' Association)⁵

¹ แหล่งเดิม. หน้า 66 – 67.

² Immanuel C.Y. Hsu. (1995). *op.cit.* p. 552.

³ แหล่งเดิม.

⁴ ริชาร์ด ฮีแวน. (2540). เล่มเดิม. หน้า 66 – 67.

⁵ Immanuel C.Y. Hsu. (1995). *op.cit.* p. 530.

นอกจากการปฏิวัติในหนานจางแล้ว จากการประชุมฉุกเฉินของคณะกรรมการกลาง ในวันที่ 7 สิงหาคม ค.ศ. 1927 เหมา เจ๋อตงได้รับมอบหมายให้ทำการก่อการปฏิวัติที่เมืองฉางซา มณฑลหูหนานในเดือน เมษายน ค.ศ. 1927 เรียกการก่อการปฏิวัติครั้งนี้ว่า “การลุกฮือในฤดูใบไม้ร่วง” (The Autumn Harvest Uprising, 1927) โดยทำการปลุกระดมชาวนาเรียกร้องให้มีการโอนอำนาจทางการเมืองให้กับสมาคมชาวนา และทำการยึดที่ดินไปแจกจ่ายให้กับชาวนาที่ยากจน โดยเหมา เจ๋อตงได้นำขบวนการเข้าโจมตีเมืองเล็ก ๆ ที่อยู่ใกล้เคียงฉางซาแล้วจึงเข้าโจมตีฉางซา อีกทั้งยังได้ทำลายทางรถไฟสายกว่างโจว – ฮั่นโซ่ว (Guangzhou – Hankou) ในระยะแรกการลุกฮือครั้งนี้ประสบความสำเร็จอย่างมาก อย่างไรก็ตามในวันที่ 13 กันยายน ค.ศ. 1927 กองทหารของรัฐบาลก็นำกำลังเข้าปราบปรามอย่างรุนแรง ทำให้เหมา เจ๋อตงต้องนำผู้เข้าร่วมการลุกฮือครั้งนี้ที่รอดจากการปราบปรามประมาณ 700 คนหนีไปในเทือกเขาจิงกัง (Jinggangshan) ซึ่งตั้งอยู่ระหว่างมณฑลหูหนานและเจียงซี ณ ที่นี้เองเหมา เจ๋อตงได้จัดตั้งเขตปกครองตนเองที่เรียกกันว่า “เขตโซเวียตแห่งเจียงซี” (Jiangxi Soviet) ขึ้น เป็นฐานที่มั่นในการทำสงครามกับรัฐบาลก๊กมินตั๋งต่อไป¹

หลังจากนั้นมอสโกได้ส่ง ไฮน์ นิวแมน (Heinz Neumanne) มาเป็นที่ปรึกษาเพื่อให้พรรคคอมมิวนิสต์จีนก่อการขึ้นใหม่ที่กว้างขวาง ดังนั้นการลุกฮือครั้งที่สาม จึงเกิดขึ้นที่กว่างโจว ผู้นำคอมมิวนิสต์ท้องถิ่นได้ทำการยึดอำนาจในวันที่ 11 ธันวาคม ค.ศ. 1927² โดยกำลังหลักในการก่อการครั้งนี้เป็นกลุ่มนักเรียนนายร้อยซึ่งเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์และคนงาน ทำการจัดตั้งสภาโซเวียตแห่งกว่างโจวขึ้น รวมทั้งมีการจัดตั้งกว่างโจวคอมมูน (Guangzhou Commune) และระบบโซเวียตแต่กำลังทหารของรัฐบาลและเรือรบของมหาอำนาจตะวันตกได้เข้าโจมตีอย่างรวดเร็วเช่นกัน และได้ทำการสังหารสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์จีน คนงาน และนักเรียนนายร้อยที่ร่วมก่อการอย่างทารุณ ประมาณการได้ว่ามีผู้เสียชีวิตจากการปราบปรามครั้งนี้ถึง 5,700 คน³

หลังจากเหตุการณ์ในการยึดอำนาจที่หนานจางแล้วจี๋ จิวไปก็ถูกปลดจากตำแหน่งเลขาธิการพรรค ผู้นำที่ถูกตั้งขึ้นมาคือ หลี ลีซานเป็นนักศึกษาจีนที่ไปศึกษาในฝรั่งเศสตามโครงการศึกษาและทำงาน ตัวของหลี ลีซานนั้นยึดมั่นในแนวทางลัทธิมาร์กซ์โดยถือว่าการปฏิวัตินั้นอยู่ที่การปฏิวัติของคนงานในตัวเมือง แต่เบสโซ โลมินสเชวิกยังคงใช้นโยบายเดิม คือ การยึดอำนาจด้วยกำลังอาวุธและจัดตั้งสภาโซเวียตขึ้น

¹ ฐิติชัย มูลศิลป์. (2539). สารานุกรมประวัติศาสตร์เอเชียอักษร A – B. หน้า 308

² Immanuel C.Y. Hsu. (1995). *op.cit.* p. 553.

³ ทวีป วรดิลก. (2542). เล่มเดิม. หน้า. 924.

ภาพประกอบ 6 ภาพผู้เข้าร่วมการลุกฮือในฤดูเก็บเกี่ยว ค.ศ. 1927

ที่มา : China Internet Information Center. (n.d.). *History of Chinese Communist China*.
(Online).

ในวันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ. 1927 คณะกรรมการกลางพรรคก๊กมินตั๋งได้ประชุมที่หนานจิง รับรองเจียง ไคเช็ก เป็นผู้บัญชาการสูงสุดในกองทัพปฏิวัติแห่งชาติ ต่อมาหวาง จิงเว่ยได้ยุบรัฐบาลผู้อื่น และได้เข้าร่วมรัฐบาลหนานจิงในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1928 ซึ่งพรรคก๊กมินตั๋งได้จัดการประชุมเพื่อจัดระเบียบพรรคใหม่ พร้อมทั้งได้เลือก เจียง ไคเช็ก เป็นประธานคณะกรรมการกลางและมีมติยุติความสัมพันธ์กับสหภาพโซเวียตและพรรคคอมมิวนิสต์จีน¹

¹เขียน อีระวิทย์. (2517) เล่มเดิม. หน้า 144.

บทที่ 3

การดำเนินงานของพรรคคอมมิวนิสต์จีนในช่วง ค.ศ. 1928 – 1945

พรรคคอมมิวนิสต์จีนหลังแยกตัวกับรัฐบาลก๊กมินตั๋งแล้ว ได้แตกแยกออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่นำโดยสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ที่ได้รับการอบรมจากสหภาพโซเวียตหรือกลุ่ม 28 บอลเชวิค ซึ่งเป็นการปฏิบัติงานของคณะกรรมการกรมการเมือง (Central Politburo) ได้ทำงานใต้ดินที่ช่างไห่และปฏิบัติตามนโยบายขององค์การคอมมิวนิสต์สากล โดยใช้ยุทธวิธีการนัดหยุดงาน การโจรกรรม ทำการจลาจลในเมืองใหญ่ ด้วยการใช้ชนชั้นแรงงานเป็นหลัก และอีกกลุ่มภายใต้การนำของเหมา เจ๋อตง เป็นกลุ่มอิสระก่อการปฏิวัติในชนบทแถบมณฑลหูหนานและเจียงซี ใช้วิธีการสนับสนุนชาวนาและสร้างเขตโซเวียตขึ้นในบริเวณที่ห่างไกลจากเขตควบคุมของรัฐบาลก๊กมินตั๋ง ในขณะเดียวกันภายหลังจากเจียง ไคเช็กสามารถรวมประเทศได้สำเร็จก็ดำเนินการกวาดล้างพรรคคอมมิวนิสต์ จนทำให้พรรคคอมมิวนิสต์จีนต้องย้ายฐานที่มั่นไปอยู่ที่เถียนอาน (Yanan) ใน ค.ศ. 1936 แต่ในขณะที่เจียง ไคเช็กดำเนินการปราบปรามพรรคคอมมิวนิสต์อยู่นั้นญี่ปุ่นได้รุกรานจีน จนนำมาสู่วิกฤตการณ์สะพานมาร์โคโปโล (Marco Polo Bridge Incident, 1937) ทำให้เกิดแนวร่วมระหว่างพรรคก๊กมินตั๋งและพรรคคอมมิวนิสต์ครั้งที่ 2 เพื่อต่อต้านญี่ปุ่นจนสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2

1. การประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์ครั้งที่ 6 ค.ศ. 1928

การประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์ครั้งที่ 6 จัดขึ้นในวันที่ 18 มิถุนายน – 11 กรกฎาคม ค.ศ. 1928 ณ กรุงมอสโก มีผู้เข้าร่วมประชุม 84 คน¹ เป็นการนัดประชุมภายนอกประเทศครั้งแรก สาเหตุที่ต้องไปประชุมนอกประเทศ เนื่องจาก 1. เพื่อหลีกเลี่ยงการกวาดล้างของรัฐบาลก๊กมินตั๋ง 2. เพื่อให้ตรงกับการประชุมขององค์การคอมมิวนิสต์สากล ที่ประชุมสมัชชาครั้งนี้ได้ลงมติ วางนโยบาย 10 ข้อ ดังนี้²

1. โค่นล้มการปกครองของจักรวรรดินิยม
2. รัฐบาลและวิสาหกิจทุนต่างประเทศทั้งหมด
3. รวมจีนเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและรับรองสิทธิในการกำหนดตนเองของประชาชาติ (ชนชาติส่วนน้อย)
4. โค่นล้มรัฐบาลก๊กมินตั๋ง

¹Wikipedia. (2006). *National Congress of the Communist Party of China*. (Online)

²เทอด ประชาธรรม. (2541). *เหมา เจ๋อตงและการปฏิวัติจีน*. หน้า. 146.

5. สถาปนาสภาผู้แทนคนงาน, ชาวนาและทหารขึ้นเป็นรูปแบบการปกครอง
6. ทำงานวันละไม่เกินแปดชั่วโมง, เพิ่มค่าแรง, แก้ไขปัญหาคนว่างงานและประกันสังคม
7. รับผิดชอบของเจ้าที่ดินทั้งหมดมาจัดสรรให้ชาวนา
8. ปรับปรุงสภาพการดำรงชีวิตของทหาร ให้ที่ดินและงานแก่ผู้ที่เคยเป็นทหารมาก่อน
9. ยกเลิกการเก็บภาษีอัตราสูงมากทั้งหมดและการประเมินที่ไม่จำเป็นให้ใช้ระบบภาษีที่ก้าวหน้า
10. เข้าเป็นพันธมิตรกับชนชั้นกรรมาชีพทั่วโลก และสหภาพโซเวียต

นอกจากนี้ที่ประชุมยังมีมติว่าการปฏิวัติจีนขณะนี้อยู่ในขั้นของการสร้างประชาธิปไตยไม่ใช่สังคมนิยม รวมทั้งประณามลัทธิขงจื้อโอกาสเอียงขวาของเงิน ตู๋ชิว รวมไปถึงลัทธิขงจื้อเอียงซ้ายของฉี จิวไป¹ และที่ประชุมยังยอมรับในการเคลื่อนไหวของเหมา เจ๋อตงและจู เต๋อในเขตมณฑลหูหนาน - เจียงซีว่าเป็นสิ่งที่สามารถทำได้แต่ไม่ใช่แบบอย่างในการดำเนินงานเพื่อปฏิวัติประเทศจีน ที่ประชุมได้แต่งตั้งให้เซียง จงพะและหลี่ ลีซานเป็นผู้นำของพรรคคอมมิวนิสต์จีน โดยให้เซียง จงพะเป็นเลขาธิการพรรค หลี่ ลีซานเป็นหัวหน้าแผนกโฆษณาชวนเชื่อ²

เมื่อโจว เอินไหลเดินทางกลับมาถึงประเทศจีนก็ได้ดำเนินการจัดตั้งหน่วยใต้ดินปฏิบัติตามแบบอย่างสหภาพโซเวียต เพื่อทำกิจกรรมต่างๆ ทั้งทางการเมือง การก่อวินาศกรรม เป็นต้น กิจกรรมต่างๆ เหล่านี้อยู่ภายใต้การชี้นำของพรรคที่ช่างไห่และที่ศูนย์กลางพรรคโจว เอินไหลทำงานร่วมกับหลิว เซาฉี (Liu Zhaoqi), หลี่ ลีซาน, ฉี จิวไป, จาง กั๋วเถา, เซียง จงพะ โดยดำเนินการด้วยวิธีทุกรูปแบบในการประสานงานกับองค์กรกรรมกรและองค์กรต่างๆ พร้อมกับมีการกระจายข่าวสาร รวมทั้งศูนย์กลางพรรคยังบังคับบัญชาการปฏิบัติการอย่างเป็นระบบแทรกซึมเข้าไปในเขตเช่าของนานาชาติ ซึ่งต่อมาการดำเนินงานเหล่านี้ ถูกกวาดล้างอย่างรุนแรง สมาชิกถูกจับมากกว่า 20,000 คน คณะกรรมการหลายคนถูกจับ รวมทั้งเงิน ตู๋ชิว ฉี จิวไปและเซียง จงพะ ส่วนทางด้านโจว เอินไหลนั้นหนีไปรวมกับเหมา เจ๋อตงที่รัสเซีย³

หลี่ ลีซานหัวหน้าฝ่ายโฆษณาในฐานะผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์ ในระหว่างเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1929 - เดือนกันยายน ค.ศ. 1930 ได้รับคำสั่งจากองค์การคอมมิวนิสต์สากลเมื่อเดือนตุลาคม ค.ศ. 1929 ให้ทำการปฏิวัติในจีน และเมื่อเกิดความไม่สงบในจีนภาคกลางในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1930 หลี่ ลีซานจึงขอยกโอกาสจากสถานการณ์นี้ ก่อนการนัดหยุดงานทำการโจรกรรม ส่งกำลังกองทัพแดง

¹Immanuel C.Y. Hsu. (1995). *op.cit.* p. 554.

² Ibid.

³ ศักดิ์ศรี พิณทอง. (2540). ยุทธวิธีการขยายอำนาจของพรรคคอมมิวนิสต์จีนในช่วงสงครามจีนและญี่ปุ่น ค.ศ. 1931 - 1945. สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ประวัติศาสตร์). หน้า 36.

ภาพประกอบ 7 หลี่ ลีซาน

ที่มา : ทวีป วรดิลก. (2545). *เหมาเจ๋อตงฮ่องเต้ นักปฏิวัติ*. หน้า. 286

นำโดยเพิง เต๋อหุย (Peng Dehui) เข้าโจมตีเมืองฉางซาเมืองหลวงของมณฑลหูหนาน แต่ทางฝ่ายพรรคคอมมิวนิสต์จีนสามารถยึดเมืองนี้ได้เพียงแค่ 3 วันก็ถูกกองทัพของรัฐบาลก๊กมินตั๋งยึดเมืองคืนได้ การพยายามก่อการครั้งนี้เรียกกันว่า “แนวทางหลี่ ลีซาน” (Li Lisan Line) จากความล้มเหลวของแนวทางหลี่ ลีซานนี้ส่งผลให้พาเวล มิฟ (Pavel Mif) ผู้แทนองค์การคอมมิวนิสต์สากลคนใหม่ขอให้ปลดหลี่ ลีซานออกจากตำแหน่ง¹ ด้วยเหตุนี้ฉี จีวไปจึงถูกส่งตัวมาเพื่อตรวจสอบในเรื่องนี้ แต่การจะวิจารณ์หลี่ ลีซานนี้ต้องวิจารณ์นโยบายของทางมอสโกด้วยนั่นก็คือการวิจารณ์นโยบายของสตาลินโดยตรง ทำให้ฉี จีวไปจึงเขียนรายงานไปแบบครึ่งๆ กลางๆ ไม่สรุปถึงความผิดที่ชัดเจน²

เมื่อเป็นเช่นนั้นองค์การคอมมิวนิสต์สากลจึงส่งนักศึกษาจีนกลุ่มหนึ่งไปศึกษาทฤษฎีมาร์กซ์จากมอสโกมา ซึ่งรู้จักกันในนาม “กลุ่ม 28 บอลเชวิค” บุคคลที่สำคัญในกลุ่มนี้ประกอบด้วย เฉิน เซาหยูหรือหวางหมิง (Chen Shaoyu = Wnag Ming) จิน ปังเซียนหรือป้อกุ (Chin Panghsien = Po Ku) จาง เหวินเทียนหรือลั่วฟู่ (Chang Wentian = Luifu) และหวัง เจียหมิง (Wang Jeiming) กลุ่ม 28 บอลเชวิคนี้ได้โจมตีหลี่ ลีซานว่า แสดงความเจตนาต่อสถานการณ์อันเป็นการขวยโอกาส อาศัยแต่ความเป็นไปได้ของการปฏิวัติโลก เป็นพวกลัทธิชนชั้นนายทุนผู้น้อย (Petty Bourgeois Chauvinism) และนิยมจีน (Great Chinaism) เพราะให้ความสำคัญแก่การปฏิวัติจีนมากกว่าสิ่งอื่น เป็นพวกลัทธิเสี่ยงภัย (Adventurism) เพราะไม่เข้าใจความหมายของคำว่า “กระแสสูง” (Upsurge) “การปฏิวัติโดยตรง” (Direct revolution) และเป็นผู้นิยมทรอสกี เพราะเขาอ้างถึงการเปลี่ยนแปลงจากการปฏิวัติจีนไปสู่การปฏิวัติสังคมนิยม³ หลี่ ลีซานถูกประณามอย่างหนักและถูกส่งกลับไปมอสโกเพื่อรับการศึกษาใหม่ที่มหาวิทยาลัยเลนิน

หลังจากที่หลี่ ลีซานถูกปลดจากตำแหน่งแล้วสหภาพโซเวียตได้แต่งตั้งหวาง หมิงเป็นผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์จีนคนใหม่

2. การดำเนินงานของเหมา เจ๋อตง

เนื่องจากความล้มเหลวจากการปฏิวัติในฤดูใบไม้ร่วง เหมา เจ๋อตงได้หนีไปตั้งกองกำลังของตนเองที่เทือกเขาจิงกัง (Jinggangshan) บริเวณพรมแดนมณฑลหูหนาน – เจียงซี ทำให้คณะกรรมการพรรคคอมมิวนิสต์นำโดยฉี จีวไป จึงกล่าวประณามการกระทำของเหมา เจ๋อตง ในที่ประชุมคณะกรรมการการเมืองว่า “การก่อการจลาจลของชาวนาโดยปราศจากการนำและ

¹ Immanuel C.Y. Hsu. (1995). *op.cit* p. 554

² ทวีป วรดิolk. (2542). *เล่มเดิม*. หน้า 947.

³ Immanuel C.Y. Hsu. (1995). *op.cit* p. 555.

ภาพประกอบ 8 ป๋อ กู๋ (ซ้าย) หวาง หมิง (ขวา)

ที่มา : ทวีป วรดิลก. (2545). เหมมาเจ็ดตงฮ้องเต๋นักปฏิวัติ. p.286

ความช่วยเหลือของชนชั้นกรรมกรไม่อาจก่อให้เกิดผลสำเร็จได้" เป็นผลให้เหมา เจ๋อตงถูกปลดจากคณะกรรมการการเมือง¹

ทางด้านเหมา เจ๋อตงหลังจากล้มเหลวในการลุกฮือเพื่อต่อต้านรัฐบาลในฤดูใบไม้ร่วงนั้นเขาได้นำกองทัพหนีมาตั้งฐานที่มั่นที่จิ่งกังซานซึ่งยากแก่การที่กองทัพจะเข้าถึง เพราะเป็นภูเขาที่มีป่าไม้ปกคลุม และฐานที่มั่นนี้ได้กลายเป็นแบบอย่างให้แก่การจัดฐานที่มั่นอื่นๆ ในเวลาต่อมาจนถึงช่วงสงครามต่อต้านญี่ปุ่น ยุทธศาสตร์ของฐานที่มั่นในการปฏิวัตินี้ อยู่บนพื้นฐานดังนี้²

1. การต่อสู้เพื่อทำการปฏิวัตินั้น ต้องเป็นการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธ ฝ่ายปฏิวัติต้องก่อตั้งกองกำลังของตน การที่ฝ่ายปฏิวัติฝ่ายแพ้ในช่วงก่อนหน้านี้ก็เป็นเพราะฝ่ายปฏิวัติไม่มีกองทัพของตนเอง จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการจัดตั้งกองทัพที่มีความเข้มแข็งเท่าเทียมกับกองทัพของศัตรู คือ กองทัพของรัฐบาลก๊กมินตั๋ง

2. การต่อสู้จะต้องอาศัยชาวนาเป็นฐานกำลังหลัก โดยให้ฐานที่มั่นของการทำสงครามปฏิวัติตั้งขึ้นในพื้นที่ที่ห่างไกลจากตัวเมือง การคมนาคมทำได้ลำบาก เพื่อให้กองทัพของรัฐบาลก๊กมินตั๋งไม่อาจทุ่มกำลังจำนวนมากๆ บุกได้สะดวก ด้วยเหตุนี้การปฏิรูปที่ดินเพื่อให้สามารถเลี้ยงตัวเองได้นั้นจึงเป็นสิ่งสำคัญของยุทธศาสตร์ในการทำการปฏิวัติของพรรคคอมมิวนิสต์ นอกจากนี้การต่อสู้ของชาวนาจะต้องเสริมสร้างกำลังคนที่เข้าร่วมสงครามปฏิวัติให้มีความสำนึกในทางการเมือง พร้อมทั้งแนวคิดและโครงสร้างที่มีการจัดตั้งจากในตัวเมือง กำลังคนในที่นี้หมายถึงนักปฏิวัติและปัญญาชนที่มีใจยึดมั่นในการต่อสู้และอุดมการณ์ลัทธิมาร์กซ์

3. ในการต่อสู้นี้ต้องต่อสู้เพื่อชิงอำนาจการปกครองในท้องถิ่นก่อน การตั้งเขตโซเวียตขึ้นเป็นการยืนยันในแนวทางดังกล่าว ซึ่งเป็นแนวทางปฏิวัติตามที่พรรคคอมมิวนิสต์แห่งสหภาพโซเวียตได้ปฏิบัติกันมา แต่ว่าวิธีการนั้นแตกต่างกันเพราะว่าสำหรับพรรคคอมมิวนิสต์จีน จำเป็นต้องจำกัดให้เป็นเรื่องเฉพาะภายในท้องถิ่นนั้นๆ ก่อน โดยไม่รีบร้อนที่จะแผ่ขยายออกไปจนทั่วประเทศ สถานที่ตั้งฐานที่มั่นนี้จะอยู่ตามบริเวณพรมแดนมณฑลซึ่งกองทัพของรัฐบาลก๊กมินตั๋งไม่สามารถยกทัพเข้าไปได้ถึง่าย ศูนย์กลางในการต่อสู้จึงจำเป็นต้องหันไปสู่เขตเศรษฐกิจที่ล้าหลังในชนบทแทนศูนย์กลางอุตสาหกรรมใหญ่ๆ

4. การต่อสู้ในสงครามปฏิวัตินี้เป็นการต่อสู้ยืดเยื้อ จึงต้องอาศัยบริเวณชนบทเพราะสามารถเลี้ยงตัวเองได้ สำหรับในตัวเมืองนั้นปัญหาต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น เช่นค่าจ้างคนงานและการตลาดซึ่งสามารถเกิดขึ้นได้ จะส่งผลกระทบถึงสภาพความเป็นอยู่ของชุมชนที่มีฐานะยากจน

¹ Ibid. p. 553.

² ทวีป วรดิลก. (2542). เล่มเดิม. หน้า 925 – 926.

2.1 เขตไซเวียดเจียงซี

จากความผิดพลาดหลายครั้งในการยึดอำนาจด้วยกำลังจากในตัวเมืองตามแนวทางที่สหภาพไซเวียดกำหนดนั้น ทำให้ฐานที่มั่นจึงกังขามีความโดดเด่นมากขึ้น ส่งผลให้มีผู้คนอพยพมาอาศัยอยู่เพิ่มขึ้น นอกจากคนที่อพยพเข้ามายังมีทหารที่หนีทัพมาเข้าร่วม แต่เนื่องจากใน ค.ศ. 1928 อากาศหนาวจัด ทำให้อาหารขาดแคลนอย่างมาก อีกทั้งยังไม่มียารักษาโรคด้วย ประกอบกับกองทัพก๊กมินตั๋งพยายามทุ่มกำลังเข้าโจมตีอย่างหนัก ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1928 โดยใช้กำลังทหารถึง 18 กรมเข้าโจมตี¹ ทำให้เหมา เจ๋อตงและจู เต๋อเหินว่าไม่สามารถที่จะรักษาฐานที่มั่นนี้ได้จึงตัดสินใจถอนกำลังออกจากฐานที่มั่นจึงกังขานี้เพื่อไปหาสถานที่จัดตั้งฐานที่มั่นแห่งใหม่ โดยมอบให้เผิง เต๋อหวยกับกำลังทหาร 5,000 คนทำหน้าที่รักษาฐานที่มั่นจึงกังขานี้ แต่ในภายหลังเผิง เต๋อหวยก็ต้องถอนกำลังออกเพราะถูกทหารของรัฐบาลก๊กมินตั๋งโจมตีอย่างหนัก สำหรับเหมา เจ๋อตงและจู เต๋อเหินนำกำลังทหารออกมาจากฐานที่มั่นจึงกังขานี้ในเดือนมกราคม ค.ศ. 1931 เข้ายึดเมืองต่างๆ ในมณฑลเจียงซี หลายเมืองและไปสมทบกับกองกำลังของเผิง เต๋อหวยซึ่งมารออยู่ที่เมืองรู่ยจินซึ่งตั้งอยู่บริเวณพรมแดน มณฑลเจียงซี - พูเจี้ยนก่อนแล้วในเดือนเมษายน ค.ศ. 1931 เหมา เจ๋อตงจึงตั้งรู่ยจินเป็นฐานที่มั่นแห่งใหม่เนื่องจากรู่ยจินนี้อุดมสมบูรณ์กว่าจึงกังขามาก

ในวันที่ 7 พฤศจิกายน ค.ศ. 1931 เหมา เจ๋อตงได้เรียกประชุมสมัชชาแห่งไซเวียดสมัยที่หนึ่ง ขึ้น ซึ่งกลุ่ม 28 บอลเชวิกก็เดินทางมาร่วมประชุมด้วย ที่ประชุมมีมติให้จัดตั้งรัฐบาล สภากรรมการ ขาวนาและทหารขึ้นโดยมีอาณาบริเวณปกครองครอบคลุมทั้งประเทศ นอกจากนี้ที่ประชุมได้จัดตั้ง รัฐบาลของเขตไซเวียดโดยมีเหมา เจ๋อตงเป็นประธาน จาง กั๋วเถา (Zhang Guotao) และเซียง ยิงเป็น รองประธาน²

กลวิธีในการสร้างอำนาจของเหมา เจ๋อตงที่สำคัญ คือ³

1. ได้รับการสนับสนุนจากมวลชน
2. องค์การของพรรคมีความเข้มแข็ง
3. กองทัพแดงความเป็นอิสระและความมั่นคง
4. การควบคุมฐานที่มั่นให้ห่างไกลจากกองทัพของรัฐบาลก๊กมินตั๋ง
5. ต้องสามารถพึ่งตนเองได้

¹ทวีป วรดิถ. (2542). เล่มเดิม. หน้า 946.

²เทียน อี้ระวิทย์. (2547). เล่มเดิม. หน้า 153.

³Immanuel C.Y. Hsu. (1995). *op.cit* p. 556.

เหมา เจ๋อตงจัดการปกครองในเซตโซเวียตโดยการจัดระเบียบการปกครองและกองทัพคอมมิวนิสต์ตามแบบสหภาพโซเวียตเป็นกองทัพแดงที่ 1 โดยมีจู เต๋อเป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุด และเหมา เจ๋อตงเป็นกรรมาธิการการเมืองสูงสุด ในช่วงระหว่าง ค.ศ. 1927 – 1930 พรรคคอมมิวนิสต์จีนสามารถจัดตั้งกองทัพแดงที่ 4 ต่อมาสามารถจัดตั้งกองทัพได้ถึง 26 กองพล มีการจัดสายบังคับบัญชากองทัพ มีผู้บัญชาการทหารและกรรมาธิการทหารทุกกองพล โดยกำหนดให้ใช้วิธีการแบบจรรยาบรรณในการทำสงครามปฏิวัติโดยพยายามล่อลวงให้เข้ามาในบริเวณฐานที่มั่น ระดมกำลังของฝ่ายตนเองให้เหนือกว่าแล้วจึงทุ่มกำลังเข้าโจมตีศัตรูตรงจุดอ่อนของศัตรู¹ นอกจากนี้พรรคคอมมิวนิสต์ยังสามารถปลุกกระดมมวลชนชาวนาเป็นแนวร่วมด้วยการทำการปฏิรูปที่ดิน โดยริบที่ดินจากเจ้าที่ดินและชาวนารวยแล้วนำมาแจกจ่ายแก่ชาวนาทุกระดับเท่าๆ กัน มีการจัดตั้งกองกำลังตำรวจและการปกครองตนเอง ทั้งยังมีการจัดตั้งหน่วยสรรพากร กรมการค้าภายนอก ในการนี้ได้ดำเนินการต่อสู้ทางชนชั้น มีการปลุกกระดมมวลชนให้เกิดความตื่นตัวทางการเมือง พร้อมทั้งขยายกองทัพแดงและหน่วยทหารประจำบ้านออกไป จนสามารถจัดตั้งเขตปลดปล่อยได้มากยิ่งขึ้น²

2.1.1 การปฏิรูปที่ดิน

เหมา เจ๋อตงได้ก้าวขึ้นมาสู่อำนาจโดยการรักษาสถานการณ์จากพลังมวลชน ด้วยการอาศัยชาวนาเป็นพื้นฐานและทำการปฏิรูปที่ดิน เพื่อสร้างความพอใจให้แก่ชาวนา ซึ่งส่วนใหญ่ไม่มีที่ดินของตนเอง

อย่างไรก็ตามรัฐบาลที่รุกรานจีนต้องเผชิญความยุ่งยากทางด้านเศรษฐกิจ เกี่ยวกับการสร้างความสมดุลระหว่างจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นกับการเติบโตในทางเศรษฐกิจที่จะสามารถตอบสนองความต้องการได้อย่างพอเพียง ด้วยเหตุนี้เหมา เจ๋อตงจึงได้วางนโยบายในการปฏิรูปที่ดินในเซตโซเวียตเจียงซีไว้ 3 ประการ คือ การปฏิรูปที่ดิน การติดอาวุธให้ทหาร และการสร้างฐานที่มั่นให้มั่นคงด้วยการปฏิรูปที่ดิน ซึ่งได้มีการจัดสรรที่ทำกิน มีการต่อต้านการฉ้อราษฎร์บังหลวง การสนับสนุนการเลือกตั้งหน่วยปกครอง ที่พรรคคอมมิวนิสต์มักจะเลือกเอาบริเวณที่ประชาชนสามารถเลี้ยงตัวเองได้ พรรคคอมมิวนิสต์ได้ส่งเสริมการผลิตในฤดูเพาะปลูกทั้งระดับอำเภอ และตำบล โดยมีมวลชนให้การสนับสนุนผลผลิต ทำการจัดสรรที่ดินให้แก่ชาวนารวยและชาวนาจนอย่างเท่าเทียมกันเพราะว่าใน ค.ศ. 1930 นั้น ชาวนาจน ชาวนาที่มีฐานะปานกลางและผู้ใช้แรงงานรวมกันมีจำนวนประมาณร้อยละ 85 ของคนทั้งประเทศ³ นอกจากนี้ยังมีโครงการฟื้นฟูงานประดิษฐ์หัตถกรรมต่างๆ มีการจัดตั้งโรงงานผลิต

¹ทวิป วรดิลก. (2542). *เล่มเดิม*. หน้า 950.

²เหมา เหมา. (2537). *ปาเต็งของฉิน*. หน้า 379 – 380.

³เทียน อีระวิทย์. (2519). *การเมืองและการปกครองของสาธารณรัฐประชาชนจีน*. หน้า 33.

เครื่องมือทางทหารขนาดเล็ก มีการผลิตอาวุธแบบง่ายๆ แก่กองทัพคอมมิวนิสต์ นอกจากนั้นยังมีการจัดตั้งหน่วยสรรพากรสำหรับควบคุมรายได้ เพื่อการจัดปรับปรุงระบบภาษีที่ดินให้เป็นธรรม โดยการยกเลิกการเก็บภาษีที่ซ้ำซ้อน จัดตั้งกรมการค้าภายนอกสำหรับจัดการขายสินค้าต่างๆ เช่น เกลือ ผ้า ยาสูบ ยารักษาโรค กระดาษ อาหาร ตลอดจนสิ่งอุปโภคบริโภคต่างๆ ด้วยเหตุนี้ทำให้พรรคคอมมิวนิสต์มีรายได้ที่แน่นอน จนต่อมาสามารถจัดตั้งหน่วยส่งเสบียงและหน่วยรักษาพยาบาลแก่ทหารได้¹

มาตรการการดำเนินการต่างๆ ที่พรรคคอมมิวนิสต์จัดขึ้นนี้เต็ง เสี่ยวผิงเป็นผู้ที่ริเริ่มจัดทำขึ้นในเขตโซเวียตเจียงซี และเขตอื่นๆ เพื่อที่จะเป็นการพึ่งพาตนเองในขณะที่พรรคคอมมิวนิสต์ถูกกองทัพรัฐบาลก๊กมินตั๋งปิดกั้นทางทหารและทางเศรษฐกิจ ในการกวาดล้างพรรคคอมมิวนิสต์ตั้งแต่ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1928 และ ในเดือนมกราคม ค.ศ. 1929 ในฐานที่มั่นจี้กัซซาน และในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1930 ในฐานที่มั่นรู่จิน เป็นการแหวกวงล้อมทางเศรษฐกิจที่ฝ่ายรัฐบาลก๊กมินตั๋งปิดกั้นไว้เพื่อให้พรรคคอมมิวนิสต์จีนอดตาย กองทัพคอมมิวนิสต์จีนจะได้ยอมแพ้ ด้วยเหตุนี้การค้าขายในเขตโซเวียตจึงเป็นไปอย่างคึกคัก ทำให้มีรายได้เป็นมูลค่าถึง 179,000 หยวน ใน ค.ศ. 1932²

ต่อมาใน ค.ศ. 1932 ศูนย์กลางการนำพรรคที่เซี่ยงไฮ้ถูกรัฐบาลก๊กมินตั๋งปราบปรามอย่างหนัก ประกอบกับการขาดแคลนเงินสนับสนุนการปฏิวัติ จึงได้ย้ายศูนย์กลางการนำพรรคมาอยู่ที่รู่จิน³ พร้อมกับที่ปรึกษาทางการทหารขององค์การคอมมิวนิสต์สากลคนใหม่ คือ ออตโต บราวน์ (Otto Braun) หรือรู้จักกันในชื่อภาษาจีนว่า หลี่ เตอ (Li De) เพื่อพยายามให้คนของกองทัพของพรรคเข้าไปแทนที่กองทัพแดงของเหมา เจ๋อตง และเสนอนโยบายการปฏิรูปที่ดินใหม่โดยให้กำจัดชนชั้นชาวนาที่ร่ำรวยออกไป เหมา เจ๋อตงนั้นจำต้องยอมทำตามเพราะทางคณะกรรมการพรรคเสนอให้เงินทุนในการขยายกองทัพแดง⁴

สถานภาพของเหมา เจ๋อตงมีปัญหามาทั้งจากภายในพรรคคอมมิวนิสต์และภายนอกพรรคคอมมิวนิสต์ ภายในพรรคคอมมิวนิสต์เองสมาชิกคณะกรรมการการเมืองต้องการทำลายอำนาจของเขา ด้วยเหตุนี้ในการประชุมสมัชชาของเขตโซเวียตครั้งที่ 2 เหมา เจ๋อตงจึงถูกลดอำนาจลงเป็นอย่างมาก แม้ว่าตัวเหมา เจ๋อตงยังคงได้รับเลือกให้เป็นประธานของรัฐบาลโซเวียตอยู่ก็ตาม กลุ่ม 28 บอลเชวิคได้เข้ามาควบคุมการบริหารทั้งหมดในสภาถึง 17 คน ส่วนเหมา เจ๋อตงเองได้ถูกปลดจากตำแหน่งประธานฝ่ายประชาชน (Central Executive Committee) ด้วย ซึ่งเป็นตำแหน่งที่เทียบเท่า

¹แหล่งเดิม.

²แหล่งเดิม.

³เชียน ธีระวิทย์. (2547). เล่มเดิม. หน้า 32.

⁴Immanuel C.Y. Hsu. (1995). *op.cit.* p.

นายกรัฐมนตรีของรัฐบาลไซเวียต ในที่สุดป้อ กู้หัวหน้าพรรคคอมมิวนิสต์ที่ รุ่ยจิน สามารถทำให้องค์การคอมมิวนิสต์สากลมีคำสั่งมายังฐานที่มั่นรุ่ยจินมีผลทำให้เหมา เจ๋อตงต้องออกจากการประชุมและถูกลงโทษให้ออกจากคณะกรรมการกลางของพรรคเป็นครั้งที่ 3 รวมทั้งต้องถูกควบคุมตัวให้อยู่แต่ในที่พักที่วีตูซึ่งห่างจากรุ่ยจินไปทางตะวันตกราว 60 ไมล์ เหมา เจ๋อตงมาได้รับอิสรภาพอีกครั้งเมื่อมีการเดินทางไกลช่วงเดือนตุลาคม ค.ศ. 1934

3. การล้อมปราบของรัฐบาลก๊กมินตั๋ง

การปราบปรามพรรคคอมมิวนิสต์จีนของรัฐบาล เจียง ไคเช็คมีความมุ่งหวังที่จะทำลายอิทธิพลของพรรคคอมมิวนิสต์จีนทั้งหมดออกจากประเทศจีน ภายหลังจากที่เขาได้สั่งปลดที่ปรึกษาทางการทหารของสหภาพโซเวียตออกไปแล้วใน ค.ศ. 1927 เจียง ไคเช็คจึงได้เริ่มติดต่อขอความช่วยเหลือจากประเทศเยอรมนี เขาได้ปรับปรุงกำลังกองทัพเป็นแบบเยอรมันแทน ในระหว่าง ค.ศ. 1930 – 1934 เจียง ไคเช็คได้ยกกองทหารเข้าทำลายฐานที่มั่นของคอมมิวนิสต์ถึง 5 ครั้งด้วยกัน ในครั้งที่หนึ่งตั้งแต่วันที่ 19 ธันวาคม ค.ศ. 1930 ถึงวันที่ 3 มกราคม ค.ศ. 1931 ในครั้งที่สองจากวันที่ 1 เมษายน ค.ศ. 1931 ถึงวันที่ 31 พฤษภาคม ค.ศ. 1931² แต่การล้อมปราบทั้งสองครั้งต้องประสบความล้มเหลว ต่อมาในการล้อมปราบครั้งที่สามเจียงไคเช็คได้ยกกองทหารจำนวน 130,000 คน เข้าโจมตีฐานที่มั่นที่รุ่ยจินในวันที่ 1 กรกฎาคม ค.ศ. 1931 ซึ่งประสบความสำเร็จในช่วงแรกแต่ก็ต้องมาหยุดชะงักลงเพราะการรุกรานแมนจูเรียของญี่ปุ่นในเดือนกันยายน ค.ศ. 1931

3.1 การรุกรานแมนจูเรียของญี่ปุ่น

ในขณะที่เกิดความขัดแย้งระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์จีนกับพรรคก๊กมินตั๋งอยู่นั้น ญี่ปุ่นได้ฉวยโอกาสนี้ยกกำลังทหารเข้าไปในซานตงในเดือนเมษายน ค.ศ. 1928 และพยายามชักจูงจาง เสวียะเหลียงขุนศึกแห่งแมนจูเรียเพื่อไม่ให้เขาเข้าร่วมกับกองทัพของรัฐบาลก๊กมินตั๋ง แต่ในที่สุดจาง เสวียะเหลียงก็หันไปเข้ากับรัฐบาลก๊กมินตั๋งในวันที่ 29 ธันวาคม ค.ศ. 1928³

จากการที่ญี่ปุ่นมีหวังในการชักจูงจาง เสวียะเหลียงเข้าร่วมกับตนประกอบกับกระแสชาตินิยมในจีนเพื่อต่อต้านญี่ปุ่นเริ่มรุนแรงขึ้น มีการเดินขบวนต่อต้านญี่ปุ่นและสินค้าของญี่ปุ่นในหลายพื้นที่ ทำให้ชาวญี่ปุ่นในแมนจูเรียพยายามเร่งรื้อรัฐบาลของตนให้ใช้มาตรการแข็งกร้าวในการตอบโต้ พร้อมกันนั้นคนงานของทางรถไฟสายแมนจูเรียได้รวมตัวกันเพื่อจัดตั้งสันนิบาตเยาวชน

¹ทวีป วรดิลก. (2542). เล่มเดิม. หน้า 953.

²เชียน วีระวิทย์. (2519). เล่มเดิม. หน้า 32.

³ทวีป วรดิลก. (2542). เล่มเดิม. หน้า 939.

แมนจูเรียขึ้น เพื่อส่งเสริมการเคลื่อนไหวในการจัดตั้ง รัฐบาลปกครองตนเองแมนจูเรีย – มองโกเลีย โดยได้รับความสนับสนุนจากกองทหารกวานตง (Kwantung Army) * ดังนั้นถึงแม้ว่าแผนยึดครองแมนจูเรียที่ญี่ปุ่นได้วางไว้ในเบื้องต้นจะเป็นแผนการระยะยาว คือ วางแผนไปถึง ค.ศ. 1936 แต่เนื่องจากสถานการณ์ในจีนเองนั้นเอื้ออำนวยต่อแผนการในการบุกแมนจูเรียของญี่ปุ่นอย่างมาก เพราะสงครามกลางเมืองระหว่างขุนศึกยังคงดำเนินอยู่อีกทั้งรัฐบาลก๊กมินตั๋งก็ไม่ได้มีอำนาจเหนือขุนศึกทั้งหลาย ประกอบกับมีการแข่งขันอำนาจกันภายในรัฐบาลก๊กมินตั๋งเอง และที่สำคัญการคุกคามจากพรรคคอมมิวนิสต์ก็ยังคงมีอยู่² ประกอบกับหลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง มหาอำนาจตะวันตกต้องประสบภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก ทำให้ไม่สามารถแสดงบทบาทในการกดดันญี่ปุ่นได้ อีกทั้งในญี่ปุ่นเองก็เกิดภาวะล้นตลาดของสินค้าอุตสาหกรรม ธุรกิจหลายๆ อย่างล้มละลาย มีคนว่างงานเพิ่มมากขึ้น ก่อให้เกิดความไม่สงบภายในประเทศ บรรดานักการทหารของญี่ปุ่นจึงเสนอให้แก้ปัญหาด้วยการส่งกองทัพเข้าพิชิตแมนจูเรีย ประกอบกับในช่วงเวลานั้นสภาพการเมืองในญี่ปุ่นฝ่ายทหารกำลังขึ้น มีอำนาจเหนือฝ่ายพลเรือน

เหตุการณ์รุนแรงเริ่มเกิดขึ้นในแมนจูเรีย ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1931 เมื่อชาวนาชาวจีนและเกาหลีในแมนจูเรียเกิดกรณีพิพาทกันในเรื่องสิทธิเหนือที่ดินในวานเปาซานใกล้ๆ เมืองฉางชุน ในเหตุการณ์นี้ตำรวจญี่ปุ่นได้ยิงชาวจีนตายไปหลายคน ต่อมาในเดือนสิงหาคมปีเดียวกัน นายทหารของญี่ปุ่นได้ปลอมตัวเดินทางเข้าไปในแมนจูเรียแต่ถูกยิงเสียชีวิต เป็นผลให้นายทหารในกองทัพกวานตงวางแผนการนำมาเป็นข้ออ้างการพิชิตแมนจูเรีย โดยในเบื้องต้นได้กำหนดวันในการดำเนินการไว้ในวันที่ 28 กันยายน ค.ศ. 1931 แต่เนื่องจากมีข่าวออกมาว่ารัฐบาลที่โตเกียวจะออกคำสั่งระงับการก่อการในครั้งนี้ ดังนั้นกองทัพกวานตงจึงเลื่อนกำหนดการมาเป็นวันที่ 18 กันยายน ค.ศ. 1931 ก่อให้เกิดเหตุการณ์ที่เรียกว่า วิกฤตการณ์มุกเด็น (The Mukden Incident) กองทัพกวานตงได้ยกกำลังเข้ายึดเมืองมุกเด็น ทำการระเบิดทางรถไฟสายแมนจูเรียใต้ จึงเกิดการปะทะกันระหว่างกองทหารจีนและกองทหารลาดตระเวนของญี่ปุ่น หลังจากนั้นกองทหารญี่ปุ่นได้โจมตีกองทหารจีน แต่กองทหารจีนไม่สามารถต้านทานกองทัพกวานตงได้ ในที่สุดญี่ปุ่นก็สามารถยึดครองแมนจูเรียได้ทั้งหมด และได้ประกาศสถาปนาประเทศแมนจูกุว หลังจากนั้นได้อัญเชิญอู๋เจี๋ยจี้ (Pu Yi) ขึ้นเป็นจักรพรรดิ

* กองทัพกวานตงเป็นกองทัพของญี่ปุ่นที่ถูกจัดตั้งเมื่อ ค.ศ. 1905 หลังจากญี่ปุ่นได้รับชัยชนะจากสงครามกับรัสเซีย (Sino – Russian War) หลังจากนั้นญี่ปุ่นได้เข้ายึดแหลมเหลียวตงของจีน โดยญี่ปุ่นถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของข้อตกลงระหว่างญี่ปุ่นกับรัสเซีย ซึ่งเป็นเขตเช่าของรัสเซีย ซึ่งเขตเช่านี้อยู่ภายใต้อำนาจของผู้ว่าการใหญ่อันมีอำนาจครอบคลุมไปถึงทางรถไฟสายแมนจูเรียด้วย กองทัพกวานตงนี้อยู่ห่างไกลจากประเทศญี่ปุ่น ส่งผลให้กองทัพมีความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ทางทหารในแมนจูเรียมาก

²ทวีป วรดิolk. (2542). เล่มเดิม. หน้า 940.

หุ่นปักครอง และใช้แมนจูว์เป็นฐานในการรุกรานจีนตอนเหนือต่อไป' ญี่ปุ่นได้รุกคืบมาที่ซางไห่ ในวันที่ 28 มกราคม ค.ศ. 1932 เพื่อเป็นการหันเหความสนใจจากนานาชาติต่อแมนจูเรีย และสามารถรุกรมาได้เกือบถึงหนานจิงเมืองหลวงของรัฐบาลก๊กมินตั๋ง ทำให้รัฐบาลก๊กมินตั๋งต้องอพยพจากหนานจิงไปฉวหยาง (Louryang)²

จากสถานการณ์ดังกล่าวเจียง ไคเช็กพยายามเปิดการเจรจากับญี่ปุ่น ด้วยการช่วยเหลือจากนานาชาติเมื่อวันที่ 5 พฤษภาคมทั้งสองฝ่ายได้มีการลงนามกันในข้อตกลงสงบศึกชั่วคราว สาเหตุที่เจียง ไคเช็กไม่ยอมต่อต้านกองทัพญี่ปุ่นนั้นเนื่องจากตัวเจียง ไคเช็กเองนั้นมีเป้าหมายหลักในการกวาดล้างพรรคคอมมิวนิสต์จีนมากกว่าการต่อต้านกองทัพญี่ปุ่น เพราะตัวเขาเห็นว่าภัยคุกคามของพรรคคอมมิวนิสต์จีนนั้นมีอันตรายต่อประเทศมากกว่าญี่ปุ่น

หลังจากทำข้อตกลงสงบศึกชั่วคราวกับญี่ปุ่นแล้วเจียง ไคเช็กก็ดำเนินการกวาดล้างพรรคคอมมิวนิสต์จีนอีกครั้งที่ 4 ในวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1933 โดยเจียง ไคเช็กระดมกำลัง 153,000 คน ขณะที่กองทหารของรัฐบาลก๊กมินตั๋งกำลังบุกโจมตีฐานที่มั่นของพรรคคอมมิวนิสต์จีนอยู่นั้น กองทหารญี่ปุ่นได้ยกทัพบุกยึดเรอเหอ (Rehe) ได้และยกทัพมาประชิดกำแพงเมืองจีนซึ่งเป็นการคุกคามทั้งเป่ย์จิงและเทียนจิง ส่งผลให้เจียง ไคเช็กต้องแบ่งกำลังทหารบางส่วนขึ้นไปทางเหนือและอีกส่วนคงบุกรุกฐานที่มั่นของคอมมิวนิสต์จีนต่อไป³ จากเหตุการณ์นี้ทำให้การล้อมปราบครั้งที่ 4 ต้องยุติลงในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1933

3.2 การล้อมปราบครั้งที่ 5

หลังจากที่การล้อมปราบครั้งที่ 4 ต้องล้มเหลวลงเนื่องจากสาเหตุดังที่กล่าวมานั้น ต่อมารัฐบาลก๊กมินตั๋งได้เจรจาสงบศึกกับทางญี่ปุ่นโดยมีการลงนามกันในข้อตกลงตังกู (Tanguo Agreement) ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1933⁴ จึงเป็นโอกาสให้เจียง ไคเช็กสามารถทุ่มกำลังทำการล้อมปราบพรรคคอมมิวนิสต์จีนได้เป็นครั้งที่ 5 อันเป็นการล้อมปราบครั้งสุดท้ายที่สามารถตีฐานที่มั่นรู่ยจินแตกได้และทำให้เกิดการเดินทัพทางไกลของพรรคคอมมิวนิสต์จีน

การล้อมปราบครั้งที่ 5 มีขึ้นระหว่างเดือนตุลาคม ค.ศ. 1933 ถึงเดือนตุลาคม ค.ศ. 1934 โดยที่ไคเช็กได้ระดมกำลังทหารถึง 700,000 คน โดยมีนายทหารเยอรมันเป็นที่ปรึกษาทางยุทธศาสตร์ อีก

¹ ศักดิ์ศรี พินทอง. (2540). เล่มเดิม. หน้า 41.

² ทวีป วรดิลก. (2542). เล่มเดิม. หน้า 942.

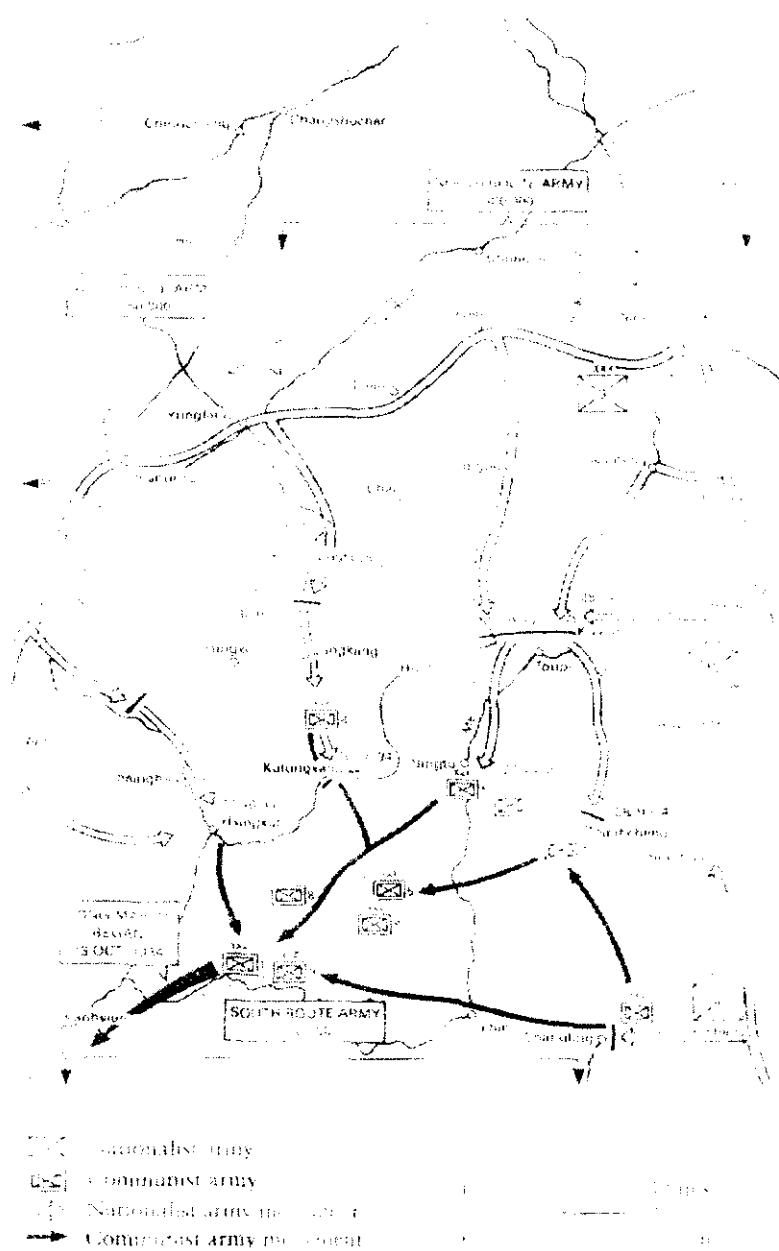
³ Immanuel C.Y. Hsu. (1995). *op.cit.* p.557 – 558.

⁴ ศักดิ์ศรี พินทอง. (2540). เล่มเดิม. หน้า 41

ภาพประกอบ 9 กองทัพญี่ปุ่นบุกเซี่ยงไฮ้

ที่มา : John K. Fairbank. (1992). *China : a New History*. p. 297.

ภาพประกอบ 10 การเคลื่อนทัพในการล้อมปราบครั้งที่ 5

ที่มา : Edward L. Dreyer. (1995). *China at War 1901 – 1949*. p. 193.

ทั้งรัฐบาลก็กมิตั้งยังกู้ยืมเงินจากสหรัฐอเมริกาเป็นจำนวน 50 ล้านดอลลาร์¹ กองทหารของรัฐบาลก็กมิตั้งดำเนินการปิดล้อมทางเศรษฐกิจและทางทหารต่อฐานที่มั่นที่รุกรานจีน ทำการตัดถนนเพื่อให้รถยนต์สามารถวิ่งได้สะดวก และสร้างป้อมติดปืนกลโดยรอบและค่อยๆ ทำการบีบวงล้อมของการปิดล้อมเข้าไปอย่างช้าๆ ขณะที่การปิดล้อมครั้งนี้กำลังดำเนินอยู่นั้น ต้องหยุดชะงักลงชั่วคราว เนื่องจากเกิดการกบฏโดยนายพลไช่ ถึงไช่ซึ่งเป็นนายพลของกองทัพรัฐบาลในฟูเจี้ยน เมื่อช่วงปลายเดือนตุลาคม ค.ศ. 1933 โดยไช่ ถึงไช่ได้ยื่นข้อเสนอเพื่อขอทำข้อตกลงสงบศึกชั่วคราวกับพรรคคอมมิวนิสต์จีน เพื่อการรวมกำลังกันต่อต้านกองทัพญี่ปุ่น แต่ทว่าฝ่ายคอมมิวนิสต์จีนซึ่งขณะนั้นอยู่ภายใต้การควบคุมของกลุ่ม 28 บอลเชวิค กลับไม่ยอมรับร่วมมือด้วยเพราะถือว่าไช่ ถึงไช่ต่อต้านพรรคคอมมิวนิสต์จีน² สำหรับนโยบายของ 28 บอลเชวิคนี้เหมา เจ๋อตงไม่เห็นด้วยเนื่องจากเห็นว่าเป็นนโยบายซ้ายจัดเกินไป ทำให้เสียแนวร่วมในการต่อต้านรัฐบาลก็กมิตั้ง ดังนั้นเมื่อกองทหารของรัฐบาลก็กมิตั้งสามารถปราบปรามการก่อกบฏนายพลไช่ ถึงไช่ได้ จึงหันมาระดมกำลังกองทัพทำการกวาดล้างพรรคคอมมิวนิสต์ต่อไป

3.3 ขบวนการ 1 ธันวาคม

ขณะที่รัฐบาลก็กมิตั้งกำลังล้อมปราบพรรคคอมมิวนิสต์จีนอยู่นั้นได้เกิดขบวนการ 1 ธันวาคมซึ่งเป็นการเคลื่อนไหวที่สืบเนื่องจากแถลงการณ์ของพรรคคอมมิวนิสต์จีนในวันที่ 17 มกราคม ค.ศ. 1933 แถลงการณ์นี้เป็นการชี้แจงว่าทางพรรคคอมมิวนิสต์จีนยินดีเข้าร่วมกับกองทหารทุกเหล่าทัพเพื่อการขับไล่กองทหารญี่ปุ่น โดยมีเงื่อนไข 3 ประการ คือ 1. ให้ยุติการบุกโจมตีฐานที่มั่นปฏิวัติ 2. ให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชน 3. ดึงอาวุธแก่ประชาชนเพื่อเข้าร่วมต่อต้านญี่ปุ่น ต่อมาในวันที่ 1 สิงหาคม ค.ศ. 1933 พรรคคอมมิวนิสต์จีนได้ออกแถลงการณ์ "สารบอกกล่าวประชาชนทั่วประเทศว่าด้วยการต่อต้านญี่ปุ่นเพื่อกู้ชาติ" หรือที่เรียกกันว่า "แถลงการณ์ 1 สิงหาคม" เพื่อเรียกร้องให้ยุติสงครามภายใน ทำการจัดตั้งแนวร่วมต่อต้านญี่ปุ่น³

จากแถลงการณ์ดังกล่าวของพรรคคอมมิวนิสต์ ทำให้บรรดานักเรียน นักศึกษาในเป่ย์จิงได้เปิดการประชุมใหญ่ขึ้น เพื่อร่วมกันยื่นข้อเสนอต่อรัฐบาลให้ยุติสงครามภายใน ในการนี้นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่างๆ ของเป่ย์จิงได้ร่วมกันจัดตั้ง "สมาพันธ์นักศึกษาแห่งเป่ย์จิง" เพื่อเป็นตัวแทนการ

¹ทวีป วรดิลก. (2542). เล่มเดิม. หน้า 952

²แหล่งเดิม. หน้า 953.

³เทอด ธงธรรม; และวรรณาทองประเสริฐ. (2522). เล่มเดิม. หน้า .111

เคลื่อนไหวเดินขบวนเรียกร้องในวันที่ 9 ธันวาคม ค.ศ. 1933 เสนอข้อเรียกร้องต่อรัฐบาลก๊กมินตั๋ง 6 ข้อ คือ¹

1. คัดค้านการแยกปกครองตนเองเพื่อป้องกันคอมมิวนิสต์
2. ให้เปิดเผยถึงความสัมพันธ์กับญี่ปุ่นที่ผ่านมา
3. ห้ามจับกุมประชาชนตามใจชอบ
4. ประกันความปลอดภัยของดินแดนภาคเหนือ
5. ยุติศึกภายใน
6. ให้ประชาชนมีเสรีภาพในการพูด ชุมนุม อภิปรายและออกสิ่งตีพิมพ์ทุกอย่าง

แต่ทางรัฐบาลก๊กมินตั๋งไม่สนใจต่อข้อเรียกร้องของนักศึกษาทั้งยังเตรียมจะปราบปรามการเคลื่อนไหวครั้งนี้ ดังนั้นในคืนวันที่ 8 ธันวาคม ค.ศ. 1933 นักศึกษาในเป่ย์จิงได้แอบทำการเคลื่อนไหวตามสถานที่ต่างๆ มีการทำโปสเตอร์คำขวัญติดบนกำแพง ทำป้ายโฆษณา นอกจากนี้ยังจัดตั้งหน่วยย่อย ในด้านต่างๆ เช่น หน่วยพยาบาล หน่วยควบคุมทาง หน่วยตรวจการณ์² เพื่อเตรียมการในการเดินขบวนในวันรุ่งขึ้น

เมื่อรัฐบาลก๊กมินตั๋งรู้ข่าวก็รีบเตรียมขัดขวางการเคลื่อนไหวครั้งนี้ โดยส่งกำลังตำรวจเข้ารักษาการ ปิดล้อมมหาวิทยาลัยต่างๆ นอกจากนี้กำลังทหารยังทำการปิดทางเข้าออกกรุงเป่ย์จิงเพื่อไม่ให้มีนักศึกษาจากบริเวณใกล้เคียงเข้ามาสมทบ แต่ทว่าทางนักศึกษาไม่ยอมฟังคำห้ามของทางมหาวิทยาลัย ได้เปิดประชุมขึ้นและยืนยันการเดินขบวนเพื่อประท้วงต่อไป ขบวนประท้วงของนักศึกษาเคลื่อนเข้าสู่ถนนฉางอันโดยมีประชาชนชาวจีนสองข้างทางเข้าร่วมด้วยจนมีจำนวนประมาณ 4,000 – 5,000 คน³ มุ่งหน้าสู่ที่ทำการคณะอนุกรรมการทางทหารสาขาเป่ย์จิง ระหว่างทางถูกตำรวจและหน่วยรักษาความปลอดภัยของรัฐบาลทำการปราบปรามอย่างรุนแรง ผลของการปราบปรามมีนักศึกษาเสียชีวิต 1 คน บาดเจ็บกว่า 500 คน และรัฐบาลยังประกาศกฎอัยการศึกบังคับนักศึกษาเข้าเรียน ตรวจค้นสถาบันการศึกษาต่างๆ มีนักศึกษาถูกจับกุมมากกว่า 10 คน

ต่อมาในวันที่ 16 ธันวาคมปีเดียวกันนั้นซึ่งเป็นวันที่รัฐบาลเตรียมจะเปิดหน่วยงาน “คณะกรรมการบริหารแห่งมณฑลเหอเป่ย์” รัฐบาลได้เตรียมการออกคำสั่งห้ามมีการเดินขบวน และให้ปิดถนน ปิดโรงเรียน มหาวิทยาลัย รวมทั้งประตูเมือง แต่นักศึกษาทั้งที่อยู่นอกกำแพงเมืองและในกำแพงเมืองต่างไม่สนใจยังคงทำลายเครื่องกีดขวางออกมาประชุมกัน ณ จัตุรัสเทียนอันเหมินและใน

¹ แหล่งเดิม. หน้า 114 – 115.

² แหล่งเดิม.

³ แหล่งเดิม.

เวลา 11.00 น. ที่ประชุมนักศึกษาซึ่งมีนักศึกษาร่วมชุมนุมประมาณ 40,000 คน ได้มีมติไม่เห็นชอบกับการตั้งคณะกรรมการบริหารแห่งมณฑลเหอเป่ย์ และองค์กรใดๆ ที่สนับสนุนญี่ปุ่น การชุมนุมครั้งนี้ได้มีประชาชนทั่วไปเข้าร่วมด้วย กรรมการนัดหยุดงาน มีการปิดตลาดงดค้าขาย รัฐบาลได้ใช้กำลังทหารและตำรวจเข้าปราบปรามการชุมนุมในครั้งนี้อย่างรุนแรง นักศึกษาจำนวนมากถูกฆ่าและบาดเจ็บ แต่ผลจากการชุมนุมครั้งนี้ทำให้การจัดตั้งคณะกรรมการบริหารแห่งมณฑลเหอเป่ย์ต้องเลื่อนออกไปอย่างไม่มีกำหนด

4. การเดินทางไกลและการจัดตั้งเมืองเอียนอาน

ผลจากการล้อมกวาดของกองทัพก๊กมินตั๋งทำให้ที่ประชุมพรรคคอมมิวนิสต์จีนได้มีการจัดประชุมในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1934¹ ที่ประชุมพรรคครั้งนี้มีมติให้ถอนกำลังออกจากฐานที่มั่นรู่จิน ซึ่งการถอนกำลังของพรรคคอมมิวนิสต์จีนในครั้งนี้อยู่ภายใต้การนำของหลี่ เต๋อและป้อ กู๋ ในเบื้องต้นได้กำหนดเป้าหมายในการถอนกำลังครั้งนี้ว่าให้ไปรวมกับกองกำลังในเขตพรมแดนหูหนาน – หูเป่ย์ ซึ่งอยู่ภายใต้การนำของเฮอหลง (He Long) แต่ทั้งหลี่ เต๋อและป้อ กู๋ ก็ได้มีการกำหนดกลยุทธ์อื่นใดในการเคลื่อนทัพ หลี่ เต๋อได้สั่งให้กองทัพแดงทุ่ยกำลังทั้งหมดเพื่อตีฝ่าวงล้อมของกองทัพก๊กมินตั๋ง เป็นเหตุให้ต้องสูญเสียกำลังทหารเป็นจำนวนมาก

4.1 การเดินทางไกล

กำลังหลักของกองทัพแดงในการเดินทางไกลครั้งนี้ คือ กองทัพแนวหน้าที่หนึ่ง อันประกอบด้วย กองกำลังทัพที่หนึ่ง กองกำลังทัพที่สาม กองกำลังทัพที่ห้า กองกำลังทัพที่แปดและกองกำลังทัพที่เก้า² กองทัพแนวหน้าที่หนึ่งนี้มีนายทหารควบคุมดังนี้

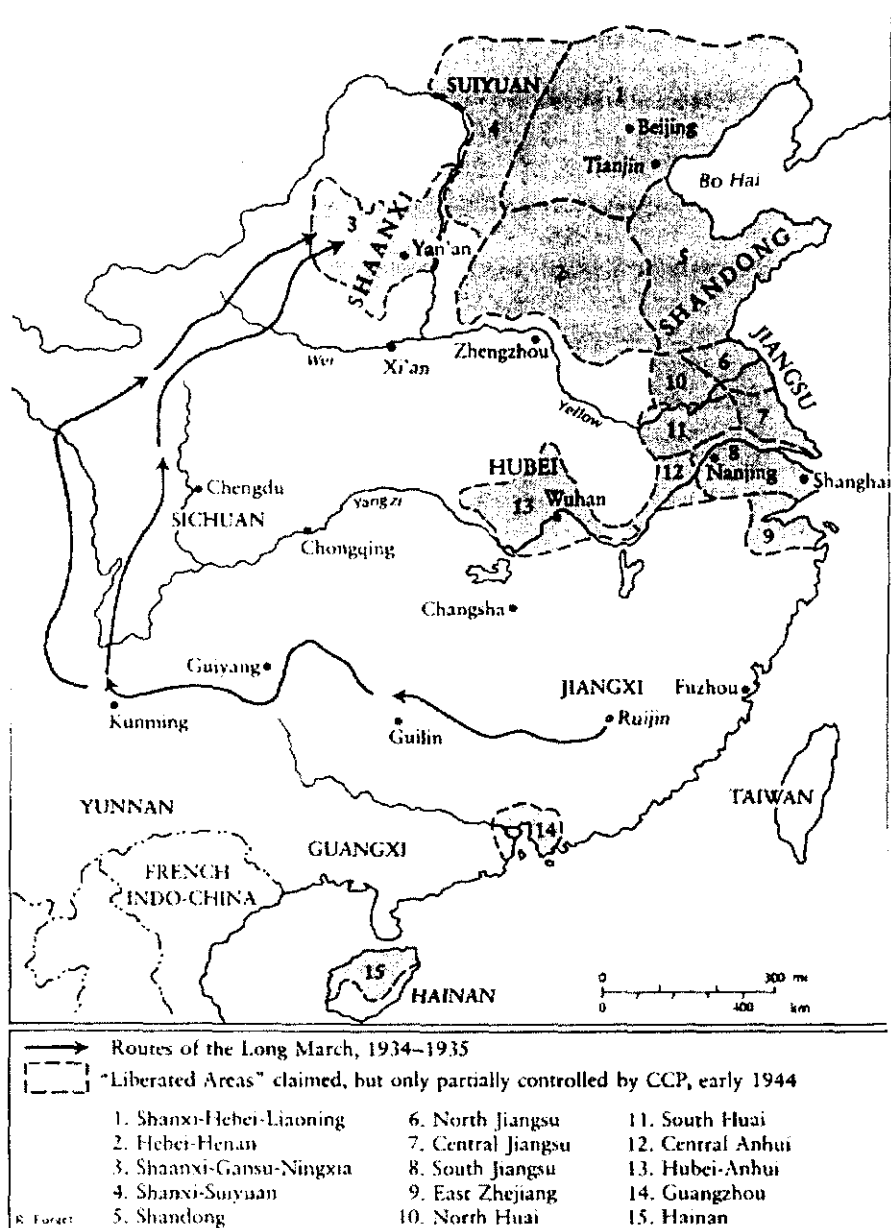
จู เต๋อ (Zhu De)	เป็นผู้บัญชาการ
เพิง เต๋อหวย (Peng Dehuai)	เป็นรองผู้บัญชาการ
เย่ เจี้ยนอิง (Ye Jianying)	เป็นเสนาธิการ
หลิว ป้อเจิง (Liu Bochen)	เป็นหัวหน้าฝ่ายยุทธการ ³

แต่ถึงอย่างไรอำนาจในการควบคุมทั้งหมดก็ยังคงเป็นของหลี่ เต๋อ ดังนั้นตำแหน่งต่างๆ จึงเสมือนมีความหมายในด้านการกำหนดยุทธวิธีเท่านั้น เพราะยังต้องปฏิบัติตามคำสั่งของหลี่ เต๋อ

¹ หลิว ป้อเจิง; และคนอื่นๆ. (2522). *ประวัติศาสตร์การเดินทางไกล 25,000 ลี้*. หน้า 8.

² Harrison E. Salisbury. (1985). *The Long March the Untold Story*. p. 31

³ ทวีป วรดิolk. (2542). *เล่มเดิม*. หน้า 956

ภาพประกอบ 11 แผนที่การเดินทางหรือการเดินทางไกล

ที่มา : John K. Fairbank. (1992). *China : a New History*. p. 306

ในการตีฝ่าวงล้อมของกองทัพก๊กมินตั๋งออกมา กองทัพแดงต้องปะทะกับกองทัพข้าศึกตลอดเวลา ต้องเดินทัพทั้งกลางวัน กลางคืน ทำให้กำลังทหารอ่อนแอลง หลังจากใช้ความพยายามอย่างมาก กองทัพแดงก็ไปถึงเมืองตงเถา บริเวณพรมแดนมณฑลหูหนานและกุ้ยโจว ในวันที่ 10 ธันวาคมปีเดียวกัน¹ ที่เมืองตงเถานี้ได้มีการจัดประชุมคณะกรรมการพรรคคอมมิวนิสต์ขึ้นในวันรุ่งขึ้น ณ ที่ประชุมนี้เหมา เจ๋อตงได้เสนอให้เปลี่ยนเป้าหมายจากเดิมที่จะยกทัพไปรวมกับ เซ้อ หลง มาเป็นยกทัพเข้ายึดกุ้ยโจวเพราะกำลังทหารของขุนศึกที่กุ้ยโจวอ่อนแอ และเนื่องจากการนำที่ผิดพลาดหลายครั้งของกลุ่ม 28 บอลเชวิค ส่งผลให้ที่ประชุมมีมติเห็นชอบกับข้อเสนอของเหมา เจ๋อตง กองทัพแดงได้เคลื่อนเข้าสู่มณฑลกุ้ยโจวในวันที่ 12 ธันวาคม และสามารถเข้ายึดเมืองหลี่ผิง (Liping) ของมณฑลกุ้ยโจวไว้ได้ในวันที่ 14 ธันวาคม ค.ศ. 1934² จึงยิ่งเท่ากับเป็นการแสดงให้เห็นแล้วว่ายุทธวิธีของเหมา เจ๋อตงนั้นถูกต้อง

4.2 การประชุมจุนอี้ (Zunyi Conference)

กองทัพแดงมุ่งหน้าไปทางตะวันตก ข้ามแม่น้ำอู และในวันที่ 5 มกราคม ค.ศ. 1935 หลิน เปียว (Lin Biao) ได้นำกองทหารปลอมตัวเป็นทหารของขุนศึกหวาง เจียเหลียง (Wang Jiliang) เข้ายึดเมืองจุนอี้ไว้ได้ในวันที่ 7 มกราคม ค.ศ. 1935³ เมืองจุนอี้เป็นเมืองที่อุดมสมบูรณ์และใหญ่เป็นอันดับสองของมณฑลกุ้ยโจว ที่จุนอี้พรรคคอมมิวนิสต์นี้ได้มีการจัดประชุมขึ้นในระหว่างวันที่ 15 - 18 มกราคม⁴ โดยมีผู้นำระดับสูงของทั้งกองทัพและพรรคคอมมิวนิสต์ร่วมประชุม 20 คน ดังนี้

คณะกรรมการกรมการเมือง ประกอบด้วย

- เหมา เจ๋อตง จู เต๋อ เจิน ยุน โจว เอินไหล ลั่ว ฝูหรือจาง เหวินเทียนและป้อ กู หรือ ซิน ปางเสียน

คณะกรรมการกรมการเมืองสำรอง

- หวาง เจียเชียง (Wang Jiechinng) เต็ง ฝ่า (Deng Pha) หลิว เซ้าฉีและเหอ เค่อจวน

¹ แหล่งเดิม. หน้า 957.

² Harrison E. Salisbury. (1985). *op.cit.* p. 111.

³ Immanuel C.Y. Hsu. (1995). *op.cit.* p.560

⁴ *Ibid.*

ภาพประกอบ 12 สถานที่ที่ใช้ในประชุมจุนอี้

ที่มา : China Internet Information Center. (n.d.). *History of Chinese Communist China*.
(Online).

ผู้นำทางทหาร

- หลิว ป้อเจิง หลี่ ผู่ซุน หลิน เปียว เนีย หรงเจิน เฝิง เต๋อหวย หยาง ช่างคุน (Yang Shzngkun) และ หลี่ จั๋วหราน

ที่ปรึกษาจากกองการโคมินเทิร์น

- หลี่ เต๋อ หรือ ออตโต บราวน์และอู๋ ชีวฉวน (ล่าม)

บรรณาธิการหนังสือดาวแดง และ เลขานุการคณะกรรมการกลาง

- เต็ง เสี่ยวผิง¹

ในเรื่องของจำนวนผู้เข้าร่วมประชุมนี้ หลักฐานบางชิ้นอาจจะกล่าวว่ามีจำนวนทั้งหมดเพียงแค่ 18 คน ซึ่งไม่นับรวม อู๋ ชีวฉวน และ เต็ง เสี่ยวผิง²

การประชุมครั้งนี้มีการโต้แย้งระหว่างฝ่ายของกลุ่ม 28 บอลเชวิค และฝ่ายของเหมา เจ๋อตง ที่ประชุมมีมติ ให้เปลี่ยนมติที่ประชุมที่หลี่ผิงซึ่งให้จัดตั้งฐานที่มั่นในทางตอนเหนือของกุ้ยโจว มาเป็นให้ ยกทัพข้ามแม่น้ำฉางเจียงและไปตั้งฐานทางตะวันตกเฉียงเหนือหรือทางตะวันออกเฉียงเหนือของเฉิงตู (Chengdu) พร้อมทั้งทำการวิเคราะห์ความผิดพลาดในการดำเนินยุทธวิธีทางทหารนับตั้งแต่การล้อม กวาดมาจนกระทั่งการถอนกำลังทัพ ในการประชุมครั้งนี้เหมา เจ๋อตงได้มีการเสนอให้ใช้การรบแบบจรยุทธ ใช้การรบแบบสั้นและรวดเร็ว ปฏิเสธการทำสงครามแบบยึดที่มั่น นอกจากนี้ที่ประชุมยังมีมติ แต่งตั้งเหมา เจ๋อตงเป็นสมาชิกของคณะกรรมการถาวรกรมการเมือง จาง เหวินเทียน (Zhang Wentian) ได้รับเลือกเป็นเลขานุการใหญ่แทนป้อ กู³

การประชุมที่จุนอี้ครั้งนี้เท่ากับว่าเป็นการยุติอำนาจชั้นนำของสหภาพโซเวียตต่อพรรคคอมมิวนิสต์จีนและเป็นจุดเริ่มต้นการขึ้นนำการปฏิวัติจีนโดย เหมา เจ๋อตง แม้ว่าในระยะแรกตัวของเหมา เจ๋อตงจะไม่ใช่นำอย่างเป็นทางการ แต่ทว่าเหมา เจ๋อตงก็สามารถพิสูจน์ให้สมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์และทหารในกองทัพแดงเห็นแล้วว่าแนวทางของตนเองนั้นถูกต้องและเหมาะสม

4.3 การก่อตั้งเมืองเยียนอาน

หลังจากการประชุมที่จุนอี้แล้วเหมา เจ๋อตงได้กำหนดภารกิจหลักของกองทัพแดง ในการประชุมสภาทหาร โดยให้กองทัพแดงมุ่งหน้าสู่ทางตะวันตกเฉียงเหนือ แยกออกเป็น 3 สาย สายที่หนึ่งยังคงอยู่ที่ด้านเหนือของแม่น้ำอูเพื่อสกัดกำลังข้าศึกแล้วค่อยถอยทัพ อีก 2 สาย คือ กำลังหลักของ

¹Harrison E. Salisbury. (1985). *op.cit.* p. 121

²รายละเอียดเกี่ยวกับการถกเถียงในเรื่องของวันและผู้เข้าร่วมประชุมสามารถศึกษาได้จากอุทิศชัย มูลศิลป์. (2538). จุนอี้กับการขึ้นมามีอำนาจของเหมาเจ๋อตง. *วารสารสังคมศาสตร์*. 1(1) : หน้า 81-94.

³Tony Saich. (1996). *op.cit.* p.643 - 648

กองทัพแดงให้เคลื่อนเข้ามณฑลยูนหนาน (Yunnan) จากนั้นจึงเคลื่อนทัพไปสู่คุนหมิง (Kumming) และเดินทางขึ้นทางเหนือต่อไป¹ เพื่อจัดตั้งฐานที่มั่นในการทำการต่อต้านการรุกรานของญี่ปุ่น ในระหว่างการเดินทางก็ให้ทำการโฆษณาชวนเชื่อกับประชาชน และพยายามเป็นมิตรกับบรรดาชนกลุ่มน้อย

กลยุทธ์ที่สำคัญในการสู้รบระหว่างการเดินทัพทางไกลนี้ คือ การใช้ความเร็วในการเดินทัพ และการพยายามหลอกล่อข้าศึกให้หลงกลแล้วจึงเข้าตีตลบหลัง ทำให้กองทัพแดงสามารถเดินทางได้อย่างสะดวกโดยไม่เสียกำลังทหารมากนัก กองทัพแดงเดินทางมาจนถึงแม่น้ำดาตู (Dadu River) กองทัพและใช้สะพานหลู่ต้ง (Luding Bridge) โดยที่เชิงสะพานฝั่งตรงข้ามมีทหารของกองทัพก๊กมินตั๋งรออยู่ กองทัพแดงใช้ทหารอาสาสมัครโหนตัวข้ามสะพานเพื่อไปวางระเบิดที่ฐานที่มั่นของข้าศึกในฝั่งตรงข้าม และสามารถทำสำเร็จได้ในที่สุด² เมื่อทหารกองทัพแดงสามารถข้ามสะพานหลู่ต้งได้หมด จึงเข้ายึดเมืองหลู่ต้ง และเคลื่อนทัพเข้าสู่เขตเหมากง (Maogong) ทางตะวันตกเฉียงเหนือของเสฉวน ซึ่งเป็นฐานที่มั่นของจาง กั๋วเถา³ และได้มีการจัดประชุมร่วมกันระหว่างกลุ่มของเหมา เจ๋อตง และจาง กั๋วเถา มีการถกเถียงกันอย่างหนักเนื่องจากจาง กั๋วเถาเองไม่เห็นด้วยกับการเดินทัพทางไกล จาง กั๋วเถาเห็นว่าควรยกทัพเข้าไปในเขตซินเจียง เพราะสามารถขอความช่วยเหลือจากสหภาพโซเวียตได้ด้วย และให้เหมา เจ๋อตงเจรจากับรัฐบาลก๊กมินตั๋ง แต่เหมา เจ๋อตงคงยืนยันเป้าหมายเดิมของกองทัพแดงและพรรคคอมมิวนิสต์จีน คือ ทำการปฏิวัติและต่อต้านญี่ปุ่น⁴ เสียงส่วนใหญ่ของที่ประชุมเห็นคล้อยตามแนวความคิดของเหมา เจ๋อตง ดังนั้นในวันที่ 30 มิถุนายน ค.ศ. 1935 พรรคคอมมิวนิสต์จีนจึงได้มีการจัดกำลังทัพเป็น 2 ขบวนเพื่อเริ่มการเดินทัพทางไกลอีกครั้ง⁵ โดยให้แยกเป็น 2 ทาง คือ ขบวนหนึ่งไปทางตะวันออกนำโดย จาง กั๋วเถา จู เต๋อและหลิว ป๋อเจิง แต่ระหว่างการเดินทางถูกกองทัพก๊กมินตั๋งโจมตีจึงต้องถอยไปทางตะวันตก ส่วนอีกขบวนหนึ่งเดินทัพไปทางตะวันตก นำโดยเหมา เจ๋อตงและโจว เอินไหล ทั้งสองทัพมาพบกันที่เมืองเป่าอาน (Baonan) มณฑลชานซี (Shaanxi) ซึ่งเหมา เจ๋อตงได้เดินทางมาถึงในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1935 ส่วนทัพของจาง กั๋วเถาและจู เต๋อนั้นมาถึงในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1936⁶

¹ หลิว ป๋อเจิง; และคนอื่นๆ. (2522). เล่มเดิม. หน้า 20.

² แหล่งเดิม. หน้า 150 – 157.

³ Harrison E. Salisbury. (1985). *op.cit.* p. 242.

⁴ ทวีป วรดิลก. (2542). เล่มเดิม. หน้า 961.

⁵ Harrison E. Salisbury. (1985). *op.cit.* p. 252.

⁶ Immanuel C.Y. Hsu. (1996). *op.cit.* p. 562 – 563.

เหมา เจ๋อตงสามารถพากองทัพแดงบรรลุภารกิจการเดินทางไกลได้สำเร็จ แม้ว่าในตอน ที่ออกเดินทางจากฐานที่มั่นรู่ยจินจะมีจำนวนกว่า 120,000 คน แต่มาถึงที่หมายเพียง 8,000 คน นอกจากนี้การเดินทางไกลนับเป็นการรณรงค์เพื่อโฆษณาครั้งใหญ่ในประวัติศาสตร์ ตลอดเส้นทาง ที่กองทัพแดงเดินทางผ่านนั้นได้ทำการปลดปล่อยผู้คนจำนวนมากมายจากบรรดาเจ้าที่ดินและขุนศึก มีการเรียกชุมนุมประชาชน ให้การศึกษา ทำการติดต่อวอให้ประชาชนและยังคงเหลือผู้ปฏิบัติงานไว้ ตามพื้นที่ต่างๆ เพื่ออบรมประชาชนให้เข้าเป็นพวกในการก่อวินาศกรรมของรัฐบาลก๊กมินตั๋ง

เหมา เจ๋อตงได้ย้ายฐานที่มั่นจากเปาอานมาเป็นเถียนอานในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1936¹ ใน เขตพรมแดนของสามมณฑล คือ ซานซี – กานซู – หิงเจีย (Shaanxi – Gansu – Ningxia) เรียกโดย ย่อว่า ซานกานหิง (Shaan – Gan – Ning) ที่นี้ได้กลายมาเป็นเมืองหลวงของพรรคคอมมิวนิสต์จีนใน การทำสงครามปฏิวัติและต่อต้านญี่ปุ่น การที่เหมา เจ๋อตงเลือกเถียนอานเป็นฐานที่มั่นอาจจะ เป็นเพราะว่าอยู่ห่างไกลจากศูนย์กลางอำนาจของรัฐบาลก๊กมินตั๋งและอยู่ใกล้สหภาพโซเวียต แต่อย่างไร ก็ตามมอสกัวยังไม่ยอมรับรัฐบาลเถียนอานอย่างเป็นทางการจนกระทั่ง ค.ศ. 1938²

ในการสร้างฐานที่มั่นเถียนอานนี้เหมา เจ๋อตงได้วางรูปแบบและรากฐานต่างๆ ในการดำเนิน ชีวิตของประชาชน มีการให้การศึกษาแก่ประชาชนที่ค่อยๆ เดินทางหลบหนีเข้ามา และเหมา เจ๋อตงได้ เขียนผลงานที่สำคัญออกมา 2 ชิ้น คือ “การปฏิวัติของจีนกับพรรคคอมมิวนิสต์” ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1939 ส่วนอีกชิ้นหนึ่ง คือ “ว่าด้วยประชาธิปไตยแผนใหม่” ในเดือนมกราคม ค.ศ. 1940

สำหรับงานเขียนเรื่อง “การปฏิวัติของจีนกับพรรคคอมมิวนิสต์” อธิบายถึงข้อเท็จจริงต่างๆ โดยเฉพาะในทางประวัติศาสตร์และสังคมของจีน แล้วทำการวิเคราะห์ถึงลักษณะพิเศษของสังคมจีน นั้นคือระบบศักดินาที่มีมากกว่า 3,000 ปี ระบบเศรษฐกิจที่มีเจ้าที่ดินซึ่งมีจำนวนน้อยแต่เป็นผู้ถือ กรรมสิทธิ์ในที่ดินส่วนใหญ่ กับชาวนาอันเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศแต่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง ความขัดแย้งในสังคมศักดินาจึงเกิดขึ้น โดยความขัดแย้งหลักก็คือ ความขัดแย้งระหว่างเจ้าที่ดินและ ชาวนา นับแต่จีนพ่ายแพ้สงครามฝิ่นใน ค.ศ. 1840 สังคมจีนกลายมาเป็นสังคมกึ่งเมืองขึ้นและกึ่งศักดินา (Semi Colony and Semi Feudal) ที่สังคมจีนเป็นกึ่งเมืองขึ้นนั้นสามารถสังเกตได้จาก การที่จีน ต้องถูกบังคับให้ทำสนธิสัญญาต่างๆ กับชาติมหาอำนาจตะวันตก อีกทั้งชาวต่างชาติที่ได้เดินทางเข้า มาในจีนก็กลายมาเป็นผู้มีอภิสิทธิ์เหนือชาวจีนที่เป็นเจ้าของประเทศ ชาวต่างชาติได้รับสิทธิพิเศษ ต่างๆ เช่น เมื่อทำความผิดก็ไม่ต้องขึ้นศาลจีนที่เรียกว่า “สิทธิสภาพนอกอาณาเขต” ทั้งๆ ที่อยู่ใน ดินแดนจีน ในส่วนที่เป็นสังคมกึ่งศักดินานั้น การที่สังคมจีนซึ่งตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของพลังในทาง

¹ Ibid. p. 563.

² Ibid.

เศรษฐกิจของมหาอำนาจตะวันตกจนทำให้สังคมศักดินาต้องเสื่อมลง แต่ก็ยังคงมีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่ยังคงเป็นศักดินาอยู่¹

ในส่วนงานเขียนเรื่อง “ว่าด้วยประชาธิปไตยแผนใหม่” นั้นได้กล่าวถึง นิยามในการปฏิวัติจีนของพรรคคอมมิวนิสต์ และสังคมที่พรรคคอมมิวนิสต์มุ่งหวังจะสร้างขึ้น เป้าหมายในการปฏิวัติจีนนี้พรรคคอมมิวนิสต์มุ่งที่จะทำการต่อสู้กับพวกจักรวรรดินิยมและพวกศักดินานิยม ซึ่งการต่อสู้ผู้นำโดยกลุ่มทางสังคมที่หลากหลาย ได้แก่ ชนชั้นคนงาน ชนชั้นชาวนายากจนและชาวนาชั้นกลาง ชนชั้นนายทุนน้อยและปัญญาชน รวมไปถึงชนชั้นนายทุนชาติ (นายทุนอุตสาหกรรมที่เสียผลประโยชน์เพราะทันสมัยต่างประเทศ) ด้วยการนำชนชั้นทั้ง 4 ของพรรคคอมมิวนิสต์ในการปฏิวัติจีน สังคมในประชาธิปไตยแผนใหม่นี้จะแตกต่างจากสังคมของสหภาพโซเวียต และต่างจากสังคมประชาธิปไตยของตะวันตกด้วย เพราะว่าไม่ได้สถาปนาขึ้นโดยชนชั้นกรรมาชีพเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการเคลื่อนไหวของ 4 ชนชั้นในสังคมจีน²

นอกจากนี้ในเมืองเหียนอานยังเน้นถึงวิถีชีวิตทางประชาธิปไตย คือ ให้มีการเลือกตั้งในระดับชั้น นับจากหมู่บ้าน อำเภอ เขตและระดับฐานที่มั่น ประชาชนในฐานที่มั่นทุกคนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไปมีสิทธิเข้าร่วมในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งผู้แทนสมาชิกสมัชชาใหญ่ของประชาชน คณะกรรมการบริหาร และข้าราชการส่วนท้องถิ่นได้ ในส่วนผู้สมัครรับเลือกตั้งพรรคคอมมิวนิสต์ได้กำหนดหลักการ 1 ใน 3 คือ 1 ใน 3 นั้นต้องเป็นผู้สมัครจากพรรคคอมมิวนิสต์ อีก 1 ใน 3 จะต้องเป็นผู้สมัครอิสระ และอีก 1 ใน 3 จะต้องเป็นนักเสรีนิยมและนักประชาธิปไตย

เพื่อให้มีการเปลี่ยนแปลงแนวคิดของสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ และการเปลี่ยนแปลงวิธีการทำงานของสมาชิกพรรค ให้เป็นผู้ที่มีความสามารถในการปฏิบัติมากกว่ายึดติดอยู่กับตำรา อีกทั้งยังเป็นการยกระดับให้ผู้ปฏิบัติงานโดยเฉพาะชาวนาให้มีความรู้มากขึ้นในเรื่องของการปฏิวัติ จึงได้มีการรณรงค์เพื่อปรับเปลี่ยนแนวความคิดของประชาชนในเมืองเหียนอาน เรียกว่า การรณรงค์เจินฟง (Zheng feng) ในระหว่าง ค.ศ. 1941 - 1942 เพื่อเปลี่ยนรูปแบบการทำงานและแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ของสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์³ กำจัดลัทธิคลั่งคัมภีร์ (Doctrinairism) กำจัดลัทธิแบ่งพรรคแยกพวก (Sectarianism) และการประพันธ์แบบที่เรียกว่า “ความเรียงแปดขา” การรณรงค์เจินฟงนี้นับว่าเป็นการเคลื่อนไหวเพื่อการจัดตั้งพรรคใหม่ โดยให้สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วม เพื่อให้แนวทางของพรรคมี

¹ ทีวีป วรดิลก. (2542ก). เล่มเดิม. หน้า 999 – 1000.

² แหล่งเดิม.

³ แหล่งเดิม. หน้า 1006.

ความชัดเจน และเพิ่มความสามัคคีให้กับสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์และชาวนาให้มีความแน่นแฟ้นมากขึ้น

เหมา เจ๋อตงระยะนี้มีผลงานเขียน ที่สำคัญ 4 ชิ้น คือ “คำนำและคำต่อท้ายเรื่องสำรวจชนบท” ในเดือนเมษายน ค.ศ. 1941 “ปฏิรูปการศึกษาของเรา” ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1942 “แก้ไขปรับปรุงการทำงานของพรรค” ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1942 และเรื่อง “คัดค้านการประพันธ์ความเรียงแปดขา” ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1942

นอกจากนั้นยังมีชาวต่างชาติเดินทางมาพบเหมา เจ๋อตงถึงเยียนอานเป็นจำนวนมาก หนึ่งในนั้น คือ เอ็ดกา สโนว์ (Edgar Snow) นักหนังสือพิมพ์ชาวอเมริกัน เมื่อเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1936 ผู้เขียน หนังสือ Red Star Over China อันเป็นการเผยแพร่เรื่องราวเกี่ยวกับการเดินทางไกล ความโหดร้ายของกองทัพรัฐบาลก๊กมินตั๋ง และวิถีชีวิตในเมืองเยียนอานแห่งนี้ ดังตัวอย่างจากหนังสือเล่มนี้¹

“...จากบันทึกการเดินทางที่กลุ่มกองทัพหนึ่ง 1 ได้กำหนดไว้ มีเส้นทางเดินทางไกลยาว 18,088 ลี้ หรือ 6,000 ไมล์ ในระหว่างการเดินทางไกลผ่านมณฑลเจียงซี กวางตุ้ง หูหนานเมื่อถึงชายแดนก๊วยโจว จำนวนสมาชิกลดลงประมาณ 1 ใน 3 อีกทั้งยังมีสัมภาระจำนวนมากใช้คนถือ 5,000 กว่าคน แต่ด้วยการเดินทางตามหมายกำหนดการอย่างเคร่งครัด ทำให้ฝ่ายเจียง ไคเช็กคาดคะเนการเคลื่อนไหวของกองทัพแดงได้ ความผิดพลาดทำให้กองทัพแดงต้องใช้อยุทธวิธีใหม่ตั้งแต่เดินทางในมณฑลก๊วยโจว โดยใช้การเคลื่อนไหวแบบกระจายและให้เดินทางโดยเหลือสัมภาระน้อยที่สุด อีกทั้งเดินทางในเวลากลางคืนเท่านั้น...เจียง ไคเช็กคาดคะเนว่ากองทัพแดงจะข้ามแม่น้ำแยงซีเข้าสู่มณฑลชื้อฉวน จึงได้เคลื่อนย้ายกำลังจากหูเป่ย์ อานฮุยและเจียงซี หมายตัดเส้นทางของกองทัพแดง ทำให้เมื่อกองทัพแดงเดินทางถึงชื้อฉวนต้องเดินทางแบบวนเวียนขนาดใหญ่ 2 ครั้งในชื้อฉวน ก๊วยโจวและหยุนหนาน ใช้เวลาช่วงนี้ถึง 5 เดือน....”

5. วิฤตการณ์ชื้ออาน

จากสภาวะที่เปลี่ยนแปลงไปของพรรคคอมมิวนิสต์จีนในช่วงระยะ ค.ศ. 1934 – 1935 ได้ส่งผลต่อนโยบายขององค์การคอมมิวนิสต์สากลในการกำหนดยุทธวิธีการปฏิบัติ นอกจากนั้นสถานการณ์ในยุโรปเองก็เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากการขึ้นมามีอำนาจของรัฐบาลนาซีในเยอรมนีและฟาสซิสต์ของอิตาลี ในการประชุมขององค์การคอมมิวนิสต์สากลครั้งที่ 7 เมื่อเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1935 ที่กรุงมอสโก ได้มีมติให้มีการรวมกลุ่มของพรรคคอมมิวนิสต์กับกลุ่มฝ่ายซ้ายเพื่อทำการต่อต้านฟาสซิสต์ สำหรับในประเทศจีนนั้นต้องทำการจัดตั้งแนวร่วมกับรัฐบาลก๊กมินตั๋งเพื่อ

¹ เอ็ดกา สโนว์. (2526). *ดาวแดงเหนือแผ่นดินจีน*. แปลโดย บุญศักดิ์ แสงระวี. หน้า. 283 – 285.

ป้องกันไม่ให้พรรคคอมมิวนิสต์ถูกโจมตี ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1935 พรรคคอมมิวนิสต์จีนได้ยอมปฏิบัติตามมติขององค์การคอมมิวนิสต์สากล

สำหรับเหตุผลที่องค์การคอมมิวนิสต์สากลและพรรคคอมมิวนิสต์จีนมีมติให้สนับสนุนการร่วมมือกับรัฐบาลก๊กมินตั๋ง คือ¹

1. สหภาพโซเวียตเล็งเห็นถึงผลประโยชน์ของตน จากการที่ญี่ปุ่นเข้ามาขยายอำนาจในจีนนั้นนับว่าเป็นภัยคุกคามโดยตรงต่อสหภาพโซเวียต ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1936 ทหารญี่ปุ่นมักจะก่อความไม่สงบในเขตมองโกเลียนอกและสหภาพโซเวียตอยู่เสมอ ทั้งยังแสดงตัวเป็นศัตรูต่อระบอบคอมมิวนิสต์ โดยมีการทำสนธิสัญญาต่อต้านองค์การคอมมิวนิสต์สากล (Anti – Comintern Pact) กับเยอรมนี ในวันที่ 25 พฤศจิกายน ค.ศ. 1936

2. แนวร่วมที่สร้างขึ้นระหว่างรัฐบาลก๊กมินตั๋งกับพรรคคอมมิวนิสต์จีน จะเป็นประโยชน์ต่อการดำรงอยู่ของพรรคคอมมิวนิสต์จีน เนื่องจากรัฐบาลจะใช้กำลังทหารในการรบกับกองทัพญี่ปุ่น แทนการกวาดล้างพรรคคอมมิวนิสต์

3. แนวร่วมนี้จะเป็นประโยชน์ในทางโฆษณาของพรรคคอมมิวนิสต์จีน โดยเฉพาะกับชนชั้นปัญญาชนซึ่งเป็นชนชั้นที่มีความรักชาติอย่างแรงกล้า

4. แนวร่วมครั้งนี้จะเป็นการเปิดทางให้พรรคคอมมิวนิสต์จีนดำเนินการโฆษณาได้กว้างขวางมากขึ้น

5. การต่อต้านญี่ปุ่น จะสร้างโอกาสขยายเขตการปกครองของพรรคคอมมิวนิสต์จีนออกไป

ใน ค.ศ. 1936 พรรคคอมมิวนิสต์จีนจึงได้ส่งเสริมให้มีความร่วมมือกันระหว่างกองทัพและกลุ่มการเมืองต่างๆ เพื่อต่อต้านญี่ปุ่น โดยมีสมาคมต่างๆ สนับสนุนการจัดแนวร่วมครั้งนี้ ได้แก่ สมาคมต่อต้านญี่ปุ่นเพื่อปลดแอกประเทศ (The National Liberation Anti – Japanese Association) สันนิบาตต่อต้านญี่ปุ่นแห่งชาติ (The People's Anti – Japanese League) และสมาคมช่วยชาติ (The National Salvation Society) โดยมีการตั้งคำขวัญต่างๆ ขึ้น เช่น “ชาวจีนไม่ต่อสู้กับชาวจีน” และ “ทำสงครามกับญี่ปุ่น ยุติสงครามภายใน” เป็นต้น² ในวันที่ 6 พฤษภาคม ค.ศ. 1936 พรรคคอมมิวนิสต์จีนได้ส่งโทรเลขถึงรัฐบาลก๊กมินตั๋งเรียกร้องให้ยุติความขัดแย้งในอดีต หันมาจัดตั้งรัฐบาลต่อต้านญี่ปุ่น พร้อมกับยืนยันท่าทีของตนว่าได้มีมติให้ระงับการต่อสู้กับกองทัพก๊กมินตั๋ง³ แต่ทางเจียง ไคเช็กไม่

¹เทียน ธีระวิทย์. (2547) *เล่มเดิม*. หน้า 161 – 162.

²Immanuel C.Y. Hsu. (1995). *op.cit.* p. 563 – 564.

³ทวีป วรดิลก. (2542). *เล่มเดิม*. หน้า 967.

ยินยอมเจรจาใดๆ นอกจากพรรคคอมมิวนิสต์จีนจะยอมจำนนอย่างสิ้นเชิงโดยไม่มีข้อแม้ หรือต้องยอมเข้าร่วมเป็นกองทัพของเจียง ไคเช็ก ซึ่งทางเหมา เจ๋อตงเองก็สามารถยอมได้เช่นกัน

เนื่องจากฝ่ายรัฐบาลก๊กมินตั๋งนั้นมีเป้าหมายหลักที่จะปราบปรามพรรคคอมมิวนิสต์จีนก่อนที่จะทำสงครามกับญี่ปุ่น ทำให้เจียง ไคเช็กสั่งการให้กองทัพในเขตตะวันออกเจียงเหนือไปยังมณฑลส่านซีภายหลังจากการลงนามในข้อตกลงดังกล่าว กองทัพนี้มีเจียง เสวียะเหลียงเป็นผู้อำนวยการ และกองทัพภาคตะวันตกเจียงเหนือ ซึ่งมีหยาง หูเจิง (Yang Hucheng) เป็นผู้อำนวยการ แต่ปรากฏว่านายทหารของกองทัพทั้งสองนี้มีความโน้มเอียงไปกับนโยบายสร้างแนวร่วมต่อต้านญี่ปุ่นของพรรคคอมมิวนิสต์จีน¹

ในวันที่ 3 ธันวาคม ค.ศ. 1936 เจียง ไคเช็กเดินทางไปยังเมืองซีอานเพื่อบัญชาการโจมตีที่ตั้งของพรรคคอมมิวนิสต์ แต่ในวันที่ 12 ธันวาคมปีเดียวกันนั้นเองกองทหารของเจียง เสวียะเหลียงและหยาง หูเจิงได้ก่อกบฏขึ้น โดยที่กองทัพได้บุกเข้าที่พักรับ客的เจียง ไคเช็กและจับกุมตัวเจียง ไคเช็ก หลังจากนั้นได้ยื่นข้อเสนอต่อกเจียง ไคเช็ก 8 ข้อ ดังนี้²

1. ปรับปรุงการจัดตั้งรัฐบาลโดยรวมกลุ่มต่างๆ
2. ยุติการต่อสู้ภายใน
3. ปลอ่ยตัวผู้นำที่รักชาติในขังไว้
4. ปลอ่ยตัวนักโทษทางการเมือง
5. ให้สิทธิประชาชนในการชุมนุมกัน
6. ให้อิสระในการเคลื่อนไหวกับองค์กรรักชาติ
7. ยึดมั่นและดำเนินการเจรจาตามความประสงค์ของดร. ซุน ยัตเซ็น
8. ให้มีการประชุมแห่งชาติโดยผู้แทนพรรคต่างๆ

เหตุการณ์ครั้งนี้เป็นที่กล่าวถึงกันทั่วไปทั้งในประเทศและต่างประเทศ ต่อมาเรียกกันว่า "วิกฤตการณ์ซีอาน" บรรดาผู้นำฝ่ายขวาของรัฐบาลก๊กมินตั๋งตัดสินใจจะส่งกองทหารเข้ามายังซีอาน ส่วนทางฝ่ายพรรคคอมมิวนิสต์จีนมีความเห็นต่อเหตุการณ์นี้แยกเป็น 2 ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งเห็นว่าควรจับตัวเจียง ไคเช็กมาขึ้นศาล อีกฝ่ายเห็นว่าควรหาทางตกลงโดยสันติวิธี ในที่สุดเจียง เสวียะเหลียงติดต่อกับพรรคคอมมิวนิสต์จีนส่งผู้แทนไปร่วมปรึกษา พรรคคอมมิวนิสต์จีนจึงส่งตัวโจว เอินไหลมาเป็นผู้แทนในการเจรจาครั้งนี้³

¹ Immanuel C.Y. Hsu. (1995). *op.cit.* p. 563 – 564.

² Jack Gray. (2002). *op.cit.* p.272

³ ทวีป วรดิลก. (2542) เล่มเดิม. หน้า 970

โจว เอินไหลทำการได้เจรจากับเจียง ไคเช็ก 2 ครั้ง จนเจียง ไคเช็กเองตกลงด้วยว่าจาวา จะ ยุติสงครามกลางเมืองและร่วมมือกับทุกฝ่ายเพื่อทำสงครามต่อต้านญี่ปุ่น ดังนั้น จาง เสวียะเหลียงจึง ปล่อยตัวเจียง ไคเช็กไป ในวันที่ 25 ธันวาคม ค.ศ. 1936 ทางจาง เสวียะเหลียงได้ติดตามเจียง ไคเช็ก กลับไปหนานจิงเพื่อรับโทษด้วย โดยถูกศาลตัดสินจำคุก 10 ปี เมื่อพ้นจากการจำคุกก็ถูกควบคุมตัวไว้ แต่ภายในที่พักร¹

เนื่องจากสัญญาระหว่างเจียง ไคเช็กและพรรคคอมมิวนิสต์จีนนั้นมิได้มีการลงนามกัน มี เพียงสัญญาที่เจียง ไคเช็กให้ไว้ด้วยวาจาเท่านั้น โดยให้กองทหารของพรรคคอมมิวนิสต์จีนนั้นร่วมใน กองทัพทำสงครามต่อต้านญี่ปุ่นได้ หากว่าพรรคคอมมิวนิสต์จีนยินยอมรับหลักการของลัทธิไตรราษฎร์ ส่งผลให้การปราบปรามพรรคคอมมิวนิสต์จีนหยุดชะงักลงชั่วคราวแต่หากกองทหารของเจียง ไคเช็กก็ ยังคงทำการปิดล้อมเขตของพรรคคอมมิวนิสต์จีนต่อไป

6. แนวร่วมครั้งที่สองและสงครามจีน - ญี่ปุ่น

ในวันที่ 19 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1937 คณะกรรมการกลางของพรรคก๊กมินตั๋งได้ออกแถลงการณ์ อย่างเป็นทางการในการร่วมมือกันกับพรรคคอมมิวนิสต์จีน หลังจากที่พรรคคอมมิวนิสต์จีนได้ส่งโทร เลขจากคณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์จีนถึงรัฐบาลก๊กมินตั๋งว่าตนเองได้เตรียมการระงับการใช้ อาวุธเพื่อต่อต้านรัฐบาลแล้ว

6.1 แนวร่วมระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์จีนและพรรคก๊กมินตั๋งครั้งที่สอง

หลังจากที่ข่าวการร่วมมือกันของทั้งสองพรรคแพร่ไปทั่วประเทศแล้ว ทางเจียง ไคเช็กได้ออก แถลงการณ์เพื่อเป็นการประกันความสำเร็จในการร่วมมือกันต่อต้านญี่ปุ่น กล่าวคือ อนุญาตให้พรรค คอมมิวนิสต์จีนสะสมอาวุธได้ โดยทางรัฐบาลจะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยว ทหารกองทัพแดงจะมีชื่ออยู่ใน กองทัพของรัฐบาลกลาง

เมื่อพรรคคอมมิวนิสต์จีนได้ร่วมมือกับรัฐบาลก๊กมินตั๋งหลังจากวิกฤตการณ์ซีอานแล้ว องค์การคอมมิวนิสต์สากลได้ส่งคนมาช่วยจัดการในด้านยุทธวิธีของแนวร่วมที่เถียนอาน เพื่อขยายเขต อิทธิพลออกไปโดยเฉพาะในเขต 5 มณฑล คือ ส่านซี กานซู หนิงเซี่ย จิงไห่และซินเกียง โดยมีการจัด เจรจากันระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์จีนและรัฐบาลก๊กมินตั๋งในรายละเอียดของแนวร่วม และในวันที่ 22

¹ แหล่งเดิม. หน้า 971.

กันยายน ค.ศ. 1937 ได้มีการประกาศหลักการของแนวร่วมที่ทางฝ่ายคอมมิวนิสต์จีนจะยึดถือปฏิบัติ โดยมีสาระสำคัญคือ¹

1. พรรคคอมมิวนิสต์จีนจะต่อสู้เพื่อให้มีการปฏิบัติตามลัทธิไตรราษฎร์ของซุน ยัตเซ็น
2. พรรคคอมมิวนิสต์จีนจะล้มเลิกนโยบายการสร้างระบบโซเวียต และจะหยุดการยึดที่ดินจากเจ้าที่ดิน
3. พรรคคอมมิวนิสต์จีนจะยกเลิกระบบโซเวียตที่มีอยู่ทั้งหมดเพื่อให้มีการรวมกันทางด้านการบริหารประเทศ
4. พรรคคอมมิวนิสต์จีนจะล้มเลิกการใช้ชื่อกองทัพแดงและจะยอมให้มีการจัดตั้งกองทัพปฏิวัติแห่งชาติขึ้นใหม่ ยอมให้คณะกรรมการทหารของรัฐบาลก๊กมินตั๋งควบคุมทหารเพื่อเตรียมพร้อมในการต่อสู้กับญี่ปุ่น

นอกจากการร่วมมือกันทางทหารแล้วรัฐบาลก๊กมินตั๋งและพรรคคอมมิวนิสต์ยังได้มีการเลือกผู้นำของทั้งสองฝ่าย เข้าเป็นคณะกรรมการกลางฝ่ายการเมืองใน ค.ศ. 1938 เหมา เจ๋อตงได้ให้เหตุผลในการเข้าร่วมกับรัฐบาลก๊กมินตั๋ง คือ²

1. เป็นการประนีประนอมกับพรรคก๊กมินตั๋งเพื่อความปลอดภัยของพรรคคอมมิวนิสต์
2. เป็นการต่อสู้เพื่อความเสมอภาคกับรัฐบาลก๊กมินตั๋ง
3. เป็นการขยายเขตของพรรคคอมมิวนิสต์เข้าไปในภาคกลางของจีนและสร้างจีนใหม่

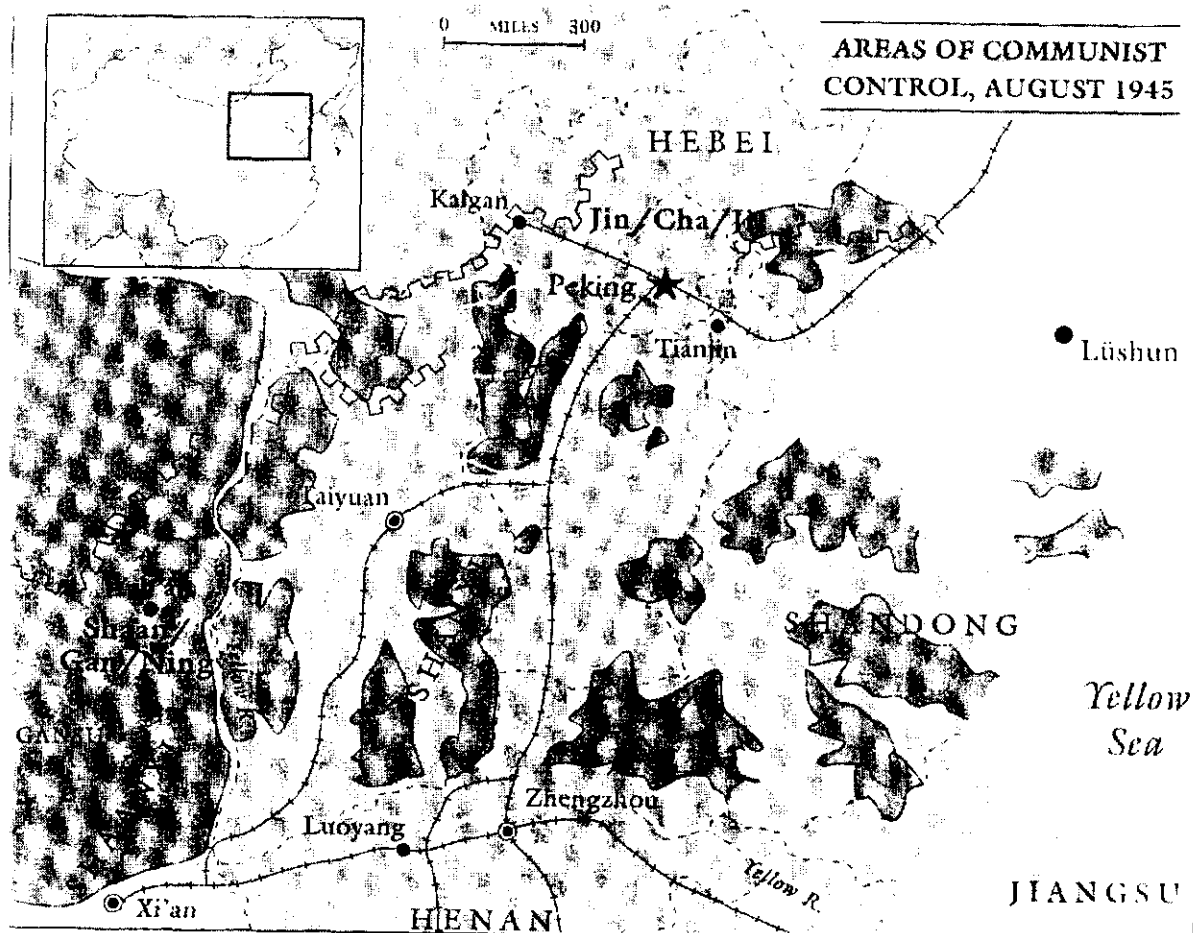
เพื่อป้องกันการโจมตีและยึดอำนาจสูงสุดของรัฐ

ดังนั้นจะเห็นว่าแนวร่วมนี้จึงเป็นเพียงชั่วคราวเท่านั้น เพราะนโยบายหลักที่แท้จริงของพรรคคอมมิวนิสต์จีน คือ ความมุ่งมั่นที่จะขยายอิทธิพลและพัฒนาตนเองไปเพื่อให้ได้กองทัพแดงล้านคน และสมาชิกล้านคน และนโยบายของพรรคคอมมิวนิสต์ ในการให้ความร่วมมือตามที่เหมา เจ๋อตงแถลงไว้ว่า นโยบายหลัก คือ การขยายอำนาจร้อยละ 70 ร่วมมือกับรัฐบาลก๊กมินตั๋งร้อยละ 20 และต่อต้านญี่ปุ่นร้อยละ 10³ ทำให้ความตึงเครียดระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์จีนและรัฐบาลก๊กมินตั๋งจึงเกิดขึ้น โดยเฉพาะหลังจากการลงนามไม่รุกรานซึ่งกันและกันระหว่างรัสเซียและเยอรมนี (Non Aggression Pact) เมื่อเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1939 และในเดือนกันยายน ค.ศ. 1941 ได้มีการลงนามกันระหว่างสหภาพโซเวียตและญี่ปุ่นในความเป็นกลาง ซึ่งมีผลอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงหลักการของแนวร่วมระหว่างรัฐบาลก๊กมินตั๋งและพรรคคอมมิวนิสต์จีน

¹ Immanuel C.Y. Hsu. (1995). *op.cit.* p. 588

² *Ibid.* p. 589

³ *Ibid.*

ภาพประกอบ 13 ดินแดนในการควบคุมของพรรคคอมมิวนิสต์หลังสงครามโลกครั้งที่ 2

ที่มา : Jonathan D. Spence. (1999). *The Search for Modern China*. P.455.

ส่วนทางด้านการทหารนั้นทหารกองทัพแดงจำนวน 30,000 คนได้กลายมาเป็นกองทัพลู่ที่ 8 และต่อมากลายมาเป็นกองพลที่ 18 ภายใต้การบังคับบัญชาของจู เต๋อ เฝิง เต๋อหวยเป็นรองผู้บังคับบัญชาและเย่ เจี้ยนอิงเป็นเสนาธิการกองทัพนี้ถูกส่งไปสู่กับญี่ปุ่นในบริเวณตอนเหนือของसानซี ภายในกองทัพลู่ที่ 8 นี้มีการจัดแยกกำลังพลออก ดังนี้¹

1. กองพลที่ 115 มีหลิน เปียวเป็นผู้บัญชาการ เนี่ย หรงเจินเป็นรองผู้บัญชาการและโจ คุณ เป็นเสนาธิการ ประจำการอยู่ทางตะวันตกเฉียงเหนือของมณฑลसानซี
2. กองพลที่ 120 มีเฮ้อ หลงเป็นผู้บัญชาการ เซียง เค่อเป็นรองผู้บัญชาการและโจว ลื้อตี้เป็นเสนาธิการ ประจำการอยู่ทางตะวันตกเฉียงใต้ของมณฑลसानซี
3. กองพลที่ 129 มีหลิว ป้อเจิงเป็นผู้บัญชาการ สี เซียงเจียนเป็นรองผู้บัญชาการและหลี่ ชูย เป็นเสนาธิการ ประจำการอยู่ทางตะวันออกเฉียงใต้ของมณฑลसानซี

ต่อมาในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1937 กองทหารคอมมิวนิสต์ในทางใต้ของกลุ่มแม่น้ำฉางเจียงได้จัดตั้งเป็นกองพลที่ 4 ใหม่ ภายใต้การบังคับบัญชาของเย่ ถึง และเซียง หยิง² ใน ค.ศ. 1938 มีการเลือกตัวแทนจากทั้งสองพรรคเพื่อเข้าเป็นคณะกรรมการกลางฝ่ายการเมืองที่จัดตั้งขึ้นใหม่ อย่างไรก็ตามแนวร่วมครั้งนี้ก็อยู่ได้เพียงชั่วคราวเท่านั้น ในที่สุดความขัดแย้งระหว่างทั้งสองพรรคก็ค่อยๆ เผยออกมา

ความขัดแย้งได้เกิดขึ้นอย่างรุนแรงในเขตชานตงตะวันตกและเกียงสู รัฐบาลก๊กมินตั๋งได้สั่งย้ายกำลังจากทางเหนือมายังแม่น้ำหวงเหอ แต่กองทัพไม่ปฏิบัติตามกลับขยายอำนาจในเกียงสู ในวันที่ 5 มกราคม ค.ศ. 1941 ได้เกิดการขัดแย้งระหว่างกองพลที่ 4 กับกองทหารหน่วยที่ 40 ของรัฐบาลก๊กมินตั๋ง เป็นเหตุให้รัฐบาลออกคำสั่งยุบกองพลที่ 4 ในวันที่ 17 มกราคม ค.ศ. 1941 และจับกุมผู้บังคับบัญชาชั้นศาลทหาร ทางพรรคคอมมิวนิสต์จีนเองได้ตอบโต้โดยแต่งตั้งผู้บังคับบัญชาชั้นใหม่และขยายกองพลที่ 4 ให้ใหญ่กว่าเดิม สถานการณ์ครั้งนี้ก่อให้เกิดความแตกแยกของแนวร่วมอย่างชัดเจนโดยเฉพาะในปลาย ค.ศ. 1943 แต่โจว เสินไห่พยายามที่จะไกล่เกลี่ย³

6.2 สงครามจีน - ญี่ปุ่น

เหตุการณ์อันเป็นจุดเริ่มต้นของสงครามจีน - ญี่ปุ่น อันจะนำไปสู่สงครามโลกครั้งที่สองมาจากเหตุการณ์สะพานหลูโก้วเจียวหรือสะพานมาร์โคโปโล (Lu Kou Qiao = Marco Polo Bridge) ในวันที่ 7 กรกฎาคม ค.ศ. 1937 ซึ่งทหารญี่ปุ่นได้ออกมาฝึกใกล้สะพานหลูโก้วเจียวนอกเมืองเป่ย์จิง

¹ เหมา เหมา. (2537). *เล่มเดิม*. หน้า 497.

² Immanuel C.Y. Hsu. (1995). *op.cit.* p. 588

³ *Ibid.* p. 590.

ภาพประกอบ 14 กองทัพญี่ปุ่นโจมตีในเหตุการณ์สะพานมารโคโปโล

ที่มา : China Internet Information Center. (n.d.). *History of Chinese Communist China*.
(Online).

ปรากฏว่ามีทหารหายไปหนึ่งนาย ญี่ปุ่นจึงเข้าค้นหาทหารนายนั้นที่เมืองหวันปิงแต่ถูกกองทหารกองพลที่ 29 ภายใต้อำนาจบังคับบัญชาของซ่ง เจอหยวน (Song Jieyuan) ทำการต่อต้าน ดังนั้นกองทหารญี่ปุ่นจึงเข้ายึดเมืองในตอนเช้าของวันที่ 7 กรกฎาคม

หลังจากที่ญี่ปุ่นได้เข้าโจมตีสะพานหลู่โก่วเจียวแล้ว กองทัพญี่ปุ่นได้แผ่ขยายการยึดครองออกไป เข้าสู่จีนภาคเหนือและสามารถบุกเข้ายึดเป่ย์จิงจนรัฐบาลก๊กมินตั๋งต้องประกาศละทิ้งเมืองในวันที่ 28 กรกฎาคม ค.ศ. 1936 ต่อมาในวันที่ 30 กรกฎาคม กองทัพญี่ปุ่นก็สามารถยึดเทียนจิงได้จากนั้นในวันที่ 14 สิงหาคมกองทัพญี่ปุ่นได้บุกเมืองซางไห่ศูนย์กลางเศรษฐกิจของจีน ณ ที่ซางไห่นี้ กองทหารของรัฐบาลก๊กมินตั๋งสามารถต้านทานกองทัพญี่ปุ่นได้ในระยะแรก แต่ในที่สุดญี่ปุ่นก็สามารถบุกยึดซางไห่ได้ใน ค.ศ. 1937¹ ต่อมาญี่ปุ่นได้เข้าโจมตีหนานจิงและสามารถยึดเมืองหนานจิงได้ในวันที่ 12 ธันวาคม ค.ศ. 1937 กองทัพจีนพยายามที่จะหยุดกองทัพญี่ปุ่นไว้ที่อู๋อัน แต่ไม่สามารถต้านทานได้ทำให้รัฐบาลก๊กมินตั๋งต้องหนีไปเมืองชงชิ่ง (Chongqing) ในมณฑลซือฉวน²

เมื่อญี่ปุ่นบุกโจมตีเพิร์ล ฮาร์เบอร์ (Pearl Harbor) ฐานทัพของสหรัฐอเมริกา ในวันที่ 8 ธันวาคม ค.ศ. 1941 ทำให้สหรัฐและพันธมิตรประกาศสงครามกับญี่ปุ่นโดยกำหนดเอาพื้นที่เอเชียเป็นสมรภูมิรบด้วย นับตั้งแต่นั้นมาความช่วยเหลืออันมหาศาลจากสหรัฐอเมริกาได้หลั่งไหลมาสู่เจียง ไคเช็ก โดยที่ประธานาธิบดีแฟรงกลิน ดี. รูสเวลต์ (Franklin D. Roosevelt) ของสหรัฐอเมริกายังได้มีการพบปะกันระหว่างผู้นำ คือ แฟรงกลิน ดี. รูสเวลต์ วินสตัน เชอร์ชิลล์ (Winston Churchill) และเจียง โดยจัดขึ้นที่กรุงไคโร (Cairo Conference) ตัวรูสเวลต์สนับสนุนยินยอมต่อข้อเรียกร้องของจีนที่ว่าเมื่อสงครามสิ้นสุดแล้วนั้น ดินแดนที่ญี่ปุ่นยึดครองไว้จากจีนจะต้องคืนให้จีน และทั้งสามผู้นำได้ออกแถลงการณ์ในวันที่ 1 ธันวาคม ค.ศ. 1943 เรียกร้องให้ญี่ปุ่นยอมแพ้ และคืนดินแดนที่ญี่ปุ่นยึดครองไปจากประเทศต่างๆ³

สหรัฐอเมริกาได้ส่งแพตทริก เฮลลีย์ (Patrick Hurley) มายังจีนเพื่อเป็นคนกลางให้พรรคก๊กมินตั๋งและพรรคคอมมิวนิสต์จีนเจรจาประนีประนอมกัน เฮลลีย์มาถึงจีนในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1944 และได้เดินทางไปพบเหมา เจ๋อตงที่เฉียนอัน โดยเรียกร้องให้มีการจัดตั้งรัฐบาลผสม โดยให้มีผู้แทนพรรคคอมมิวนิสต์จีนเข้าร่วมด้วย รัฐบาลก๊กมินตั๋งจะให้สิทธิเสรีภาพในการพูด ซึ่งเหมา เจ๋อตงเองก็ตกลง และได้มีการลงนามระหว่างทั้งสองคน แต่ทว่าฝ่ายเจียง ไคเช็กไม่ยินยอมตามข้อเสนอแนะ เจียง ยืนยันว่าพรรคคอมมิวนิสต์จีนต้องส่งมอบกำลังทหารทั้งหมด และก็ต้องเชื่อในการจัดสรรอำนาจ

¹ Bruce A. Elleman. (2001). *Modern Chinese Warfare, 1795 – 1989*. p. 202.

² Immanuel C.Y. Hsu. (1995). *op.cit.* p. 583 – 584.

³ *Ibid.* p. 590.

ทางการเมืองของพรรคก๊กมินตั๋งด้วย' ทางพรรคคอมมิวนิสต์จีนเองก็ไม่ยอมรับข้อเสนอนี้ ทำให้โจว เอินไหล ซึ่งมาเป็นตัวแทนของพรรคได้เดินทางกลับเมืองเอียนอาน

เมื่อสงครามในภาคพื้นยุโรปใกล้ยุติ ผู้นำสามมหาอำนาจ คือ แฟรงกลิน ดี. รูสเวลต์ วินสตัน เชอร์ชิลล์และโจเซฟ สตาลิน (Joseph Stalin) ได้จัดประชุมกันที่ยัลตา (Yalta Conference) ในเดือน กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1945 ที่ประชุมได้ตกลงกันว่า ประการแรกสหภาพโซเวียตจะเข้าร่วมสงครามหลังจาก ที่ญี่ปุ่นยอมแพ้ โดยมีเงื่อนไขว่า สิทธิต่างๆ ของสหภาพโซเวียตที่เคยมีมาก่อน ค.ศ. 1904 ที่ถูกญี่ปุ่น เข้ายึดครองนั้นจะต้องคืนให้กับสหภาพโซเวียต ประการที่สองสนับสนุนเจียง ไคเช็กในฐานะผู้นำ ประเทศจีน ประการที่สามรับรองอำนาจอธิปไตยในดินแดนแมนจูเรีย²

เมื่อสหรัฐอเมริกาสามารถผลิตระเบิดปรมาณูได้ สามผู้นำชาติมหาอำนาจซึ่งประชุมกันที่ ปอตสดัม (Potsdam Conference) ได้ออกแถลงการณ์ในวันที่ 26 กรกฎาคม ค.ศ. 1945 ให้ญี่ปุ่น ยอมแพ้โดยไม่มีเงื่อนไข แต่ญี่ปุ่นปฏิเสธข้อเรียกร้องครั้งนี้ สหรัฐอเมริกาจึงทิ้งระเบิดปรมาณูลูกแรกลง ที่เมืองฮิโรชิมา (Hiroshima) ในวันที่ 6 สิงหาคม หลังจากนั้นสองวันสหภาพโซเวียตก็ประกาศสงคราม กับญี่ปุ่นในวันที่ 6 สิงหาคมและในวันที่ 9 สิงหาคม เมืองนางาซากิก็ถูกระเบิดปรมาณูลูกที่สอง จนกระทั่งวันที่ 14 สิงหาคม ค.ศ. 1945 จักรพรรดิญี่ปุ่นได้มีพระบรมราชโองการยุติสงครามอย่างเป็นทางการ มีการลงนามในวันที่ 2 กันยายน ค.ศ. 1945 บนเรือรบมิสซูรี (Missuri) ในอ่าวโตเกียว

ภายในจีนประชาชนชาวจีนต่างยินดีในสันติภาพ แม้ปัญหาต่างๆ ยังไม่ได้รับการแก้ไข ความขัดแย้งระหว่างพรรคก๊กมินตั๋งและพรรคคอมมิวนิสต์ยังคงมีอยู่ และอำนาจของพรรคคอมมิวนิสต์ก็เริ่ม เข้มแข็งมากขึ้นเรื่อยๆ ตลอดช่วงเวลาของสงครามจีน – ญี่ปุ่น พรรคคอมมิวนิสต์สามารถขยายฐาน กำลังของตนเองทำการโฆษณาชวนเชื่อจนมีนักศึกษา ปัญญาชน และประชาชนทั่วไปหลบหนีมาที่ เอียนอานเป็นจำนวนมาก โดยหวังว่าเมืองเอียนอานจะกลายมาเป็นศูนย์กลางแห่งการต่อต้านญี่ปุ่น และจะมาเป็นความหวังแห่งใหม่ให้กับประเทศจีน

แต่เนื่องจากตลอดระยะเวลาที่สงครามโลกครั้งที่สองกำลังดำเนินอยู่ ทั้งสองฝ่ายไม่สามารถ แก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งกันได้ เจียง ไคเช็กจึงได้ส่งกำลังปิดล้อมเขตคอมมิวนิสต์ในภาคตะวันตกเฉียง เหนือ เพื่อเตรียมการทำสงครามกลางเมืองภายหลังการสิ้นสุดกับญี่ปุ่น ในขณะที่เดียวกันสงครามก็เป็น โอกาสที่ดีของพรรคคอมมิวนิสต์ที่จะขยายอิทธิพลของตนต่อไป

¹ ทวีป วรดิลก. (2542). เล่มเดิม. หน้า 988.

² Immanuel C.Y. Hsu. (1995). *op.cit.* p. 608.

บทที่ 4

การดำเนินงานของพรรคคอมมิวนิสต์จีนในช่วง ค.ศ. 1945 – 1949

หลังจากญี่ปุ่นประกาศยอมแพ้ในสงครามโลกครั้งที่ 2 แล้ว สภาวะภายในของประเทศจีน กลับเข้าสู่วิกฤตอีกครั้ง เนื่องจากช่วงเวลาสงครามแนวร่วมพันธมิตรระหว่างพรรคก๊กมินตั๋งและพรรคคอมมิวนิสต์จีนครั้งที่สองนี้มีปัญหาในการร่วมมือกันมาตลอด และต่างฝ่ายต่างหาความได้เปรียบซึ่งกันและกันพร้อมกับพยายามแสวงหาผลประโยชน์จากความร่วมมือในครั้งนี้ สิ่งที่ทำให้ทั้งสองฝ่ายยังคงร่วมมือกันก็คือ ผลประโยชน์และสภาวะสงคราม แต่ทันทีที่สงครามสิ้นสุดลง ต่างฝ่ายต่างพยายามชิงความได้เปรียบในเชิงยุทธศาสตร์ มหาอำนาจโดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาต้องการให้ทั้งสองฝ่ายหันมาเจรจายุติความบาดหมางระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์จีนและพรรคก๊กมินตั๋ง แต่สหรัฐอเมริกาก็ไม่สามารถทำให้ทั้งสองฝ่ายยุติความบาดหมางได้ จนในที่สุดนำไปสู่การสู้รบเพื่อแย่งชิงดินแดนของทั้งสองฝ่าย นำไปสู่สงครามครั้งสำคัญ เช่น การต่อสู้ที่เหลียวชี่ - เลิ่นหยาง การต่อสู้ที่ไหว - ไห่ และการต่อสู้ที่เป่ย์ผิง - เทียนจิง เป็นต้น ผลที่สุดพรรคคอมมิวนิสต์จีนประสบชัยชนะและประกาศสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีนขึ้นเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม ค.ศ. 1949

1. การประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์จีนสมัยที่ 7

การประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์จีนสมัยที่ 7 นี้จัดขึ้นระหว่างวันที่ 23 เมษายน ถึง 11 มิถุนายน ค.ศ. 1945 ณ เมืองเจี้ยนอาน การประชุมครั้งนี้ห่างจากการประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์สมัยที่ 6 ที่กรุงมอสโคว์เป็นเวลา 17 ปี สาเหตุที่ทั้งช่วงเวลาห่างกันก็มาจากการดำเนินการกวาดล้างพรรคคอมมิวนิสต์จีนของพรรคก๊กมินตั๋ง จนเกิดการเดินทางไกลขึ้น และจากสภาวะสงครามกับญี่ปุ่น เมื่อพรรคคอมมิวนิสต์จีนเริ่มมีความมั่นคงมากขึ้นจึงได้จัดให้มีการประชุมสมัชชาพรรคครั้งที่ 7 โดยมีผู้แทนสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์เข้าร่วม 752 คน แบ่งเป็นผู้แทนสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ 544 คน และผู้แทนสำรอง 208 คน¹

การประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์ครั้งที่ 7 นี้ สามารถจำแนกสาระสำคัญได้ 4 หัวข้อ คือ

1. สถานะของเหมา เจ๋อตงในการขึ้นมาเป็นผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์จีนทำการปฏิวัติประเทศ อันเป็นชัยชนะของแนวความคิดเหมา เจ๋อตง เขาได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้นำพรรค นับจากการประชุมที่เมืองจุนอี้เป็นต้นมา การดำเนินงานของพรรคคอมมิวนิสต์จีนได้ถือเอาแนวความคิดของเหมา เจ๋อตงเป็นแนวทางหลักในการดำเนินงาน จนประสบความสำเร็จในการเข้าไปตั้งฐานที่มั่นที่เจี้ยนอาน

¹ทวีป วรดิลก. (2542). เล่มเดิม. หน้า1022.

2. เหมา เจ๋อตงได้กล่าวรายงานในที่ประชุมสมัชชาครั้งนี้เกี่ยวกับทางด้านการเมือง กล่าวถึงความจำเป็นในการจัดตั้งรัฐบาลผสมจากทุกๆ ชนชั้นซึ่งนำโดยชนชั้นกรรมาชีพ และความจำเป็นในการที่จะต้องกระจายอำนาจการปกครองสู่ท้องถิ่น ซึ่งเหมา เจ๋อตงได้อ้างถึงลัทธิไตรราษฎร์ของ ดร.ซุน ยัตเซ็น ว่าเป็นเครื่องมือที่จะนำไปสู่ความสมบูรณ์พร้อมในเรื่องทรัพย์สินในเขตปลดแอกของจีน ส่วนจู เต๋อ ได้กล่าวรายงานเกี่ยวกับทางด้านการทหาร กล่าวถึงความสำเร็จของการดำเนินงานในเขตปลดแอกต่างๆ และเน้นถึงความสำคัญของการใช้สงครามประชาชนในการดำเนินงาน

3. หลิว เซาฉีได้เป็นผู้กล่าวรายงานต่อที่ประชุมสมัชชาพรรค เกี่ยวกับการแก้ไขรัฐธรรมนูญ พรรคคอมมิวนิสต์จีนในครั้งนี้ว่าเป็นการปรับปรุงจากการประชุมสมัชชาพรรคครั้งที่ 6 ใน ค.ศ. 1928 โดยในครั้งนี้มีการนำเอา "ความคิดเหมา เจ๋อตง" (The Thought of Mao Zedong) มาใส่ในรัฐธรรมนูญเป็นครั้งแรก กล่าวคือ ความคิดเหมา เจ๋อตงนั้นเป็นการพัฒนามาจากลัทธิมาร์กซ์ จากการปฏิวัติประชาธิปไตยของชาติในประเทศที่เป็นอาณานิคม กึ่งอาณานิคม และกึ่งศักดินาในโลกยุคปัจจุบัน จีนได้กลายมาเป็นตัวอย่างที่เด่นชัดในการนำเอาลัทธิมาร์กซ์มาประยุกต์ใช้เพื่อการดำเนินงานปฏิวัติของประเทศจีน ทั้งทฤษฎีและรูปแบบการปฏิบัติซึ่งพรรคคอมมิวนิสต์จีนได้นำมาปรับเปลี่ยนสำหรับใช้ในประเทศจีน ไม่เพียงแต่การต่อสู้กับศัตรูภายในและภายนอกประเทศเท่านั้น แต่รวมไปถึงการต่อสู้กับหลักการที่หลากหลายที่ขัดแย้งกับแนวทางของพรรคคอมมิวนิสต์จีน เช่น ลัทธิเงิน ตู๋ชีว แนวทางหลี่ ลีซาน พวกฉวยโอกาสเอียงซ้าย พวกลัทธินายทุน เป็นต้น เพื่อให้แนวทางของพรรคเป็นแนวทางที่ถูกต้องเพียงแนวทางเดียว¹ อีกทั้งในการแก้ไขรัฐธรรมนูญพรรคใหม่ครั้งนี้ได้แต่งตั้งให้เหมา เจ๋อตง ดำรงตำแหน่งประธานคณะกรรมการกลางและคณะกรรมการกรมการเมือง²

4. ในที่ประชุมได้มีการเลือกตั้งคณะกรรมการกลางพรรคใหม่ เป็นคณะกรรมการประจำ 44 คน คณะกรรมการสำรอง 33 คน สำหรับรายชื่อที่น่าสนใจในการเลือกตั้งในส่วนของคณะกรรมการประจำครั้งนี้ มี โจว เอินไหล ได้อยู่ในอันดับที่ 23 ซึ่งนับว่าต่ำมากเมื่อเทียบกับ หลี่ ลีซาน ซึ่งได้อันดับที่ 15 และอีกสองคนที่น่าตกใจคือ เย่ เจียนอิง (Ye Jianying) และเพิง เต๋อหวย (Peng Dehuai) ได้อันดับที่ 31 และ 33 ตามลำดับ ซึ่งนับว่าต่ำมากเช่นกันเมื่อเทียบกับความรับผิดชอบทางทหารและความสำเร็จในผลงานที่ผ่านมา ส่วน หวาง หมิงและป้อ กูก็มีชื่ออยู่ในสองอันดับสุดท้าย³

¹ Tony Saich. (1996). *op.cit.* p. 1250 - 1251.

² John K. Fairbank. (1992). *China : A New History.* p. 326

³ John K. Fairbank; & Albert Feuerwerker. (1986). *The Cambridge History of China Volume 13 Republican China 1912 – 1949, Part 2.* p. 716 – 718.

ภาพประกอบ 15 ภาพการประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์จีนครั้งที่ 7 ที่เฉียนอัน

ที่มา : China Internet Information Center. (n.d.). *History of Chinese Communist China*. (Online).

ในการประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์ครั้งที่ 7 นี้มีความสำคัญอย่างมากเพราะเป็นจุดเริ่มต้นอย่างเป็นทางการของความคิดเหมา เจ๋อตงในการชี้นำพรรคคอมมิวนิสต์จีน มิใช่เป็นเพียงแค่แนวทางในการปฏิบัติดังเช่นในอดีต บัดนี้แนวทางเหมา เจ๋อตงได้กลายมาเป็นหนึ่งในธรรมนูญแห่งพรรคคอมมิวนิสต์จีน อันจะส่งผลให้พรรคคอมมิวนิสต์กลายเป็นพลังที่ยิ่งใหญ่จนสามารถต่อต้านพรรคก๊กมินตั๋งและปฏิวัติประเทศจีนได้สำเร็จ

2. สภาพภายในของจีนหลังการยอมแพ้ของญี่ปุ่น

สงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลงด้วยการหมดอำนาจของญี่ปุ่น รัฐบาลก๊กมินตั๋งได้เตรียมตัวที่จะรับสถานการณ์ซึ่งต้องเผชิญปัญหาต่างๆ อีกมาก โดยเฉพาะกำลังทหารของพรรคคอมมิวนิสต์จะต้องเข้าสู่ที่มั่นที่ญี่ปุ่นเคยยึดครองไว้ นอกจากนั้นโซเวียตยังนำกำลังเข้ามาในเขตแมนจูเรีย และไม่มีที่ท่าว่าจะถอนออกไปเมื่อญี่ปุ่นยอมแพ้ แม้ว่าทางสตาลินเคยให้สัญญาว่าจะถอนกำลังออกภายใน 3 เดือน ดังนั้นการสิ้นสุดของสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้ทิ้งปัญหาด้านสถานการณ์ทางทหารไว้แก่รัฐบาลก๊กมินตั๋ง

เมื่อญี่ปุ่นยอมแพ้ได้มีการแข่งขันกันระหว่างกองกำลังของรัฐบาลก๊กมินตั๋ง และพรรคคอมมิวนิสต์จีนโดยที่ทั้งสองฝ่ายพยายามเข้ายึดดินแดนเพื่อปลดปล่อยอำนาจของญี่ปุ่นและแย่งกันยึดเสบียงรวมทั้งอาวุธของกองทหารญี่ปุ่น พรรคคอมมิวนิสต์จีนอยู่ในสถานการณ์ที่ได้เปรียบทางด้านภูมิศาสตร์เนื่องจากมีเขตปลดแอกทั้งในจีนภาคเหนือ ภาคใต้และภาคกลาง และมีประชากรถึง 100,000,000 คน มีกองทหารประจำ 1,000,000 คน และกองทหารรักษาดินแดน 2,000,000 คน¹ ทั้งหมดอยู่ในเขตชนบทแถบแม่น้ำหวงเหอ ฉางเจียง และแม่น้ำเพิร์ล ส่วนในเขตเมือง ได้แก่ เป่ย์ผิง ชางไห่ หนานจิง ฮั่นโซว และกว่างโจว เหมา เจ๋อตงได้ประกาศนโยบายเข้ายึดเขตซึ่งอยู่ภายใต้การยึดครองของญี่ปุ่นเมื่อวันที่ 9 สิงหาคม ค.ศ. 1945 และในวันที่ 10 สิงหาคม ค.ศ. 1945 จู เต๋อ ผู้บังคับบัญชากองทัพปลดแอกได้มีคำสั่งให้กองทหารเข้ายึดเมืองต่างๆ ทั้งเมืองใหญ่และเมืองเล็ก หลิน เปียวได้นำกำลังพลเข้าปลดอาวุธทหารญี่ปุ่นในแมนจูเรีย ปรากฏว่าภายในระยะเวลาเพียง 2 อาทิตย์ภายหลังจากที่ญี่ปุ่นยอมแพ้ พรรคคอมมิวนิสต์จีนสามารถขยายเขตจาก 116 อำเภอเป็น 175 อำเภอ²

ทางฝ่ายรัฐบาลก๊กมินตั๋งได้ออกคำสั่งแก่ทหารญี่ปุ่นให้ยอมจำนนแก่กองทหารของรัฐบาลก๊กมินตั๋งเท่านั้น นอกจากนี้รัฐบาลก๊กมินตั๋งยังได้มอบหมายภารกิจให้แก่กองทหารญี่ปุ่นในการทำหน้าที่

¹Immanuel C.Y. Hsu. (1995). *op.cit.* p. 619.

²*Ibid.* p. 620.

ดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยภายในบริเวณเขตยึดครองที่กองทหารญี่ปุ่นยึดครองอยู่เป็นการชั่วคราว จนกว่ากองทหารก๊กมินตั๋งจะเข้าไปควบคุมแทน¹ ซึ่งภาระนี้ตัวเจียง ไคเช็กเองได้รับมอบอำนาจเต็มในการปฏิบัติการกิจจากนายพลดักลาส แม็คอาเธอร์ (Gernal Douglas MacArthur) ผู้บัญชาการกองทัพนั้มิตรประจำภาคพื้นเอเชีย โดยเจียง ไคเช็กเป็นผู้มีหน้าที่รับการยอมแพ้ของกองทหารญี่ปุ่นในดินแดนประเทศจีน ไต้หวันและดินแดนอินโดจีนทางเหนือ² โดยสหรัฐอเมริกาจะเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการลำเลียงกำลังพลทางอากาศให้กับกองทหารของเจียง ไคเช็ก

สหรัฐได้ให้ความช่วยเหลือเจียง ไคเช็กโดยเร็ว และฝ่ายญี่ปุ่นก็ยอมร่วมมือด้วยในการมอบอาวุธให้แก่ฝ่ายรัฐบาลก๊กมินตั๋ง ดังนั้นจึงทำให้เจียงอยู่ในสถานการณ์ที่ดีขึ้น และกำลังของพรรคคอมมิวนิสต์ต้องถอยร่นไปในเขตของชนบท เนื่องจากรัฐบาลก๊กมินตั๋งสามารถเข้าควบคุมบริเวณเมืองใหญ่ๆ ที่สำคัญและศูนย์กลางคมนาคมในภาคกลาง และตะวันตกและภาคใต้ได้ แต่โซเวียตได้ส่งกำลังเข้ามาในแมนจูเรีย ทำให้กำลังของฝ่ายพรรคคอมมิวนิสต์ที่นั่นยังได้เปรียบอยู่

พรรคคอมมิวนิสต์แม้ว่าจะไม่พอใจในการกระทำของเจียง ไคเช็กแต่ก็พยายามแสดงออกในการยอมรับเงื่อนไข ในทางกลับกันก็เตรียมกำลังไว้เพื่อให้พร้อมที่จะทำการรบได้ตลอดเวลา หากว่าถูกกองทหารของพรรคก๊กมินตั๋งโจมตี

2.1 ความพยายามของสหรัฐอเมริกาในการจัดการเจรจาระหว่างพรรคก๊กมินตั๋งและพรรคคอมมิวนิสต์

สหรัฐอเมริกาเองนั้นนอกจากพยายามช่วยเหลือเจียง ไคเช็กแล้ว ก็ยังพยายามรบเร้าให้เจียง ไคเช็กเปิดเจรจากับทางพรรคคอมมิวนิสต์ด้วย เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงการเกิดสงครามกลางเมือง ในที่สุดเจียง ไคเช็กจึงยอมตกลงเจรจากับพรรคคอมมิวนิสต์ สหรัฐอเมริกาส่งแพตริค เฮอริย์ (Patrick Hurley) ทูตสหรัฐอเมริกาประจำประเทศจีนเดินทางไปพบเหมา เจ๋อตง เพื่อเป็นคนกลางในการเจรจา หลังการพูดคุยกันของทั้งสองคน เหมา เจ๋อตงได้ตกลงเดินทางไปยังฉงชิ่งตามคำเชิญของเจียง ไคเช็ก ในวันที่ 28 สิงหาคม ค.ศ. 1945³ เหมา เจ๋อตงได้กำหนดนโยบายในยุทธศาสตร์ก่อนเดินทางมาฉงชิ่งแล้ว โดยที่เหมา เจ๋อตงมีความเชื่อมั่นว่าถึงแม้ว่ารัฐบาลก๊กมินตั๋งจะได้ควบคุมเขตเมืองใหญ่ๆ ฝ่ายคอมมิวนิสต์ก็จะมีอำนาจอยู่ในเขตทางเหนือของกลุ่มแม่น้ำฉางเจียงและแม่น้ำหวาย (Huai River) ส่วนใหญ่ของชานตง เหอเป่ย์ ชานซีและเขตดินแดนทั้งหมดของเหอเหอและชาฮาร์ รวมถึงบางส่วนของเหลียวตุง อย่างไรก็ตามเหมา เจ๋อตงก็มองเห็นความยุ่งยากในอนาคต ดังนั้นเขาจึงตัดสินใจที่จะเดินทางไป

¹ทวีป วรดิลก. (2542). *เล่มเดิม*. หน้า 1039.

²John K. Fairbank; & Albert Feuerwerker. (1986). *op.cit.* p. 724.

³Immanuel C.Y. Hsu. (1995). *op.cit.* p. 621

เจรจา และโอนอ่อนบ้างแต่คงยึดมั่นในหลักการสำคัญๆ การปรากฏตัวของเหมา เจ๋อตงที่ฉงชิ่งนั้นจึงเป็นความหวังของชาวจีนอย่างมากที่จะเห็นความสงบเกิดขึ้นภายในประเทศ

การเจรจาและถกเถียงระหว่างเหมา เจ๋อตงและเจียง ไคเช็กนั้นดำเนินไป 43 วัน ในหัวข้อต่างๆ ดังนี้¹

ในด้านการเมืองเหมา เจ๋อตงขอให้มีการเรียกประชุม สภาแห่งกิจการของประเทศ (National Affairs Conference) เพื่อให้เป็นสถานที่ที่จะศึกษาถึงปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการที่จะจัดตั้งรัฐบาลผสม การจัดประชุมสภาและการร่างรัฐธรรมนูญ

ในด้านกำลังทหารนั้นให้รวมกำลังของรัฐบาลก๊กมินตั๋งและพรรคคอมมิวนิสต์จีนเป็นกองกำลังแห่งชาติ โดยเริ่มแรกเหมา เจ๋อตงขอให้กำลังของพรรคคอมมิวนิสต์จีน 48 กองพลแต่ได้ตกลงลดลงเหลือ 47 กองพล ในขณะที่รัฐบาลก๊กมินตั๋งมี 223 กองพล จัดเป็นสัดส่วน 1 : 7 ถ้าฝ่ายรัฐบาลก๊กมินตั๋งยอมลดลงมาเหลือ 120 กองพล ในด้านการควบคุมดินแดนนั้น เหมา เจ๋อตงต้องการควบคุมดินแดนโดยเสรีในเขตจีนภาคเหนือ มองโกเลียในและเมืองใหญ่ๆ บางเมืองที่สำคัญ และเมื่อฝ่ายรัฐบาลก๊กมินตั๋งคัดค้าน เหมา เจ๋อตงจึงเสนอขอให้ดำรงสภาพคงที่ชั่วคราวในเขตที่ยึดครองไว้ก่อน จนกระทั่งมีการร่างรัฐธรรมนูญเพื่อการเลือกตั้งรัฐบาลท้องถิ่น ปรากฏว่ารัฐบาลก๊กมินตั๋งก็ยังปฏิเสธที่จะยอมรับข้อเสนอนี้ด้วย

ในเรื่องการปลดอาวุธทหารญี่ปุ่นนั้นก็เป็นที่ถกเถียงที่ไม่สามารถหาข้อยุติได้ ทั้งสองฝ่ายมีความต้องการที่แตกต่างกัน พวกชาตินิยมยืนยันในการขยายสิทธิที่จะปลดอาวุธฝ่ายญี่ปุ่น ในขณะที่ฝ่ายคอมมิวนิสต์อ้างอธิปไตยเช่นเดียวกันในการปลดอาวุธญี่ปุ่นในเขตที่พวกเขาได้ทำการสู้รบและต่อต้านญี่ปุ่นไว้

การขัดแย้งเช่นนี้ทำให้ไม่สามารถตกลงกันได้ รัฐบาลก๊กมินตั๋งมีความมั่นใจในบทบาทของตนในการที่เป็นฝ่ายมีชัยชนะในสงครามและไม่ต้องการให้พรรคคอมมิวนิสต์จีนเข้ามามีส่วนร่วมด้วย อีกทั้งรัฐบาลก๊กมินตั๋งยังได้รับการช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา รวมทั้งยังได้ลงนามในสนธิสัญญาเป็นมิตรกับสหภาพโซเวียตด้วย อันเป็นสนธิสัญญาที่มีการตกลงกันก่อนที่จะสถาปนาโซเวียตจะยกกำลังเข้าแมนจูเรีย ในกรณีที่สหภาพโซเวียตได้สัญญาไว้ในการประชุมที่ยัลต้า และที่สำคัญกำลังทหารของรัฐบาลก๊กมินตั๋งเหนือกว่ากำลังทหารของพรรคคอมมิวนิสต์จีนอย่างมาก อย่างไรก็ตามแพตริค เฮอริย์ก็พยายามผลักดันให้เจียง ไคเช็กยอมรับในข้อเสนอของพรรคคอมมิวนิสต์

เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม ได้มีการลงนามในข้อตกลงชั่วคราว โดยข้อตกลงนี้ระบุว่า พรรคคอมมิวนิสต์จีนจะยอมถอนกำลังทหารออกจากเขตปลดแอก 8 เขต² และยอมลดกำลังทหารลงเท่ากับ

¹ Ibid. p. 622 - 623

² John K. Fairbank; & Albert Feuerwerker. (1986). Ibid.

20 กองพล¹ การที่เหมา เจ๋อตงยินยอมตกลงเช่นนี้ก็เพื่อเป็นการแสดงให้เห็นว่า พรรคคอมมิวนิสต์ไม่ได้ต้องการให้เกิดสงครามกลางเมือง ส่วนทางฝ่ายก๊กมินตั๋งจะให้มีการเปิดการประชุมเพื่อปรึกษาปัญหาทางเมืองโดยให้มีตัวแทนจากทั้งพรรคคอมมิวนิสต์และพรรคการเมืองอื่นๆ เข้าร่วม และรับประกันในเสรีภาพส่วนบุคคลทั้งในด้านการพูด การพิมพ์ และการชุมนุม²

2.2 ขบวนการ 1 ธันวาคม ค.ศ. 1945

เมื่อสภาวะสงครามกลางเมืองทำท่าจะเกิดขึ้น นักศึกษามหาวิทยาลัยตะวันตกเฉียงใต้กว่า 6,000 คน ได้จัดชุมนุมในวันที่ 25 พฤศจิกายน ค.ศ. 1945 เพื่อเรียกร้องให้ยุติสงครามกลางเมือง แม้ว่าทางรัฐบาลก๊กมินตั๋งออกคำสั่งห้ามชุมนุมแต่ก็ไม่สามารถหยุดการชุมนุมของนักศึกษาได้ นักศึกษาได้ใช้สนามหน้ามหาวิทยาลัยเป็นที่ประชุม รัฐบาลก๊กมินตั๋งจึงทำการปราบปรามอย่างรุนแรง และประกาศภาวะฉุกเฉิน บรรดานักศึกษาจึงพากันหยุดเรียนประท้วงและเสนอข้อเรียกร้องต่อรัฐบาล คือ

1. ให้ระงับสงครามภายในชาติ
2. คัดค้านสหรัฐอเมริกา รัฐบาลสหรัฐอเมริกาต้องถอนฐานทัพและกำลังทหารออกจากจีน
3. ให้มีการจัดตั้งรัฐบาลผสม
4. ให้รัฐบาลมอบหลักประกันความปลอดภัยแก่ประชาชน ให้เสรีภาพในการพูด การชุมนุมและในการก่อตั้งสมาคม³

นอกจากนี้กลุ่มนักศึกษายังได้เรียกร้องต่อฝ่ายปกครองของมณฑลหยุนหนาน ดังนี้

1. ให้รับผิดชอบและทำการสอบสวนในกรณีการฆ่าด้วยปืนในมหาวิทยาลัยตะวันตกเฉียงเหนือ
2. ให้ยกเลิกคำสั่งห้ามชุมนุมประท้วง
3. ให้ประกันในความปลอดภัย และอิสรภาพของนักศึกษา
4. ให้สำนักข่าวที่ออกข่าวกล่าวหาว่านักศึกษาเป็นผู้ก่อการร้าย ทำการแก้ข่าวและขอโทษต่อนักศึกษาที่ประชุมในวันที่ 25 พฤศจิกายน⁴

ในวันที่ 27 พฤศจิกายน ฝ่ายปกครองของมณฑลหยุนหนานเรียกตัวผู้บริหารสถาบันการศึกษาทุกแห่งของมณฑลมาเข้าพบ เพื่อชี้แจงข้อปฏิบัติ ดังนี้ ให้สถาบันการศึกษาส่งรายชื่อ

¹Immanuel C.Y. Hsu. (1995). *op.cit.* p. 622.

²John K. Fairbank; & Albert Feuerwerker. (1986). *Ibid.*

³เทอด ธงธรรม; และ วรณา พรประเสริฐ. (2522). *เล่มเดิม*. หน้า 196.

⁴แหล่งเดิม. หน้า 197

นักศึกษาที่มีความคิดเป็นอคติต่อทางการ ให้แต่ละสถาบันเปิดเรียนตามปกติหากฝ่าฝืนจะถูกลงโทษ แต่งตั้งคณะกรรมการในการควบคุม จับกุมนักศึกษาที่ต่อต้านสงครามภายในหรือคัดค้านรัฐบาล และ ห้ามนักศึกษาแต่ละสถาบันพบปะกันเป็นการชั่วคราว

เมื่อนักศึกษาทราบข่าวก็แสดงการตอบโต้ทันที ด้วยการเรียกร้องให้นักศึกษาช่วยกันคัดค้าน สงครามภายใน และต่อต้านการปราบปรามนักศึกษา พร้อมทั้งประกาศต่อฝ่ายปกครองของมณฑลใน การที่จะหยุดเรียนประท้วงให้ถึงที่สุด โดยกำหนดให้วันที่ 29 พฤศจิกายน เป็นวันเดินขบวนประท้วงครั้ง ใหญ่ เมื่อถึงวันที่ 29 พฤศจิกายน ขบวนประท้วงของนักศึกษาได้เดินขบวนสู่สำนักข่าวสารออเมริกัน ตำรวจก็กมิดังได้ใช้กำลังเข้าปราบปรามอย่างรุนแรง และยังมีนักศึกษาที่หนีเข้าไปที่มหาวิทยาลัย ในวันที่ 1 ธันวาคม ด้วยการใช้อำนาจบุกเข้าทุบตี ขวางประตูเปิดไฟ มีนักศึกษาเสียชีวิต 4 คน และ บาดเจ็บกว่า 60 คน¹

2.3. ความพยายามของสหรัฐอเมริกาในการจัดการเจรจาระหว่างพรรคก๊กมินตั๋งและ พรรคคอมมิวนิสต์ ครั้งที่ 2

ในวันที่ 11 ตุลาคม ค.ศ. 1945 เหมา เจ๋อตงเดินทางกลับเมืองเอียนอันแต่ให้โจว เอิน ไหลอยู่ที่จงชิ่งต่อเพื่อดำเนินการเจรจาในฐานะตัวแทนของพรรคคอมมิวนิสต์ ในระหว่างที่การเจรจาใน รายละเอียดคงดำเนินต่อไปนั้น ในวันที่ 30 ตุลาคม เกา ซื่อชิน รองผู้บัญชาการเขตสงครามที่ 11 ใน เขตมณฑลเหอเป่ย์ ของกองทัพก๊กมินตั๋ง ได้ก่อกบฏนำกองทัพบกเข้าร่วมกับฝ่ายพรรคคอมมิวนิสต์ ศูนย์กลางนำของพรรคคอมมิวนิสต์จึงได้มีคำสั่งให้ทหารกองทัพแดงทำการรณรงค์ที่มีชื่อว่า "การ เคลื่อนไหวเกา ซื่อชิน" เพื่อเป็นการชักจูงให้ทหารก๊กมินตั๋งหันมาเข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์เพิ่มอีก²

สหรัฐอเมริกาใช้ความพยายามอีกครั้งในการยับยั้งไม่ให้เกิดสงครามกลางเมือง โดยส่งพล เอกยอร์ช ซี มาร์แชล (General George C. Marshall) มาในฐานะผู้แทนพิเศษของประธานาธิบดีแฮร์รี เอส ทรูแมน (President Harry S. Truman) โดยพลเอกมาร์แชลมาถึงจีนในวันที่ 23 ธันวาคม ค.ศ. 1945³ โดยภารกิจหลัก คือ การหาทางประนีประนอมระหว่างพรรคก๊กมินตั๋งกับพรรคคอมมิวนิสต์จีน ในการหลีกเลี่ยงสงครามการเมือง โดยเร่งรัดให้เจียง ไคเช็กเรียกประชุมสภาแห่งชาติโดยรวมกลุ่มทาง การเมืองต่างๆ และช่วยให้พรรคก๊กมินตั๋งมีอำนาจปกครองดินแดนส่วนใหญ่ของจีน⁴ แต่ต้องไม่เข้าไป แทรกแซงทางการเมืองโดยตรง

¹ แหล่งเดิม. หน้า 201 – 202.

² ทวีป วรดิolk. (2542). เล่มเดิม. หน้า 1042.

³ John K. Fairbank; & Albert Feuerwerker. (1986). *op.cit.* p. 729.

⁴ ทวีป วรดิolk. (2542). เล่มเดิม. หน้า 1024.

มีการเจรจากันโดยมีตัวแทนสามฝ่ายคือ โจว เอินไหลในฐานะตัวแทนพรรคคอมมิวนิสต์ นายพลซาง ชุน (Zhang Zhun) ในฐานะตัวแทนพรรคก๊กมินตั๋ง และพลเอกมาร์แชลในฐานะประธานการประชุมและผู้ตัดสินชี้ขาด โดยมีการลงนามในข้อตกลง 3 ข้อ คือ¹

- 1.. ให้มีการหยุดยิงและระงับการเคลื่อนกำลังทหารชั่วคราว
2. ให้จัดการประชุมปรึกษาหารือทางการเมืองเพื่อจัดตั้งรัฐบาลผสม
3. ให้มีการรวมกองทัพของทั้งสองพรรคเป็นกองทัพแห่งชาติ

แม้ว่าจีนทั้งสองฝ่ายจะให้ความยกย่องสหรัฐอเมริกาในฐานะประเทศมหาอำนาจและยินดีที่จะเข้าร่วมเจรจาในครั้งนี้ แต่จีนทั้งสองฝ่ายก็ยังมีอคติและไม่ไว้วางใจกัน ต่างก็เสนอข้อแม้ในการร่วมมือกันดังกล่าว รัฐบาลก๊กมินตั๋งได้ขอให้พรรคคอมมิวนิสต์จีนยอมปลดอาวุธก่อนที่จะให้มีการจัดตั้งรัฐธรรมนูญ ในขณะที่ฝ่ายพรรคคอมมิวนิสต์จีนขอให้มีการจัดตั้งรัฐบาลก่อนถึงจะยอมปลดอาวุธ

ในเรื่องของระบบการเมืองในรัฐบาลผสมนั้น รัฐบาลก๊กมินตั๋งเสนอให้ใช้ระบบประธานาธิบดี (President System) แต่ฝ่ายพรรคคอมมิวนิสต์เสนอให้ใช้ระบบคณะรัฐมนตรี (Cabinet System) และให้มีเสรีภาพในการปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงการตรวจสอบอำนาจต่อฝ่ายบริหาร² ปรากฏว่าปัญหาเหล่านี้ทำให้ไม่สามารถทำการเจรจาต่อไปได้

ในวันที่ 10 มกราคม ค.ศ. 1946 นายพลมาร์แชลประสบความสำเร็จที่ให้ทั้งสองฝ่ายจัดตั้งสภาที่ปรึกษาทางการเมือง (Political Consultation Conference) ขึ้นและให้มีการหยุดยิงในทันที มีการตั้งศูนย์บริหารประกอบด้วยตัวแทนจากทั้งสามฝ่าย เพื่อตรวจสอบการปฏิบัติตามข้อตกลงหยุดยิงในครั้งนี้ และในวันที่ 10 มกราคมถึง 31 มกราคม ค.ศ. 1946 ได้มีการเปิดประชุมสภาที่ปรึกษาทางการเมืองขึ้นที่กรุงเป่ย์จิง ในส่วนผู้เข้าร่วมประชุมนั้นมีตัวแทนจากหลายพรรครวม 38 คน ประกอบด้วยตัวแทนจากพรรคก๊กมินตั๋ง 8 คน ตัวแทนจากพรรคคอมมิวนิสต์ 7 คน ตัวแทนจากสันนิบาตประชาธิปไตย 9 คน ตัวแทนจากพรรคเยาวชน 5 คน และตัวแทนอิสระ 9 คน³ ที่ประชุมครั้งนี้ได้มีข้อตกลงที่เกี่ยวกับการเมืองการทหารดังนี้ คือ⁴

1. ให้มีการจัดตั้งรัฐบาลแห่งชาติใหม่
2. ให้มีการจัดทำโครงการทางการเมือง โดยยุติการปกครองของพรรคก๊กมินตั๋งและสถาปนารัฐบาลตามระบอบรัฐธรรมนูญ

¹ Bruce A. Elleman. (2001). *op.cit.* p.225.

² Immanuel C.Y. Hsu. (1995). *op.cit.* p. 625 - 626.

³ *Ibid.*

⁴ John K. Fairbank; & Albert Feuerwerker. (1986). *op.cit.* p. 730.

3. ให้ปรับปรุงร่างรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1936
4. ให้สมาชิกของสภาร่างรัฐธรรมนูญแห่งชาติที่ได้รับแต่งตั้งทำการปรับปรุงแก้ไขรัฐธรรมนูญ
5. ให้มีการรวมกองทัพของรัฐบาลและพรรคคอมมิวนิสต์มาอยู่ภายใต้อำนาจบังคับบัญชาเดียวกัน

นอกจากนี้ที่ประชุมสภาที่ปรึกษาทางการเมืองได้ลงมติให้มีการจัดตั้งองค์กรสูงสุดของรัฐ คือ สภาแห่งชาติ (State Council) ที่ประกอบด้วยพรรคหลายพรรค และให้มีอำนาจทั้งทางบริหารและนิติบัญญัติ ประกอบด้วยสมาชิก 40 คน ให้สมาชิกครึ่งหนึ่งมาจากพรรคก๊กมินตั๋ง ส่วนอีกครึ่งหนึ่งมาจากพรรคอื่นๆ มติของสภาแห่งชาติรวมทั้งการจะเปลี่ยนแปลงมติของสภาที่ปรึกษาทางการเมืองจะต้องได้คะแนนเสียง 2 ใน 3 ดังนั้นพรรคที่มีเสียงรวมกันได้เกิน 1 ใน 3 จึงมีสิทธิออกเสียงยับยั้งได้ ซึ่งจะส่งผลให้พรรคคอมมิวนิสต์และสันนิบาตประชาธิปไตยซึ่งเป็นพันธมิตรกันมีความหวังที่จะสามารถออกเสียงเพื่อขัดขวางการพยายามที่จะแก้ไขมติของพรรคก๊กมินตั๋งได้

สภาที่ปรึกษาทางการเมืองยังได้จัดตั้งคณะรัฐมนตรีขึ้น ส่วนอำนาจท้องถิ่นให้มณฑลเป็นอำนาจสูงสุดตามรัฐธรรมนูญ ให้มีการเลือกตั้งตำแหน่งข้าหลวงประจำมณฑล ให้แต่ละมณฑลให้มีรัฐธรรมนูญของตนเอง นับว่าเป็นการแบ่งแยกอำนาจอย่างชัดเจนระหว่างอำนาจของรัฐบาลส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น ดังนั้นดูเหมือนว่ามติของที่ปรึกษาทางการเมืองนี้จะมีแนวโน้มไปในทางให้ผลประโยชน์แก่พรรคคอมมิวนิสต์

ผลงานของพลเอกมาร์แชลอีกประการหนึ่งที่สำคัญ คือ การผลักดันให้รัฐบาลทั้งสองตกลงกันในเรื่องกำลังทหารที่ทั้งสองฝ่ายจะต้องมีกำลังทหารประจำในกองทัพแห่งชาติ ข้อตกลงได้ทำกันในวันที่ 25 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1946 สาระสำคัญ คือ ภายใน 1 ปี พรรคก๊กมินตั๋งต้องลดกำลังเหลือ 90 กองพล และฝ่ายพรรคคอมมิวนิสต์จีนลดลงเหลือ 18 กองพล และในอีก 6 เดือนต่อมา พรรคก๊กมินตั๋งต้องลดกำลังเหลือ 50 กองพล ฝ่ายพรรคคอมมิวนิสต์จีนลดลงเหลือ 10 กองพล¹

การรวมกองทัพของรัฐบาลก๊กมินตั๋งและพรรคคอมมิวนิสต์จีนเป็นกองทัพแห่งชาติ ได้มีการตกลงกัน โดยมีการจัดแบ่งกองทัพในดินแดนต่างๆ ดังนี้²

¹ Immanuel C.Y. Hsu. (1995). *op.cit.* p. 626.

² ปรับปรุงจาก Immanuel C.Y. Hsu. (1995). *op.cit.* p. 626.

พื้นที่	จำนวนทหารก๊กมินตั๋ง	จำนวนทหารคอมมิวนิสต์
แมนจูเรีย	14 กองพล	1 กองพล
ภาคเหนือ	11 กองพล	7 กองพล
ภาคกลาง	10 กองพล	2 กองพล
ภาคใต้	6 กองพล	-
ภาคตะวันตกเฉียงเหนือ	9 กองพล	-

การจัดกองทัพเช่นนี้ดูเหมือนว่ารัฐบาลก๊กมินตั๋งเข้าควบคุมเขตภาคตะวันตกเฉียงเหนือทำให้จีนคอมมิวนิสต์ติดต่อกับสหภาพโซเวียตได้ยากขึ้น ได้มีการเตรียมการ และทำการเตรียมเพื่อจะเข้าไปควบคุมฐานที่มั่นของพรรคคอมมิวนิสต์ซึ่งอยู่ในแมนจูเรียและเขตภาคเหนือของจีน เนื่องจากนับตั้งแต่สหภาพโซเวียตได้เข้ายึดครองมานับตั้งแต่ช่วงก่อนสงครามมหาเอเชียบูรพาสิ้นสุดลงเพียงไม่กี่วัน และไม่ยอมถอนกำลังทหารออกไป แม้สหภาพโซเวียตจะกล่าวว่าจะทำการถอนกำลังทหารออกไปแต่ก็มีการเลื่อนกำหนดไปทุกครั้ง จนกระทั่งช่วงปลายฤดูหนาวของ ค.ศ. 1946 สหภาพโซเวียตจึงยอมถอนกำลังทหารออกไป¹ ในระหว่างที่รออยู่นั้นรัฐบาลก๊กมินตั๋งเกรงว่าพรรคคอมมิวนิสต์จะเป็นฝ่ายได้เปรียบ จึงพยายามส่งกำลังทหารเข้าไป เมื่อเป็นเช่นนั้นพรรคคอมมิวนิสต์จึงทำการประท้วงว่าพรรคก๊กมินตั๋งทำการละเมิดข้อตกลงที่จะไม่เคลื่อนกำลังทหาร ซึ่งทางสหรัฐ อเมริกาเองก็ยอมรับในคำประท้วงครั้งนี้ เนื่องจากพลเอกมาร์แชลคิดว่าหากพรรคก๊กมินตั๋งส่งกำลังทหารเข้าสู่แมนจูเรียจะเป็นการขยายเส้นทางการติดต่อของกำลังทหาร ทำให้เป็นฝ่ายเสียเปรียบและเป็นอันตรายต่อยุทธศาสตร์ของตนเองหากว่าสงครามกลางเมืองเกิดขึ้น ทางสหรัฐอเมริกาก็จัดเตรียมพาหนะเพื่อช่วยในการขนส่งกำลังทหารของก๊กมินตั๋งให้กับเจียง ไคเช็กเพื่อให้สามารถล่าถอยกำลังทหารได้รวดเร็ว กองทัพก๊กมินตั๋งจึงเข้ายึดครองเมืองมุกเด็น (Mukden) เมืองหลวงของเหลียวหนิงได้ในทันทีที่กำลังทหารของสหภาพโซเวียตถอนตัวออกไป

เมื่อสถานการณ์เป็นเช่นนี้พรรคคอมมิวนิสต์จึงตัดสินใจได้ตอบโดยการส่งกำลังเข้ายึดเมืองชื่อผิง ทางตอนเหนือของมุกเด็น ทหารของทั้งสองฝ่ายเข้าปะทะกันเป็นเวลานานหนึ่งเดือน นับว่าเป็นการสู้รบครั้งใหญ่ครั้งแรกในสงครามกลางเมือง²

¹ทวีป วรดิภ. (2542). เล่มเดิม. หน้า 1043.

²แหล่งเดิม

3. การปฏิรูปที่ดิน

ในระบอบที่พรรคคอมมิวนิสต์จีนทำสงครามกับญี่ปุ่นนั้น ดินแดนที่พรรคคอมมิวนิสต์จีนเข้าไอยึดครองก็ได้มีการดำเนินการปฏิรูปที่ดิน ช่วงระยะสงครามกับญี่ปุ่นนี้ แม้ว่าภารกิจที่ถือว่าสำคัญที่สุดคือ การต่อต้านญี่ปุ่น แต่การดำเนินงานในชั้นพื้นฐานของเขตปลดแอกก็ยังคงไม่ได้ถูกละทิ้ง นั่นก็คือการปฏิรูปการดำเนินชีวิตของชาวนา ซึ่งนโยบายในการปฏิรูปที่ดินก็ได้มีการปฏิบัติและมีการพัฒนาเรื่อยมาภายในเขตปลดแอกเหล่านี้ หลังสงครามสิ้นสุดลงใน ค.ศ. 1946 ภายใต้การชี้นำของศูนย์กลางนำพรรค เขตปลดแอกทุกเขตได้มีการเคลื่อนไหวนของมวลชนเพื่อให้ลดค่าเช่าที่นาและลดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ ซึ่งในการลดอัตราค่าเช่าและอัตราดอกเบี้ยเงินกู้นี้ ยังมีผลย้อนหลังอีกด้วย กล่าวคือ เจ้าที่ดินจะต้องคืนส่วนที่ได้เก็บไว้แล้วให้แก่ชาวนาด้วย¹

จากสถานะของการสู้รบระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์และรัฐบาลก๊กมินตั๋งที่กำลังจะเกิดขึ้น ส่งผลให้พรรคคอมมิวนิสต์ต้องเตรียมการปลุกกระดมมวลชนชาวนา ให้ลุกฮือแผ่ขยายวงกว้างออกไปทั่วทั้งประเทศ โดยให้ทำการต่อต้านการเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของคนในรัฐบาลก๊กมินตั๋ง ซึ่งกระบวนการเคลื่อนไหวนี่ส่งผลให้พรรคคอมมิวนิสต์ได้รับเสียงสนับสนุนจากชาวนาส่วนใหญ่ เนื่องจากการปฏิรูปที่ดินเป็นการแก้ปัญหาที่ชาวนาเผชิญมานับตั้งแต่อดีต

ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1946 พรรคคอมมิวนิสต์ได้มีการโฆษณาชวนเชื่อ คำขวัญที่ว่า“ที่ดินเป็นของผู้ไถหว่าน” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปลี่ยนแปลงในเรื่องกรรมสิทธิ์การถือครองที่ดิน แม้ว่าในขั้นนี้จะยังคงไม่มีการรื้อที่ดินของบรรดาเจ้าที่ดิน เพียงแค่ให้เจ้าที่ดินมารับค่าที่ดินคืนได้ในภายหลังโดยทางเจ้าหน้าที่จะทำการออกหนังสือให้เป็นหลักฐาน

การปฏิรูปที่ดินขั้นต่อมา มีการออกกฎหมายการปฏิรูปที่ดิน ค.ศ. 1947 ให้รับที่ดินและทรัพย์สินต่างๆ ของเจ้าที่ดิน โดยไม่มีค่าตอบแทนใดๆ ส่วนพวกชาวนารวยนั้นให้ถือครองที่ดินเท่าที่จำเป็นเท่านั้น โดยกฎหมายปฏิรูปที่ดินฉบับนี้ได้ประกาศใช้เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม ค.ศ. 1947 มีรายละเอียดต่างๆ ดังนี้

1. ระบบเกี่ยวกับการเพาะปลูกในแบบศักดินาจะต้องถูกยกเลิก ระบบการเพาะปลูกจะต้องอยู่บนฐานที่ว่าที่ดินเป็นของผู้ไถหว่าน
2. กรรมสิทธิ์ในที่ดินของเจ้าที่ดินจะต้องถูกยกเลิก
3. กรรมสิทธิ์ในที่ดินของวัด โรงเรียน องค์การต่างๆ ต้องถูกยกเลิก
4. หนี้สินที่เกิดในเขตชนบทในการปฏิรูปที่ดินต้องถูกยกเลิก

¹แหล่งเดิม. หน้า 1044.

5. การบริหารองค์กรในการปฏิรูประบบการเพาะปลูกนี้ เป็นของสหกรณ์หมู่บ้าน ซึ่งถูกเลือกโดยสภาของชาวนาในท้องถิ่นนั้นๆ
6. ที่ดินในหมู่บ้านทั้งของเจ้าที่ดินและของสาธารณะจะถูกยึดครองโดยองค์กรชาวนา ซึ่ง จะทำการรวบรวมและแจกจ่ายอย่างเท่าเทียมกัน โดยพิจารณาจากความต้องการของครอบครัวและคุณภาพของที่ดิน
7. แต่ละหน่วยในการแบ่ง คือ เซียง (Xiang) ในแต่ละเซียงจะมีความสมดุลกัน ตอบสนองวัตถุประสงค์ต่อความต้องการในการเพาะปลูก เทียบเคียงกับเซียงอื่นๆ
8. องค์กรชาวนาจะยึดทรัพย์สินและเครื่องมือทางการเกษตรอื่นๆ ของเจ้าที่ดิน และแจกจ่ายให้กับชาวนาที่ขาดแคลน
9. กระบวนการในการเตรียมการเรื่องที่ดินและทรัพย์สิน มีดังนี้
 - 9.1 ป่าไม้และภูเขา การชลประทาน สวนผลไม้ บ่อน้ำ ให้จัดตามความเหมาะสม โดยคำนึงถึงมาตรฐานของที่ดิน
 - 9.2 ป่าผืนใหญ่ เครื่องมือ เครื่องจักรขนาดเล็ก เหมือนขนาดใหญ่ ทุ่งหญ้าขนาดใหญ่ และทะเลสาบ จะจัดการโดยรัฐบาล
 - 9.3 สถานที่ที่มีชื่อเสียง และจุดที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ จะถูกทำบัญชีและจัดการโดย สมาชิกอาวุโสของรัฐบาลในพื้นที่นั้นๆ
 - 9.4 กิจกรรมทางทหาร และการเงินในปริมาณมาก หลังจากที่ได้มีการจัดสรรตามความต้องการแล้วจะถูกจัดทำบัญชีและยึดครองโดยสมาชิกอาวุโสของรัฐบาลในท้องถิ่น เพื่อทำการจัดตั้งต่อไป
10. กระบวนการในการตอบสนองต่อปัญหาในการปฏิบัติ มีดังนี้
 - 10.1. ครอบครัวชาวนาจนที่มี 1 หรือ 2 คนอาจได้ที่ดินเท่ากับครอบครัวที่มี 2 หรือ 3 คน โดยให้ที่สภาชาวนาเป็นผู้ตัดสินใจ
 - 10.2. แรงงานในเขตชนบท หรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางและครอบครัวจะได้รับที่ดินเท่ากับชาวนา หรืออาจได้รับเป็นสิ่งตอบแทนโดยไม่ได้รับที่ดินก็ได้ ขึ้นอยู่กับ การตัดสินใจของสภาชาวนา
 - 10.3. สำหรับสมาชิกของกองทัพ รัฐบาล และองค์กรประชาชนซึ่งมีบ้านอยู่ในชนบท ตัวเขาและครอบครัวจะได้รับที่ดินและทรัพย์สินเท่าเทียมชาวนา
 - 10.4. เจ้าที่ดินและครอบครัวจะได้รับที่ดินและทรัพย์สินเท่าเทียมชาวนา
 - 10.5. สำหรับเจ้าหน้าที่และทหารของก๊กมินตั๋ง รวมทั้งสมาชิกพรรคอื่นๆ ผู้ที่มีบ้านอยู่ในชนบท ครอบครัวจะได้รับที่ดินและทรัพย์สินเท่าเทียมชาวนา

- 10.6. สำหรับผู้ทรงศ อชาญากรในสงครามกลางเมือง จะไม่ได้รับที่ดิน ส่วนครอบครัวยุในชนบทและไม่ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ที่เป็นอาชญากรรม จะได้รับที่ดินและทรัพย์สินเท่าเทียมชาวนา
11. รัฐบาลจะออกโฉนดในกรรมสิทธิ์ที่ดินให้โดย ผู้รับมอบมีสิทธิ์ที่จะกระทำการใดๆ กับที่ดินของตน ภายใต้เงื่อนไขของข้อกำหนดการเช่าที่ดิน โฉนดใดๆ ที่มีอยู่ก่อนกฎหมายการปฏิรูปที่ดินนี้ถือเป็นโมฆะ
12. ทรัพย์สิน การปฏิบัติในด้านการอุตสาหกรรมและการค้าจะถูกปกป้องจากการล่วงละเมิด
13. เพื่อประโยชน์ในการปฏิรูปที่ดิน ศาลประชาชนจะถูกจัดตั้งขึ้น และสามารถลงโทษผู้กระทำการต่อต้านกฎหมายนี้ โดยศาลประชาชนนี้ก่อตั้งจากบุคคลที่ถูกเลือกโดยสภาชาวนา หรือเป็นสภาชาวนาเอง และจากการแต่งตั้งโดยรัฐบาล
14. ระหว่างการปฏิรูปที่ดิน เพื่อประโยชน์ในการรักษาความสงบและปกป้องผลประโยชน์ของชาวนา สภาชาวนาจัดตั้งคณะบุคคลเพื่อดูแลความเรียบร้อย
15. เพื่อประโยชน์ในการประกันกฎหมายปฏิรูปที่ดิน รัฐบาลจะรับผิดชอบต่อความปลอดภัยในสิทธิ์ทางประชาธิปไตยของประชาชน โดยประชาชนมีสิทธิจะนัดประชุมฟ้องร้องพนักงานในทุกระดับ มีสิทธิพิจารณาถอดถอนและเลือกตั้งเจ้าหน้าที่งานของพรรค รัฐบาลและองค์กรชาวนา ผู้ใดละเมิดสิทธิทางประชาธิปไตยจะถูกลงโทษโดยศาลประชาชน
16. ในที่ซึ่งที่ดินได้จัดแบ่งโดยยุติธรรมมาก่อนหน้านี้ และชาวนาไม่ต้องการแบ่งใหม่ ที่ดินนั้นไม่ต้องแบ่งสรรใหม่¹

กฎหมายปฏิรูปที่ดินฉบับนี้เป็นการตอบสนองต่อกระแสของการเปลี่ยนแปลงที่มาจากเบื้องล่าง ซึ่งเป็นผลมาจากความอดอยากและความโกรธแค้นของชาวนาในท้องถิ่นต่างๆ ที่สั่งสมมาจากการปกครองที่กดขี่ของรัฐบาลก็กมิตั้ง และเจ้าที่ดิน ศาลประชาชนที่ถูกจัดตั้งขึ้นนั้นกลายเป็นเครื่องมือที่ใช้แก้แค้นต่อเจ้าที่ดิน บรรดาอันธพาล และเจ้าหน้าที่รัฐบาลก็กมิตั้งที่เคยกดขี่ชาวนามา

ผลในการดำเนินนโยบายปฏิรูปที่ดินและการออกกฎหมายปฏิรูปที่ดินครั้งนี้ทำให้พรรคคอมมิวนิสต์จีนได้รับการสนับสนุนจากชนชั้นชาวนาในทุกภูมิภาค ซึ่งส่งผลดีต่อพรรคคอมมิวนิสต์ในช่วงสงครามกลางเมืองอย่างมาก

¹Tony Saich. (1996). *op.cit.* p. 1295 – 1268.

4. สภาวะสงครามกลางเมือง

ในเดือนเมษายน ค.ศ. 1946 ทางฝ่ายก๊กมินตั๋งด้วยความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกา เจียง ไคเช็คได้ทำการย้ายที่ทำการของรัฐบาลจากฉงชิ่งมาอยู่ที่หนานจิง ต่อมาในเดือนมิถุนายน ปีเดียวกัน สหรัฐอเมริกาได้เสนอให้สินเชื่อแก่เจียง ไคเช็คเป็นจำนวนเงิน 50,000,000 ดอลลาร์ ส่งผลให้ทางเจียง ไคเช็คเริ่มเคลื่อนไหวกองทหารโดยยกทัพบุกที่มั่นของพรรคคอมมิวนิสต์หลายแห่ง แม้ว่าสหรัฐอเมริกาเองจะพยายามให้มีการเจรจาสงบศึกชั่วคราวกันในวันที่ 7 มิถุนายน ค.ศ. 1946 แต่ว่าเจียง ไคเช็คยื่นคำขาดต่อพรรคคอมมิวนิสต์ให้ถอนกำลังทหารทั้งหมดจากฐานที่มั่นที่ยึดครองอยู่ในภาคเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือ คำขาดของเจียง ไคเช็คนี้เปรียบเป็นการจุดชนวนให้สงครามกลางเมืองระเบิดขึ้น เพราะว่าทางพรรคคอมมิวนิสต์ก็ไม่สามารถยอมรับข้อเรียกร้องนี้ได้ อีกทั้งพรรคคอมมิวนิสต์เองก็พร้อมที่จะเข้าสู่ภาวะสงครามเช่นกัน

4.1 การปฏิบัติการทางทหารของพรรคก๊กมินตั๋ง

พวกฝ่ายขวาในพรรคก๊กมินตั๋งเห็นสมควรให้ใช้ปฏิบัติการทางทหารเพื่อเผด็จศึกพรรคคอมมิวนิสต์ในสงครามกลางเมือง ทำการกวาดล้างพรรคคอมมิวนิสต์ ในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1946 กองทหารก๊กมินตั๋งได้เข้าโจมตีฐานที่มั่นใหญ่ๆ ของพรรคคอมมิวนิสต์ทั้งในภาคเหนือและภาคกลางของจีน เนื่องจากมีกำลังทหารมากกว่าพรรคคอมมิวนิสต์ถึง 3 : 1¹ ทำให้พรรคคอมมิวนิสต์จึงต้องถอยจากภาคกลางและทางตอนใต้ของแม่น้ำฉางเจียง ต่อมาในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1946 กองทหารก๊กมินตั๋งได้เข้ายึดครองเมืองเจิ้งเต๋อ เมืองหลวงของเขตปลดแอกเหอ และเข้ายึดเมืองคาลแกนเมืองหลวงของเขตปลดแอก ซานซี – ซาฮาร์ – เหวเป่ย์ได้ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1946 และในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1947 กองทหารก๊กมินตั๋งสามารถเข้ายึดเมืองเจี้ยนอานได้

การสู้รบของกองทัพรัฐบาลก๊กมินตั๋งในช่วงเดือนกรกฎาคม – กันยายน ค.ศ. 1946 กองทัพก๊กมินตั๋งระดมกำลังถึง 196 กรม เข้ายึดดินแดนของพรรคคอมมิวนิสต์ได้ถึง 174,000 ตารางกิโลเมตร แต่ว่าการควบคุมพื้นที่ขนาดใหญ่นั้นทำให้เกิดปัญหา คือ การติดต่อสื่อสารและเส้นทางคมนาคมแผ่ขยายกว้างออกไป ซึ่งต้องอาศัยกำลังทหารจำนวนมากตามไปด้วย ต่อมาเจียง ไคเช็คใช้วิธีการทุ่มกำลังเข้าพิชิตเป็นแห่งๆ แทนการบุกทุกด้านของแนวรบ โดยพยายามบุกชานตงซึ่งควบคุมโดยจีน อี้ เพื่อเปิดทางรถไฟสายเทียนจิน – ฝูโจว ทั้งเจียง ไคเช็คยังได้ส่งเหอ จงหนาน (He Jungnan) พร้อมกองทหาร 230,000 คนบุกเข้ายึดเจี้ยนอาน

¹Immanuel C.Y. Hsu. (1995). *op.cit.* p. 630.

แม้สถานการณ์จะเลวร้ายลงแต่โจว เอินไหลซึ่งยังคงอยู่ที่หนานจิงก็พยายามที่จะให้มีการตั้ง คณะกรรมการขึ้นอันประกอบด้วย ตัวแทนจากสหรัฐอเมริกา 1 คน ตัวแทนจากพรรคก๊กมินตั๋ง 2 คน และตัวแทนจากพรรคคอมมิวนิสต์จีน 2 คน เพื่อพิจารณาจัดตั้งสภาแห่งรัฐขึ้นใหม่ แต่เจียง ไคเช็กไม่สนใจอีกต่อไปและได้เปิดประชุมสมัชชาแห่งชาติขึ้นที่หนานจิง ในวันที่ 12 พฤศจิกายน ค.ศ. 1946 โดยมีเพียงพรรคฝ่ายขวาสุด คือ พรรคเยาชนและพรรคสังคมประชาธิปไตยเข้าร่วม ส่วนพรรคคอมมิวนิสต์และสันนิบาตประชาธิปไตยไม่ยอมเข้าร่วมการประชุมนี้¹ ที่ประชุมได้มีมติให้ความเห็นชอบในรัฐธรรมนูญใหม่ที่ใช้หลักการของลัทธิไตรราษฎร์เป็นหลักพื้นฐานแห่งรัฐ และให้มีตำแหน่งประธานาธิบดี อยู่ในวาระ 6 ปี พร้อมทั้งได้เลือกเจียง ไคเช็กให้ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี² พรรคคอมมิวนิสต์พยายามประท้วงรัฐธรรมนูญฉบับนี้แต่ก็ไม่เป็นผลเมื่อเป็นเช่นนั้นโจว เอินไหลจึงเดินทางกลับเอียนอาน

ในสงครามกลางเมืองระยะแรกนั้นกองทหารคอมมิวนิสต์จีนไม่พยายามที่ป้องกันเมือง และพยายามที่จะเลี่ยงการปะทะตรงๆ เพื่อล่อให้ข้าศึกเดินทางลึกเข้าไปในบริเวณที่เลือกไว้ พรรคคอมมิวนิสต์จีนได้ทำการอพยพผู้คนทั้งสมาชิกพรรค ผู้ปฏิบัติงาน รวมไปถึงครอบครัวออกไปจากเอียนอานในระหว่างวันที่ 16 – 18 มีนาคม ค.ศ. 1947 คณะผู้นำของพรรคคอมมิวนิสต์แบ่งกันออกเป็นสองคณะ คณะแรกได้แก่ เหมา เจ๋อตงและโจว เอินไหล ส่วนคณะที่สอง ได้แก่ หลิว เซาฉีและจู เต๋อ

ระหว่างการไล่ล่าของเหอ จงหนาน เหมา เจ๋อตงหลบลูกกองทหารของเหอ จงหนานให้กระจายตัวอยู่ทั่วบริเวณตอนเหนือของชานซี ส่งผลให้การประสานงานไม่อาจทำได้สะดวกและถูกตัดเสบียงอาหารของกองทัพ เพราะกองทหารของก๊กมินตั๋งไม่ชำนาญในพื้นที่ และไม่ได้รับการสนับสนุนจากคนในท้องถิ่น ในช่วงเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1946 ถึงเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1947 พรรคคอมมิวนิสต์ถอนทหารออกจากพื้นที่นั้น แม้ต้องสูญเสียเอียนอานซึ่งเป็นเสมือนสัญลักษณ์ของพรรคคอมมิวนิสต์ แต่ก็สามารถเข้าครอบครองพื้นที่มณฑลชานซีซึ่งสมบูรณ์กว่าได้³

4.2 นักศึกษาจีนกับกระแสต่อต้านสหรัฐอเมริกา

ใน ค.ศ. 1948 นักศึกษาในช่างไห่ได้จัดงานวันที่ระลึก 4 พฤษภาคม และมีการจัดประชุมกัน ที่ประชุมได้จัดตั้ง "แนวร่วมกู้ภัยประชาชาติแห่งนักศึกษาช่างไห่เพื่อต่อต้านจักรวรรดินิยมอเมริกาที่หนาน

¹ Ibid.

² Ibid. p. 630 – 631.

³ ทวีปวรติลก. (2542). *เล่มเดิม*. หน้า 1047

ช่วยจักรพรรดินิยามญี่ปุ่น” และยังได้มีการจัดนิทรรศการแสดงประวัติการต่อต้านญี่ปุ่น เพื่อโฆษณาแก่บุคคลทั่วไปถึงเบื้องหลังการรุกรานจีนของญี่ปุ่น และแผนการของสหรัฐอเมริกาที่หนุนญี่ปุ่น¹

ในวันที่ 22 พฤษภาคม ค.ศ. 1948 นักเรียน นักศึกษาในเซี่ยงไฮ้ได้เปิดประชุมเพื่อคัดค้านสหรัฐอเมริกาและคัดค้านรัฐบาลก๊กมินตั๋ง ที่ดำเนินนโยบายขายชาติ กล่าวคือ ยอมทำสัญญาซึ่งแท้ที่จริงแล้วเป็นการเปิดตลาดจีนให้กับสินค้าของสหรัฐอเมริกา นับเป็นการสกัดกั้นสินค้าของจีนเอง การเคลื่อนไหวในครั้งนี้ได้ขยายตัวสู่เมืองอื่นๆ เช่น เป่ย์จิง อุ๋ฮั่น เจิ้งตู มีการจัดเดินขบวนประท้วงและหยุดเรียน

ในวันที่ 5 มิถุนายน ค.ศ. 1948 นักศึกษาได้มีการจัดเดินขบวนประท้วงครั้งใหญ่ ต่อต้านสหรัฐอเมริกา แต่ก็ถูกตำรวจลับของก๊กมินตั๋งเข้าจับกุมแต่นักศึกษาพยายามขัดขึ้น ทางทางจึงส่งกำลังทหารเข้ามาปราบปรามอย่างรุนแรง

ส่วนในเป่ย์จิงนักศึกษาได้รวมตัวกันในวันที่ 5 กรกฎาคม ค.ศ. 1948 และเดินขบวนไปตามที่ต่างๆ โดยเรียกร้องการต่อต้านการทำร้ายเยาวชนในภาคอีสาน แต่กองพันทหารที่ 208 ของก๊กมินตั๋งเข้าปราบปรามด้วยปืนกล นักศึกษาตายและบาดเจ็บกว่า 40 คน²

นอกจากการต่อต้านของบรรดานักศึกษาแล้วยังมีการหยุดงานประท้วงของคนงานในเซี่ยงไฮ้และไต้หวัน เพื่อประท้วงต่อความอดอยาก และค่าครองชีพที่ขึ้นสูง มีการเดินขบวน ก่อความไม่สงบเกิดขึ้นทั่วไป อันรวมไปถึงการก่อการจลาจลโดยพวกชาวนาในชนบทซึ่งเป็นรูปแบบดั้งเดิมของจีนในการแสดงความไม่พอใจต่อผู้ปกครอง เมื่อชาวนาทนต่อความอดอยากไม่ไหวก็จะก่อความไม่สงบ ไม่ยอมจ่ายภาษี ทำร้ายผู้เก็บค่าเช่าที่นา

4.3 ชัยชนะของกองทัพคอมมิวนิสต์

นับตั้งแต่กลาง ค.ศ. 1947 พรรคคอมมิวนิสต์เริ่มเป็นฝ่ายได้เปรียบ เหมา เจ๋อตงสั่งการให้กองทัพปลดแอกประชาชนตีได้กลับกองทัพรัฐบาลก๊กมินตั๋ง ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1947 ได้มีการจัดประชุมคณะกรรมการการเมืองขึ้นที่หยางเจียกู่ ที่ประชุมได้มีมติว่าศูนย์การนำพรรคคอมมิวนิสต์จีนไม่มีความจำเป็นที่จะต้องตั้งอยู่ภาคเหนือของชานซีอีกต่อไป พอถึงเดือนมีนาคม ค.ศ. 1948 เหมา เจ๋อตงและศูนย์การนำของพรรคก็ได้ย้ายไปยังมณฑลชานซี³

¹ เทอด ธงธรรม; และ วรรณา พรประเสริฐ. (2522). *เล่มเดิม*. หน้า 278 – 279.

² *แหล่งเดิม*. หน้า 285 – 287.

³ ทวีป วรดิถ. (2545). *เหมาเจ๋อตง ย่องเดินนักปฏิวัติ*. หน้า 271.

4.3.1 ยุทธการเหลียวซี - เส้นหยาง

หลิน เปียว ในฐานะผู้บัญชาการกองทัพปลดแอกประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือนำกองทหารจำนวนกว่า 700,00 คน ทำการล้อมโจมตีกองทัพของรัฐบาลก๊กมินตั๋งซึ่งมีทหารทั้งหมด 44 กองพล¹ จุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญของยุทธการนี้อยู่ที่เจียงโจวเพราะตั้งอยู่บนทางรถไฟสายเป่ย์ผิง – เหลียวหนิงอันเป็นทางเชื่อมภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับภาคเหนือเข้าด้วยกัน กองทัพรัฐบาลก๊กมินตั๋งซึ่งป้องกันรักษาเขตเจียงโจวนี้มี 8 กองพล จำนวนประมาณ 100,000 นาย ภายใต้บัญชาการของฟาน ฮั่นเจ๋ ในการเข้าโจมตีเจียงโจวนี้เหมา เจ๋อตงมีคำสั่งให้หลิน เปียวใช้กำลัง 1 กองพลล้อมกองทัพรัฐบาลก๊กมินตั๋งที่ฉางซุน แล้วจึงใช้กำลังอีก 6 กองพล กองทหารปืนใหญ่ 1 กองพลและกองพันรถถังอีก 1 กองพลเข้าโจมตีเจียงโจว ทั้งยังวางกำลัง 2 กองพลที่เขตเถาซานและเถาเจียวซึ่งอยู่ทางตะวันตกเฉียงใต้ของเจียงโจว และวางกำลัง 3 กองพลที่เขตเฮยซานและฉางหนูเพื่อป้องกันกองทัพที่เข้ามาช่วยจากจีนซีและเส้นหยาง² การรบที่เจียงโจวเริ่มขึ้นในวันที่ 12 กันยายน 1947 โดยเจียง ไคเช็คเดินทางมาบัญชาการด้วยตนเอง เจียงระดมกำลังกองทัพจากภาคเหนือจำนวน 5 กองพล และจากซานตงอีก 2 กองพลเข้าโจมตีเถาซานเพื่อช่วยเหลือแต่ก็ไม่สามารถตีเถาซานแตกได้ กระทั่งในวันที่ 14 ตุลาคม ค.ศ. 1947 กองทหารของหลินเปียวสามารถยึดเมืองเจียงโจวได้ จับฟาน ฮั่นเจ๋พร้อมทหารกว่า 100,000 คน เป็นเชลย ต่อมาจึงเข้าล้อมเมืองฉางซุนซึ่งกองทหารของก๊กมินตั๋งในเมืองฉางซุนได้ยอมแพ้ในวันที่ 18 ตุลาคม ค.ศ. 1947 เจียง ไคเช็คพยายามจะยึดเจียงโจวคืนแต่ก็ถูกกองทัพปลดแอกภายใต้การนำของหลิน เปียวเข้ากวาดล้างในวันที่ 26 ตุลาคมปีเดียวกัน ในวันที่ 2 พฤศจิกายน ค.ศ. 1947 กองทหารของรัฐบาลก๊กมินตั๋งในมุกเดนเมืองหลวงของมณฑลเหลียวหนิงก็ประกาศยอมแพ้³ ชัยชนะในเขตแมนจูเรียนับตั้งแต่เจียงโจว ฉางซุน และมุกเดน กองทัพของหลิน เปียวสามารถทำลายกองทหารของก๊กมินตั๋งไปกว่า 500,000 คน⁴ นับว่าเป็นการทำลายขวัญกำลังใจของกองทัพก๊กมินตั๋งไปอย่างมาก อีกทั้งยังทำให้กองทัพปลดแอกประชาชนมีแนวหลังที่มั่นคงปลอดภัย และยังสามารถครองฐานที่มั่นทางอุตสาหกรรมขนาดใหญ่อีกด้วย

ในขณะที่สงครามในแมนจูเรียกำลังดำเนินไปนายพลเจิน อี้สามารถนำกองทัพเข้ามุก เชน และยึดเมืองจีหนานเมืองหลวงของซานตงได้ในเดือนกันยายน ค.ศ. 1948 พร้อมกันนี้ได้ทำการปฏิรูปที่ดินเป็นครั้งแรกในเขตแมนจูเรีย รวมทั้งตั้งองค์กรของมวลชนเป็นรัฐบาลเขตอิสระขึ้น⁵ ต่อมาใน

¹ ประพต เศรษฐกานนท์. (2549). *สรวินพนธ์การทหารเหมา เจ๋อตง*. หน้า 478.

² แหล่งเดิม.

³ ทวีป วรดิลก. (2545). *เล่มเดิม*. หน้า 271.

⁴ John K. Fairbank; & Albert Feuerwerker. (1986). *op.cit.* p. 776.

⁵ ทวีป วรดิลก. (2545). *เล่มเดิม*. หน้า 273.

วันที่ 28 มีนาคม ค.ศ. 1948 เหมา เจ๋อตงและโจว เอินไหลเดินทางไปเหอเป่ย์ซึ่งคณะกรรมการผู้ปฏิบัติงานนำโดยหลิว เซาจิและจู เต๋อได้ตั้งศูนย์บัญชาการขึ้น

4.3.2 ยุทธการไหว - ไห่

ปลายเดือนตุลาคม ค.ศ. 1948 สงครามไหว – ไห่ (Huai - Hai) (เป็นชื่อเรียกรวมระหว่างแม่น้ำไหวกับทางรถไฟหลงไห่) ได้เริ่มขึ้น โดยมีสมรภูมิอยู่ในทุ่งราบหว่ยไห่ อันเป็นดินแดนรอยต่อ 4 มณฑล คือ มณฑล เจียงซู อานฮุย ซานตงและเหอหนาน เป็นการรบกันระยะเวลา 65 วัน ระหว่าง วันที่ 6 พฤศจิกายน ค.ศ. 1948 ถึง วันที่ 10 มกราคม ค.ศ. 1949¹ กำลังทหารของก๊กมินตั๋งมีการจัดทัพดังนี้

1. กองทัพผสมของหลิว เซอที่สวี่โจว เป็นศูนย์กลางบัญชาการทางเหนือ มีหน้าที่ป้องกันทางรถไฟสายหลงไห่ สายจินฝู อันเป็นการป้องกันหนานจิง

กองทัพของหลิว เซอได้จัดทัพเพื่อป้องกันแยกตามทิศ ดังนี้

ทิศตะวันตก ระหว่างสวี่โจว – เจิ้งโจว มอบให้กรมผสมที่ 2 ของซีว ซิงฉวนเป็นผู้ดูแล

ทิศตะวันออก มอบให้กรมผสมที่ 13 ของหลี่ หมี่และกรมผสมที่ 7 ของหวง ไปเป็นผู้ดูแล

ทิศใต้ ระหว่างสวี่โจว – ฝ่ายฝู และสองข้างทางรถไฟ มอบให้กรมผสมที่ 16 ของซุน หยวนดูแลฝั่งตะวันตก และกรมผสมที่ 6 ของหรี หยันเหนียนดูแลฝั่งตะวันออก

2. กองทัพผสมของไป่ จงซีที่อู่อัน เป็นศูนย์กลางบัญชาการทางใต้คอยป้องกันเส้นทางรถไฟสายหมิงอันตอนใต้ เพื่อป้องกันอู่อันและเซินหยาง โดยไป่ จงซีตั้งกองบัญชาการอยู่ที่อันโข่ว ปากน้ำอัน ซึ่งอยู่ตอนกลางของแม่น้ำฉางเจียง โดยที่ทางเหนือของอันโข่วแถบเมืองเซินหยางมอบให้กรมผสมที่ 12 ของหวง เป่ย์ กรมผสมที่ 3 ของจาง กันและเหล่าทหารสุยหยวนที่ 5 ของจาง เจิ้นร่วมกันดูแล² กำลังทหารของรัฐบาลก๊กมินตั๋งรวมทั้งหมด 56 กองพล มีจำนวนประมาณ 555,000 คน³

ในส่วนของพรรคคอมมิวนิสต์นั้นมีการจัดกองทัพดังนี้

1. กองทัพสนามจ่งเหย่ของหลิว ป้อเจิงและเต็ง เสี่ยวผิง วางกำลังหลักที่สวี่โจวตะวันตก

2. กองทัพสนามหวาดงของเฉิน อี้ วางกำลังหลักที่สวี่โจวตะวันออก

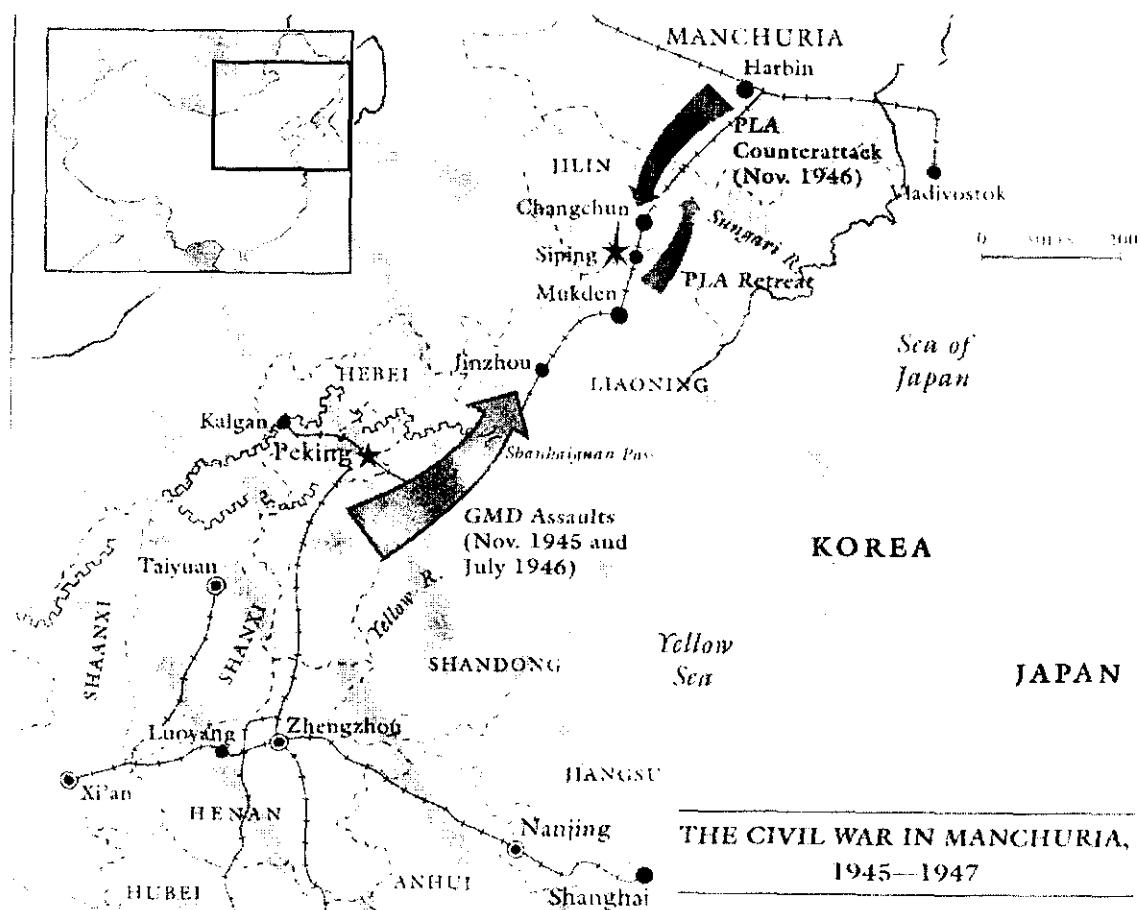
กองกำลังทั้งสองของพรรคคอมมิวนิสต์รวมกันมีกำลังพลทั้งหมด 600,000 คน⁴

¹ John K. Fairbank; & Albert Feuerwerker. (1986). *op.cit.* p. 778

² เหมา เหมา. (2537). *เล่มเดิม*. หน้า 759

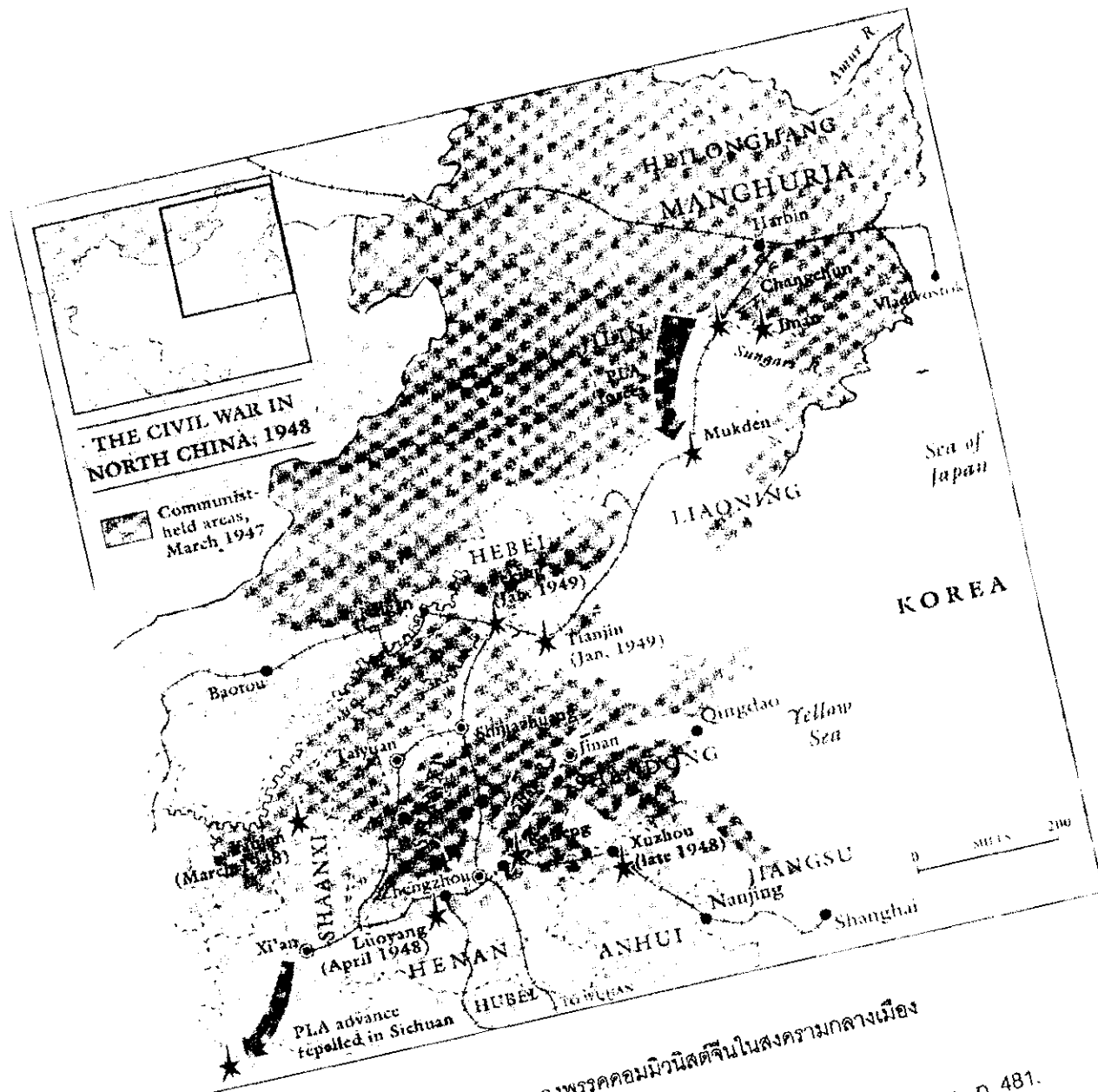
³ ประพต เศรษฐกานนท์. (2549). *เล่มเดิม*. หน้า 478.

⁴ เหมา เหมา. (2537). *เล่มเดิม*. หน้า 760.

ภาพประกอบ 16 การเคลื่อนทัพในสงครามกลางเมืองบริเวณแมนจูเรีย

ที่มา : Jonathan D. Spence. (1999). *The Search for Modern China*. p. 463.

ภาพประกอบ 17 การรุกของพรรคคอมมิวนิสต์จีนในสงครามกลางเมือง
ที่มา : Jonathan D. Spence. (1999). The Search for Modern China. p. 481.

การรบในยุทธการไหว – ไห่สามารถแบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ¹

ระยะที่ 1 ตั้งแต่วันที่ 6 – 22 พฤศจิกายน ค.ศ. 1948 กองทัพสนามทางตะวันออกได้ทำลายกองทัพอันรฐบาลก๊กมินตั๋งในเขตชินอันเจิ้นและเหนียนจวงทางตะวันออกของสวี่โจว สามารถยึดเขตแดนบริเวณสองข้างทางรถไฟสายกานซู – ไห่โจวทางตะวันออกของเหนียนจวงและบริเวณสองข้างทางรถไฟสายเทียนจิน – ผู่โจวช่วงระหว่างสวี่โจวกับปักกิ่ง รวมทั้งดินแดนทางตะวันตกและทางเหนือของสวี่โจวมีทหารก๊กมินตั๋งกว่า 23,000 นายเข้าสวามีภักดีต่อกองทัพของคอมมิวนิสต์

ระยะที่ 2 ตั้งแต่วันที่ 23 พฤศจิกายน – 15 ธันวาคม ค.ศ. 1948 กองทัพสนามตะวันออกของพรรคคอมมิวนิสต์จีนเข้าล้อมทำลายกองทัพอันรฐบาลไปทางตะวันตกเฉียงใต้ของอำเภออู่เจี้ยน

ระยะที่ 3 ตั้งแต่วันที่ 6 มกราคม – 10 มกราคม ค.ศ. 1949 กองทัพสนามภาคตะวันออกได้เข้าโจมตีทัพของชีว ซิงฉวนและทัพของหลี่ หมี่ชุนที่กำลังถอยทัพจากสวี่โจวไปทางตะวันตกที่เขตเงินกวางจวงซึ่งอยู่ทางตะวันออกของหยุนเจิง

เมื่อสงครามไหว – ไห่ สิ้นสุดลงกองทัวก๊กมินตั๋งต้องเสียกำลังพลไปกว่า 200,000 คน² ผลจากการสู้รบทำให้เหมา เจ๋อตงคาดการณ์ว่าจะสามารถพิชิตศัตรูได้ราบคาบภายในเวลา 1 ปี ทั้งที่ก่อนหน้านี้เหมา เจ๋อตงเคยคาดไว้ว่าจะสามารถเอาชนะศัตรูได้ในเวลา 5 ปี³

4.3.3 ยุทธการเป่ย์ผิง - เทียนจิง

ระหว่างที่ยุทธการไหว - ไห่กำลังดำเนินอยู่นั้นหลิน เป่ย์ว่นากองทหารของตนจากแมนจูเรียมาสมทบกับกองทหารของเหนียน หรงเจิ้นแล้วบุกเป็นรูปปากคืบลงมายังเป่ย์ผิง - เทียนจิง โดยเหมา เจ๋อตงมีคำสั่งให้ทำการเคลื่อนกองทัพเพื่อแสดงว่าจะบุกเป่ย์ผิง แต่ความจริงให้กลับไปล้อมเทียนจิงเพื่อสกัดไม่ให้ข้าศึกสามารถหนีออกทะเลทางใต้ได้ กำลังทหารของรัฐบาลก๊กมินตั๋งที่ประจำอยู่ในเป่ย์ผิง - เทียนจิงและคาบแกนมียังทั้งหมด 600,000 คน ภายใต้การนำของฟู่ โจวอี้* ถูกกองทัพปลดแอกปิดล้อมแยกออกเป็น 5 ส่วนในเขตที่มั่นที่เป่ย์ผิง เทียนจิง จางเจียโข่ว ชินเปาอันและถางกู่⁴ ในการบุกของ

¹ประพต เศรษฐกานนท์. (2549). เล่มเดิม. หน้า 478 – 479.

²Immanuel C.Y. Hsu. (1995). *op.cit.* p. 632

³ทวีป วรดิกล. (2542). เล่มเดิม. หน้า 1055.

* ฟู่ โจวอี้ เป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญทางการชลประทาน โดยได้ไปเรียนที่ต่างประเทศ แต่เมื่อกลับมาไม่สามารถทำงานในสาขาที่ตนถนัดได้ จึงมาเป็นทหารให้กับพรรคก๊กมินตั๋ง ภายหลังจากที่พรรคคอมมิวนิสต์จีนสามารถสถาปนาประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนได้แล้วนั้น ฟู่ โจวอี้ได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีชลประทานในรัฐบาลชุดแรกที่พรรคคอมมิวนิสต์จีนจัดตั้งขึ้น

⁴ประพต เศรษฐกานนท์. (2549). เล่มเดิม. หน้า 489.

พรรคคอมมิวนิสต์จีนครั้งนี้หลิน เปียวใช้วิธียึดเมืองเล็กๆ โดยรอบเป่ย์ผิง – เทียนจิง ในวันที่ 22 ธันวาคม ค.ศ. 1948 กองทัพปลดแอกได้ทำลายกองทัพรัฐบาลก๊กมินตั๋งที่ซินเปาอาน หลังจากนั้นหลิน เปียวจึงได้ยกกองทหารโจมตีศาลแกน สามารถยึดเมืองศาลแกนได้ในวันที่ 24 ธันวาคม ค.ศ. 1948 และต่อมาในวันที่ 15 มกราคม ค.ศ. 1948 กองทหารของหลิน เปียวสามารถยึดเทียนจิงได้¹ ทำการกวาดล้างกองทัพรัฐบาลไปกว่า 130,000 คน² จากนั้นมีการจัดการเจรจากันขึ้นระหว่างหลิน เปียวและฟู่โจวอี้ กระทั่งในวันที่ 31 มกราคม ค.ศ. 1948 ฟู่โจวอี้จึงได้นำกำลังทหาร 200,000 คน ยอมแพ้ต่อกองทหารคอมมิวนิสต์³

เมื่อเหตุการณ์เป็นเช่นนี้ กลุ่มสันติภาพภายในพรรคก๊กมินตั๋งได้เรียกร้องให้เจียง ไคเช็กลาออกจากตำแหน่งประธานาธิบดีในวันที่ 21 มกราคม ค.ศ. 1949 แล้วให้หลี่ จงเหวิน (Li Tsungjen) รองประธานาธิบดีรักษาการแทน⁴ หลี่ จงเหวิน พยายามที่จะติดต่อขอเจรจากับเหมา เจ๋อตงแต่ไม่สำเร็จ ในเดือนเมษายน ค.ศ. 1949 เจียง ไคเช็กได้กลับเข้าดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีอีกครั้ง

ในวันที่ 5 มีนาคม ค.ศ. 1949 มีการจัดประชุมสมัชชาสมัยที่ 7 ครั้งที่ 2 ที่หมู่บ้านซีไปไฟ ในที่ประชุมนี้เหมา เจ๋อตงได้แถลงเรื่องสำคัญ คือ⁵

1. อนุมัติให้จัดการประชุมคณะกรรมการที่ปรึกษาทางการเมือง และเห็นชอบในหลักการเกี่ยวกับการสถาปนารัฐบาลประชาธิปไตย
2. ให้กองทัพปลดปล่อยประชาชนเร่งยึดครองเขตทางใต้ของฉางเจียง หลังจากข้ามฉางเจียงไปแล้วให้ได้อย่างมั่นคง
3. กองทัพปลดปล่อยประชาชนต้องเปลี่ยนแผนปฏิบัติงานโดยหันมาใช้วิธีเมืองล้อมชนบท แทนยุทธวิธีเดิมที่ใช้ชนบทล้อมเมือง

หลังจากการประชุมสมัชชาสมัยที่ 7 ครั้งที่ 2 คณะกรรมาธิการทหารสูงสุดได้ปรับเปลี่ยนกองทัพใหม่ ประกอบด้วย⁶

กองทัพภาคสนามที่หนึ่ง	มีเจียง เต๋อหวยเป็นผู้บัญชาการ
กองทัพภาคสนามที่สอง	มีหลิว ป๋อเจิงเป็นผู้บัญชาการ

¹ Bruce A. Elleman. (2001). *op.cit.* p. 230.

² ประพต เศรษฐกานนท์. (2549). *เล่มเดิม*. หน้า 489.

³ Immanuel C.Y. Hsu. (1995). *op.cit.* p. 633

⁴ *Ibid.*

⁵ เหมา เหมา. (2537). *เล่มเดิม*. หน้า 776 – 777.

⁶ *แหล่งเดิม*. หน้า 778.

กองทัพภาคสนามที่สาม มีเจิน ยี่เป็นผู้บัญชาการ

กองทัพภาคสนามที่สี่ มีหลิน เปียวเป็นผู้บัญชาการ

เหมา เจ๋อตงมีคำสั่งให้กองทัพปลดแอกประชาชนของพรรคคอมมิวนิสต์จีนข้ามแม่น้ำฉางเจียง ในวันที่ 21 เมษายน ค.ศ. 1949 นำโดยกองทัพภาคสนามที่สองและกองทัพภาคสนามที่สามแบ่งเป็น 3 สาย มี ลี ยู่ทางตะวันออก ถาน เจิ้นตรงกลาง หลิว ป๋อเจิงทางตะวันตก¹ หลังจากนั้นในวันที่ 24 เมษายนปีเดียวกัน กองทัพปลดแอกประชาชนก็สามารถยึดหนานจิงได้ รัฐบาลก๊กมินตั๋งต้องหนีจากหนานจิงมากว้างโจว ทางด้านเหมา เจ๋อตงได้ยกทัพเข้าเป่ย์จิงและได้ประกาศสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีน เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม ค.ศ. 1949 ณ จัตุรัสเทียนอันเหมิน เหมา เจ๋อตงได้ประกาศต่อประชาชนจีนที่มาชุมนุมกันราว 3,000,000 คน ว่า

“นับแต่นี้เป็นต้นไป ประชาชาติของเราจะได้เข้าร่วมในครอบครัวนานาชาติที่รักสันติภาพ และ อิสราภาพ ทำงานด้วยความกล้าหาญและอุตสาหะ เพื่อสร้างอารยธรรมและความสุขของเรา ขณะเดียวกัน ก็จะเสริมสร้างสันติภาพและอิสรภาพของโลกด้วย ประชาชาติของเราไม่มีวันที่จะถูกดูหมิ่น ดูแคลนอีกต่อไป เพราะเราได้ยืนขึ้นมาแล้ว การปฏิบัติของเราได้รับความเห็นใจและชื่นชมยินดีจาก มวลชนพลโลก เรามีมิตรสหายของเราอยู่ทั่วไปในโลกนี้...”²

จากนั้นจึงสั่งยกกองทัพปลดแอกต่อไปเพื่อกวาดล้างรัฐบาลก๊กมินตั๋ง รัฐบาลก๊กมินตั๋งต้องหนีจากกว้างโจวมาฉงชิงในวันที่ 13 ตุลาคม ค.ศ. 1949 และหนีไปยังไต้หวันในวันที่ 8 ธันวาคม ค.ศ. 1949³

ภาวะสงครามกลางเมืองยาวนานกว่า 5 ปี สิ้นสุดลงด้วยชัยชนะของฝ่ายพรรคคอมมิวนิสต์ ในที่สุดความพยายามของพรรคคอมมิวนิสต์ก็ประสบผลสำเร็จ สามารถสถาปนาประเทศที่ปกครองด้วยระบอบสังคมนิยมได้ และผลจากความสำเร็จนี้มีสาเหตุมาจากการวางนโยบายอย่างชาญฉลาดของเหมา เจ๋อตงในการนำเอาสงครามประชาชนมาใช้ อีกทั้งยังสามารถฉวยโอกาสจากสถานการณ์ช่วงชิงความได้เปรียบมาสู่ตนเอง ทำให้ภาวะผู้นำของเหมา เจ๋อตงมั่นคงยิ่งขึ้น ถึงแม้ว่าในอนาคตจะมีงานจะมีงานบูรณะประเทศที่เพิ่งจะหลุดพ้นจากช่วงสงครามรออยู่

¹ แหล่งเดิม.

² อ้างใน ทวีป วรดิolk. (2542) เล่มเดิม. หน้า 1067.

³ Immanuel C.Y. Hsu. (1995). *op.cit.* p. 633

บทที่ 5

บทสรุป

จากสงครามฝิ่นและสงครามเอรโร จีนต้องถูกบังคับให้ทำสนธิสัญญาที่ไม่เป็นธรรม ซึ่งจีนต้องสูญเสียผลประโยชน์ต่างๆ มากมาย ก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวของประชาชนจีน ทั้งการกบฏ การปฏิรูป และการปฏิวัติ แต่กระบวนการพยายามพัฒนาประเทศต่างประสบล้มเหลวและก่อให้เกิดปัญหาตามมามากมาย จนในที่สุดเหตุการณ์ที่เรียกว่า ยุคขุนศึก (ค.ศ. 1916 – 1927) ที่เกิดการแย่งชิงอำนาจภายในประเทศระหว่างขุนศึกต่างๆ เมื่อสถานการณ์บ้านเมืองเป็นเช่นนั้นปัญญาชนจีนที่ได้รับการศึกษาแบบตะวันตกทั้งในและต่างประเทศ จึงพยายามหาสาเหตุในความอ่อนแอของชาติบ้านเมือง ซึ่งปัญญาชนเหล่านี้ก็สรุปว่า เนื่องจากการเข้ามาของลัทธิจักรวรรดินิยมและความเชื่อและขนบธรรมเนียมแบบเก่า ดังนั้นพวกเขาจึงพยายามที่รับเอาแนวคิดและวิทยาการของตะวันตก เช่น ระบบประชาธิปไตย การศึกษาแบบสมัยใหม่ เป็นต้น

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 1 สิ้นสุดลง ประเทศผู้ชนะสงครามได้มีการจัดการประชุมสันติภาพที่แวร์ซายเพื่อแก้ไขปัญหาระหว่างสงคราม ในการประชุมครั้งนี้ชาวจีนต่างคาดหวังว่าจะได้รับความยุติธรรมในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ที่จีนเสียเปรียบรวมทั้งดินแดนของตนซึ่งญี่ปุ่นเข้ายึดครองต่อจากเยอรมนี แต่ปรากฏว่าที่ประชุมจะพิจารณาเฉพาะปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1 เท่านั้น และมีมติยกดินแดนของตนให้แก่ญี่ปุ่น เพราะมีการทำสนธิสัญญาระหว่างญี่ปุ่นกับชาติมหาอำนาจก่อนแล้ว ด้วยความผิดหวังต่อที่ประชุมครั้งนี้ ชาวจีนโดยเฉพาะปัญญาชนที่ไม่พอใจ ได้รวมตัวกันประท้วงจนเกิดการเดินขบวนขึ้นทั่วทั้งประเทศ เป็นเหตุการณ์ การเคลื่อนไหวในวันที่ 4 พฤษภาคม ค.ศ. 1919 นอกจากนี้ยังทำให้ปัญญาชนชาวจีนบางส่วนหมดความศรัทธาในระบบประชาธิปไตย และหันเหความสนใจมาศึกษาระบบสังคมนิยมแทน โดยมีผู้นำคนสำคัญ คือ หลี่ ด้าเจาและเจิน ตู๋ชิว และด้วยความช่วยเหลือจากสหภาพโซเวียตจึงได้มีการจัดประชุมเพื่อก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์จีนขึ้นในวันที่ 1 กรกฎาคม ค.ศ. 1921

ในระยะแรกนั้นการดำเนินงานของพรรคคอมมิวนิสต์จีนอยู่ภายใต้การชี้นำของสหภาพโซเวียต ซึ่งใช้กรรมกรในตัวเมืองเป็นฐานกำลังสำคัญ มีการก่อตั้งสหภาพแรงงานต่างๆ ทำการชุมนุมประท้วงนัดหยุดงาน และใช้กำลังอาวุธ รวมทั้งการพยายามเข้าร่วมกับพรรคก๊กมินตั๋งใน ค.ศ. 1923 เพื่อถือโอกาสที่จะใช้ประโยชน์จากการร่วมมือในการขยายอิทธิพลของพรรคคอมมิวนิสต์จีน แต่เนื่องจากการร่วมมือระหว่างทั้งสองพรรคเป็นไปอย่างหลวมๆ มิใช่การร่วมมือกันในอุดมการณ์ อีกทั้งแต่ละฝ่ายต่างต้องการแสวงหาผลประโยชน์เข้าสู่ฝ่ายตนเอง ส่งผลให้การร่วมมือครั้งนี้ต้องสิ้นสุดลงเมื่อขุน ยัดเซินถึงแก่อสัญกรรมใน ค.ศ. 1926

เจียง ไคเช็กผู้ควบคุมกองทัพและผู้นำคนใหม่ของพรรคก๊กมินตั๋ง ได้ดำเนินการกวาดล้างสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์อย่างรุนแรง จนพรรคคอมมิวนิสต์นั้นต้องย้ายมาทำงานใต้ดินมีศูนย์การนำพรรคคอมมิวนิสต์อยู่ที่ซางไห่ ส่วนเหมา เจ๋อตงซึ่งหลบหนีจากการกวาดล้างหนีเข้าไปอยู่ในเขตป่าเขาตามพรมแดนมณฑลเจียงซี ณ ที่นี้เองที่ เหมา เจ๋อตงได้พัฒนาแนวคิดของตนเองในการที่จะปฏิวัติประเทศจีนขึ้นมา คือ การนำชาวนาซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศเป็นกำลังสำคัญ โดยเหมา เจ๋อตงตั้งฐานที่ภูเขาลิงกั๋งในชนบทที่ห่างไกลจากตัวเมืองอันเป็นฐานที่มั่นรัฐบาลก๊กมินตั๋ง ภายหลังเรียกว่า “ยุทธศาสตร์ป่าล้อมเมือง” ซึ่งแนวคิดนี้จะกลายมาเป็นแนวทางหลักในการก่อตั้งฐานที่มั่นเพื่อดำเนินการปฏิวัติประเทศจีน

จากการพยายามปราบปรามสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์จีนอย่างหนักของรัฐบาลก๊กมินตั๋งในการล้อมปราบ 5 ครั้ง ทำให้พรรคคอมมิวนิสต์จีนต้องถอนกำลังจากฐานที่มั่นรู่จินจนเกิดเป็นการเดินทัพทางไกล ค.ศ. 1934 – 1935 ขึ้น จากการประชุมที่จุนอี่ เหมา เจ๋อตงสามารถก้าวขึ้นมาครองอำนาจสูงสุดและหลังจากนั้นได้นำกองกำลังของพรรคคอมมิวนิสต์จีนไปตั้งฐานที่มั่นที่เมืองเยียนอาน ซึ่งเป็นฐานในการดำเนินงานของพรรคคอมมิวนิสต์จีนและเหมา เจ๋อตงได้กำหนดภารกิจแรก คือ การสร้างแนวร่วมกับพรรคก๊กมินตั๋งอีกครั้งหนึ่งเพื่อต่อต้านญี่ปุ่นและใช้โอกาสนี้ขยายเขตยึดครองของพรรคคอมมิวนิสต์จีน

ในระยะแรกรัฐบาลก๊กมินตั๋งไม่ยินยอมร่วมมือกับพรรคคอมมิวนิสต์ เพราะว่าเจียง ไคเช็กถือว่าสิ่งสำคัญที่สุดคือการกวาดล้างพรรคคอมมิวนิสต์ให้หมดไปจากแผ่นดินจีนก่อน แล้วจึงหันไปต่อต้านญี่ปุ่นผู้รุกราน แต่เมื่อเกิดวิกฤตการณ์ซีอาน ค.ศ. 1937 ขึ้น โดย นายพลจาง เสวียะเหลียงก่อการกบฏจับกุมตัวเจียง ไคเช็กเพื่อบังคับให้ร่วมมือกับพรรคคอมมิวนิสต์จีน ภายหลังจึงเกิดเป็นแนวร่วมครั้งที่สองระหว่างพรรคก๊กมินตั๋งและพรรคคอมมิวนิสต์จีน อย่างไรก็ตามแนวร่วมครั้งที่สองนี้มีปัญหาเช่นเดียวกับครั้งแรกคือ ทั้งสองฝ่ายยังคงมีความหวาดระแวงกันอยู่ ประกอบแนวคิดของทั้งสองฝ่ายมีความแตกต่างกัน ทำให้การร่วมมือกันครั้งนี้เพื่อผลประโยชน์ของฝ่ายตนเท่านั้น ดังนั้นเมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลงสงครามกลางเมืองระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์และพรรคก๊กมินตั๋งจึงอุบัติขึ้น

เมื่อสงครามกลางเมืองเริ่มขึ้นสหรัฐอเมริกาได้เข้ามาใกล้เคียงให้ทั้งสองฝ่ายประนีประนอมกันแต่ไม่ประสบผลสำเร็จ พรรคคอมมิวนิสต์จีนจึงเตรียมเข้าสู่สงคราม ด้วยการวางแผนทางยุทธศาสตร์ กำหนดยุทธวิธีในการรบ เพื่อที่จะสูญเสียกำลังพลให้น้อยที่สุด จนกระทั่งกองทัพรัฐบาลถูกทำลายอย่างย่อยยับครั้งแล้วครั้งเล่า ในยุทธภูมิลีเยวซี – เลินหยาง ยุทธภูมิลิว – ไทและยุทธภูมิลีเยวซิง - เทียนจิง พรรคคอมมิวนิสต์จีนจึงเห็นเป็นโอกาสบุกตีเข้ายึดเมืองสำคัญๆ ไปจนถึงหนานจิง เมืองหลวงของรัฐบาลก๊กมินตั๋ง ทำให้รัฐบาลก๊กมินตั๋งต้องอพยพหนีออกไปตั้งเมืองใหม่ที่กว้างโจว

และจงชั่งตามลำดับ จนในที่สุดพรรคคอมมิวนิสต์จีนก็สามารถประสพชัยชนะและสถาปนาประเทศ
สาธารณรัฐประชาชนจีน เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม ค.ศ.1949

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

- เขียน ถิระวิทย์. (2547). *วิวัฒนาการการปกครองจีน*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- _____. (2519). *การเมือง การปกครอง ของสาธารณรัฐประชาชนจีน*. กรุงเทพฯ : กราฟฟิคอาร์ต.
- จอห์น เค แฟรงเบงค์; และคนอื่นๆ. (2526). *เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เล่ม 2*. แปลโดย ศรีสุข ทวีชาประสิทธิ์. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- _____. (2521). *เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เล่ม 3*. แปลโดย กุสุมา สนิทวงศ์และชัยโชค จุลศิริวาศ. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- ทวีป วรดิลก. (2542). *ประวัติศาสตร์จีน*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ.
- _____. (2545). *เหมา เจ๋อตงฮ่องเต้ปฏิวัติ*. กรุงเทพฯ : มติชน.
- เทอด ธงธรรม; และ วรรณา พรประเสริฐ. แปลและเรียบเรียง. (2522). *ขบวนการนักศึกษาจีน*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : สว่างศิลป์.
- เทอด ประชาธรรม. (2541). *เหมา เจ๋อตงและการปฏิวัติจีน*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : เจได.
- ธวัช หันโตภาส. (2540). *การเมืองการปกครองจีน*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ประพต เศรษฐกานนท์(บรรณาธิการ). (2549). *สรณิพนธ์การทหารเหมา เจ๋อตง*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ไสภณ.
- ปานิการ์, เค เอ็ม. (2514). *เมื่อเจียงไปเหมา*. แปลโดย กมล จันทรสาร. กรุงเทพฯ : รุ่งเรือง.
- ริชาร์ด อีแวนส์. (2540). *เติ้ง เสี่ยวผิง ผู้รังสรรค์จีนยุคใหม่*. แปลโดย ดรุณี แซ่ลิ้ว. กรุงเทพฯ : คู่แข่งบู๊คส์
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2539). *สารานุกรมประวัติศาสตร์สากลสมัยใหม่ : เอเชีย เล่ม 1*
อักษร A – B. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน.
- พาย, ลูเซียน ดับเบิลยู. (2547). *จีนสามยุค*. พิมพ์ครั้งที่ 2. แปลโดย คณิน บุญสุวรรณ. กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ
- วิเชษฐ เทพเฉลิม. (2518). *การเมืองการปกครองของสาธารณรัฐประชาชนจีน*. ม.ป.พ.
- หลิว ป้อเจิง; และ คณะ. (2522). *ประวัติศาสตร์การเดินทัพ 25,000 ลี้*. แปลโดย ธุส ธนายุทธ กรุงเทพฯ : นที.

เหมา เหมา. (2537). *ป่าเต็งของฉัน*. แปลโดย สุขสันต์ วิเวกเมธากร. กรุงเทพฯ : ผู้จัดการ.
 เอ็ดก้า สโนว์ (2541). *ดาวแดงเหนือแผ่นดินจีน*. แปลโดย บุญศักดิ์ แสงระวี. กรุงเทพฯ :
 เรือนแก้ว.

วารสาร

สุทธชัย ยิ้มประเสริฐ. (2535). เงิน ตู๋ลิว : ปัญญาชนผู้ก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์จีน. *เอเชียปริทัศน์*.
 13(3) : หน้า 72-99.
 วุฒิชัย มูลศิลป์. (2538). จูนกับการขึ้นมามีอำนาจของเหมาเจ๋อตง. *วารสารสังคมศาสตร์*.
 1(1) : หน้า 81-94.

ปริญญาานิพนธ์และสารนิพนธ์

ธมาภรณ์ พุมพิง. (2547). *การตอบสนองต่อการคุกคามของชาติมหาอำนาจ ระหว่าง ค.ศ. 1895 – 1912*. สารนิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ประวัติศาสตร์เอเชีย) กรุงเทพฯ :
 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
 ประจักษ์ แป๊ะสกุล. (2548). *สภาพการเมืองจีนที่มีผลต่อการเคลื่อนไหวของปัญญาชนจีนในยุค
 ชุนคี้ก ค.ศ. 1916 – 1928*. สารนิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ประวัติศาสตร์เอเชีย)
 กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
 ศักดิ์ศรี พิณทอง. (2540). *ยุทธวิธีการขยายอำนาจของพรรคคอมมิวนิสต์จีนในช่วงสงครามจีนและ
 ญี่ปุ่น ค.ศ. 1930 – 1945*. สารนิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ
 : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
 อนงคณา มานิตพิสิตรกุล. (2543). *การตอบสนองต่อการคุกคามของชาติตะวันตกของจีนปลายสมัย
 ราชวงศ์ชิง ค.ศ. 1861 – 1895*. สารนิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ประวัติศาสตร์เอเชีย)
 กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

ภาษาอังกฤษ

Bouc, Alian. (1977). *Mao Tse-Tung : A Guide to His Thought*. New York : St. Martin's
 Press.
 Bruce A. Elleman. (2001). *Modern Chinese Warfare 1795 – 1989*. New York : Routledge.

Compilation Group for the History of Modern China Series. (1976). *The Opium War*.

Beijing : Foreign Languages Press.

Compilation Group for the History of Modern China Series. (1976). *The Taiping Revolution*.

Beijing : Foreign Languages Press.

Dirlik, Arif. (1989). *The Origins of Chinese Communism*. New York : Oxford University Press.

Dreyer, Edward L. (1995). *China at War 1901 – 1949*. New York : Longman.

Fairbank, John K. (1992). *China : A New History*. 2nd ed. Massachusetts : Harvard University Press.

Fairbank, John K.; & Feuerwerker, Albert. (1986). *Cambridge History of China Vol 13 Republican China 1912 – 1949, Part 2*. Cambridge University Press : New York.

Fitzgerald, Charles Patrick. (1969). *The Birth of Communist China*. Middlesex : Penguin Book.

Gray, Jack. (2002). *Rebellions and Revolutions : China from the 1800s to the 2002*. 2nd ed. London : Oxford University Press.

Hsu, Immanuel C.Y. (1995). *The Rise of Modern China*. 5th ed. New York : Oxford University Press

Hu Sheng. (1991). *From the Opium War to the May Fourth Movement Vol II*. Translated by Dun J. Li. Beijing : Foreign Languages Press.

Lawrence, Anthony & Brake, Brian. (1986). *China the Long March*. London : Mere Hurt.

Li Chien – nung. (1956). *The Political History of China*. Translated and Edited by Ssu – Yu Teng and Jeremy Ingalls. Princeton : D. Van Nostrand.

Meisner, Maurice. (1999). *Mao's China and After*. 3rd ed. New York : Free Press.

Saich, Tony. (1996). *The Rise to Power of the Chinese Communist Party*. New York : M. E. Sherpe.

Salisbury, Harrison E. (1989). *The Long March Untold Story*. New York : Harper & Row.

Spence, Jonathan D. (1999) *The Search for Modern China*. 2nd ed. Norton&company : New York.

แหล่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

- China Internet Information Center. (n.d.). [*History of Chinese Communist China.*] Retrieved March 21, 2005. from <http://www.china.org.cn/english/features>.
- Wikipedia. (2006). *National Congress of the Communist Party of China*. Retrieved November 30, 2005. from http://en.Wikipedia.org/wiki/Communist_Party_of_China.

ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์

ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์

ชื่อ	นายณัฐพล อิศรางกูร ณ อยุธยา	
วันเดือนปีเกิด	31 มกราคม 2522	
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	70/246-247 หมู่บ้านอินโดไทย ต.บางกระสอ อ.เมือง นนทบุรี 11000	
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2539	มัธยมศึกษาปีที่ 6 จาก โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย นนทบุรี
	พ.ศ. 2543	ศศ.บ. (ประวัติศาสตร์) จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
	พ.ศ. 2549	ศศ.ม (ประวัติศาสตร์เอเชีย) จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ